T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

KERKÜKLÜ TÜRKMEN ŞAİR MEHMED SADIK VE ŞİİR KİTABI "COŞKUN DUYGULARIM" (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM)

Hazırlayan
AISHA MUMTAZ HASAN

Danışman
Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2018
KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

KERKÜKLÜ TÜRKMEN ŞAİR MEHMED SADIK VE ŞİİR KİTABI "COŞKUN DUYGULARIM" (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM)

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
AISHA MUMTAZ HASAN

Danışman
Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU

Haziran 2018
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallar dâhilinde olduğunu beyan ederim. Aynı şekilde bu kurallara binaen, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyalleri ve sonuçları aktardığıma ve referans gösterdiğimi belirtirim.

AISHA MUMTAZ HASAN

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“Kerküklü Türkmen Şair Mehmed Sadık ve Şiir Kitabı “Coşkun Duygularım” (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)” adlı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
AISHA MUMTAZ HASAN

Danışman
Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH

Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU danışmanlığında **AISHA MUMTAZ HASAN** tarafından hazırlanan **"Kerküklü Türkmen Şair Mehmed Sadık ve Şiir Kitabı "Coşkun Duygularım" (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)"** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

4 / 6 /2018

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU ....

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Kezban PAKSOY ....

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Hilal AKÇA ....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulununun 18/06/2018 ve 23 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

18/06/2018

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK

Enstitü Müdürü

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: "Kerküklü Türkmen Şair Mehmed Sadık Ve Şiir Kitabı "Coşkun Duygularım" (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 377 sayfalık kısmına ilişkin, 15/5/2018 tarihinde ***Turnitin*** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % 8'dir.
Uygulanan filtrelemeler:

1- Giriş dahil
2- Ana Bölümler dahil
3- Sonuç dahil
4- Alıntılar dahil/hariç
5- Kapak hariç
6- Önsöz ve Teşekkür hariç
7- İçindekiler hariç
8- Kaynakça hariç
9- Özet hariç
10- Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. ……../……./…….

Adı Soyadı : AISHA MUMTAZ HASAN
Öğrenci No : 4030831665
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı
Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman
Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU

Öğrenci Adı/İmza
AISHA MUMTAZ HASAN

ÖN SÖZ

Türkiye'deki üniversitelerde Irak Türkmen edebiyatı ile ilgili oldukça fazla akademik çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Fakat Irak Türkmen edebiyatının 20. yüzyıldaki önemli isimlerinden Mehmed Sadık ve eserlerine dair ne Kerkük bölgesinde ne de Türkiye'de ciddi bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Oysa 20. asırda aruzu Türkçeye çok güzel uyarlayarak kaside, mesnevi, gazel, rubâi gibi nazım şekilleriyle şiirler yazan Mehmed Sadık; şiirlerinde aşk, acı, hasret gibi kalbî duygulardan, vatanperverlik ve hamaset gibi milli duygulara ve hatta dönemindeki sosyal hadiselere kadar pek çok konuya yer vermiştir. Bu sebeble Mehmed Sadık Irak Türkmen edebiyatı içinde önemli bir yere sahiptir. Biz de Kerküklü olmamız cihetiyle Mehmed Sadık ve onun şiir kitaplarından biri olan "Coşkun Duygularım" ile ilgili tez çalışması yapmak istedik.

Çalışmamızın "Giriş" kısmında Irak Türkmenlerinin mücmel siyasî ve edebî tarihi hakkında bilgi verilmiş, akabinde Irak Türkmen edebiyatında geçmişten günümüze kullanılan vezinler, nazım şekilleri ve edebî türler kısaca bahsedilmiştir. Birinci bölümde Mehmed Sadık'ın hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ele alınmıştır. İkinci bölümde "Coşkun Duygularım"şekil ve muhteva özellikleri yönünden incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Kerkük'te Arap harfleri ile telif ve neşr edilen "Coşkun Duygularım"'ın, ilmî transkripsiyon alfabesi ile günümüz Türkiye'sinde kullanılan alfabeye aktarımı yer almaktadır. Akabinde çalışmamız boyunca istifade ettiğimiz ve tezimizle alâkalı olduğunu düşündüğümüz yayınların yer aldığı "Kaynakça" bulunmaktadır. Sonuç bölümünde tezimizin Türk edebiyatının bir şubesi olan Irak Türkmen edebiyatını ve Türk edebiyatı çalışmalarına nasıl ve ne yönlerden bir katkı sağlayacağına dair tespitler sunmaya çalıştık. Tezimizin sonuna metindeki çoğunlukla Arapça ve Farsça kelimelerin metin bağlamlı anlamının verildiği bir sözlük ekledik. Tezin düzeni ayna usulü ile yapılmıştır. Yani kitabın sol sayfasına orijinal metin, sağ sayfasına transkribe edilmiş metin konulmuştur. Bu da okuyucu için bir kolaylık sağlaması düşüncesiyle yapılmıştır.

Eski Türk Edebiyatını bana sevdiren ve yüksek lisans çalışmam süresince engin bilgilerini ve tecrübelerini bende esirgemeyen başta kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU olmak üzere, Ögr. Gör. Dr. Abdülkadir DAĞLAR; kaynak bulmamda bana yardımcı olan Irak Türkmen edebiyatına dair bilgilerini benimle

paylaşan değerli Türkmen Edebiyatçı Abdülaziz Semin BEYATLI'ya ve kıymetli Türkmen Edebiyatçı ve Tarihçi Habib HÜRMÜZLÜ'ye ve Fazıl HALAK'a şükranlarımı sunuyorum. Benim bu seviyeye gelmeme vesile olan ve benden maddî manevî yardımlarını esirgemeyen, canım babama, anneme ve sevgili ağabeylerime; Kayseri'deki tek ailem olan dayım Kasım TAHAOĞLU'na ve bana ağabeylik yapan kuzenim Osman TAHAOĞLU'na; her zaman yanımda olan Yusuf KILINÇI'ya, Rait SABUNCU'ya ve Nesibe HAN arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

AISHA MUMTAZ HASAN
KAYSERİ, 2018

"KERKÜKLÜ TÜRKMEN ŞAİR MEHMED SADIK VE ŞİİR KİTABI "COŞKUN DUYGULARIM"
(İnceleme-Metin- Sözlük- Tıpkıbasım)

AISHA MUMTAZ HASAN
Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018
Danışman: Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU

ÖZET

Bu çalışma, Türkmen edebiyatının önde gelen ve 20. yüzyılların başlarında yaşamış olan Mehmed Sadık'ın Türkmen edebiyatındaki yeri, hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve bilhassa onun "*Coşkun Duygularım"* adı eserinin incelenmesini içermektedir. Çalışma genel hatlarıyla, *Giriş* bölümde *Türkmen Edebiyat, Irak Türk Edebiyatı'nda Kullanılan Ölçüler, Şekiller Ve Türler;* birinci bölümde *Mehmed Sadık, Edebî Kişiliği, Matbu Eserleri, Mahtut;* ikinci bölümde ise, *Coşkun Duygularım* ve onun incelemesini içermektedir. Şairin önemli eserlerinden biri olan "*Coşkun Duygularım"* adlı eseri bu çalışmaya konu olmuştur. Eser, aruz vezniyle yazılmış olup, Klâsik Türk edebiyatının biçimleri ve türlerine göre terkiplenmiştir. Klâsik usule göre yapılan bu incelemede, hem şairi hem de eselerini tanıtmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kerkük Edebiyatı, Mehmed Sadık, Eski Türk Edebiyatı, Türkmen Şiiri.

KIRKUK WRITER MEHMED SADIK AND HIS POETRY BOOK
"COŞKUN DUYGULARIM"
(REVIEW-TEXT-INDEX-FACSIMILE)

AISHA MUMTAZ HASAN
Erciyes University, Institute of Social Sciences

Master Thesis, Jun. 2018
Supervisor: Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU

ABSTRACT

This study includes the examination of the place, life, literary personality and works of Mehmed Sadik, who lived in the exculasive of Turkoman literature and early 20th century, in Turkmen literature, especially his work called *Coşkun Duygularım.* In general terms of the study, in *The Introduction*, *The Turkmen Literature, Aruz Prosody, The Verse*, and *Species* used in Iraqi Turkish Literature; *Mehmed Sadik* in the first chapter, *His Literary Personality*, *His Printed Works, His Mahtut Works*; In the second part, it contains *Coşkun Duygularım* and *Its Review*. *Coşkun Duygularım*, one of the important works of the poet, was the subject of this work. The work is written in the form of aruz prosody or, is shaped according to the forms and genres of classical Turkish literature. In this examination made according to the classical method, it was aimed to introduce both his poet and his works.

Key Words: Kirkuk Literature, Mehmed Sadık, Classical Turkish literature, Turkomen’s Poetry.

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM
MEHMED SADIK

II. BÖLÜM

COŞKUN DUYGULARIM

GİRİŞ

Bugün Irak'ta yaşamakta olan 2.5 milyon Türk'e, 1920'de yani Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra siyasî bir amaçla "Türkmen" adı verilmiştir. Oysaki Türkmen diye adlandıran Irak Türklerinin; Türkmenistan, Afganistan ve İran Azerbaycan'ında yaşayan Türkmenlerle bir ilgisi olmayıp orta Asya'dan batıya ilk göç eden Oğuz Türklerinin torunlarıdır.

Bin yılı aşkın bir zamandan beri Irak toprakları üzerinde varlıklarını koruyan Türkmenler, Kuzey Irak'ta Kerkük ve civarında şekillenmiş bir coğrafya içerisinde yaşamışlardır. Bu şehrin tarihî, mimarî, sosyal ve kültürel yapısında Türklerin derin izleri bulunduğu için bu coğrafya bir Türk vatanı merkezi sayılmıştır. Kerkük kalesi, Nakışlı Minare ve camisi, Gök Kümbet, Kayseri kapalı çarşı, Kırdar Hanı ve çarşısı, Mecidiye Sarayı, Kale Hanı, 16 gözlü Taşköprü gibi 60'tan fazla Türk eserine Kerkük'ün her noktasında rastlamak mümkündür.

Kerkük, Irak Türklerinin kültür, edebiyat ve sanat merkezi bakımından merkezi olarak düşünülür. Irak Türkleri, yalnız Kerkük'te değil Telafer'den Bağdat'ın güneybatısına kadar uzanan Musul, Erbil, Altunköprü, Tuzhurmatı gibi birçok il, ilçe, kasaba ve köyde yaşamaktadırlar. Irak Türkleri bu şehirlerde de zengin bir kültürel miras bırakmışlar; mimarî, geleneksel el sanatları, halk müziği ve folklor ürünlerinin yanı sıra dil ve edebiyat alanında da çok renkli bir birikim oluşturmuşlardır. Sözlü edebiyat yanında yazılı edebiyatı da gelişmiş olan Irak Türkmenleri, tarih boyunca kültür ve sanat alanında önemli şahsiyetler yetiştirmişlerdir.

Asırlar boyunca Irak Türkmenleri içerisinde hece veya aruzla yazan ya da roman hikâye gibi modern edebiyatın türleriyle eserler veren çok fazla şair ve yazar yetişmiştir. Irak Türkmenleri içerisinde yetişen yüzlerce şairden ancak bir kısmının eseri basılmıştır ki bu da sahiplerinin memleket dışına çıkmalarından dolayı veya bazı kültür sever

kimseler gayretiyle olmuştur. Geri kalan eserlerden birçoğu, kültür mirasının kıymetini bilmeyen insanların eline geçmekle kayba uğramıştır.

1936'dan günümüze kadar yaşadıkları coğrafyada Türkçe eğitiminden mahrum bırakılan Türkmenler, yaşadıkları onca savaşa, baskıya, acıya rağmen sadece varlıklarını koruma mücadelesi vermemiş; Ana dilleri olan Türkçeyi kendi gayretleri ile geliştirmişler ve bir sonraki nesle aktarmışlardır. Sadece dillerini geliştirip aktarmamışlar; inançlarını, kültürlerini, edebiyatlarını gelenek ve göreneklerini dezengin bir kültürel miras olarak çocuklarına bırakmışlardır. Okulların, müzelerin, kütüphanelerin ve hiçbir kültür kurumunun bulunmadığı bir ortamda, iktidâra gelen rejimlerin uyguladığı Türkmenler aleyhine olan yasaklamalara rağmen Türkmenler, dil, edebiyat ve kültürlerini korumuşlardır. Devlet veya özel eğitim kurumlarında Türkçeye ve Türklere dair hiçbir eğitim almadığı hâlde sadece aile içerisinde verilen dil ve kültür aktarımıyla onlarca Irak Türkmen şair,, yazarı, müzisyeni ve ressamı yetişmiştir.

Zikretmek gerekir ki, Irak Türkmen edebiyat tarihçisi olan Rahmetli Avukat Atâ Terzibaşı, tükenmez bir azimle Kerkük şiirine hayatı boyunca hizmet etmeye çalıştı ve başardı. Kendini adeta Kerkük şiirine adayan Terzibaşı, Kerkük ve civarında yetişen şairleri derlediği 13 ciltten oluşan "Kerkük Şairleri" adlı külliyatın sahibidir. Eski harflerle yazılan bu eserin ilk cildi ile son cildi arasında yaklaşık 50 sene emeği süren Atâ Terzibaşı, Prof. Dr. Suphi Saatçi tarafından, Ötüken Neşriyat'ın da desteği ile yıllar sonra 4 ciltte toplayarak Latin harflerine aktarıldı.[1]

[1] Irak Türklerinin tarihi ve edebiyatı ile ilgili şu kaynaktan ayrıntılı bilgi elde edilebilir: Salah Nesvres, Irak Türkmenleri Dil Kültür ve Edebiyatı, Kardaşlık dergisi, Sayı: 25, Ocak-Mart 2005, s. 54-57.

IRAK TÜRKMEN EDEBİYATI

Hicri 54 (Miladi 673) yıllarından başlayarak Irak'ta yerleşen Oğuzlar çoğunlukla Orta Asya ve Azerbaycan'dan buralara göç etmişlerdir. Irak Türkleri, nüfus yönünden bu topraklar üzerinde varlıklarını yüzyıllar boyunca çeşitli Türk boylarıyla sürdürmüşlerdir. Bunda en önemli etkenin Türk kültürü ve birikimi olduğu düşünülebilir. Kültürün en önemli unsuru olan dillerini koruyarak edebi dil niteliğinin yok olmamasına gayret sarf etmişlerdir. Irak Türkmenleri Irak'a dalgalar biçiminde göç etmeye başladıkları 7. yüzyıldan 700 yıl sonra, 14. yüzyılda, yazılı edebiyatda İmadettin Nesimi Elbağdadî'nin ürünleri ortaya çıkmıştır.[2]

1258, yani Moğolların Irak'ı işgal etmelerine dek Irak'taki Türkmen beyliklerinin dili Türkmence idi. Selçuklularla beyliklerin 200 yıl süren egemenlikleri dönemlerinde dilin Türkmence olduğunda kesinlikle kuşku duyulmamalıdır ama ne yazık ki bunların dili konuşma dilinden öteye geçmiyordu. Bu dönemde 1073-1077 yılları arasında Bağdat'ta Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divanu Lugat'it-Türk en önemli yapıt olarak ortaya çıkmıştır. 80 yıl süren Hülagü'nün zulüm ve işkence yönetimine son veren Hasan Celayirî, Irak'ta 1337 yılında Celayirliler Devletini kurarken Bağdat'la Azerbaycan arasında ilişkiler gelişmeye başladığı gibi Iraklı Türkmenlerin dili de kendi özelliklerini koruyordu. Bunun en büyük kanıtı ise 14. yüzyılda yazıldığı belirlenen Dede Korkut öykülerinin Iraklı Türkmenlerin diliyle yazılmış olmasıdır.[3] Özellikle Fuzulî, Ahdî, Nesîmî, Garîbî, Rûhî, Nevres-i Kadîm, Şeyh Rıza, Sâfî, Kabil gibi bütün Türk dünyasında tanınan edebî şahsiyetler, müşterek edebiyat döneminde Irak'ta yetişmiş olan büyük şairlerdir.

Irak'ta 2004 yılına kadar bütün yasaklamalara rağmen Türkmenler, Kardeşlik ocakları hatta ülke dışında da dernekler kurarak varlıkları sürdürmüşlerdir. 1959 yılında İstanbul'da Irak Türkleri kültür ve dayanışma derneğini kurmuşlardır. 9 Mayıs 1960 tarihinde ise Bağdat'ta Türkmen Kardeşlik Ocağı kurulmuştur. Daha sonra diğer Türkmen şehirlerinde de şubeleri açılmıştır. 7 Ekim 1980 yılında da Suriye'nin başkenti Şam'da Milli Demokratik Türkmen Örgütü kurulmuştur.

---

[2] Cazim GürbüzS, Irak Türkmen Edebiyatı, Genel Ağ., Er. Tar. 05.05.18, http://www.bayburtpostasi.com.tr/irak-turkmen-edebiyati-makale,7113.html

[3] Abdullatif Benderoğlu, Irak Türkmen Kültür ve Edebiyatına Bir Bakış, Bağdat 1989.

Irak Türk edebiyatında şiir çok değerli ve önemli bir yer tutar. Ülkenin Türk hâkimiyetinden çıktıktan sonraki ilk dönemde Mehmed Sadık, Hıdır Lütfi ve Kutsizade Ahmet Medeni Efendi gibi şairler şiirde öne çıkan şahsiyetlerdir. İzzettin Abdi Bayatlı, Mehmed Sadık, Osman Mazlum, Hasan Görsem, Mehmet İzzet Hattat, Ali Marufoğlu, Fahrettin Ergeç ve Atâ Terzibaşı eski şiir yazma geleneğini takip eden şairlerdir; Salah Nevres, Nihat Akkoyunlu, Nasrin Erbi, Nacmettin Esin, Muzaffer Arslan, Atâ Bezirgen ve Erşet Hürmüzlü ise yeni tarzda eserler veren şairlerdir. Irak Türk edebiyatı temsilcilerinden Mehmed Sadık, Kutsizade Ahmet Medenî Efendi, Muallim Nâci, Reşit Akif Paşa ve Hıdır Lütfi gibi sanatçılar çağdaşları Türkiyeli yazar ve şairlerle aynı çizgide eserler vermişlerdir. Esat Nâib, Sait Besim Demirci, Reşit Akif Hürmüzlü, Tevfik Celal Orhan, Abduülhakîm Mustafa ve Nazım Refik Koçak gibi şairler sadeleşme taraftarı olarak hem şiir hem de düz yazıda eski dilin ağırlığını bırakarak hececilerin yolunu takip etmişlerdir.

1958'den sonra Irak Türkmen edebiyatında klâsik tarzda aruz vezniyle şiir yazanlar, bu tarzı terk edip, hece vezniyle modern şiirler yazmaya başlamışlardır. Bu şairlerden bazıları, Nazım Refik Koçak, Esat Naib, Reşit Akif Hürmüzlü ve Ali Marufoğlu'dur. 1958'den önceki dönemde Irak Türkmen edebiyatı, Divân şiiri biçimindedir. Bu tarz, bu dönemin şairlerinin imzası olmuştur. Bu tarzın öncüsü Hicri Dededir. Hicri dedenin ölümünden sonra ise Mehmed Sadık onun yerini almıştır. Mehmed Sadık'tan sonra birçok şair onun yolunu izlemiştir, ancak bu yazarlar kadar başarılı olamamışlardır; sadece Osman Mazlum başarı göstermiş ve bir divan şairi derecesine ulaşmıştır.

Mehmed Sadık'ın yolunda eskiye bağlı kalarak devam eden ve yenileşmeye karşı tepki gösteren bazı şairler de dikkat çekmekteydi. Bunlardan Hasan Görem, Celal Rıza, Mehmet İzzet Hattat, Tisinli Celal Rıza ve Fahrettin Ergeç'tir. Bu şairler arasında edebiyat ortamında yankı uyandıran ise, Osman Mazlum'dur. Bu gelişmelerin dışında kalan, ancak sağlam bir edebiyat kültürü ile kendini yetiştiren ve Yahya Kemal Beyatlı'nın şiir anlayışını benimseyen, İzzeddin Abdi Beyatlı, güzel şiir örnekleri veren başarılı şairlerdendir. Düzyazıları ile de tanınan İzzeddin Abdi Beyatlı, serbest şiir denemelerinde de başarılı örnekler vermiştir. Bahaddin (Salihi) Akasya da Yahya Kemal'in izinde yürümüş ancak çok az eser vermiş şairlerimizdendir.

Bu sıralarda Kardeşlik Dergisi'nde ilgi çekmeye başlayan Nesrin Erbil, serbest şiir tarzında başarılı örnekler veriyordu. Teknik açıdan çağdaşı Türkiyeli şairler ayarında

yazan Nesrin Erbil, şiirlerinde işlediği konuları, kendi üslubu ile yazıyordu. Bu özelliklerinden dolayı aynı tarzda eser veren Iraklı diğer Türk şairlerinden daha başarılı değerlendiriliyordu. Aynı tarzda eser veren Salah Nevres ise, başlangıçta konuları aşırıya kaçan bir üslûpla ele aldığı için hislerini ifade etmekte yetersiz kalarak eleştirilere hedef oluyordu. Bu tutumunu değiştirmesinden sonra daha başarılı şiirler yazmaya başlamıştır.

Düzyazıda, en yoğun gelişmeler de bu sıralarda olmuştur. Başta Abdulhakîm Mustafa Rejioğlu olmak üzere Reşit Kazım Beyatlı, İhsan Vasfi, Rıfat Yolcu, Haşim Kasım Salihi ve Erşat Hürmüzlü düz yazının çeşitli dallarında ilgi çeken edebî simalardır.

Bunların içinden Abdulhakîm Mustafa Reyjioğlu'nun, Irak Türk edebiyatında belki de ilk sayılabilecek deneme ustası olması onun edebiyatta önemli bir yer edindiğini gösterir. Lirik ve düşünce yazılarında ise Reşit Kazım Beyatlı ile Erşat Hürmüzlü, en çok ilgi gören yazarlar arasında yer almaktadırlar. Aktualite ve magazin türü yazıları ile İhsan S. Vasfi, hikâye türünde ise Haşim Kasım Salihi kendilerine has bir anlatım gücüne sahiptirler. Şiir sahasında; Ata Bezirgân, Nihat Akkoyunlu ve Erşat Hürmüzlü, yeni şiir akımına katılmışlardır. Ancak bu tarzın en güçlü temsilcileri, Nasrin Erbil ile Salah Nevres'tir. Son yıllarda Nesrin Erbil şiir dünyasından ayrıldığı için Salah Nevres bu tarzın tek güçlü temsilcisi durumundadır. Yeni şiir anlayışına katılanlar arasında kendi üslûbunu bulan Muzaffer Arslan'da bahsedilebilir. Son yıllarda genç kuşaklar arasında parlayan, hem şiir hem de düz yazıda başarılı örnekler veren Nusret Merdan ile Mustafa Ziyaî'ye dikkat çekmek isteriz.

Irak Türklerinden birçok şair ve yazarlar Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye yerleşmişlerdir. Bunların bir kısmı Türkiye çapında şöhret kazanan eserler vermişlerdir. Bunlardan bazıları Ahmet Haşim, Nihat Erbil, Necmettin Esin, Ömer Öztürkmen ve Ayhan Kırdar, Türkiye'de üne kavuşan simalardır. Irak Türkleri yaşadıkları coğrafyada farklı kültürler ve milliyetlerle aynı bölgede yaşamalarına rağmen hiçbir zaman millî benliklerini kaybetmemişlerdir. Türk dünyasının edebiyatından ve kültüründen haberdar olan, yeni edebî akımlarla ve eserlerle beslenecek olan Irak Türk edebiyatı 20. yüzyıldaki suskunluğunu bozacaktır. Böylelikle 21. yüzyılda Irak Türklerinin sesini

bütün Türk dünyasına duyuracak olan yeni Fuzûlîler, Nesîmîler ve Hicrî Dedeler yetişecektir”[4].

Irak Türkmen Edebiyatı’nda Kullanılan Ölçüler, Şekiller ve Türler

1. Ölçüler

1.1. Aruz Vezni

Arapçada, “çadırın ortasına dikilen direk” anlamını taşıyan aruz, 8. yüzyılda Arap edebiyatında doğmuş ve daha sonra İran edebiyatına geçmiş. 11. yüzyılda ise Arap edebiyatı ve kültürünün etkisiyle birçok milletin edebiyatında kullanıldığı gibi Türk şiirinde de kullanılmaya başlanmıştır.[5]

Irak Türkmen Edebiyatında, şiir, kaside vb. türlerde yazan şairler, çoğunlukla şiirlerinde aruz veznini kullanmışlardır. Bunların en başında Mehmed Sadık gelir. Mehmed Sadık Irak Türkmen Klâsik Edebiyatının büyük şairlerinden Hicri Dede’den sonra gelen ikinci büyük şair olarak anılır. Sadık’tan sonra Türkmen Klâsik şiirinde aruz veznini çokça kullanan şair Osman Mazlum gelir. Mehmed Sadık: “Osman Mazlum’un fikirleri güzeldir, aruz veznini bilir, ama kendini gafil eder ve yoldan çıkar. Kendisine vasiyetim olsun diyeceğim, çünkü geleceğin şairi Mazlum’dur” demiştir.

Mazlum sakın eski yoldan dönme onı bil
Ki arûz vezniyle şiʿr yazmayan şair degil”
Mehmed Sadık

Ata Terzibaşı’da şöyle demişti:

“Aruzu fıtrî olarak şiirlerinde güzelce tatbike çalışan Sayın Osman Mazlum, netice olarak Irak Türkleri arasında Divân edebiyatı şiirinin Mehmed Sadık’tan sonra baş temsilcisi olmaya hak kazanmıştır. Gerçekten Mazlum’un ağzı bir şair ağzıdır. Bir kısım

---

Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi için bakınız: Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, Kültür Bakanlığı, 6. Baskı, Ankara 1997, s. 153-157; Prof. Dr. Ziyat Akkoyunlu, Irak Türk Edebiyatı, Türk Kültür Araştırma Enüstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1992; Ata Terzibaşı, Erbil Şairleri, Cilt 1-2-3, İstanbul 2007; Fazıl Mehdi Bayat, Klasik Türkmen Şiiri, Kardaşlik Dergisi, Sayı 9, 1982, s. 66-72.

5 Zülküt Kılıç, "Bâkî’nin Kasidelerinde Vezin Kafiye Ve Bâkî’nin Psikolojisi" e-Journal of New World Sciences Academy 2008, Volume: 3, Number: 2. s.2.

platonik aşk mahsulü şiirleri ve realiteye uygun canlı tasviri ile edebiyat tarihimizde yerini alacağına inanmaktayız."[6]

Mehmed Sadık, şiirlerinde sadece aruz veznini tercih ettiği için, Irak Türkmen Klâsik edebiyatında önemli bir yer edinmektedir. Diğer şairler ise şiirlerinde hem hece hem de aruz veznini kullanmışlardır.

1.2. Hece

Hece ölçüsü Türk şiirin millî ölçüsüdür. Hece ölçüsü Türk dünyasında kullanıldığı gibi Irak Türkmen edebiyatında da kullanılmıştır. Irak'ta Türkmen şairleri de aruzdan sonra hece ölçüsünü kullanmışlardır. Irak Türkmen edebiyatında hece ölçüsünü kullanan şairlerin önde gelenleri şu isimlerdir:

Mehmet İzzet Hattat, Reşit Ali Dakuklu, İzzettin Abdi Beyatlı, Hasan Görem, Felekoğlu, Mehmet Hatipoğlu, Abdüllatif Benderoğlu, Salah Nefres, Mustafa Kemal Dendenoğlu, Rıza Çolak, Ali Saip, Faruk Faik Köprülü, Hasan Kevser, Sait Besim, Hüsam Hasret, Tevfik Celal Orhan, Seyfettin Biravcı, Esat Erbil, Üryan Veli Demirci, Kevser Saki Bağvan, Sami Tütüncü, Kazancı Kızı, Hazım Şükür Dakuklu, Timur Abdülaziz Beyatlı.

Bu şairlerden akla ilk gelen ve şairlerin ustası sayılan Seyfettin Biravcı'dır. 14'lü hece ölçüsü ile yazdığı "Kerkük Tabloları" başlıklı şiiri şöyle başlar:

Kerkük'ümün al kanı şehit kanın andırır
Cennet meleklerini büyüsüyle kandırır
Yüreğinden fışkıran o kara altın seli
Batıda kulelerin lambasını yandırır

1.3. Serbest Ölçü

Azerbaycan'da yaygınlaşan yeni tarz olarak tanınan serbest şiir ölçü, Arap edebiyatından esinlenerek çağdaş dünya edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır.

Son dönem Irak Türkmen edebiyatında ortaya çıkan serbest ölçü, canlılık, biçim, düşünce, içerik ve simge bakımından diğer milletlerin şiir örnekleriyle, Türkmen şairleri de güzel tarzda şiirler yazmışlardır.

---

[6] Arsan Hashım Mahmood Mahmood (Ersan Haşim Mahmut Erbilli), Osman Mazlûm ve Divânçesi (Hayatı, Edebî Kişiliği Ve Eserleri), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Aralık, 2011. s. 30.

Irak Türkmen şairleri serbest ölçüyü ilk olarak 1950 yılında kullanmaya başlamışlardır.

Irak Türkmen edebiyatında serbest şiir yazan şairler şunlardır:

Abdulhalık Bayatlı, Abdüllatif Benderoğlu, Necmettin Esin, Nesrin Erbil, Bahattin Salihi, İnayet Refik, Erşat Hürmüzlü, Salah Nevres, Kenan Sait, Kahtan Hürmüzlü, Nihat Akkoyunlu, Ata Bezirgân, Hayrullah Kazım, Hamza Hamamcı, Haşim Reşat, Celal Polat, Adnan Sarıkahya, Çoban hıdır, Adnan İsmail, Nusret Merden, Hani Sahip, Remzi Çavuş, Mehmet Ömer Kazancı, Mehmet Merden, Ahmet Kerküklü, Şekibe Vendevi, Firdos Kerküklü, Kasım Akbayrak, Kara Vehap, İsmet Özcan, Necat Mehmet Tuzlu, Şemsettin Küzeci, Kevser Saki Bağvan, Yalçın Bellevoğlu.

Nesrin Erbil, en çok serbest şiir yazan Kerküklü şairlerdendir:

Bir Yaprak Düşücek Dalından

Bir yaprak düşüncek dalından
Birden büğüdüğünü göreceksin,
Alev alev büyüyecek yıllar ardında
Dilinde eski şekerlemenin tadı
Gönlünde oynanmamış oyunlar yâdı kalacak
Duyulmamış sevgiler düşüneceksin
Alnında babanın busesi
Avucunda annenin ılık nefesi
Ninenin dizinde
Tükenmemiş masallar kalacak
Bahçelerin renkleri silinecek
Ağlayacak gözler yağmurlu camlar
Gerisinde
Dumansız ocaklarda kalıcak gözlerin
Kapanacak bu faslı ömrün
Adın silinecek kumsallardan
Yazılmamış mektupların kalıcak
Ayrılacak bir vapur iskeleden
Gözlerini gecelere kapayacaksın
Yaşlanacaksın

Zaman büyüyecek seninle
Soracaksın saçının akını aynalara
Aynalar geri alacak güzelliğini
Yıllar kazınacak alnında çizgi çizgi
Gözlerin denizin loşluğunu getirecek
Dudağında gülümsemeler yarım kalıcak
Bükülecek belin
Zamanın ağırlığı altında
Bütün sözlerde zehir
Yalnız kalıcaksın
Bir yaprak daha düşecek dalından
Yaratıldığına
Pişman olucaksın[7]

2. Şekiller

Irak Türkmen edebiyatında kullanılan nazım şekilleri şunlardır:

2.1. Gazel

Gazel, Klâsik Türk edebiyatının önemli nazım şekillerinden biridir. Sözlüklerde güzellikten, şaraptan, aşktan ve aşk yüzünden çekilen acılardan, kadınlar hakkında söylenen aşk sözlerinden bahseden şiir anlamına gelmektedir.

İran edebiyatından sonra 12. yüzyıllarda yani Anadolu Selçuklular döneminde Türk edebiyatına geçmiş ve kısa zaman içerisinde halk ve şairler arasında sevilerek en çok yazılan nazım biçimi haline gelmiştir.

Kafiyeleniş şekli şöyledir:

aa, ba, ca, da …

Gazel Irak Türkmen edebiyatında da kullanılmıştır. Klâsik Irak Türkmen edebiyatında önemli bir yer taşıyan gazel, Türkmen edebiyatının büyük bir bölümünü teşkil eder.

---

[7] Irak Türkmen Edebiyatında Serbest ölçü konusuna daha ayrıntılı bakınız: Ziyat Akkoyunlu, Suphi Saatçı, Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991; Fazıl Mehdi Bayat, Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi, Kardaşlık Yayınları, Bağdat 1958-1968; Benderoğlu, a.g.e., s. 25-50; Nesrin Erbilli, Bir Yaprak Düşecek Dalından, Kardaşlık Dergisi, Sayı 6, Ekim-Kasım 1966, s.57; Ata Terzibaşı, Yeni Şiir Üzerine, Kardaşlık Dergisi, Sayı 7-8, Kasım-Aralık 1964, s. 35-36; Ali Marufoğlu, Şiir Sanatı, Kardaşlık Dergisi, Sayı 5, Eylül 1965, s. 25-26.

Buna rağmen hiç bir Türkmen şairine gazel şairi veya yazarı adı verilmemiştir. Çünkü sadece gazel yazan şair yoktur, gazelin yanında da kasîde, mersiye, rubâî vs. gibi türleri de yazmışlardır.

Irak Türkmen edebiyatında şairlerin gazellerinde, genellikle platonik bir aşk, haksızlığa itiraz, âşıkane motifler ve dünyadan şikâyetlerle içeren elem ve ıstırap şuurlarıyla süslüdür. Türkmen edebiyatında gazelde, konu birliği bulunmaz, genellikle bir konu hâkim olur. Mehmed Sadık'ın gazellerinde ise aşağıdaki örnekte görüleceği üzere konu birliği vardır.

Peri mi gözlerin açmış bakar fincanda canana
Habibin yoksa ser-hoş gözi ʿaks itmiş mi fincana?

Yanagından dudagı kesb-i behcet eylemiş yarin
Letafetden güneş ʿaks eylemiş var ise mercana

Melahat mektebinde tabʿı fen nazı ögrenmiş
Vücudı raks ider bin naz ile bakdıkça insana

Çıkar her bir telinden saçının hasretle bin feryad
Tevalitin tararken ince ince naz ile şana

Güzellikde yanaklar birbirden şuʿleler almış
Yanar ʿaşık gibi ʿışkında olmuş halı pervane

Siyah perçemlerin ʿaksı o bulur göksine düşmüş
Dokundı gözlerim zulmet içinde ab-ı hayvana

O Leyla bakışın şirin leben bir celve gösterdi
Ki Ferhad daga düşdi ʿışkdan Mecnun beyâbana[8]

[8] Mehmed Sadık, Coşkun Duygularım, Belediye Basımevi, Kerkük 1964.

2.2. Kasîde

Kasîde, divan şiirin belki de en problemli nazım şekillerinden birisidir. Kasîdeyle ilgili problemler daha onu isminden başlar. Kasîde, "niyet etmek, yaklaşmak, kastetmek, yönelmek" anlamlarında "kasada" kökünden türetilmiş Arapça bir kelimedir.[9] Kasîde, belli bir amaçla yazılmış şiirlerdir. Genellikle din ve devlet büyüklerini övmek için yazılır.
Gazel'de olduğu gibi kasidenin de kafiyelenişi (aa, ba, ca, da) şeklindedir. İlk beyitine "matla", son beytine "makta", en güzel beytine "beytü'l-kasid" ve şairin isminin geçtiği beyite de "taç-beyit" denilir.

Aynı zamanda Klâsik Türk edebiyatında en çok kullanılan veya rağbet gören nazım şekillerden biri olan kasidenin beyit sayısı genellikle 33 ile 99 arasındadır. Konularına göre tevhid, münacat, naat ve medhiye diye ayrılır. Genel olarak kasîdenin giriş bölümünde bir tabiat veya güzellik tasvirinin anlatıldığı bölümüne nesib (Teşbib) adı verilir. Şair bundan sonra, konuya giriş yapmak için hazırladığı iki beyitlik bölüme "girizgâh" ile kasîdenin medh kısmına girer. Medh, kasîdenin içinde bahsedilen devlet büyüğünün ya da birinin övüldüğü kısımdır. Şair genellikle medhiyeden sonra araya aynı vezin ve kafiyede bir gazel söyler, bu bölüme de tegezzül adı verilir. Şairin kendisini övdüğü bölüme fahriye adı verilir. Son olarak da dua bölümü ile kasîde sona verilir.

Irak Türkmen edebiyatında da kasîdeler konu birliğini genellikle muhafaza eder. Tabiat tasviri veya sevgilinin güzelliklerinden bahseden kasîdeler buna örnektir. Mehmed Sadık'ın "Tevhîd-i Zü'l-Celâl" başlıklı kasidesini örnek verebiliriz:

İlâhî kudretinle kaʾinatı var iden sensin
Saʿadetle cihanda Ahmedi Muhtâr iden sensin

Güneş bir şuʿledir parlar senin nur-ı cemalından
Letafetle cenanı meşrık-i envar iden sensin

İdersin giceyi gündüz İlâhî gündüzi gice
Sabah-ı kazibi sadıḳ yapan eshar iden sensin

---

[9] Prof. Dr. Cemal Kurnaz, Doç. Dr. Halil Çelik, Divan Şiiri Şekil Bilgisi, Ankara 2013, s. 171.

İdersin ateşi su, suyı ateş lutf u kahrınla
Halile rahmetinle ateşı gül-zar iden sensin

Muhabbetden yol açdın virdiniz Mansur'a çok meydan
En el-hakla onu rüsva iden berdar iden sensin

Belayı ʿilleti Eyyub'a virdin sen şifa virdin
Cihanda herkesi bimar iden timar iden sensin

Sen atdın Yusuf-ı zindana sonra çok ʿaziz itdin
Hayatından gamile Yaʿkub-ı bizar [iden] sensin

İden [sen] bir gedayı şah, şahı bir geda ya Rab
Bu fani dehrin istikbalını idbar iden sensin

Döner şems ü kamar, arz u sema her lahza-yı emrinle
Cihanı nokta-yı hak üzre bir pergar iden sensin

Sorulmazsın yaparsın aldırırsın virdirirsin sen
Kemal-i kudretin bu ʿaleme esrar iden sensin

Senin emrinle her şey vakıʿ olur iki dünyada
Ezelden ʿalem-i ibrar iden işrar iden sensin

Yıkan sen yapdıran sen öldüren sen can viren sensin
İki dünyayı icad eyleyen iʿmar iden sensin

Bu sanʿatlar bu ʿali ihtiraʿlar hepsi sendendir
Bu halkı hikmetinle dehre ṣanʿatkar iden sensin

Bütün ahlakı halka halk iden hallak-ı ʿalemsen
Tarik-ı mustakime ʿalemi icbar iden sensin

Şerikin yok nazirin yok rakibin yok mekanın yok
Berisin şüpheden bi-şek bunı ihbar iden sensin

Meleklerle semadan indirirsin katre-yı rahmet
Beşer'çin yer yüzün gülzār iden ezhar iden sensin

Tecella-yı cemalinle virirsin hüsne bir zinet
Bu hüsne ʿalemi meftun iden gam-hᵛar iden sensin

Bir iki katre sudan halk idersin bir güzel insan
Ona esrar-ı ʿaşkı bildiren izhar iden sensin

Sükunı tahrik eylersin idersin tahriki sakin
Gice şemʿ üzre her pervaneyi devvar iden sensin[10]

2.3. Mesnevi

"Beyitlerle kurulmuş nazım şekillerinden mesnevî, Arapça ikişer ikişer anlamına gelen "sny" kökünden türemiş mesnevi kelimesinin nisbet şekli olup her beyti kendi arasında kafiyeli, bu nazım biçimine Arap edebiyatında kaside-i müzdevice ya da kaside-i müzdevic ismi verilmiştir." [11] Kafiye biçimi şu şekildedir:

aa, bb, cc, dd …

Mesnevi daha çok olayların anlatıldığı nazım şekline denir. Mesnevilerde olaylar uzun anlatıldığı için aruzun kısa kalıpları tercih edilmiştir.

Son dönem Irak Türkmen Klâsik edebiyatında, mesnevi tarzını birkaç şair kullanmıştır. Türkmen şairler, en fazla aşk, gurbet, savaş, yoksulluk, tasavvuf, kahramanlık ve güzellik konularını işlemişlerdir. Bu şairlerin en başında Osman Mazlum, Nazım Refik Koçak ve Mehmed Sadık Gelir.

Mehmed Sadık'ın mesnevisinden birkaç beyit örnek verebiliriz:

Bayram güni hasretle çoşar yaralı canlar
Bayram güni bir yad ile artar halcanlar

Sadık yeter kan aglama her mihnette sabr it
Yaz milletin ahnalını Allah'ına koş get[12]

2.4. Tahmis

Tahmis, bir gazelin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiyede üç mısra eklenerek oluşturulan nazım şeklidir. Kelime anlamı, "beşleme" demektir. Kafiye biçimi şöyledir:

aaaaa, bbbba, cccca

---

[10] Sadık, a.g.e s. 8-10.
[11] Ahmet Ateş, Süleyman Çelebi: Vesiletü 'n -N ecât-Mevlîd, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1954, s. 127-128.
[12] Sadık, a.g.e. s. 12.

Tahmiste beyit ile eklenen mısralar arasında anlam ve yapı birliği olmak zorundadır. Irak Türkmen klâsik edebiyatında, “Beşleşme” adı verilen tahmis son dönem Türkmen şairleri arasında beğenilmiş ve kullanılmıştır. En çok başka şairlerin şiirlerini övmek için kullanılır. Tahmis yazan şairlerin başında Esat Naib ve Osman Mazlum gelir:

Kurdukda demiş meclis-i ʿuşşāakı habibler
Dahil olamaz ḥ-halka-ı rindane garibler
Mansurı “Ene’l Hak”dan alıvirmedi ipler
ʿUkbada cezasın çeker elbetde rakibler
Dünyada niçün itmeli şekva-yı mahabbet[13]

2.5. Rubaî (Dörtlük)

Rubaî, Arapçadaki “rebeʿa” kökünden türetilmiştir ve “dörtlenmiş, dörde ait” anlamlarına gelen, Klâsik Türk edebiyatında çokça kullanılan bir nazım biçimidir. Kafiye düzeni

aaxa şeklindedir.

Irak Türkmen edebiyatında Rubai’ye “Dörtlük” ismi verilir ve son dönem şairleri tarafından çok fazla kullanılmamıştır. Rubai nazım şeklini kullananların başında Mehmed Sadık ve Osman Mazlum gelmektedir. Irak Türkmen edebiyatında, Rubaide, genel itibariyle fikrî konuların dışında vicdan, tövbe ve gurbet gibi konular da işlenmiştir.

Garib gurbetde gönli açılub bir lahza şad olmaz
Kalır bir köşe-yi nisyanda mahzun adı yad olmaz
Eger altun kafesde bülbül içün gonca açılsa:
Çimende bir tikanca kadri yanında ziyad olmaz[14]

[13] Osman Mazlum, Gönlümün Defterinden, Şimal Basım Evi, Kerkük 1967, s.73-75.
[14] Sadık, a.g.e., s. 104.

3. Türler

Irak Türkmen edebiyatında kullanılan nazım türleri şunlardır:

3.1. Hikâye ve Roman

Edebiyat tarihçilerine göre hikâye, çağdaş anlamıyla 19. yüzyılda Avrupa'da başlamıştır. Oradan, Tanzimat devrinde Türkiye'ye geçmiş ve tiyatroyla birlikte yoğun ilgi görmüştür. Türk edebiyatında hikâye türünün yerli örneklerini, Ahmet Mithat Efendi 1870 yılında basılan "Kıssadan Hisse" ve "Letaif-i Rivayet" adlı kitaplarıyla vermiştir.[15] Ahmet Mithat Efendi, Mithat Paşa ile birlikte Irak'a gelerek Zevra gazetesinin kurucusu ve ilk başyazarlığını yaptığı sıralarda "Kıssadan Hisse" kitabını Bağdat'ta yazıp yayınlamıştır.[16]

Hikâye ve roman, Irak Türk edebiyatının temeli ve uzun geçmişi olan türlerindendir. Uzun yıllar boyunca Irak Türkleri nasıl ki varlıklarını, dillerini ve edebiyat kültürlerini bugüne kadar korumuşlarsa, bu edebiyatın içinde hikâye ve roman türlerine de gereken özeni göstermekten geri kalmamışlar ve onları korumuşlardır.

Irak Türkmen edebiyatında ilk roman ise Osmanlı devrinin son yıllarına rastlayan bir tarihte yazılmıştır. (Kadın Kalbi) adını taşıyan bu romanı 1915 yılında Musullu bir gazeteci ve yazar olan Hayrettin Farukî yazmıştır. Roman Farukî'nın yedi eserinden, on beş yaşındayken yazmış olduğu ilk eserdir. Ancak zamanında yayınlanmamıştır. Yazarın vefatından sonra Bağdat Müzesi, Milli Elyazması Eserleri Merkezine tevdi edilmiştir. Son zamanlarda ele geçirilmiş ve bir inceleme ile birlikte, tam metni Latin harflerine aktarılarak edebiyat dünyasına sunulmuştur[17].

Bu iki eser dışında, Osmanlı döneminde Irak'ta çıkarılan dergi ve gazetelerde yayımlanan hikâye ve romanlar dair bu güne kadar ciddi bir inceleme yapılmamıştır. Çünkü bu dergi ve gazetelerin birçoğu, zamanın hışmını sağlıkla atlatamadığı için günümüze ya kesin olarak ulaşmamış ya da parmakla sayılacak kadar birkaç nüshası dağınık sayılarıyla ulaşabilmiştir. Söz gelimi; Kerkük'te Türkçe olarak 1911 yılından 1918 yılına kadar devam eden Havadis gazetesinin ele geçen nüshalarından serbest şiirlerin yayınlandığı tespit edilmişse de, hikâyeye yer verip vermediği kesin olarak

---

[15] Cevdet Kudret, Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, Ankara 1977, s. 55.
[16] Mehmet Hurşit Dakuklu, Basılmış Eserler Kılavuzu, Kerkük 1986, s. 98.
[17] Mehmet Ömer Kazancı, Yüz Yıl Önce Yazılan bir Roman: Kadın Kalbi, Ankara 2013.

öğrenilememiştir. Oysa 1913 yılında tek 11 sayı çıkarılan Maarif dergisinde, eleştiri ve edebiyat tarihi ile ilgili yazıların ilk ciddi örnekleri yanında, birkaç hikâye nitelikli yazıların da bulunduğu bilinmektedir. Bunların arasında Mekki Lebib adında bir yazarın kaleme almış olduğu "Gözlük" hikâyesi gözlerden kaçmamaktadır.[18] Bu hikâye Irak Türkmen Edebiyatında ilk hikâye olarak kabul edilmiştir. Hikâye türünün Irak Türk edebiyatında başarılı olmasının sebebi Haşim Kasım Salihi'nin gösterdiği çabaya bağlıdır. Aynı zamanda Ahmet Mithat Efendi ve Ömer Seyfettin'in gösterdiği gayreti de unutmamak gerekir.

Türkmen Edebiyatçılar birliği tarafından 1971'den 1999 yılına kadar çıkarılan, Birlik dergisinin de Türkmen hikâyeciliğine çok büyük katkısı olduğu söylenebilir. Bu dergide yayımlanan hikâyelerin sayısı 80'nin üstündedir. Dergide yayımlanan hikâyelerin birçoğu siyasi temalar üzerine kurulan hikâyelerdir. Ancak bunlar Türkmen edebiyatında ilk siyasi hikâyeler değil, bundan önce de, Kardeşlik dergisinde benzeri hikâyeler, dolaylı ve ya sembolik olarak birkaç yazar tarafından kaleme alınmıştır[19].

Irak dışında yaşayan Türkmenler de zaman zaman gazete ve dergi çıkarmak teşebbüsünde bulunmuşlardır. Bunun en canlı örneğini, günümüze kadar devam eden "Kardaşlık" dergisi oluşmaktadır. Kerkük vakfının desteğiyle Ocak 1999 tarihinde İstanbul'da çıkarılan bu dergide, çeşitli düşünce ve kültürel yazılar yanında, yer yer hikâye ve hikâye ile ilgili çalışmalara da yer verilmektedir. Hikâye çalışmalarına örnek olarak, Osmanlı döneminde Türkiye'nin çeşitli dergilerinde Haşim Nahit Erbil'in yayınlamış olduğu 20 hikâye hakkında yapılan değerlendirmeyi bir örnek olarak gösterebiliriz[20].

Irak Türkmen edebiyatında hikâye ve roman yazan şairler: Mevlüt Taha Kayacı, Ali Marufoğlu, Kerim Çoban, Osman Şengül, Haşim Kazım Salihi, Mehmet Horşit, Mehmet Ulus, Abdülhakim Rejioğlu, Ali Beşirli, Salah Hasan Necim, Mehmet Ömer Kazancı, Hayrullah Kazım, Hidayet Kemal Beyatlı, Hamze Hamamcıoğlu, Remzi Çavuş, Talıp Abdullah, Sinan Sait, Abdullatif Benderoğlu, İbrahim Hasan, Celal Polat, Cengiz Ketene, Mehmet Abdülaziz İsmail, Mehmet Üryan, Yavuz Hürmüzlü, Rıza Çolakoğlu, Haşim Reşat Aksu, Nevzat Abdülkerim, Nusret Merden, Yaşar Beyatlı,

---

[18] Mekki Lebip Kırdar, "Gözlük" Maarif dergisi, Sayı 9, Ağustos 29, s. 23-29.

[19]Mehmet Ömer Kazancı, Türkmen Öykücülüğü, Bağdat 1994.

[20]Veysel Ergin "Haşim Nihat Erbil'in hikâyeleri üzerine değerlendirme" Kardaşlık dergisi, İstanbul, 2013, s.24.

Salih Çavuş, Selma abla, İsmet Özcan, Sabah Tuzlu, Kemal Muhammed Süleyman, Metin Abdullah Kerküklü, Kasım Sarıkahya, Kasım Akbayrak ve Sabır Demirci gibi şairlerdir.

3.2. Atasözleri

Irak Türkleri'nin "Eskiler Sözü" olarak da isimlendirdiği atasözleri; uzun deneme ve gözlemlere dayanarak söylenmiş ve topluma mâl olmuş, öneri veya öğüt verici nitelikte, darb-ı mesel de olarak anılan bir türdür. Bu itibarla, milletin kültürüne ait zevk, tecrübe, mantık ve muhakemenin birleştiği mahsullerin ilk örneklerinin manzum olduğu kanaatimiz esas alınacak olursa atasözlerinin eski şiir parçalarının muhakeme gücü en kuvvetli mısralarının kalıntıları olduğu düşünülebilir.[21]

Irak Türklerinin de diğer edebî kıymetli varlığı olan horyat dörtlükleri arasında çokça yer alan atasözleri vardır. Ancak bu örneklerdeki atasözlerinin milletin bir tercihi neticesiyle mısra ilave edilmek suretiyle şiir parçaları haline gelebileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

1. Astarına bax üzünü al
   Nenesine bax qızını al

2. Baba oğluna bağ bağışlar,
   Oğlan babasına bir zalxım üzüm bağışlamaz

3. Bir elin nesi var
   Ki elin sesi var

4. Biri yer biri baxar
   Qıyamat onda qopar

5. Devletinin düşkünü
   Yazlığ girer kış günü

6. Dostun eskisi
   Arvadın yengisi

[21] Irak Türkmen Edebiyatında Atasözü konusuna daha ayrıntılı bakınız: Sinan Gönen, "Manzum Atasözü Kavramı Üzerine Değerlendirmeler", Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi, Sayı 16, Konya 2006, s. 250; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, 6. baskı. Kültür Bakanlığı, Ankara 1997; İhsan Vasfi, Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri, Kerkük vakfı yayınları, 2010; Şakır Sabır Zabit, Irak Türkmenleri Ağzında Atasözü, Matbaatü Dar ül Basri, Bağdat 1962; Rasheed Ali Hasan, Irak Türkmen Atasözleri üzerine bir inceleme, yüksek lisans tezi, İstanbul 2006.

7. Ecel geldi cihana
   Baş ağrığı mahana

8. Eski düşman düz olmaz

3.3. Bilmece

Irak Türkleri Bilmece ifadesine “Tabmaca” ismini vermişlerdir. Manzum veya mensur şekillerde söylenmektedir. Tapmacanın söyleyişinde ilk olarak “tap nedi, tapış nedi” (bil bakalım nedi?)başlığını söyleyerek başlanır.

1. Aldım qere
   Qullandım qırmızı
   Attım kül rengi
   (Kömür)

2. Allah yapar yapısını
   Demir açar qapısını
   (Karpuz)

3. Altı deri üstü deri
   İçinde var bir avuc darı
   (İncir)

4. Altun qantar
   Et dartar
   Elde yapılır
   Ete asılır
   (Küpe)

5. Dağdan geli, daştan geli
   Bir sesli aslan geli
   (Sel)

6. El qadar mazar
   Dünyanı gezer
   (Ayakkabı)

7. Baxçada yeşil
   Bazarda qere
   Evde qırmızı (Çay)[22]

---

[22]Aydın Kerküklü, Irak Türkmen Ağzında Bilmece, Cumhuriyet basımevi, Kerkük 1972.

3.4. Horyatlar

Dört mısralık halk edebiyatı nazım şekli ile bu şiirlerin müziğini ifade etmek için kullanılan "horyat" kelimesinin hangi kelimeden türediği hakkında kesin bir görüş yoktur. "Fakir, garip, başıboş" anlamlarına gelen "Horyat" kelimesinden; Kerkük'ün bir semti olan "Korya" kelimesinden; kaba saba, kötü, kibirli anlamlarına gelen "Horyat" kelimesinden geldiği hakkında görüşler vardır.[23]

Ata Terzibaşı, horyatı şöyle anlatmış: "Gerek söz gerekse kendine has müziği ile hamaset ve mertlik havası uyandıran sevda, gurbet, keder, sevinç, yas, vatan sevgisi, kin ve bunun gibi duyguları işleyen sanat kavramından nasibini almış, klâsik unsurlarla beslenmiş, kişisel duygu boşalmasına pek müsait bir halk edebiyatı ve müziği türünün birlikte adıdır."[24] Horyat örnekleri:

1. Ağa siz
   Xizmetkâr biz ağa siz
   Ölürse qullar ölsün
   Qul qalmasın ağasız

2. Bir ay var
   Bir yulduz var bir ay var
   Her gün gördüğüm yarı
   Görmemişem bir ay var

3. Dad felek
   Bidad felek dad felek
   Men içtiğim zehirden
   Bir gel sen de dad felek

4. Düşer bir gün
   Yıxılıp düşer bir gün
   Raqıba düşen fırsat
   Bize de düşer bir gün

---

[23] Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh yayınları, Cilt 4, İstanbul 1981.
[24] Ata Terzibaşı, Kerkük Horyatları ve Manileri, İstanbul 1975.

5. Düşte gör
   Xıyalda gör düşte gör
   Düşenin dostu olmaz
   İnanmazsav düşte gör[25]

3.5. Ninniler

Irak Türkleri'nin "leyleler" olarak da adlandırdığı, anneler tarafından çocukları uyutmak için ölçülü veya ölçüsüz olarak söylenen ninniler, sözlü halk edebiyatı ürünüdür. Leylelerin başında "döndürme" denilen "Leyle balam leyle", "Ülle balam ülle" şeklinde nakarat bölümü vardır. Bazı örnekler şöyledir:

1. Leylevin adı nedi
   Şekerde dadı nedi
   Çağıram ses vermez
   Bilmirem derdi nedi

2. Yat nenev qucağında
   Yat gözünün ağında
   Allah saxlasın seni
   Babavın ocağında

3. Balam yatıp gül kimin
   Uzanıptı dal kimin
   Yol dögerem senivçin
   Divana abdal kimin

4. Leylev edim dalınca
   Seni yuxu alınca
   Belerem beşigiv men
   Balam babav gelince

[25] Irak Türkmen Edebiyatında Horyat konusuna daha ayrıntılı bakınız: Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, 6. baskı. Kültür Bakanlığı, Ankara 1997; Ziyat Akkoyunlu, Kerkük Ağzında Mâni ve Horyata Dair, Milli Folklor, Sayı 14, Ankara 1992, s.2-3-4; Ali Marufoğlu, Türkmeneli'nin Dili Horyat, Kerkük vakfı iktisadi işletmesi, 1. Baskı, İstanbul, Ocak 2012.

5. Leylev dadı bal dadı
Leylev meni aldadı
Ne balda ne şekerde
Hiç tapmam Leylev dadı

6. Leylev dedim ucadan
Besi geldi bacadan
Babav sefere gedib
Ağlama can acıdan

7. Leyle’sine
Mecnün vurğun Leyle’sine
Qulağ verginen yavrum
Ğerib nenev leyle’sine[26]

3.6. Duâlar

Irak Türkmen edebiyatında "dö‘eler" denilen bu tür, geniş bir yer tutmaktadır. İnsanların karşılaştıkları dar ve zor zamanlarda, Allah’a yalvararak istek veya ricada bulunmak anlamına gelir. Aynı zamanda başka birinden gelen iyiliğe ve yardıma karşı ona söylenen güzel sözlere de denir.

1. Bir deneler
Oturup nar deneler
Çoxları Haq saxlasın
Ölmesin bir deneler

2. Ağ baxt
Altun taxt
Qara xalayıq
Bayaz ekmekçi
Siyah köle

[26] Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, 6. baskı. Kültür Bakanlığı, Ankara 1997.

3. Beşigiv beş quruştan
Qorxum var yaman gözden
Yaman göz xayın olu
Sürmeni alı gözden

4. Bu yola seni
Sallam bu yola seni
Yalvarram Şah Merden'e
Atsın bu qola seni

5. Yuxudan qaxtı sersem
Seher gülünü dersem
Neynirem dunya malın
Bir öpsem bir qoxlasam[27]

3.7. Beddua

Kerkük Türkleri arasında "beddöʿeler" denilen bu tür, bir kimsenin başına kötü şeylerin gelmesi için yapılan duaya denilmektedir. Çoğu zaman sinirliyken çocuklara anne baba tarafından içten olmayan veya maksatsız söylenen sözlerdir:

1. Adı batmış
2. Başıva daş yağsın
3. Boynuv qırılsın
4. Cehennem ataşında yanasan
5. Derde düşesen
6. Diliv damağıv şişsin
7. Dilivden asılasan
8. Ettiğim gözüvde dursun
9. Eviv dağılsın
10. Gözüve qere su ensin
11. İpe asılasan
12. Qana boyanasan

---

[27]Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, 6. baskı. Kültür Bakanlığı, Ankara 1997.

13. Qere güne düşesen
14. Qırran qırsın
15. Qıyamatta elim yexevde olsun
16. Zehir utasan
17. Qurru yerde yatasan[28]

[28] Fuat Hamdi, Kadınlarımızın Beddualarından, Kardaşlık dergisi, Sayı 1-2, Haziran 1970, s. 37.

I. BÖLÜM

MEHMED SADIK

1.1. Hayatı

Sadık, 1891 yılında Kerkük'te doğmuştur. Babası Türk kökenli olup İstanbullu Hasan Avnî İsmail'dir. Annesi Zeynep Ali ise Kerkük Türkü'dür. Babası İstanbul'dan Kerkük'e gelerek Alibibânî köyünde ziraatle uğraşmıştır. Ömrünü burada tamamlamıştır. Küçük yaşta babasını kaybeden Sadık, ilköğrenimini büyük zorluklar içinde Kerkük Rüştiyesi'nde bitirdi. Mehmed Sadık, bu süreçte kendini geliştirmek için nahv, sarf ve mantık derslerini aldı. Ataterzibaşı, Mehmed Sadık'ı şöyle anlatmaktadır:

"Şair Düşüncelerim kitabının sonunda derç ettiği bir manzumesinde Ali ve İrfan adlı kardeşlerinin İstanbul'a giderek orada Harbiye Mektebi'nde mezun olup yüzbaşlık rütbelerini almaları konusunda öne sürdüğü rivayet şüpheli görülmektedir. Ama ne var ki Sadık, baba cihetinden soylu bir Türk, yani Türkiye asıllı, ana cihetinden Kerkük'lü yani Türkmen olduğunu ve doğum yerinin Kerkük olduğunu şöyle belirtiyor:

> Babamız Türk annemiz Kerküklüdür
> Aslımız fazl u şerefle yüklüdür
> Kerkük oldu maskat-ı re'sim benim
> Döndü zindâna bu yüzden meskenim

Kendisinin söylediği gibi çocuk iken babası ölmüştür.

> Biz çocukken babamız etti vefât
> Görmedik bir kimseden bir iltifât

Rahmetli dostum Arslanzade Mehmet Cemil Bey'in; Neftçi Nâzım Bey'den naklen anlattığına göre Mehmet Sadık annesiyle birlikte Yarımca köyünden Kerkük'e gelerek Salih Paşa'nın konağında yerleşmiş olup bu ailenin yardımıyla, Negtçiler'e ait Mütesellim Camii medresesinde tahsil görmüştür. Bu medresede kalıp çokça istifade

ettiği şahsen bana söyleyen şair, burada meşhur Molla Abdullah Kerküklü ve kardeşi Molla Saîd'den şiir ve makam sanatını öğrenmiştir".[29]

1914 yılında yani Birinci Dünya savaşının başlamasıyla askerliğe alınan Mehmed Sadık, güney Irak tarafında İngilizlere karşı savaşarak gazi olmuştur. Sadık, vatanı ve milleti için gönüllü olarak savaşlara gitmiş ve Irak cephesinde Kutü'l-Amâre savaşına katılıp, iki yıl savaşmış ve yaralar almıştır. Daha sonra Halep'te Harbiye Mektebi'ne devam ederek, küçük zabitan rütbesiyle orduya katılmıştır. Oradan Şam'a, Beyrut'a, oradan da Musul'a gelmiştir. Halk arasında Molla Sadık diye anılan şair, 1918'te Kerkük'e döndükten sonra iki ağabeyinin savaşta şehit düştüğünü ve ailesinden hiçkimsenin kalmadığını öğrendi. Savaşların bitmesiyle işsiz kalan Sadık, bu durumu şöyle anlatır:

Fasıl idelim çünkü ben Sadık idim
Her cihetden tedrise layık idim
Dogrı derler ehl-i fazlın yeri yok
Bu cihanda dostı az düşmanı çok[30]

Sadık aynı zamanda Mütesellim Ahmet Bey camisinde çocuklara din dersleri vermiştir. 1929 yılında öğretmenlik sınavını kazanarak Kerkük'te ve diğer bölgelerde 10 yıl ilkokullarda öğretmenlik yapmıştır. Kâlâr köyü, Tuzhurmatu, Karatepe ve Bakuba ilçelerinde görev yaptıktan sonra Kerkük'te Şâtırlu mahallesinde İslâmî Eytâm mektebinde öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra hastalığa yakalanarak işini bırakmak zorunda kalmış, Kerkük belediyesinin yoksullara verdiği aylığa bağlanarak, Korya mahallesinde Evkaf Hanı'nda kalmış, daha sonra kendisine Şeyh Hüsâmettin camisinde ayrılan odada ikamet etmiştir. Ömründe hiç evlenmeyen Sadık, üç defa hacca gitmiş ve 1967'de bu camideki odasında vefat etmiştir.

Türbe taşına şu şiir yazılmıştır:

Yâ Rab ki bu gönlümdeki îmân da senindir
İrfân da senin akl senin cân da senindir

---

[29] Ata terzibaşı, Kerkük Şairleri, Ötüken Neşriyat, Yaylacık Matbaası, Cilt: 3, İstanbul 2013, s. 142-143.
[30] حبيب الهرمزلي، قوم يُدعون التركمان ومقالات أخرى، ص 187, استانبول 2016

İnsân doğuşum Türk oluşum bence şerefse
İnsân da şeref de ki bütün şân da senindir

Bilmem ne ile hamdini îfâ edeyim ben
Çün şâkir isem lûtfuna şükrân da senindir

Bir eldir uzanmış sana bu seng-i mezârım
Rahım et bana bu abd-i perîşân da senindir

Sâdık gibi ettim sana bin cânla dehâlet
Afv et bu hazîn Şâkir'i gufrân da senindir

1.2. Ardından Yapılanlar ve Söylenenler

Sadık öldükten sonra arkasından birçok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Bazıları şunlardır:

Gerçekten de şair için arkasından, kendisine lâyık muhteşem cenaze alayı ve törenler yapıldı ve türbesi çelik parmaklıkla kapandı. Ölümünün kırkıncı gün dönümü Molla Kevser camisinde düzenlenmiştir. Törende şairlerimizden Reşit Kâzım Beyatlı, Ali Marufoğlu, Mehmet İzzet Hattat, Mehmet Hurşit Tuzlu ve Osman Mazlum birer manzume sunmuşlardır. Molla Abdülkerim Şeyh Hüsamettin, Mevlüt Taha Kayacı, Ahmet Otrakçıoğlu, Erşat Hürmüzlü ve Hasan İzzet Çardaklı da birer konuşma yaparak şairin edebî kişiliği üzerinde durmuşlardır. Bu arada Ekrem Pamukçu, şairin kendi güftesiyle bestelenmiş dinî methiyelerini okumuştur. Mehmed Sadık'ın kendi sesiyle bantlara kaydedilmiş özel makamlı ezgilerini de törende dinletmişlerdir. Aynı günün sabahında topluca şairin mezarı ziyaret edilmiş, Tahsin Esat Attar'ın yaptığı konuşmadan sonra gençlik grupları tarafından konulan çelenklerle türbesi süslenmiştir.

Şairin ardından, sözü edilen ediplerden başka günümüze değin belirli münasebetlerde çeşitli makale yazanların sayısı bir hayli kabarıktır. Ölümü dolayısıyla Kardaşlık dergisi de özel bir sayı çıkarmıştır. Sadık'ın ardından Tuzlu Ali Marufoğlu ve Hasan Görem, Kerküklü halk şairi Mustafa Gökkaya, Klâsik şair Celâl Rıza, İzzettin Abdi Beyatlı, Mehmet İzzet Hattat ve yeni tarz şiir yazan Salâh Nevres ve Şakir Sâbir Ziraatçi, ayrıca Iraklı Arap şairi Fahri Naci el-Hâris, Enver Celil, Ebu Afâf, ve Türk şairesi Hâlide

Nusret Zorlutuna gibi şairler, mersiye yazmışlardır.[31] Bu yazılanlardan bazıları şunlardır:

Osman Mazlum:

ʻAşe Mazlûm söyledi herkes dedi târih-i tam
Elvedaʿ u elvedaʿ ey şâʿir-i hass ü ʿam

Esat Naib:

Afvimi bildirecek nokta budur:
Târih oldu ölüme ism-i Gafur

Mustafa Gökkaya:

Hatmettiv neçe dili
Dünyâda herkes bili
Târih kaydediliv
Sen ikinci Fuzûli
Sadık sene hayf oldu
Sadav dünyâya doldu
Her yolun bir başı var
Giden gelmez ne yoldu

Salâh Nevres:

Ne tarlada sünbül ne bahçede gül
Sustu artık bizi şâd eden bülbül
Sadık öldü eyvâh gam doldu gönül
Koca Sadık için yandım bunaldım

Hâlide Nusret:

Bir fecr-i sadıktı ufukta yitti!
Aziz şâir Mehmed Sadık da gitti!
Yüzünü görmeden tanır severdim;
Köz bağrıma döküldü derdim.
Yasa boğdu bizi bu kara haber.

---

[31] Bu kısım olduğu gibi şu kitaptan aktarılmıştır; Terzibaşı, a.g.e., s. 153-154.

Ulu Tanrım ona cennette yer ver.
Tebrizli Hüseyin Mehmed Sıddik
Her zaʿif kuvvet bular, zan itme her hasta ölür
Yansa ateş kül olur, külden yine ateş çıkar
Senin sözlerini men izleyerdim
Azerbaycan'da yol gözleyerdim
Büyük dayak idi mene gururun
Gördin yadı çok dileyerdim
Şiʿirden kanlı bir defter dizmişdim
Gökde güvercinin kanı şızmışdım
Kerküklü Mehmed Sadık adını
Ana varakında onın yazmışdım.

İzzeddin Abdı Beyatlı:

Gülmedi kendi için, ağlamadı derdine
Halkın keyfi önünde, halkın derdi önünde
Herşeye gögüs gerdi, hiç bakmadı ardına
Milletinin geçici sevinciyle avundı.

Ali Marufoğlu:

Kayıp itdik eyvâhlar böyle bülbüli
Halkın tercümânıydı, milletin dili
Hastanın halından hastalar anlar
Dertlinin çekdigin dertliler bilir
Bir milet yok olsun, ölmesin dili.[32]

1.3. Edebî Kişiliği

Mehmed Sadık, 1952 yılında toplumsal şiirleriyle başşairlik payesini hakkıyla alabilmiş, ölümüne kadar edebî cihetlerce öylece kabul edilmiştir. Ömrü boyunca kalem ve kâğıdı elinden hiç bırakmamış, şiire büyük sadakat göstermiştir. Milleti ve vatanı için halka hizmet duygusuyla şiirler yazmıştır. Mehmed Sadık, Klâsik Türk edebiyatını tam anlamıyla ve kurallarıyla uygulayan nadir şairlerdendir. Mehmed Sadık, Irak Türkmen

[32] Mevlüd Taha Kayacı, Türkmen Şairi Mehmed Sadık, Cümhuriyet basımevi, Kerkük 1971.

edebiyatının önemli şairlerindendir. O Türklüğü ve yurtseverliği yüzünden açlık ve sefalet içinde kalmasına rağmen yine düşüncelerini sonuna kadar savunmuştur. Sadık'ın şiirleri gençliğe hitap, belagat ve nasihat, zulüm, haksızlığa karşı ve mücadelelerle doludur. Mehmed Sadık hem hayattayken hem de ölümünden sonra onun şiirleri Türkmen sanatçılar tarafından okunmuştur.

1926 yılında Kerkük gazetesinde kısa süre içerisinde eserlerini yayımlayan Mehmed Sadık 1954 yılında da Afak ve 1958 yılında Beşir gazetelerinde şiirlerini yayımlamıştır. 1960 yılında Kardaşlık dergisinde şiirlerini yayımlayan Sadık, ölümünden bir süre önce Bağdat'ta Irak gazetesinde de şiirleri yayımlanmıştır. Mehmed Sadık, şiirlerini anadiliyle yazmış; Farsça bilen Sadık, bu dille bazı mersiyeler kaleme almış; bir iki kez de Arapça ve Kürtçe şiirler yazmış lakin bu şiirler Türkçe şiirleri kadar başarılı olamamıştır. Zayıf üslup veya düşük dil kullanarak yazdığı Arapça manzumeler edebî değer taşımamıştır. Mehmed Sadık'ın, anadiliyle yazdığı şiirlerde çeşitli konulara temas etmekle birlikte bu konuların başında tarihli mersiyeler gelmektedir. Kerkük mezarlığında türbe taşlarında en fazla Sadık'ın şiirleri yazılıdır. Özellikle 1959 tarihinde Kerkük katliamında şehit düşen mazlumlar için yazdığı feryatlar dolu mersiyeleri, halk tarafından beğenilip takdir edilmiştir. Bir beytinde şöyle demektir:

Mersiye yazmakta böyle fikrimi sarf etmişim
Hâme-i eş'ârım olmuş halk içün bir tercümân

Ölmüşler için bu kadar mersiye yazdığı hâlde kendisi için hiç mi mersiye yazmadığını soran Atâ Terzibaşı'na: "belî hem de tarihli bir mersiye yazmışımdır. Bunun tarihli mısrasını her yıl değiştirerek yerine başkasını eklemekteyim." diye yanıt vermiştir. Fakat ölümünden sonra Atâ Terzibaşı'nın eline geçen şiirleri arasında böyle tarihli mersiyelere tesadüf edilmemiştir.

Şair, sadece mersiyelerle tanınmamış, aynı zamanda methiyeleriyle de şöhret bulmuştur. Methiyelerinde tabiat ve bahar tasvirleri yapmakla birlikte vahdet şarabını ve îlahî hiyâm u garâmı yansıtmakta büyük bir başarı sağlamıştır. Sadık: "Vatan sadece bir avuç toprak değil, milletin hayatı ile karışan bir tarih olmuştur." der. Bunun için şiirlerinde yurt severlik, ahlaki özgürlük ve kahramanlık gibi konular da ağır basar.[33]

[33] قاسم صارى كهيه، الأدباء التركمان في العراق، وزاره الثقافه والاعلام، دار الشؤون الثقافيه العامه، بغداد 1971

Mehmed Sadık'ın şöhreti sadece Irak Türkmenleri arasında kalmamış; Azerbaycan, İran ve Türkiye'ye kadar gelmiştir. Sadık Namık Kemal'den esinlenerek yazdığı:

Gözümle görmesem gönlümde tasvîr ettiğim asrı
Bu dünyâda bana cây-i eseften bir mezâr olsun

Buna karşılık Ali Tebrizî mektubunda şöyle diyor:

Gözünle tez görürsen gönlün içre canlanan asrı
Mezârından çiçekler baş verir güller açar Sadık
Bütün her yanda bu asrı sevenler az değil baksan
Derinden gönlüne dolmuş esef senden kaçar Sadık

Hüseyin Tebrizî'de şöyle anlatıyor:

Öğrendi gazâlân-ı çemen ey gözü âhû
Atılmayı durmayı dönüp bakmayı senden
Meşk eyledi pervâne vü şemʿ ü gül-i sad-berg
Yanmayı yıkılmayı yaka yırtmayı benden
Senin sözlerini ben izleyirdim
Azerbaycan'dan yol gözleyirdim
Büyük dayak idi bana gururun
Göremeden yârı çok dileyirdim
Şiirden kanlı bir defter dizmiştim
Gökte güvercinin kanın sızmıştım
Kerküklü Muhammed Sadık adını
Ana varakında onun yazmıştım…

"Şiirlerinde eskiye bağlı kalan Mehmed Sadık, hep aruz kullanmakla birlikte sade ve selis yazmaya özen göstermiştir. Halkın kolayca kavrayabildiği bir dille yazdığı şiirlerini aruzun musiki ahengiyle en çok uyum sağlayan özel kalıplarla yazmıştır. Hece vezniyle bu ahengi tutturamadığını söyleyen şair, bir makam-şinas olmak itibarıyla de şiirlerini kendi musiki zevkine uygun ve nağme ile söylenişe elverişli biçimde aruzla yazmıştır. Bu şiirlerinden bir kısmı her zaman mevlüt, zikir ve taziye törenlerinde yerli makam ezgileriyle söylenmiştir".[34]

[34] Terzibaşı, a.g.e., s. 149.

Şair en çok Fuzulî, Şeyh Rıza, Faiz, Sâfî, Kâbil, Namık Kemal, Hicrî Dede, Mahmut Ekrem gibi şairlerden etkilenmiş ve bunların şiirlerine benzetmeler yazmıştır. Klâsik Türk şiirini yakından takip eden Mehmed Sadık, bu saha hakkında geniş bilgiye sahibidir.

1.4. Eserleri

1.4.1. Coşkun Duygularım

Coşkun Duygularım adlı eseri, 1964 yılında Kerkük'te Belediye matbaasında Mevlüt Taha Kayacı'nın işrafıyla basılmıştır. Bu kitap en çok 1959 yılında Kerkük katliamında şehit düşen Türkmen gençlerini, Türkmen milletinin çektiği mazâlimi, Kerbela olayını anlatan şiirler ihtiva etmektedir. Kitap 21x14,5 cm ölçüsünde ve 144 sayfadır.

1.4.2. Düşüncelerim

Bu eser de 1956 yılında Bağdat'ta Darülmârife matbaasında Avukat Mehmet Hâcı İzzet'in işrafıyla basılmıştır. Kitap 21x14,5 cm. ölçülü ve içindeki mersiyelerden otuz üç tanesi şairin çeşitli zamanlarında yazdığı şiirlerdir ve yaklaşık 98 sayfadan ibarettir. Kitabın önsözünü, klâsik nazım şairi Esat Naip yazmıştır.

1.4.3. Yazma Şiir Mecmuası

32x5x21 cm büyüklüğünde olan bu mecmua, şairin kendi el hattıyla yazılmış olup üç defterden ibarettir. Bunlardan birinci defter Hicrî 1330-1372 tarihler arasında yazılmış iki yüz şiiri içine alıp 382 sayfadan ihtiva etmektedir. İkinci defter 1373-1377 tarihli, 222 sayfadan oluşup yüz altmış şiiri kapsamaktadır. Üçüncü defter ise 1377-1382 tarihli, yüz otuz şiirden oluşup 252 sayfadan ibarettir. Bu defterlerden başka şairin boş zamanlarında yazdığı birçok şiirleri ve mersiyeleri bazı yerli gazeteler ve dergiler yayımlanmıştır. Bunlar; *Sefer Yadıgâr* (Dünyâ savaşından hatıralar), yaklaşık 500 sayfalık manzum ve mensur olarak 1925 yılında basılmıştır. Gülsitân Kerbelâ adlı eseri yaklaşık 80 sayfa. Bahâr ile Gazellerim, Otum Bombaları adlı eserleri ise mahtuttur.[35]

---

[35] Mehmed Sadık'ın eserleri için bakınız: حبيب الهرمزلي، قوم يُدعون التركمان ومقالات أخرى، ص 187, استانبول 2016; Terzibaşı, a.g.e. s.146; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, 6. baskı. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997; Şemsettin Küzeci, Kerkük Şairleri, Dünya Genç Yazarlar Birliği Yayınevi, Ankara 2006.

1.5. Mehmed Sadık'ın Hayatına Dair Fotoğraflar

1.5.1. İkamet ettiği Cami

جامع وتكية الشيخ
الحاج كوثر محمد حسام الدين القادرية
تاسس سنة ١٨١٨م/١٣٠٦هـ وتم تجديده في ١٩٦٣م/١٣٨٤هـ

(جامع وتكية)
الشيخ محمد حسام الدين الشيخ عمر
(القادرية)

الله أكبر
في بيوت أذن الله أن ترفع ويذكر فيها اسمه يسبح له فيها بالغدو والآصال

لا يكلف الله نفسا الا وسعها لها ما كسبت

لا اله الا الله محمد رسول الله

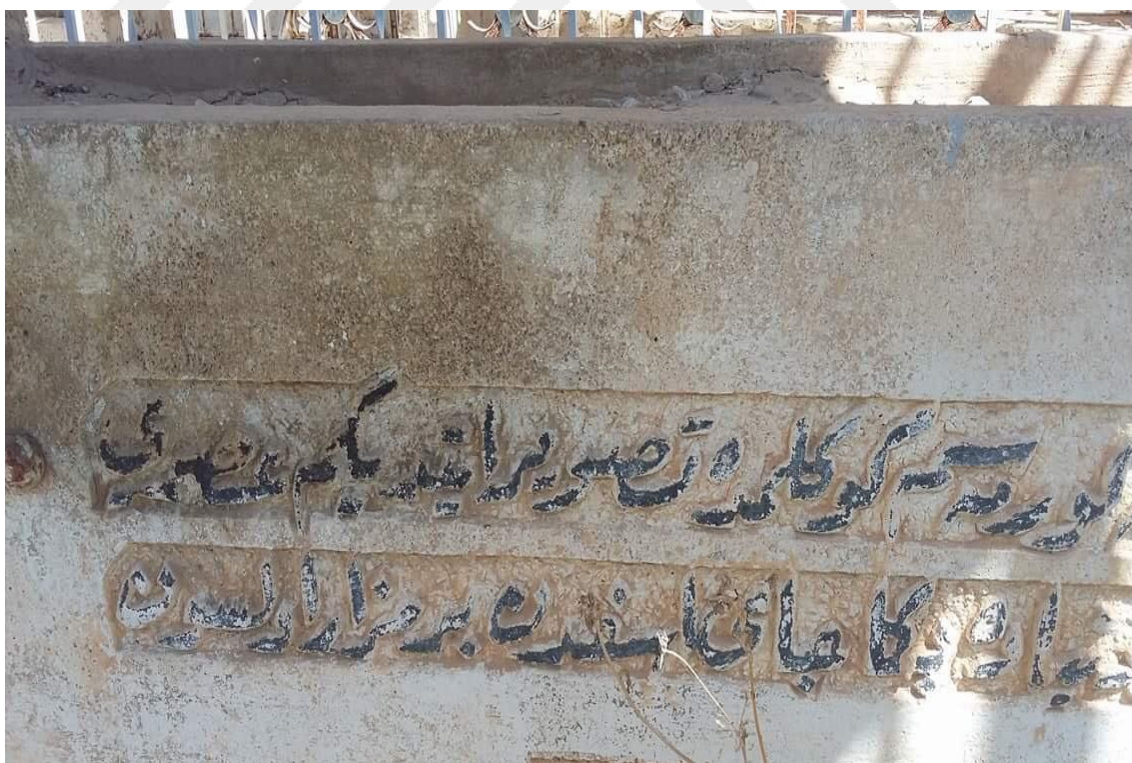
1.5.2. Yaşadığı Oda

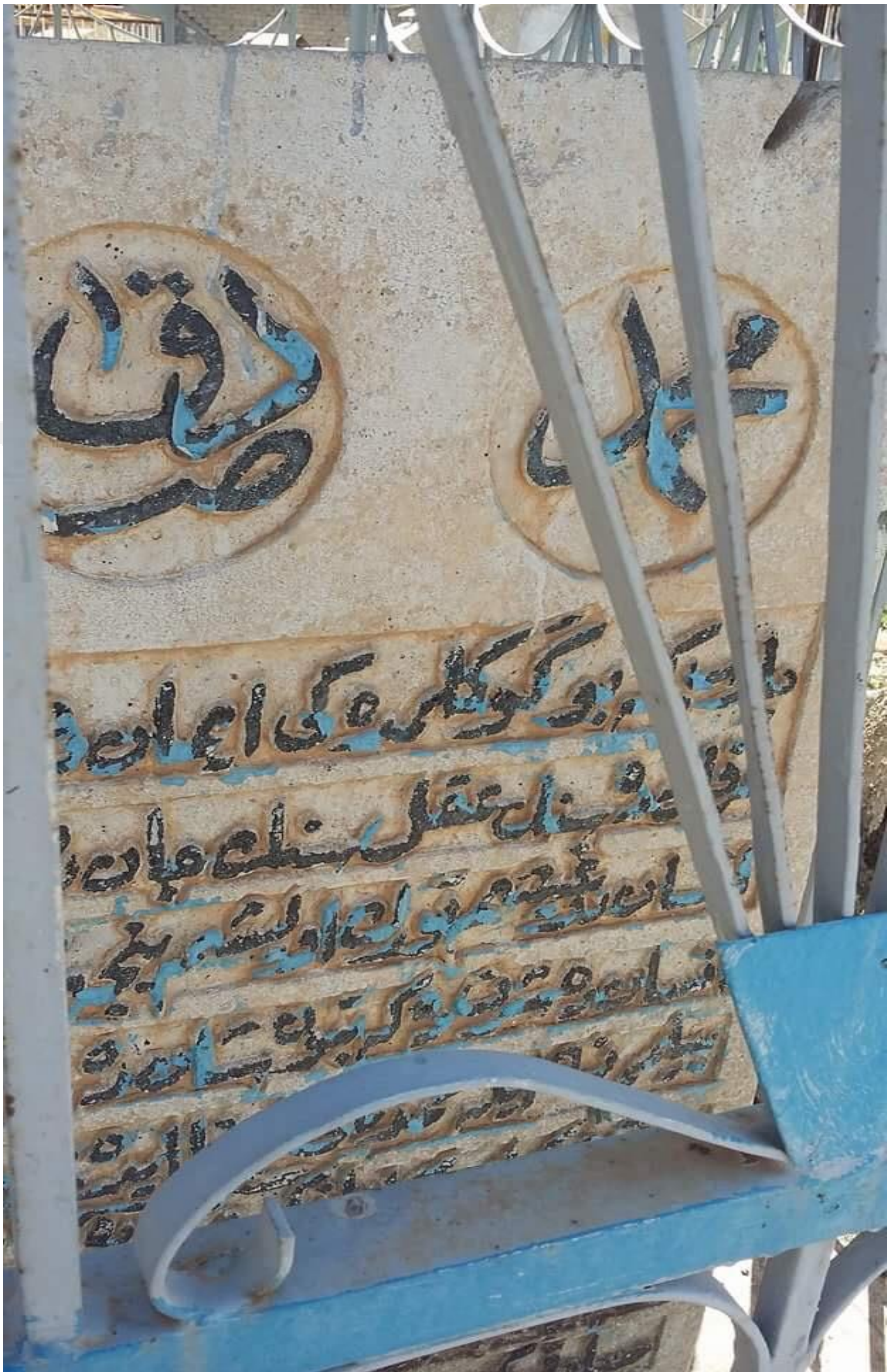

1.5.3. Türbesi

II. BÖLÜM

COŞKUN DUYGULARIM

1. Nazım Şekilleri ve Türleri

Mehmed Sadık'ın "Coşkun Duygularım" adlı şiir kitabında bulunan nazım şekilleri ve türleri şunlardır:

1.1. Kasîdeler

Mehmed Sadık'ın Coşkun Duygularım şiir kitabında 28 kasîde vardır. Kasîdeler genellikle vicdanî ve duygusal konulardadır bir kısmı ehl-i beyt için yazılmıştır, bir devlet büyüğünü öven kaside yoktur. Her kasîdenin konu başlığı vardır. Kasîdelerin konuları ve beyit sayısı şu şekildedir:

1. Kasîde: Resmim Altındaki Yanḳılı Ḥasretli Şiʿirlerim (9 beyit)
2. Kasîde: Ḫayme-gāh-ı Şāh Ḥüseyn ʿAleyhi's-Selām (40 beyit)
3. Kasîde: Bahār Mevsimindeki Ās̱ār-ı Ḳudretden Görilen Ḥikmet (16 beyit)
4. Kasîde: Çocuḳ Doġduḳda Niçün Aġlar (11 beyit)
5. Kasîde: Āl-i ʿAbā'ya Īmānım Vardır (10 beyit)
6. Kasîde: Tisʿīn Kerkük İle Mātem Ḳardaşıdır (43 beyit)
7. Kasîde: Şühedā Mezarlıġında (11 beyit)
8. Kasîde: Beşer Āteş Cihān Āteş (20 beyit)
9. Kasîde: Ḥażret Loḳmān'ıñ İntiḫāb İtdigi Sekiz Kelime (11 beyit)
10. Kasîde: Ayrılıḳ Ölümden Müşkildir (10 beyit)
11. Kasîde: Kerkük Şühedāsınıñ Yıl Dönimi Münāsebetiyle (39 beyit)
12. Kasîde: Bir Gün (11 beyit)
13. Kasîde: Cebāb Ḥaḳḳa Ḳarşı Şikāyet İçinde (20 beyit)
14. Kasîde: ʿİbret Āyīnasından Kaʾinātana bir Naẓır (11 beyit)

15. Kasîde: Yanḳılı Çoşḳun İntibāhī Feryādlar (13 beyit)
16. Kasîde: Türkman Ögretmenler Ḳonġırasında (30 beyit)
17. Kasîde: Ṣadā-yı Ḥaḳīḳat (17 beyit)
18. Kasîde: Bīçāre Ġāfil Beşer (9 beyit)
19. Kasîde: İctimāʿī Mīllī Şiʿirler (12 beyit)
20. Kasîde: Mīllī İntibāhī Şiʿirler (17 beyit)
21. Kasîde: Bahārıñ Naġmeleri (21 beyit)
22. Kasîde: Vicdān Duyġularım (7 beyit)
23. Kasîde: Şānlı Vaṭan Señsin (9 beyit)
24. Kasîde: Parlaḳ İntibāhī Ġarami Şiʿirler (18 beyit)
25. Tevḥīd-i Ẕü'l-Celāl (31 beyit)
26. Mesnevî: Ḥikmiyāt (9 beyit)
27. Kerkük Türkman Oġlı Türkman'dır (36 beyit)
28. Ḳış Şiddetle Geldi Fuḳarāya Merḥamet (28 beyit)

1.2. Gazeller

Coşkun Duygularım'da 9 adet gazel bulunmaktadır. Konu başlığı yerine sadece gazel yazıldığı için sayfa numaralarına göre sıralanmıştır:

1. Gazel: s39 (9 beyit)
2. Gazel: s40 (9 beyit)
3. Gazel: s66 (7 beyit)
4. Gazel: s96 (9 beyit)
5. Gazel: s97 (9 beyit)
6. Gazel: s98 (9 beyit)
7. Gazel: s114 (7 beyit)
8. Gazel: s117 (12 beyit)
9. Gazel: s119 (9 beyit)

1.3. Mesnevîler

Mehmed Sadık'ın şiir kitabında 9 tane mesnevî vardır:

1. Bayram mı Yoḳsa Mātem mi? (10 beyit)

Baş: Bayram güni ḥasretle çoşar yaralı cānlar
Bayram güni bir yād ile artar ḫalecānlar

Son: Ṣādıḳ yeter ḳan aġlama her miḥnette ṣabr it
Yaz milletiñ aḥvālını Allah'ına ḳoş get

2. Çayçı Şākir (7 beyit)

Baş: Āh bilmem hangi ẓālim vurdı çayçı Şākir'i
Ẓulmi aġlatdı bütün İslām'ı her bir kāfiri

Son: Vurdılar çayḫānesinde böyle bir insānı kim
Yaḳdı aḥvālı bugün Ṣādıḳ gibi çoḳ şaʿiri

3. Ḫazān İçinde Ḫazāna Uġrayan Bülbül (33 beyit)

Baş: Ey bülbül-i miskīn ki neden böyle ḥazīnsiñ
Cānlarda yüreklerde çoşar ṣanki enīnsīñ

Son: Al ʿibreti Ṣādıḳ naẓar it fānī cihāna
Taḳdīr İlāhī'ye inan itme bahāne

4. Fıransa Ṭarafından Cezā'ir İslāmlarına (24 Beyit)

Baş: Olmış ezeli nevʿ-i beşer birbire ḳardaş
Ṭoplanmalı her yerde bugün olmalı bir baş

Son: Ṣādıḳ sözi olmış vaṭanıñ ḥāl-i lisānı
Şiʿr ile ider milletiñ uġrında fiġānı

5. Ḥaḳ'dan Ümīd Kesme (14 beyit)

Baş: Bu gönlüñi giryān iden ḫandān ider bir gün
Bu miḥnet ḫāneyi bir ravża-yı rıżvān ider bir gün

Son: Perīşān göñlüni maḥzūn Ṣādıḳ aġlar derd ü ʿaşḳıñla
Seniñ yolunda elbet cānını ḳurbān ider bir gün

6. Yanḳılı Düşüncelerim (20 beyit)
Baş: Neş'e başımda ḳalmadı gitdi
Miḥnet çekmeden ʿömrümüz bitdi

Son: Ḳalmadı ṭāḳat nefḫaya kesdir
Sızlama Ṣādıḳ ḥālına besdir

7. Ḫāriḳa-yı Tecdīd (33 beyit)
Baş: Yükseldi kemālet ile ḳadri beşeriyet
Göklerde mülk üzre beşer buldı fażīlet

Son: İşʿār ile Ṣādıḳ şaçıyor yurdına cevher
Yoḳ müşterī virsin bu cevāhirlere ḳıymet

8. Bayram Bahārda Ḫoş Olur (15 beyit)
Baş: Esdi seḥer vaḳti nesīm dünyāya virdi bir ṣafā
Bayram güni ḳalmaz ḳudūret pāk olur āb u havā

Son: Ṣādıḳ sözi çoḳ inciler sözle yapar eglenceler
Açıḳ düzer bilmece işʿār ile kemān çalar

9. Bahār Faṣlı Şehīdlermiz Mezārlıġını Ziyāret (14 beyit)
Baş: Aç gözleriñ ʿibretle ki ey şānlı müselmān
Gösterdi neler ʿāleme āyīne-yi devrān
Son: Her ḳubbe mezār üzre ider herkese te'ṡīr
Te'ṡīri yapar Kerkük'e biñ ḥasreti taṣvīr

1.4. Tahmîsler

Mehmed Sadık'ın şiir kitabında 3 tane tahmîs vardır. Tahmîsler şu şekildedir:

1. ʿAdil Ḥamīd (5 beyit)

Baş: Āteş-i ẓulm ile yandı āh kim ʿĀdil Ḥamīd
Māteme döndi bu genciñ ḥālına ʿıyd-i saʿīd

Son: Kim bu genciñ ḥālını Ṣādıḳ gibi bilse bugün
Gözleri ḳan aġlar olsa göñli daş cismi ḥadīd

2. Şehīd Yūnus Fetḥullah- Şehīd ʿAbbas Ḳādir (5 beyit)

Baş: Bu yıl dönimidir ki bugün ehl-i fevānıñ
Bu düşdigi cān virdigi gündir şühedānıñ

Son: Rūḥ-ı şühedā maḳbereyi itdi münevver
Envār-ı şehādetle bugün her yeri parlar

3. ʿAbdullāh Aḥmed Beyatlı- Züheyir Çayçı (5 beyit)

Baş: Bayram yapıyor ehl-i ʿIraḳ her biri şendir
Kerkük ise mātemle yeri beyt-i ḥazendir

Son: Ṣādıḳ sözini diñle yalan sözlere baḳma
Ḫāʾin sözine virme ḳulaḳ kendini yaḳma

1.5. Mersiyeler

Mehmed Sadık'ın şiir kitabında 4 tane mersiye vardır. Mersiyeler şu şekildedir:

1. Seyyidü'l-Şühedāʾ Ḥażret-i Ḥüseyn İçün Yazılan Merşiyyedir (33 beyit)

Baş: Muḥarrem oldı ʿālem āh ider mātemle giryāndır
Zemīnden āsmāna yükselen sūzişli efġāndır

Son: Naṣıl āh itmesün Ṣādıḳ bu ʿaṣrıñ böyle ẓulmünden
Gözünde simsiyāh olmuş cihān her yanı külḫāndır

2. Muḥterem Şāʿir ʿÖmer Fevzi Āġā'nıñ (22 beyit)

   Baş: Ey sāḳī dağıt meclisi çal başına ağla
   Ḳır şīşeyi dök bādeyi insānları dağla

   Son: Tārīḫi cevāhirle żıyā buldı ṣafādan:
   Āb içdi ʿÖmer Fevzi şu dem ḥavż-ı baḳādan

3. Genc İken Vefāt İden Necāt Efendi'niñ (7 beyit)

   Baş: Görmedi vech-i ḥayātından bugün bir iltifāt
   Bu cihānda genc iken kām almadı itdi vefāt

   Son: Pek esefle yazdı Ṣādıḳ cevher tārīḫi
   Medet ʿömri tamāmla oldı ānında necāt

4. Şehīd Ṣalāḥ Terzi- Şehīd Ṣalāḥ Ḳayacı (26 beyit)

   Baş: Her ḳubbeniñ altında çıḳar göklere feryād
   Maẓlūm şühedādır ki ider derdini taʿdād

   Son: Ṣādıḳ size ḳarşı ki bugün şiʿr ile ağlar
   Baḳdıḳça size lāle gibi göksini dāğlar

1.6. Târîh Düşürme

Mehmed Sadık'ın şiir kitabında 18 tane târîh düşürme manzumesi vardır. Bunlardan bazıları mersiyedir ve başlıkta veya içeriğinde târîh olduğu bildirilmektedir.

1. On Dört Temmūz'da Kerkük Ḫalḳına (46 beyit)

   Baş: Tutuşmuş Kerkük'üñ eşrāfı her bir ḫānedan ağlar
   Edībi fāżılı insānı aʿyānı aʿyān ağlar

   Son: Bu Ṣādıḳ ʿālem-i insānlıġıñ bir tercümānıdır
   Yazarken milletiñ derdiñ gözi her laḥẓa ḳan ağlar

2. On Dört Temmūz’un Meşʾūm Gününde Kerkük Ḫalḳına Yapılan Maẓālimi (84 beyit)

Baş: Tevḥīde çalış ḫalḳı bugün rūḥı fedā it
Şanlı vaṭanıñ ḥaḳḳını sen bunda edā it

Son: Ṣādıḳ ki bugün böyle bir aḥvāle ḳan aġlar
İşʿār ile feryād idiyor baġrını daġlar

3. ʿAṭā Ḫayırullah Efendinin Tārīh-i Vefātı (4 beyit)

Baş: Millī ʿAṭā eñ sevgili yüksek bu vaṭandaş
Ḳoydı vaṭan uġrunda bugün saʿy ile bir baş

Son: Ṣādıḳ dedi tārīḫini cevherle nihāyet
Birlikde içüp her biri āh u ḫūn-ı şehadet

4. Doḳtor İḥsān Ḫayırullah’ıñ Tārīh-i Vefātı (5 beyit)

Baş: Böyle bir insānı doġmaz bir daha kevn ü mekān
Żāyiʿātı bir derin teʾsīr buraḳdı pek yaman

Son: Cevherī tārīḫini Ṣādıḳ esefle söyledi:
Dāʾimā ḳan aġlasun İḥsān içün cümle cihān

5. Muḥterem Naḳīb-Zāde Seyyid ʿAbdülġanī (7 beyit)

Baş: Çoḳ vefī ciddi idi ʿAbdülġanī
Yok idi ẕātında bir kibr ü meni

Son: Yazdı Ṣādıḳ cevherī tārīḫini
Āh vuruldı şu güzel ʿAbdülġanī

6. İbrahīm Ramażān İçün Tārīḫ (3 beyit)

Baş: Bu İbrāhīm vuruldı oldı berbād
Şehādet rütbesiyle oldı çoḳ şād

Son: Dedi tārīḫini Ṣādıḳ mücevher

Ḫalāṣ oldı ʿaẕābdan oldı azād

7. Genc Cāhid’in Lisān Ḥālından MezārṬaşına (8 beyit)

Baş: Gözleriñ ʿibretle bir aç dalma ey cān ġaflete

Baḳ neler geldi belālı başıma baḳ ḥālete

Son: Cevherī tārīḫimi Ṣādıḳ yazarken söyledi

Maẓhar oldı cehd ile Cāhid o aʿlā cennete

8. Avcı Oġulları Ṣalaḥaddīn (7 beyit)

Baş: Muḥterem avcı Ṣalaḥaddīn Muḥammed her zamān

Bir cesedde itiḥādla olmış idi iki cān

Son: Cevherī tārīḫini Ṣādıḳ beşāretle dedi

Baḳ maḳāmı onlarıñ oldı ki bir bāġ-ı cinān

9. Ḫıdır Oġlı ʿOs̱mān İçün Yazılan Tārīḫ (7 beyit)

Baş: Neler gösterdi ḫalḳa çerḫ-i devrān

Bugün çoḳ gencleri itdi perīşān

Son: Mücevher tārīḫiñ yazdı bu Ṣādıḳ

Ezildi ortada baḳ düşdi ʿOs̱mān

10. Genc ʿOs̱mān içün Yazılan (5 beyit)

Baş: Gözleriñ ʿibretle aç seyr it mezār ṭaşına

Baḳ ne ḥāl geldi bu genc bīçāre ʿOs̱mān başına

Son: Aġladı Ṣādıḳ gibi aḥvālıma kevn ü mekān

Maʿnevī her ān çıḳar ḫak-i mezārımdan fiġān

11. Ḥācc Necīm (6 beyit)

Baş: Göçdi dünyādan bugün Ḥācī Necīm

Mesken old kendine bāġ-ı naʿīm

Son: Biñ üçyüz üzere yetmiş doḳuzı
Vażʿ iden tārīḫiñ añlar her fehīm

12. Muḫtār Fuʾād'ın İki Oġlı ile Bir Ḳızı (12 beyit)

Baş: Eyvāh Cihād ile Nihād bu iki ḳardaş
Bāġ-ı emele her biri çatmış idi bir baş

Son: Tārīḫleri neşr oldı cevāhirle cihāna
Göçdi şu iki genc-i kemāl feyż-i cināna

13. Celīl Oġlı Cercīs (3 beyit)

Baş: Ḥüsn-i aḫlāḳ ādeme olmış necābetden delīl
Artırır ḳadriñ bütün yerde ider onı ḫalīl

Son: Cevherī tārīḫini Ṣādıḳ esefle söyledi
Gözleriñ yumdı çivik şu Cercīs'iñ oġlı Celīl

14. Bīçāre Emel'iñ Lisān-ı Ḥālından Yazılan Tārīḫdir (4 beyit)

Baş: Muḫtār Fu'ād'ıñ ḳızıyım adım Emel'dir
Bu ḥāle beni sevḳ iden aḥkām-ı ezeldir

Son: Ṣādıḳ ki mücevher dedi tārīḫi bu ḥāle
Bāġ-ı emelimde güneşim erdi zevāle

15. Tisʿīn Ehālīsinden Kāẓım'ıñ Tārīḫ-i Şehādeti (5 beyit)

Baş: Kāʾināt aġlar bu maẓlūm Kāẓım'ıñ aḥvālına
Perde-yi mātem çekildi ṣubḥ u istiḳbālına

Son: Cevherī tārīḫini Ṣādıḳ esefle söyledi
Āh yazıḳıḳlar ola işbu Kāẓım'ıñ aḥvālına

16. Nūreddīn Lisān (7 beyit)

Baş: Aç gözüñ seyr it mezārım ṭaşına
Baḳ ne geldi ehl-i Kerkük başına

Son: Ḳanım ile tārīḫim Ṣādıḳ yazar
Bin şehīde aġlıyor seng-i mezār

17. Mühendis ʿAbdüṣṣamed Oġlı Kemāl İçün Tārīḫ-i Vefāt (3 beyit)

Baş: Erdi Kemāl saʿādete gitdi ḥużūr u ʿizzete
Oldı mühendis bir zamān dalmışdı nāz u niʿmete

Son: Ṣādıḳ mücevher tāriḫiñ yazdıḳda daldı diḳḳate
ʿAbdüṣṣamed-zāde Kemāl ḳondı riyāż-ı raḥmete

18. Neftçi-Zāde Ḳāsım'ıñ Tārīḫ-i Vefātı (5 beyit)

Baş: ʿAks ider āyīne-yi ḳudretde çoḳ vaʿd-i vaʿīd
Görinür bu ʿāleme her günde bir fecr-i cedīd

Son: Çekdi üç āh yazdı Ṣādıḳ cevherī tārīḫini
Neftçi-zāde şanlı Ḳāsım Bek hemān oldı şehīd

1.7. Rubâî

Mehmed Sadık'ın şiir kitabında iki rubâî bulunmaktadır:

1. Ḥużūra gitmeñe luṭf itmiş olsaydı bu fācirden
Ṣorardım ʿacz ile bu ḳaç sözi maḥşerde ġāfirden
Yedik içdik seniñ öyünde ṣofrañ üzre birḳaç gün
Kerīme lāyıḳ olmazdı ḥisāb alsun müsāfirden

2. Ġarīb ġurbetde gōñli açılup bir laḥẓa şād olmaz
Ḳalır bir köşe-yi nisyānda maḥzūn adı yād olmaz
Eger altun ḳafesde bülbül içün ġonca açılsa:
Çimende bir tikanca ḳadri yanında ziyād olmaz

1.8. Bilmece

Mehmed Sadık'ın şiir kitabında bir bilmece bulunmaktadır:

Bir ḥavużda var idi gördüm gümüşden bir yılan
Rengi altun bir ḳuş aġzında ṭutumuşdı hemān

Ḳuş yılanıñ ḳuvveti olmuşdı yılanda ḳuşa ḳuvvet
Ḥavuż içinde göz öñünde birbiriñ yerdi sükût

Bu yılanıñ ḳuvveti yoḳ olsa ölir aġzında ḳuş
Bunlara olma yaḳīn yoḳsa yanarsıñ durma ḳoş

1.9. Ferd

Mehmed Sadık'ın şiir kitabında iki adet ferd bulunmaktadır:

1. Ferd:
   Bir zamān aġlar idim ḥālıma ben şimdi ise:
   O geçen aġladıġım günler içün aġlıyorum
2. Ferd:
   Ölmeden evvel baña göster o billūr sīneyi
   Yoḳsa ḫasta ṣoñ nefesde neylesün āyīneyi

2. Vezin

Coşkun Duygularım adlı eserde kullanılan aruz kalıplarının listesi şöyledir:

Kalıp	**Tekrarlama sayısı**
Mefâʿîlün/ mefâʿîlün/ mefâʿîlün/ mefâʿîlün	26
Mefʿûlü/ mefâʿîlü/ mefâʿîlü/ feʿûlün	18
Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/ fâʿilün	17
Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/ fâʿilün	4
Feʿilâtün/ Feʿilâtün/ Feʿilâtün/ feʿilün	3
Mefaʿîlün/ mefaʿîlün/ feʿûlün	2
Müstefʿilün/ müstefʿilün/ müstefʿilün/ müstefʿilün	2
Mefâʿilün/ feʿilâtün/ mefâʿilün/ feʿilün	1
Mefʿûlü/ fâʿilâtün/ mefʿûlü/ fâʿilâtün	1

3. Kâfiye ve Redifler

3.1. Kâfiye

Mehmed Sadık, Klâsik Türk şiirini tam anlamıyla ve kurallarıyla uygulayan bir şairdir. Arapça, Türkçe ve Farsça kelimeleri kafiye olarak tercih etmiştir:

Arapça Kelimelerde Kafiye

> Farż oldı ḳıyām itsin bugün ʿālem-i İslām
> Yapsun ki nefīr ʿāmı bütün yerlere iʿlām

Farsça Kelimelerde Kafiye

> Eserken maʿnevī bir yel seḥer vaḳti cihān üzre
> Düşer bir perde-yi ġaflet o demde ins ü cān üzre

Türkçe Kelimelerde Kafiye

İslām'la bugün yek-vücūd ol göklere yüksel
Rifʿatde saʿādetde yetişmez saña bir el

3.2. Redif

Mehmed Sadık, "Coşkun Duygularım" adlı şiir kitabında redifleri sıklıkla kullanmıştır. Bu eserde daha çok Arapça, Türkçe ve az da olsa Farsça kelimeler redif olarak kullanmıştır. Eserdeki kelime hâlinde redifler şunlardır:

1. ḥālıma
2. iḳbālıma
3. ider
4. yādigār
5. yār
6. zār
7. sensiñ
8. gice
9. cān
10. içün
11. cānān
12. ḥüseyn
13. şehīd
14. yezīd
15. baʿīd
16. üzre
17. vakti
18. aġlar
19. daġ
20. ṣadıḳ
21. āsmān
22. Kerkük
23. intiḳām

4. Muhtevâ Özellikleri

4.1. Dînî ve Tasavvufî Unsurlar

4.1.1. Allah

Mehmed Sadık bu eserinde Allah'ın varlığını, lütfunu, kudretini ve azimliliğini sıkça işlemiştir. Şiir kitabında toplam 38 kere *Allah* kelimesi zikredilmiş, bunlardan en çoğu *İlah* veya *İlahî* olarak kullanılmıştır. Bazı yerlerde de *Hak*, *Ya Rab* ve *Hak Teâla* olarak bahsedilmiştir. Bazı örnekler şöyledir:

İlāhī ḳudretiñle kā'inātı var iden sensiñ
Sa'ādetle cihānda Āḥmedi Muḫtār iden sensiñ

İden bir gedāyı şāh, şāhı bir geda yā Rab
Bu fānī dehriñ istiḳbālını īdbār iden sensiñ

Ḥaḳ te'ālā her duāyı itdi bunda müstecāb
Zā'iri ḥaḳ 'afv ider görmez ḳıyāmetden 'aẕāb

Kemāl-i ḳudretiyle giceyi gündiz iden Ḫālıḳ
Bu zindān-ı ġamı ey cān saña gülzār ider bir gün

Yapan Ḥaḳ yapdıran Ḥaḳ ins ü cinni var iden Ḥaḳ'dır
Odur ḥāḳim odur ṣāni' onun fermānı fermāndır

4.1.2. Peygamberler

Eserde **7** peygamberin ismi zikredilmektedir. Bunlar, Hz. Muhammed, Hz. Âdem, Hz. Yûsuf, Hz. Yakûb, Hz. Eyyûb, Hz. Cibril, Hz. İsâ'dır.

4.1.2.1. Hz. Muhammed

Hz. Muhammed (s.a.v) İslâm dininin son peygamberidir. Mehmed Sadık da şiirlerinde milleti için Hz. Muhammed'den şefaat istemiştir. Kitapta 2 kez adıyla 1 kez de *Ey Habibim!* Diyerek ondan lütuf istemiştir:

ʿAyn-ı raḥmetdir Muḥammed ümmet için iḫtilāf
İḫtilāfa iʿtirāż itme bugün ol göñli ṣāf

Muḥammed Faṭima Ḥaydar Ḥüseyn ile Ḥasan şehzād:
Budur Āl-i ʿAbā vardır buña her laḥẓa īmānım

Şuʿle-yi nūr cemāliñdir cihānı şen iden
Ey ḥabībim sensiñ ançaḳ aḥsen-i nevʿ-i beşer

4.1.2.2. Hz. Âdem

Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir. Mehmed Sadık şiirinde Hz. Âdem'in adını 1 beyitte zikretmiştir:

Bugün nevʿ-i beşer Ādem gibi her yerde aldanmış
Virir baḳ göz öñünde cenneti bir ḥabbe buġdaya

4.1.2.3. Hz. Yusuf ve Hz. Yakub

Hz. Yûsuf'un beraatı, zindana atılışı, Hz. Yakûb, oğlunun hasretiyle imtihan olması yani iki peygamberin de sabretmesi konu edilmektedir. Hz. Yûsuf ve Hz. Yakûb'un isimleri 3 kez geçmektedir:

Sen atdıñ Yūsuf'ı zīndāna ṣoñra çoḳ ʿazīz itdiñ
Ḥayātından ġamile Yaʿḳūb'ı bīzār [iden] sensiñ

Kerkük vaṭanındaki bugün Yaʿḳūb'a beñzer
Çöllerde arar oğlunı feryād ider iñler

Seni çarḫ-ı felek atdıysa zindān belāya bir taḥammül it
ʿAzīz eyler seni Yūsuf gibi sulṭān ider bir gün

Düşerken Yūsuf'undan ayrı Ṣādıḳ'lar gibi dā'im
Göñül Yaʿḳūb-ı ġam, ey sīne bir beyt-i Ḥazīn'siñ

4.1.2.4. Hz. Eyüp

Allah'ın Hz. Eyyûp'a verdiği belayı ve illeti sonra da şifa vermesini anlatıyor. Mehmed Sadık, şiir kitabında Hz. Eyyûp'un ismini 1 kez zikretmektedir:

Belāyı ʿīlleti Eyyūb'a virdiñ sen şifā virdiñ
Cihānda herkesi bīmār iden tīmār iden sensiñ

4.1.2.5. Hz. İsâ

Hz. İsâ, Mehmed Sadık'ın şiir kitabında 1 kez zikredilmektedir:

Nesīm-ī gül-şeni olsun onuñ ʿĪsā'nıñ enfāsı
O bāġ-ı ʿişrete āb-ı ḥayātından cūy-bār olsun

4.2. Sahabeler ve Diğer Dini Şahsiyetler

Eserde geçen sahabeler ve diğer şahsiyetler şöyledir:

4.2.1. Hz. Hüseyin

Aç gözüñ baḳ ḫayme-gāh-ı Şāh Ḥüseyn'dir bu maḳām
Feyż ile olmuş bu günde ḳıble-gāh-ı ḫāṣ u ʿām

Girdi meydāna Ḥüseyn ḳırdı dağıtdı fāciri
Ḥamlesiyle iki şaḳḳ oldı ḳulup leşkerī

Ḥüseyn'iñ derdi çıḳmaz ḫāṭrımdan çıḳsa da cānım
Budur rūḥ-ı revānım sevgili dünyāda cānānım

Hüseyn'iñ ʿaşḳı naḳş olmuş benim göñlümde cismimde
Ḥüseyn söyler vücūdumda benim her ḳaṭreyi ḳanım

Cihānda gice gündüz ẕikr ü fikrim hep Ḥüseyn olmuş
Odur ancaḳ benim her derdime dünyāda dermānım

4.2.2. Hz. Hasan

Şücāʿatde ʿAli'dir Ḥasan meydānında ġālibdir
Muḳavves ḳaşları ġamze elinde Ẕülfiḳār olsun

Cinānıñ ziynetini bir cilvedir Ḥasan cemālinden
Cihānıñ ḥikmeti bir şuʿledir feyż-i kemālinden

Ḥasan'sın yoḳ semensiñ yoḳ Sūsen'siñ yoḳ nedensiñ sen
Tebessümden mücessem nāzlı bir nāzik bedensiñ sen

4.2.3. Hz. Ali

Ḥarb meydānında beñzerdi ʿAlī'ye bu Ḥüseyn
Fātiḥ-i ebvāb-ı Ḫayber ġāzī-yi Bedr u Ḥuneyn

ʿAlī'nin rūḥıdır bülbül degil aġlar seḥer vaḳti
Ḥüseyn'iñ ḳanıdır her gül açar bu gülsitān üzre

4.2.4. Hz. Haydar ve Hz. Fatma

Düşdi atından Ḥüseyn meydānda ay Ḥayder uyan
Kes Yezīd'iñ ḳavmini tā ḳablasun dünyāyı ḳan

Muḥammed Fāṭima Ḥaydar Ḥüseyn ile Ḥasan şehzād:
Budur Āl-i ʿAbā vardır buña her laḥẓa īmānım

4.2.5. Hz. Mehdi

Çıḳar Mehdī iner gökden Mesīḥā kürre-yi arża
ʿAdaletle cihānı menbaʿ-ı imān ider bir gün

4.2.6. Ehl-i Beyt

Īdersiñ ġālibi maġlūb cihānda maġlūbı ġalīb
Yezīde Ehl-i Beyt-i kesdiren hep zār iden sensiñ

Hüseyn'iñ Ehl-i Beyt'iñ başlarıñ meydānda kesdirdiñ
Onı mızrāḳlar üzre aṣdıran āḫṭār iden sensiñ

Ḳoşdılar çadırları hep ẓulm ile yandırdılar
Ehl-i Beyt'i kesdiler çoḳ vurdular öldürdiler

Ehl-i Beyt'iñ ʿarşa çıḳdı nāle vü feryādları
Aç ṣusuz çöllerde düşdi ḳalmadı bir zādları

4.3. Diğer Dini Unsurlar

4.3.1. Kâbe

Kaʿbe, vechiñ zemzemiñ çāh-ẕeḳan ḫālıñ ḥacer
Ḥācı olmaz öpmese ḫāl-i siyāhıñ bir beşer

4.3.2. Kerbelâ

Göz öñünde Kerbelā ṣaḥrāsı oldı lāle-zār
Ḳan döküldi göklere çıḳdı ṣadā-yı āh u zār

Ehl-i Beyt'iñ ṣoydular hep şırġasıñ ḫalḫālların
Kerbelā'da itdiler yıġma o günde mālların

Ṣādıḳ'ıñ her laḥẓa fikrinden çıḳarsa biñ kelām
Kerbelā'nıñ biñde bir aḥvālını itmez tamām

4.3.3. Cennet

Cennetde gezerler şühedā yerler içerler
Ḳuşlar gibi daldan dala her laḥẓa uçarlar

Göçdiler birbir şehādetle bu gencler cennete
Her biri ṣaldı bu Tisʿīn ḫalḳını biñ miḥnete

Nefḫa-yi cennet eser maḳbereniñ her yanına
Ne ṣafālar viriyor ḫalḳa seḥer vaḳti havā

4.3.4. Mahşer Günü

Cihān tārīḫi billāh yazmamışdır böyle bir ẓulmi
Bu ḳandan tā ḳopar maḥşer şafaḳ ālūde dāmāndır

Ḥużura gitmeñe luṭf itmiş olsaydı bu fācirden
Ṣorardım ʿacz ile bu ḳaç sözi maḥşerde ġāfirden

Maḥşer mi, felaket mi bu yoḳsa ʿÖmer Āġā?
Cān virdi bugün ḳopdı bütün yerde bu ġavġā

4.3.5. Zülfikâr

Āh o günde Ẕü'l-fiḳār'ı çekmiş olsaydı ʿAlī
Birbiri üzre düşerdi ordular hep(si) evveli

Şücāʿatde ʿālidir Ḥasan meydānında ġālibdir
Muḳavves ḳaşları ġamze elinde Ẕülfiḳār olsun

4.3.6. Şeytân

İlāh'a çevir göñliñi durduḳda namāzda
Tā itmeye meşġūl seni şaşırmaya şeyṭān

Laʿnet olsun iḫtilāfı vażʿ iden düşmānlara
Orta yerde bu fesādı dağıdan şeyṭānlara

4.4. Efsânevi ve Tarihi Şahsiyetler

4.4.1. Leylâ ile Mecnûn

Havā-yı nefse uymuş ḫalḳ ḥaṭṭ u ḫāl ile oynar
Kimi Mecnūn gibi Leylā diyor ḫalḫāl ile oynar

4.4.2. Şamr-ı Melûn

Eliñ yansun gözüñ yansun başıñ yansun diliñ yansun
Seniñ ey Şamr-i Melʿūn şimdi sensiñ cānı düşmānım

Virirsiñ herkese ʿadliñle ʿuḳbāda mükāfātıñ
Yezīdī Şamr-ı melʿūnuñ mekānıñ nār iden sensiñ

Yezīd'e Şamr'a laʿnet her zamān her laḥẓa her sāʿat
Oḳunduḳça oña laʿnet olur mesrūr-ı vicdānım

Yezīd'iñ ehline etbāʿına her laḥẓa biñ laʿnet
Keserler gerden-i āl-i ʿabāyı ṣanki ḳurbāndır

Ḥüseyn'i ölirüp āl-i Yezīd'i şadumān etdik
Utan ey çerḫ-i ẓālim bir ḥayā it bu ne vicdāndır

4.4.3. Firavn ve Nemrûd

Ne Moskof yapdı bu ẓulmi ne Firʿavn itdi bu ġadri
Melekler hep siyāh giydi bütün ehl-i cinān aġlar

Kimi ẖāʾin kimi fāsıḳ kimi Firʿavn kimi Nemrūd
Perīşān oldı Türkmanlar münāfıklar ʿıyān oldı

4.5. Millet, Kavim, Mekân

4.5.1. Türkmen

Türkmanlara bir ḳonġara açdırdı ḥükūmet
Gösterdi bugün hemmet ile Kerkük'e şefḳat

Bu Kerkük yurdı Türkman aṣlı Türkman milleti Türkman
Bu Türkmanlık bizimçin bir şerefdir çatlasa düşmān

Güler her bir Şiyūʿī şimdi bu Kerkük'de her ẖāʾin
Ḥuḳūḳı żāyiʿ olmuş cānı gitmiş Türkman aġlar

Kimi ẖāʾin kimi fāsıḳ kimi Firʿavn kimi Nemrūd
Perīşān oldı Türkmanlar münāfıklar ʿıyān oldı

4.5.2. Türk

Dilleri Türk rūḥları Türk yüzü Türk astārı Türk
Her biri Türk oġlı Türk'dür göñli Türk efkārı Türk

4.5.3. Irak

Bayram yapıyor ehl-i ʿIrāḳ her biri şendir
Kerkük ise mātemle yeri beyt-i ḥazendir

Var it ki bugün nuṣret ile mülk-i ʿIrāḳ'ı
Ḥıfẓ it onı ḳalsun ki saʿādet ile bāḳī

4.5.4. Çin

Çayçı Şākir'i vurdılar çayḫāne içinde
Bu ẓulm ne Moskof'da yapıldı ne de Çīn'de

4.5.5. Dicle ile Furat

Yere geçsün Dicle'niñ hem de Fırat'ıñ ṣuları
Bir içim ṣuyu dirīġ itdi Ḥüseyn'e her biri

Fırat nehri Ḥüseyn'e bir içim ṣu virmedi eyvāh
Bulanlıḳdır o günden ḳıymeti her yerde noḳṣāndır

4.5.6. Cezair

Ḳaldı o Fransız eli altında Cezā'ir
Bu söz demiyor kimse bugün bunlara dā'ir

Bu memleketiñ irlerini kesdi Fıransa
Bu ẓulmı ḳabūl itmez eger İslām uyansa

4.6. Kerkük'teki Sosyal Olaylar

14 Temmuz Kerkük Türkmen Katliamı:

Bu on dört Temuz'un bayramı oldı Kerkük'e mātem
Buraḳdı Kerkük'e leke yazıḳ nām u nişān ağlar

On dört Temuz'uñ Ṣalı güni ḳopdı ḳıyāmet
Bīçāre bu Kerkük başına yağdı felāket

Kāẓım ile Envār bu iki genc-i ẕekāvet
On dört Temūz'uñ āteşine itdi ıṣābet

Yandılar eyvāh on dört Temmūz'uñ volḳanına
Nāzenīn gençler bugünde baṭdılar al ḳanına

Hani benim oġlum ki görünmez oña n'oldı
On dört Temūz'e itdi teṣādüf şehīd oldı

4.7. Gün, Ay

4.7.1. Gün

On dört Temūz'uñ Ṣalı güni ḳopdı ḳıyāmet
Bīçāre bu Kerkük başına yaġdı felāket

4.7.2. Ay

Yazıḳ çoḳ Kerkük'üñ genci geçen şehr-i muḥarremde
Şehīd oldı kesildi göz öñünde şimdi pinhāndır

Nisān ayı bahārıñ neş'eli gül çaġıdır artıḳ:
Çıḳar envāʿ güller ḫalḳa biñ naḳış u nikār üzre

Temmuz'da ider ḳuvve-yi āteşle ṣuyı ḳar
Fābrīḳa ḥikmetde olan sāʿi himmet

4.8. Hayvanlar ve Bitkiler

4.8.1. Hayvanlar (Karınca, Bülbül, Kuş, Akrep)

Emīn ol ādam ol bir kimseye doḳunma dünyāda
Ṣakıñ incitme bir ḳarıncayı fikr it o da cāndır

Bülbül gül için bāġda çeker nāle-yi ḥasret
Bāġvānda gülüñ yaġı ile elleri baġlar

Ḳuş yavrısı öñünde lisānıyla civilder
Yavrısı da añlar onı öñünde ziyilder

Biz de yıġışup saʿy idelim birleşelim hep
Ḳardaş olalım olmayalım birbire ʿaḳreb

4.8.2. Bitkiler (Susen, Yasemin, Gonca, Sünbül, Lale, Gül)

Sūsen aġzı yumuldı Yāsemīn yandı çemen ṣoldı
Gül āteş oldı bülbül yandı oldı aşiyān āteş

Seḥer vakti idi ṣaḥn-ı çemende bir ġirīv ḳopdı
Tutuşdı ġonça bülbül āh ider sünbül perīşāndır

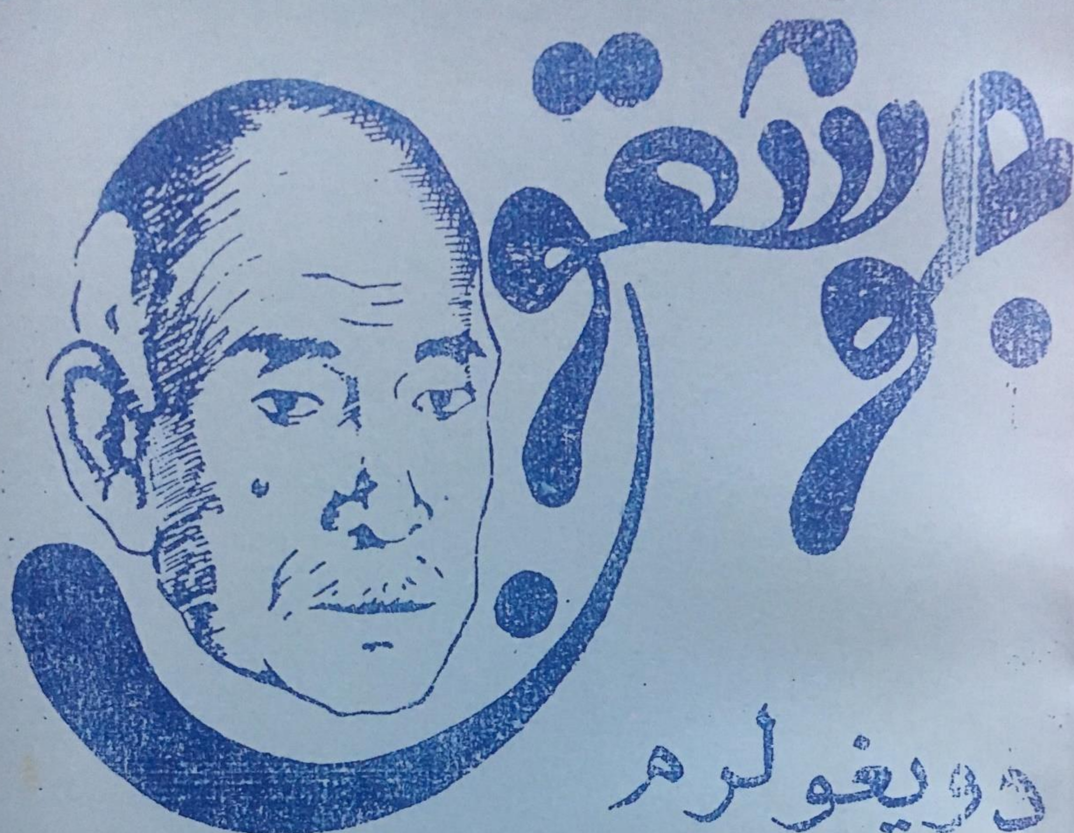
O sünbül ṣaçlarıñ her bir telinde ʿāşıḳıñ āhı:
Ḥazīn bir naġmeye beñzer ḥasretle tār üzre

Sūsen dil açmış lālesi dāġlı
Gülleri ḳızarmış bāġları baġlı

III. BÖLÜM

METİN

گوزمله كورمه سم كوڭلمده تصوير ايتديكيم عصه

بو دنياده مڭا جاي اسفدين برمزار آه

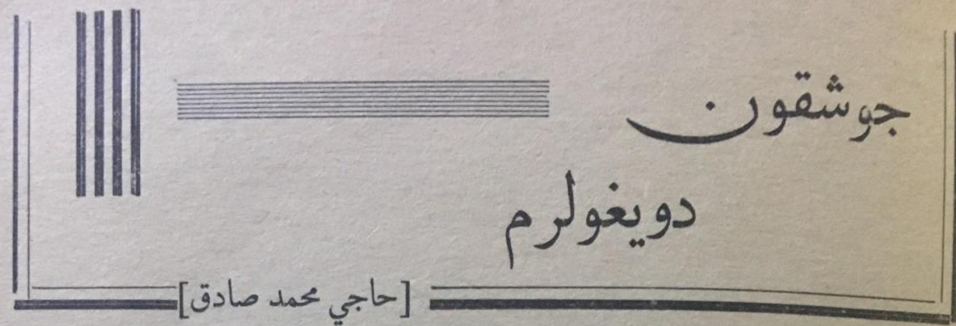
محمد صادق

Coşḳun Duyġularım

Gözümle görmesem göñlümde taṣvīr itdigim ʿaṣrı:
Bu dünyāda baña cā-yı esefden bir mezār olsun

Meḥmed Ṣādıḳ

كركوك بلديه مطبعه‌سنده باصلمشدر

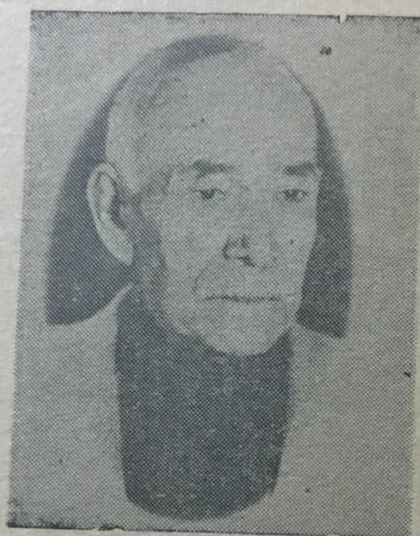
١٣٨٤هـ ـــ ١٩٦٤م

Coşḳun Duyġularım

Ḥācı Meḥmed Ṣādıḳ

Kerkük Belediye Maṭbaʿasında Başılmışdır

H.1384 - M. 1964

ئولورسەم گورمەدن گوكلمده تصوير ايتديگم عصري
بو دنياده بكا جاه اسـفدن بر مزار اولسون

ʾÖlürsem görmeden göñlümde taṣvīr itdigim ʿaṣrı:
Bu dünyāda baña cā-yı esefden bir mezār olsun

اوك سوز

شاعرك كوكلي معنوي بر چالغيدر كه اونك هر تلندن بيك صدا ، هر صداسندن بيك نغمه ، هر نغمه سندن بيك انتباهي مللي اجتماعي سياسي يانيقلي دوشونجه‌لر عكس ايدر .

شاعرك آغلمه‌سندن گولمك ، گولمه‌سندن آغلامق ، وصلندن فرقت فرقتندن وصلت ، ذوقندن غم غمندن ذوقلر حس اولور .

بو كركوك شهيدلري ايچون (جوشقون دويغولرم) آدنده‌كي تنظيم ايتديكم شعرشكلنده يورگمدن قوپان ، طبيعت ماكنه‌سندن نظم غرامه‌فوني ايله قوان گبي صفحه‌ء كاغدلره بوراقيلان روحك يورد داشلره قارشي حزين حزين فريادلريدر .

بو پرده پرده نغمه‌لر مللي مقاملرك ايلك تقسيماتيدر . بوندن صوكرا گله‌جك مقاماتك بوتون شعبه‌لري ايله برابر ، قولاقلره ملتك دردلريني بوتون معناسيله عكس ايتديره‌جك وهر بري بر درلو تأثيرات ياپديره‌جقدر .

محمد صادق

Ön Söz

Ṣāʿriñ göñli maʿnevī bir çalġıdır ki onuñ her telinden biñ ṣadā, her ṣadāsından biñ naġme, her naġmesinden biñ intibāhī millî ictimāʿī siyāsī yanḳılı düşünceler ʿaks ider.

Ṣāʿriñ aġlamasından gülmek, gülmesinden aġlamaḳ, vaṣlından fırḳat fırḳatından vüṣlat, ẕevḳinden ġam ġamından ẕevḳler ḥiss olur.

Bu Kerkük şehīdleri içün (Coşḳun Duyġularım) adındaki tanẓīm etdigim şiʿr şeklinde yüregimden ḳopan, ṭabīʿat mākinasından naẓm ġarāmafūnī ile ḳavān gibi ṣafḥa-yı kaġıdlara buraḳılan rūḥıñ yurd-daşlara ḳarşı ḥazīn ḥazīn feryādlardır.

Bu perde perde naġmeler millî maḳāmlarıñ ilk taḳsīmātıdır. Bundan ṣoñra gelecek maḳāmātıñ bütün şuʿbeleri ile birebir, ḳulaḳlara milletiñ derdlerini bütün maʿnāsiyle ʿaks itdirecek ve her biri bir derlü teʾs̱īrāt yapdıracaḳdır.

Meḥmed Ṣādıḳ

حاجي محمد صادق

Ḥācı Meḥmed Ṣādıḳ

رسمم آلتنده کی یانقلی حسرتلی شعرلرم

گوزلرك عبرتله آچ سـيرايت بنم بو رسممه
روحی یوق سس‌سز دوران ایواه بوصولمش جسممه

أل ايـاغم هيئتم دورمش حزين چوق بي خبر
كيزلی كيزلی ايچ يوزندن حالمه حسرت چكر

رسمم آغلار غملی غملی بو پریشان حالمه
صـورت حـالم بنم فریاد ایدر اقبالمه

کاغد اوزره کورینان رسمم بکا فریاد ایدر
بو سکوتم آه کیم احوالمه بیك داد ایدر

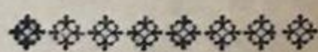
عاقبت بر کون چیقار جانم اولور جسمم غبار
صورتم بندن قالیر بو کرکوکه بر یادگار

درمه‌دم گلزار عمرمدن أصلا بر چیچك
دولبدر ایواه حسـرتلرله یانقلی یورك

صقالم ابتدي ياض كركوكده كي بو فاجعات
بر درین تأثیر بوراقدي هر كسه بو ضايعات

گوزيمه ماتم کسـیلدی هر جهتدن کائنات
قالمادي كوكلمده نشئه آه كيم سوندي حيات

صادقك بو رسمنه باقسـه اكر بر دفعه يار
تا قوپار محشر چیقار أوندن بو کونده آه وزار

Resmim Altında Yanḳılı Ḥasretli Şiʿrlerim

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Gözleriñ ʿibretle aç seyr it benim bu resmime
Rūḥı yoḳ sessiz duran eyvāh bu ṣolmuş cismime
El ayaġım ḥeyʾetim durmuş ḥazin çoḳ bī-ḫaber
Gizli gizli iç yüzünden ḥālıma ḥasret çeker
Resmim aġlar ġamlı ġamlı bu perīşān ḥālıma
Ṣūret-i ḥālım benim feryād ider iḳbālıma
Kāġıd üzre görünen resmim baña feryād ider
Bu sükūtum āh kim aḥvālıma biñ dād ider
ʿāḳibet bir gün çıḳar cānım olur cismim ġubār
Ṣūretim benden ḳalır bu Kerkük'e bir yādıgār
Dermedim gülzār-ı ʿömrümden alma bir çiçek[36]
Doludır eyvāh ḥasretlerle yanḳılı yürek
Ṣaḳalım itdi beyāż Kerkük'deki bu fāciʿāt
Bir derin teʾsīr buraḳdı herkese bu żāyīʿāt
Gözüme mātem kesildi her cihetden kāʾināt
Ḳalmadı göñlümde neşʾe āh kim söndi ḥayāt
Ṣādıḳ'ıñ bir resmine baḳsa eger bir defʿa yār
Tā ḳopar maḥşer çıḳar ondan bu günde āh u zār

****

[36] Bu mısranın 3. tefilesinde vezin aksamaktadır

توحيد ذو الجلال

الهي قدرتكله كائناتي وار ايدك سنسك
سعادتله جهانده احمدي مختار ايدك سنسك

كونش بر شعله‌در پارلار سنك نور جمالندن
لطافتله جناني مشـــرق انوار ايدن سنسك

ايدرسك كيجه‌يي كوندز الهي كوندزي كيجه
صباح كاذبي صادق ياپان اسحار ايدن سنسك

ايدرسك آتشى صو ، صويي آتش لطف وقهركله
خليله رحمتكله آتشي گلزار ايدن سنســـك

محبتدن يول آچدك ويرديكز منصوره چوق ميدان
انا الحقله اوني رسوا ايدن بر دار ايدن سنسك

بلالى علتى أيوبه ويردك ســـن شفا ويردك
جهانده هر كسي بيمار ايدن تيمار ايدن سنسك

سن آتدك يوسفي زندانه صوكره چوق عزيز ايتدك
حياتندن غميله يعقوبي بيزار سنســـك

ايدن بر گدايي شاه ، شـــاهي بر گدا يا رب
بو فاني دهرك اســـتقبالنى ادبار ايدك سنسك

دونر شمس وقمر ، ارض وسمـا هر لحظه امركله
جهانى نقطهٔ حق اوزره بر پرگار ايدن سنســـك

صورولمازسك ياپارسك آلديررسك وير ديررسك سن
كمال قدرتك بو عالمه اســـرار ايدن سنسك

سنك امركله هر شي واقع اولور ايكى دنياده
ازلدن عالمي أبرار ايدن أشرار ايدن سنسك

Tevḥīd-i Ẕü'l-Celāl

. _ _ _/ . _ _ _/ . _ _ _/ . _ _ _

İlāhī ḳudretiñle kāʾinātı var iden sensiñ
Saʿādetle cihānda Āḥmedi Muḫtār iden sensiñ
Güneş bir şuʿledir parlar seniñ nūr-ı cemālından
Leṭāfetle cenānı meşrıḳ-i envār iden sensiñ
İdersiñ giceyi gündüz ilāhī gündüzi gice
Ṣabāḥ-ı kāẕibi ṣādıḳ yapan esḥār iden sensiñ
Īdersiñ āteşi ṣu, ṣuyı āteş luṭf u ḳahrıñla
Ḫalīle raḥmetiñle āteşı gülzār ideñ sensiñ
Muḥabbetden yol açdıñ virdiñiz Manṣūr'a çoḳ meydan
Eneʾl-Ḥaḳ'la onu rüsvā iden berdār iden sensiñ
Belāyı ʿilleti Eyūb'a virdiñ sen şifā virdiñ
Cihānda herkesi bīmār iden tīmār iden sensiñ
Sen atdıñ Yūsuf-ı zīndāna ṣoñra çoḳ ʿazīz itdiñ
Ḥayātından ġamile Yaʿḳūb-ı bīzār [iden] sensiñ
İdersīn bir gedāyı şāh, şāhı bir gedā yā Rab
Bu fanī dehriñ istiḳbalını īdbār iden sensiñ
Döner şems ü ḳamer, arż u semā her laḥẓa emriñle
Cihānı noḳṭa-yı ḥaḳ üzre bir pergār iden sensiñ
Ṣorulmazsıñ yaparsıñ aldırırsıñ virdirirsiñ sen
Kemāl-ī ḳudretiñ bu ʿāleme esrār iden sensiñ
Seniñ emriñle her şey vāḳıʿ olur iki dünyāda
Ezelden ʿālem-ī ībrār iden işrār iden sensiñ

ييقان سن ياپديران سن ئولديرن سن جان ويرن سنسك
ايكي دنيايي ايجاد ايليان اعمار ايدن سنسك

بو صنعتلر بو عالى اختراعلر هپسي سندندر
بو خلقي حكمتكله دهره صنعتكار ايدن سنسك

بوتون اخلاقي خلقه خلق ايدن خلاق عالمسك
طريق مستقيمه عالمي اجبار ايدن سنسك

شريكك يوق نظيرك يوق رقيبك يوق مكانك يوق
بريء سك شبهه‌دن بي شك بونی‌اخبار ايدن سنسك

ملكلرله سمادن انديررسك قطرهٔ رحمت
بشر چين ير يوزن گلزار ايدن أزهار ايدن سنسك

تجلاي جمالكله ويررسك حسنه بر زينت
بو حسنه عالمي مفتون ايدك غم خوار ايدن سنسك

بر ايكي قطره صودن خلق ايدرسك بر گوزل انسان
اوگا اسرار عشقي بيلديرن اظهار ايدن سنسك

سكوني تحريك ايلرسك ايدرسك تحريكي ساكن
كيجه شمع اوزره هر پروانه‌يي دوار ايدن سنسك

يـاراتدك حسني پـارلاتدك جهانه غلغله صالدك
اوكا عاشقلري بر حسرت ديدار ايدن سنسك

آچارسك كللري كلشنده بيك فيضي لطافتله
اونكچين بلبلی محزون پريشان زار ايدن سنسك

قولاغه عكس ايدر كلشنده بر چوق موسيقی‌سسلر
سحرده بلبلك منقاريني أوتار ايدن سنسك

ايدرسك غالبي مغلوب جهانده مغلوبي غالب
يزيده اهل بيتي كسديرن هپ زار ايدن سنسك

Yıḳan sen yapdıran sen öldüren sen cān viren sensiñ
İki dünyāyı icād eyleyen iʿmār iden sensiñ
Bu ṣanʿatlar bu ʿālī iḫtiraʿlar hepsi sendendir
Bu ḫalḳı ḥikmetiñle dehre ṣanʿatkār iden sensiñ
Bütün aḫlākı ḫalḳa ḫalḳ iden ḫallāḳ-ı ʿalemsiñ
Ṭarīḳ-ı mustaḳīme ʿālemi icbār iden sensiñ
Şerīkiñ yoḳ naẓīriñ yoḳ raḳībiñ yoḳ mekānıñ yoḳ
Berīsiñ şüpheden bī-şek bunı iḫbār iden sensiñ
Meleklerle semādan indirirsiñ ḳaṭre-yı raḥmet
Beşer'çin yer yüzün gülzār iden izhār iden sensiñ
Tecellā-yı cemāliñle virirsiñ ḥüsne bir zīnet
Bu ḥüsne ʿālemi meftūn ideñ ġam-ḫᵛār iden sensiñ
Bir iki ḳaṭra ṣudan ḫalḳ idersiñ bir güzel insān
Oña esrār-ı ʿaşḳı bildiren iẓhār iden sensiñ
Sükūnı taḥrīk eylersiñ idersiñ taḥrīki sākin
Gice şemʿ üzre her pervāneyi devvār iden sensiñ
Yaratdıñ ḥüsni parlatdıñ cihāna ġulġule ṣaldıñ
Oña ʿāşıḳları bir ḥasret-i dīdār iden sensiñ
Açarsıñ gülleri gülşende biñ feyż-i leṭāfetle
Onıñ'çın bülbüli maḥzūn perīşān zār iden sensiñ
Ḳulaġı ʿaks ider gülşende bir çoḳ mūsiḳī sesler
Seḥerde bülbüliñ minḳārını evtār iden sensiñ
İdersiñ ġālibi maġlūb cihānda maġlubı ġālib
Yezīd'e Ehl-i Beyt'i kesdiren hep zār iden sensiñ

ویررسك هر کسـه عدلکله عقباده مکافاتك
یزیدي شـمر ملعونك مکانك نار ایدن سنسك

شـهید قانیله خاك کربلایي لاله زار ایتدك
حسینك کل جمالك قان ایله گلنار ایدن سنسك

حسـینك اهل بیتك باشلرك میدانده کسدیردك
اوني میرزاقلر اوزره آصدیران اخطار ایدن سنسك

بو عصرك اختیاري آخ دییور کنجي کوله‌ر اونیار
جهانده اختیار کنجه بختي یار ایدن سنسك

اگر امر ایتمه‌سه‌ك دوشمز آغاجدن یره بر یاپراق
لیالی گوندزي درت فصلی هپ تکرار ایدن سنسك

کوچوك عقلمله یوق حدم سني وصف ایلمك یا رب
بو حال ایله بني عفو ایتمکه احضار ایدن سنسك

وجودم تیتریيور کلدم حضـوره ألده طاعت یوق
بو عبدك عفوینه أمري بوگون اصدار ایدن سنسك

سنك عشقکله کوکلمدن چیقار بو نغمه‌لر یا رب
بو أشعاري بو عبد صادقه إشعار ایدن سنسك

Virirsiñ herkese ʿadliñle ʿuḳbāda mükāfātıñ
Yezīdī Şamr-ı melʿūnuñ mekānıñ nār iden sensiñ
Şehīd ḳanıyla ḫāk-i Kerbelā'yı lāle-zār itdiñ
Ḥüseyn'iñ gül-cemāliñ ḳan ile gülnār iden sensiñ
Hüseyn'iñ Ehl-i Beyt'iñ başlarıñ meydanda kesdirdiñ
Onı mızrāḳlar üzre aṣdıran āḫṭār iden sensiñ
Bu ʿaṣrıñ iḫtiyārı āḫ diyor genci güler oynar
Cihānda iḫtiyār[u] gence baḫtı yār iden sensiñ
Eger emr itmeseñ düşmez aġacdan yere bir yapraḳ
Leyāli gündüzi dört faṣlı hep tekrār iden sensiñ
Küçük ʿaḳlımla yoḳ ḥaddim seni vaṣf eylemek yā Rab
Bu ḥāl ile beni ʿafv itmege iḥżār iden sensiñ
Vücūdum titriyor geldim ḥużūra elde ṭāʿat yoḳ
Bu ʿabdiñ ʿafvına emri bugün ıṣdār iden sensiñ
Seniñ ʿaşḳıñla göñlümden çıḳar bu naġmeler yā Rab
Bu eşʿārı bu ʿabd-ı Ṣādıḳ'a işʿār iden sensiñ

******

خیمه گاه شاه حسین علیه السلام

آچ گوزك باق خیمه گاه شاه حسین در بو مقام
فیض ایله اولمش بو گونده قبله‌گاه خاص وعام

خیمه گـاهمي آســمانمي جنت أعلامي در ؟
جلوه‌گـاه أشــرف دنیـا وما فیهـا مي در ؟

هر یـانندن گیجه گوندز فیض رباني أســر
صف صف‌اولمشدر ملك كوكدن طواف ایچون اینر

خیمه گاهك هریاني باق اولدی گلزار جنـــان
خاك پاكي اولدي شیمدي بوسه‌گاه انس وجان

بو حســینك قوردیغي چادر یریدر خیمه‌گـاه
کربلاده بو شهادت تختي اوزره اولدي شاه

شاه حسین بر شمع در اولمش جهان پروانه‌سي
عشـــق ایله اولدي بوتون نوع بشر دیوانه‌سي

خیمه گاه گوندن گونه أوج علایه یوكسلیر
عالمه فیضي ســعادت هر زمان اوندن كلیر

جلوه‌گـا هیدر بو منزل كلثوم ایله زینبك
نور وجهندن ضیا بولدي سماده كوكبك

بو حسینك دوردیغي یردركه اولمش لاله گون
جام اقبالي بو یرده اولدي ایواه ســـرنگون

حق تعالی هر دعایي ایتدي بونده مســـتجاب
زائري حـق عفو ایدر گورمز قیـامتدن عذاب

کربلاده قوردي چادر عالمي ارشاد ایچون
قید محـــنتده قالان بو ملتي آزاد ایچون

Ḫayme-gāh-ı Şāh Ḥüseyn ʿaleyhi’s-Selām

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Aç gözüñ baḳ ḫayme-gāh-ı Şāh Ḥüseyn’dir bu maḳām
Feyż ile olmuş bu günde ḳıble-gāh-ı ḫāṣ u ʿām
Ḫayme-gāh mı āsmān mı cennet-i aʿlā mıdır?
Cilvegāh-ı eşraf-i dünyā ve mā fīhā mıdır?
Her yanından gice gündüz feyż-i rabbānī eser
Ṣaf ṣaf olmuşdur melek gökden ṭavāf içün iner
Ḫayme-gāhıñ her yanı baḳ oldu gülzār-ı cinān
Ḫāk-i pākı oldı şimdi būse-gāh-ı ins ü cān
Bu Ḥüseyn’iñ ḳurduġı çadır yeridir ḫayme-gāh
Kerbelā’da bu şehādet taḫtı üzre oldu şāh
Şāh Ḥüseyn bir şemʿdir olmuş cihān pervānesi
ʿAşk ile oldı bütün nevʿ-i beşer dīvānesi
Ḫayme-gāh günden güne evc-i aʿlāya yükselir
ʿĀleme feyżi saʿādet her zaman ondan gelir
Cilvegāhıdır bu menzil Kelẟūm ile Zeyneb’iñ
Nūr-ı vechinden żiyā buldı semāda kevkebiñ
Bu Ḥüseyn’iñ durduġı yerdir ki olmuş lāle-gūn
Cām-ı iḳbāli bu yerde oldı eyvāh ser-nigūn
Ḥaḳ teʿālā her duāyı itdi bunda müstecāb
Zāʾiri ḥaḳ ʿafv ider görmez ḳıyāmetden ʿaẕāb
Kerbelā’da ḳurdı çadır ʿālemi irşād içün
Ḳayd-ı miḥnetde ḳalan bu milleti āzād içün

جدي ايچون خلق اولوندي انس وجان كون ومكان
اولمه سيدي ذات پاكي اولماز ايدي بو جهان
أوردو سوق ايتدي، يزيد شانلى حسينك اوستنه
چگديلر قانلى قلنجلر أهل ايمان دوستنه
گيردي ميدانه حسين قيردي داغيتدي فاجري
حمله سيله ايكي شق اولدي قلوب لشكري
گوز اوگنده كربلا صحراسي اولدي لاله زار
قان دوكيلدي كوكلره چيقدي صداي آه وزار
كسدي بيكلرجه اوگون قوم يزيدي أركي
پارلادي اللرده ميدانده قلنجلر كوكبي
حرب ميداننده بكزردي عليه بو حسين
فاتح أبواب خيبر غازيء بدر وحنين
حملهسي اوكنده دوشدي قادين اولدي أركلي
دهشتندن پاطلادي چوق پهلوانك بو كركي
دوشدي بيكلرجه او گون قوم يزيددن لاشهلر
قوپدي بر محشر صاچيلدي خلقه آتشدن شرر
هر طرفدن قوپدي بر چوق هاى وهوى غلغله
تيترهدي ارض وسما چوكدي او گونده زلزله
حرب ميداننده دورمز كيمسه آرتق بيلديلر
صويولك ناچار او ذاتدن كسديلر آگيلديلر
نيلسون بر أوردويه قارشي صوسز برتك بشر
درت ياني آتش كسيلدي هر طرفدن چوكدي شر
دوشدي آتندن حسين ميدانده اى حيدر اويان
كس يزيدك قومنى تاقابلاسون دنيايي قان

Ceddi içün ḫalḳ olundı ins ü cān kevn ü mekān
Olmasaydı ẕāt-ı paki olmaz idi bu cihān
Ordu sevḳ itdi Yezīd şānlı Ḥüseyn'iñ üstüne
Çekdiler ḳanlı ḳılınçlar ehl-i imān dostuna
Girdi meydāna Ḥüseyn ḳırdı dağıtdı fāciri
Ḥamlesiy[i]le iki şaḳḳ oldı ḳulūb-ı leşkerī
Göz öñünde Kerbelā ṣaḥrāsı oldı lāle-zār
Ḳan döküldi göklere çıḳdı ṣadā-yı āh u zār
Kesdi biñlerce o gün ḳavm-i Yezīdī erkebi
Parladı ellerde meydānda ḳılınçlar kevkebi
Ḥarb meydānında beñzerdi 'Alī'ye bu Ḥüseyn
Fātiḥ-i ebvāb-ı Ḫayber ġāzi-yi Bedr u Ḥuneyn
Ḥamlesi öñünde düşdi ḳadın oldı erkegi
Dehşetinden patladı çoḳ pehlivānıñ bögregi
Düşdi biñlerce o gün ḳavm Yezīd'den lāşeler
Ḳopdı bir maḥşer ṣaçıldı ḫalḳa āteşdan şerer
Her ṭarafdan ḳopdı bir çoḳ hāy u hūy ġulġule
Titredi arż u semā çökdi o günde zelzele
Ḥarb meydānında durmaz kimse artıḳ bildiler
Ṣu yoluñ nāçār o ẕātdan kesdiler añıldılar
Neylesün bir orduya ḳarşı ṣusuz bir tek beşer
Dört yanı āteş kesildi her ṭarafdan çökdi şer
Düşdi atından Ḥüseyn meydānda ay Ḥayder uyan
Kes Yezīd'iñ ḳavmini tā ḳablasun dünyāyı ḳan

آه او گونده ذوالفقاري چکمش اولسه‌يدي علی
بربري اوزره دوشردي اوردولر هپسي أولی

حرب قيزدقچه حســـينك غيرتي اولدي مزيد
آل واتباعي او گونده اولديلر هپسي شـــهيد

دوشدی ميدان حميتده حسين اولدی شهيد
آغلادي آل عبـا كولدی او گون قوم يزيد

قوشديلر چادرلری هپ ظلم ايله ياندرديلر
اهل بيتی كسديلر چوق ووردیلر ئولدير ديلر

اهل بيتك عرشـــه چيقدي نالهٔ وفريادلري
آچ صوسز چوللرده دوشدی قالمادي بر زادلری

اهل بيتك صويديلر هپ صرغه‌سك خلخاللرن
كربلاده ايتديلر يغما او گونده ماللرن

اهل بيتدن اون سكز ذات كرام اولدی شهيد
رحمت حقدن او گون اهل زمين اولدي بعيد

شاه حسين ايله كه طقسان درت باش آه كسديلر
بو مبارك باشـــلري ميزراقلر اوزره آصـــديلر

باشـــلری گترديلر ملعون يزيده أرمغان
تيتره‌دي بو ظلم ايله انس وملك گون ومكان

هر برينك آه وفريادي چيقاردي كوكلره
كائناتی آغلديردي حزن ايله بو منظره

أهل بيتك جسمي طوپراق اوزره باش‌سز قالديلر
دوشـــديلر چوللرده بر دريای قانه دالديلر

أهل بيت بربر اولنجه غدر ايله هپسي شهيد
شـــاه بانو گوز اوگنده اونده اولدي نادريد

Āh o günde Ẕü'l-fiḳār'ı çekmiş olsaydı ʿAlī
Birbiri üzre düşerdi ordular hep(si) evveli
Ḥarb ḳızdıḳça Ḥüseyn'iñ ġayreti oldı mezīd
Āl ü etbāʿı o günde oldular hepsi şehīd
Düşdi meydān-ı Ḥamīd'de Ḥüseyin oldı şehīd
Aġladı Āl-i ʿĀba güldi o gün ḳavm-i Yezīd
Ḳoşdılar çadırları hep ẓulm ile yandırdılar
Ehl-i Beyt'i kesdiler çoḳ vurdular öldürdiler
Ehl-i Beyt'iñ ʿarşa çıḳdı nāle vü feryādları
Aç ṣusuz çöllerde düşdi ḳalmadı bir zādları
Ehl-i Beyt'iñ ṣoydular hep ṣırġasıñ ḫalḫālların
Kerbelā'da itdiler yaġma o günde malların
Ehl-i Beyt'iñ on sekiz ẕāt-ı kirām oldı şehīd
Raḥmet-i Ḥaḳ'dan o gün ehl-i zemīn oldı baʿīd
Şāh Ḥüseyn ile ki ṭoḳsan dört baş āh kesdiler
Bu mübārek başları mızrāḳlar üzre aṣdılar
Başları getirdiler melʿūn Yezīd'e armaġan
Titredi bu ẓulm ile ins ü melek kevn ü mekān
Her biriniñ āh u feryādı çıḳardı göklere
Kāʾīnātı aġladırdı ḥüzn ü ile bu manẓara
Ehl-i Beyt'iñ cismi ṭopraḳ üzre başsız ḳaldılar
Düşdüler çöllerde bir deryā-yı ḳana daldılar
Ehl-i Beyt birbir olunca ġadr ile hepsi şehīd
Şāh Bānū göz öñünde onda oldı nā-bedīd

کیمسه بیلمز نرده قالدي جان کبي اولدي نهان
بـاق نه‌لر کوستردي أهل بيته ايواه بو زمان

بر ايچيم صو ايچمش اولسه‌يدي قيراردي اوردويي
ضـــربهٔ ســيف شـــجاعتله أزردى اوردويي

يره‌گيچسون دجله‌نك همده فراتك صولري
برايچيم صويي دريغ ايتدى حسينه هر بري

بو حسين ايله حسن هر مؤمنك جانانيدر
هر بري أهل جنانك کنجي يرر يحانيدر

صادقك هر لحظه فکرندن چيقارسه بيك کلام
کربلانك بيکده بر احوالنى ايتمز تمـام

Kimse bilmez nerde ķaldı cān gibi oldı nihan
Baķ neler gösterdi Ehl-i Beyt'e eyvāh bu zamān
Bir içim şu içmiş olsaydı ķırardı orduyı
Darbe-yi seyf-i şecāʿatle ezerdi orduyı
Yere geçsün Dicle'niñ hem de Fırat'ıñ şuları
Bir içim şuyu dirīġ itdi Ḥüseyn'e her biri
Bu Ḥüseyn ile Ḥasan her müʾminiñ cānānıdır
Her biri ehl-i cinānıñ genci bir reyḥānıdır
Ṣādıķ'ıñ her laḥẓa fikrinden çıķarsa biñ kelām
Kerbelā'nıñ biñde bir aḥvālını itmez tamām

******

بهار موسمنده کی آثار قدرتدن
کوریلان حکمت

أسرکن معنوي بر يل سحر وقتي جهان اوزره
دوشر بر پردهٔ غفلت او دمده انس وجان اوزره

بو غفلتدر حقیقتدن خبرسـز ایتدیرن خلقي
نه حکمت وار امان بیلمم بو اسرار نهان اوزره

چیقار بر پارچه ایتدن قونوشرکن خلقه بیك حکمت
نه قدرتلر یاراتمش حق تعالی بو لسان اوزره

بهارده هر چیچك بر دلبری یاد ایتدیرر خلقه
نه عبرتلر نه تأثیرلر ویرر اهل معـان اوزره

صارلمش یاسمینلر سروه کللر کوکسني یرتار
چکیلمش صنع حقله آتشین رنك ارغوان اوزره

نبفشه کوکسي گوم گوك اولدی ووردی اولقدر کندن
داغیلدی دوشدی بربر یاپراغي آب روان اوزره

شقایق باشنه چالمقده جسمي دوندی آل قانه
چمنده صو دکل، قانلر آقار حسرتله قان اوزره

بهار تمثیل ایدر آل عباتك هر سـنه حالك
چیقـاریر لالهدن قانلی شـهیدلر بو مکان اوزره

گلستان هر یاني بر لاله زار کربلا اولدی
زمین گلدن نه عبرت کوستر أهل زمان اوزره

بوتون آشیا فلکدن بر لسان حال ایله آغلار
کشاکشدن ناصیل باق ایکلیور تیللر کمان اوزره

Bahār Mevsimindeki Ās̱ār-ı Ḳudretden

Görilen Ḥikmet

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Eserken maʿnevī bir yel seḥer vaḳti cihān üzre
Düşer bir perde-yi ġaflet o demde ins ü cān üzre
Bu ġafletdir ḥaḳīḳatdan ḫabersiz itdiren ḫalḳı
Ne ḥikmet var amān bilmem bu esrār-ı nihān üzre
Çıḳar bir parça etden ḳonuşurken ḫalḳa biñ ḥikmet
Ne ḳudretler yaratmış Ḥaḳ taʿālā bu lisān üzre
Bahār'da her çiçek bir dil-beri yād itdirir ḫalḳa
Ne ʿibretler ne teʾs̱īrler virir ehl-i maʿān üzre
Ṣarılmış yāseminler serv-gāhlar göksini yırtar
Çekilmiş ṣunʿ-ı Ḥaḳ'la āteşīn reng erġuvān üzre
Benefşe göksi göm gök oldı vurdı ol ḳadar günden
Dağıldı düşdi birbir yaprağı āb-ı revān üzre
Şaḳāyıḳ başına çalmaḳda cismi döndi al ḳana
Çimende ṣu degil ḳanlar aḳar ḥasretle ḳan üzre
Bahār tems̱īl ider Āl-i ʿAbā'nıñ her sene ḥālıñ
Çıḳarır lāleden ḳanlı şehīdler bu mekān üzre
Gülistān her yanı bir lāle-zār-ı Kerbelā oldı
Zemīn gülden ne ʿibret gösterir ehl-i zamān üzre
Bütün eşyā felekden bir lisān-ı ḥāl ile ağlar
Keş-ā-keşden naṣıl baḳ iñliyor tiller kemān üzre

آغاجلر اوزره قوشلر هر بری فریاد ایدر آغلار
کلیر گلشـــنده هر یاندن فغانلر بیك فغان اوزره

دوشان هر شبنمي گل اوزره بر گوز یاشیدر ایواه
ملكلر آغلیور صانكه بو گون ومكان اوزره

بهار گلدکده آرتـار اضطرابم اضطراب اوزره
آچیلمش هر گلی بر آتش اولدی جسم وجان اوزره

ایدر ارباب حكمت هر چیچكدن بر شي استدلال
كورر هر بر ورقده سـر قدرتلر عیان اوزره

علینك روحیدر بلبل دگل آغلار ســحر وقتي
حسینك قانیدر هر گل آچار بو گلستان اوزره

اوتر آغلار بهار ایامي صادق بلبله بكزر
نسیم صبح ایله تیترەر وجودي آشیان اوزره

Aġaçlar üzre ḳuşlar her biri feryād ider aġlar
Gelir gülşende her yandan fiġānler biñ fiġān üzre
Düşen her şeb-nemi gül üzre bir göz yaşıdır eyvāh
Melekler aġlıyor ṣanki bu kevn ü mekān üzre[37]
Bahār geldikde artar ıżṭırābım ıztırāb üzre
Açılmış her güli bir āteş oldı cism ü cān üzre
İder erbāb-ı ḥikmet her çiçekden bir şey istidlāl
Görür her bir varaḳda sırr-ı ḳudretler ʿayān üzre
ʿAlī'nin rūḥıdır bülbül degil aġlar seḥer vaḳti
Ḥüseyn'iñ ḳanıdır her gül açar bu gülsitān üzre
Öter aġlar bahār eyyāmı Ṣādıḳ bülbüle beñzer
Nesīm-i ṣubḥ ile titrer vücūdı āşiyān üzere

******

[37] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

چوچوق دوغدقده نیچون آغلار

نه حکمت الهي هر چوچوق دوغدقده کریاندر
مکر راضي دگلدر گلدیکندن چوق پشـــیماندر

گولەر یوزده چوشار کوکلی یانار حسرتله قان آغلار
توتوشمش ایچ یوزندن هر بشـر بر بشقه ولقاندر

یورکدن تاکلیر گوز اوزره اینجه چوق سینیر واردر
کوکل غملرله چوشدقده سینیرلر قانله جریاندر

وجودده هر سینیر بر جدول اولمش حکم قدرتله
صواریر ملك جسمي هر دقیقه صولری قاندر

کلی آتش اولور بر گلستانك صویي قان اولسه
اونك هر لالەسي گوزلر اوکنده داغ هجراندر

نیچون گلدي نەدن صولدی امان بیلمم نه حکمتدر
بو گل یوزلی گوزللر هر بري طوپراقده پنهاندر

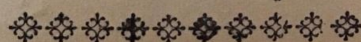
بو تقسیمي قبول ایتمزدي کیمسه حاضراولسەیدي
أزلدن یاپیلان بوجبری تقسیم حکم سبحاندر

یاپان حق یاپدیران حق انس وجني وار ایدن حقدر
اودر حـاکم اودر صانع اونك فرمـــاني فرماندر

گلیر آغلار گیدرکن چوق ندامتله چکر حسرت
بشر بیچاره مسکیندر پریشـان خانه ویراندر

جماله سیر ایدن ذوقك بولان وصلك کورن گوزدر
ایچرده پرده آردنده یانان کوکلك کبي جاندر

غمندن ذوق آلیر ذوقندن عبرت آلدي صادقلر
جهاني هر زمان تحقیق ایدن أرباب عرفاندر

Çocuḳ Doġduḳda Niçün Aġlar

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ne ḥikmet-i İlāhī her çoçuḳ doġduḳda giryāndır
Meger rāżī degildir geldiginden çoḳ peşīmāndır
Güler yüzde çoşar göñlü yanar ḥasretle ḳan aġlar
Tutuşmuş iç yüzünden her beşer bir başḳa volḳandır
Yürekden takılır göz üzre ince çoḳ sinir vardır
Göñül ġamlarla çoşduḳda sinirler ḳanla ceryāndır
Vücūdda her sinir bir cedvel olmuş ḥükm-i ḳudretle
Ṣuvarır mülk-i cismi her daḳīḳa ṣuları ḳandır
Güli āteş olur bir gülsitānıñ ṣuyı ḳan olsa
Onuñ her lālesi gözler öñünde daġ-ı hicrāndır
Niçün geldi neden ṣoldu amān bilmem ne ḥikmetdir
Bu gül yüzli güzeller her biri ṭopraḳda pinhāndır
Bu taḳsīmi ḳabūl itmezdi kimse ḥāżır olsaydı
Ezelden yapılan bu cebri taḳsīm ḥükm-i Sübḥān'dır
Yapan Ḥaḳ yapdıran Ḥaḳ ins ü cinni var iden Ḥaḳ'dır
Odur ḥāḳim odur ṣāniʿ onun fermānı fermāndır
Gelir aġlar giderken çoḳ nedāmetle çeker ḥasret
Beşer bīçāre miskīndir perīşān ḫāne vīrāndır
Cemāle seyr iden ẕevḳiñ bulan vaṣlıñ gören gözdür
İçerde perde ardında yanan gönlüñ gibi cāndır
Ġamından ẕevḳ alır ẕevḳinden ʿibret aldı Ṣādıḳ'lar
Cihānı her zamān taḥḳīḳ iden erbāb-ı ʿirfāndır

حکمیات

جهانده بش شي بش شیدن اول یاپ که فرصتدر
یازیقدر ضـــایع ایتمه وقتني فرصـــت غنیمتدر
حیاتك قدریني اولمزدن اول اکلا أي عاقل
بشرچین وارلقك هر ساعتي بر بشقه دولتدر

کمال صحتك بیل قیمتك سن اولمه‌دن خسته
سعادت وار ایسه دنیاده انجق خلقه صحتدر
أدا ایت گنجلکك حقك آیاقدن دوشمه‌دن اول
شبابت هر کسه دنیاده بر فیض سعادتدر

بوگونده ثروتي یولنده صرف ایت اولمه‌دن یوخسول
جهانده عالمي یوکسلدن هر یرده ثروتدر
فراغت وقتني ألدن چیقارمه اولمه‌دن مشغول
جهاني راحته ســـوق ایتدیردن آنجق فراغتدر

حیاتك صحتك مالك فراغك گنجلکك صوکي
ندامتلر ایچنـده هر بری بر درلو حسرتدر
سفاهتدن صاقیندر گدینی آدم کبي یوکسل
بوتون یرده سفاهت اهلی محکوم فلاکتدر
تدارك ایت بو اشیایي زماني گیچمه‌دن اول
گوزك عبرتله آچ صادق جهان برجاي غفلتدر

Ḥikemiyāt

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Cihānda beş şeyi beş şeyden evvel yap ki fırṣatdır
Yazıḳdır żāyiʿ itme vaḳtini firṣat ġanīmetdir
Ḥayātıñ ḳadrini ölmezden evvel añla ey ʿāḳıl
Beşer'çin varlıḳıñ her sāʿati bir başḳa devletdir
Kemal-i ṣıḥḥatiñ bil ḳıymetiñ sen olmadan ḫasta
Saʿādet var ise dünyāda ancaḳ ḫalḳa ṣıḥḥatdir
Edā it gencligiñ ḥaḳḳıñ ayaḳdan düşmeden evvel
Şebābet herkese dünyāda bir feyż-i saʿādetdir
Bu günde s̱erveti yolunda ṣarf it olmadan yoḫsul
Cihānda ʿālemi yükselden her yerde s̱ervetdir[38]
Ferāġat vaḳtini elden çıḳarma olmadan meşġūl
Cihānı rāḥata sevḳ itdir[en](din) ancaḳ ferāġetdir
Ḥayātıñ ṣıḥḥatiñ mālik ferāġıñ gencligiñ ṣoñı
Nedāmetler içinde her biri bir dürlü ḥasretdir
Sefāhetden ṣaḳındır kendini ādem gibi yüksel
Bütün yerde sefāhet ehl-i maḥkūm-ı felāketdir
Tedārik it bu eşyāyı zamānı geçmeden evvel
Gözüñ ʿibretle aç Ṣādıḳ cihān bir cāy-ı ġafletdir

---

[38] Bu mısrada vezin aksamaktadır

آل عبایه ایمانم واردر

حسینك دردي چیقماز خاطرمدن چیقسه‌ده جانم
بودر روح روانم سوكیلی دنیاده جانانم

حسینك عشقي نقش اولمش بنم گوكلمده جسممده
حسین سویلر وجودمده بنم هر قطرهٔ قانم

جهانده كیجه كوندز ذكر وفكرم هپ حسین اولمش
اودر آنجق بنم هر دردیمه دنیاده درمانم

حسینك جسم پاكي پاره‌دن گلزاره دونمشدي
دوشوندیكجه اونك حالك یانار حسرتله هر یانم

ألك یانسون كوزك یانسون باشك یانسون دیلك یانسون
سنك أي شمر ملعون شیمدی سنسك جاني دشمانم

یزیده شمره لعنت هر زمان هر لحظه هر ساعت
اوقوندقچه اوكا لعنت اولور مسرور وجدانم

بو قرقنجي كونیدر كوچدیكي بو فاني دنیادك
گلنجه وقتی أرتار آتش جسممده ولقانم

حسینه اولدیغي ظلمي جهانده گورمامش كیمسه
گلنجه یادیمه احوالی آرتار داغ هجرانم

محمد فاطمه حیدر حسین ایله حسن شهزاد :
بودر آل عبا واردر بوكا هر لحظه ایمانم

بنم بو أهل بیته قارشي عشقم جدي صادقدر
بو ذاتلردر بنم محبوب جانم فیض عرفانم

Āl-i ʿAbā'ya Īmānım Vardır

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ /

Ḥüseyn'iñ derdi çıḳmaz ḫāṭırımdan çıḳsa da cānım
Budur rūḥ-ı revānım sevgili dünyāda cānānım
Ḥüseyn'iñ ʿaşḳı naḳş olmuş benim göñlümde cismimde
Ḥüseyn söyler vücūdumda benim her ḳaṭreyi ḳanım
Cihānda gice gündüz ẕikr ü fikrim hep Ḥüseyn olmuş
Odur ancaḳ benim her derdime dünyāda dermānım
Ḥüseyn'iñ cismi pāki yārdan gül-zāra dönmüşdi
Düşündükçe onuñ ḥālıñ yanar ḥasretle her yanım
Eliñ yansun gözüñ yansun başıñ yansun diliñ yansun
Seniñ ey Şamr-i Melʿūn şimdi sensiñ cānı düşmānım
Yezīd'e Şamr'a laʿnet her zamān her laḥẓa her sāʿat
Okundukça oña laʿnet olur mesrūr-ı vicdānım
Bu ḳırḳıncı günidür göçdi ki bu fānī dünyādañ
Gelince vakti artar āteş-i cismimde volḳanım
Ḥüseyn'e olduġı ẓulmi cihānda görmemiş kimse
Gelince yādıma aḥvālı artar dāġ-ı hicrānım
Muḥammed Fāṭıma Ḥaydar Ḥüseyn ile Ḥasan şehzād:
Budur Āl-i ʿAbā vardır buña her laḥẓa īmānım
Benim bu Ehl-i Beyt'e ḳarşı ʿaşḳım ciddi Ṣādıḳ'dır
Bu ẕātlardır benim maḥbūb-ı cānım feyż-i ʿirfānım

اون درت تموزده کرکوک خلقنه

یاپیلان مظالمي اسلاده بیلدیر ایچون یازیلان مللی انتباهي شعرلردر

توتوشمش کرکوکك اشرافي هر بر خاندان آغلار
أديبي فاضلى انسانى اعياني عيان آغلار

يازيق چوق كركوك گنجي كفن‌سز تربه‌سز قالدى
أزيلدي جسمي چوللرده بوكا اهل جهان آغلار

ورولمش قاننه باتمش وجودي گل كبي صولمش
بو احواله دكل انسان بوتون كون ومكان آغلار

شهيد اولمش جمالى اوزره تردن اينجيلر دوشمش
بوكاشمس وقمرله يلديز ايله آسمان آغلار

بودوشمش ياره‌سي صيزلر او ايكلر چاغرير سازلر
قفالردن سحابه يوكسلن آه وفغان آغلار

بو سويلر واي بابا ياندم او سويلر واي آنا اولدم
بو مظلوملر سسندن غملى غملى انس وجان آغلار

قوناقده قالمامش بر كيمسه‌سي اطرافي محو اولمش
آناسز كيمسه‌سز بيشكده طفل ناتوان آغلار

يازيقلر كلمدي بر كيمسه فريادنه كيمسه
پريشان يرده دوشمش ياره‌لى تنها قالان آغلار

محرمده بو كركوك شهرى صحن كربلا اولدي
چوچوق آغلار قادين آغلار بو غمدن توتوشان آغلار

كزرلر كوزلرك اوگنده دشمانلر جسارت يوق
حميت قالمادي اولدى شجاعت ارسلان آغلار

توتوشدي ألده كاغدلر مركب سيم سياه اولدي
بو احوالى يازان آغلار قلم آغلار بيان آغلار

On Dört Temmūz'da Kerkük Ḫalḳına

Yapılan Maẓālimi İslām'a Bildir[mek] İçün Yazılan Mīllī İntibāhī Şiʿrler

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Tutuşmuş Kerkük'üñ eşrāfı her bir ḫānedān aġlar
Edībi fāżılı insānı aʿyānı ʿayān aġlar
Yazıḳ çok Kerkük'üñ genci kefensiz türbesiz ḳaldı
Ezildi cismi çöllerde buña ehl-i cihān aġlar
Vurulmuş ḳanına batmış vücūdı gül gibi ṣolmuş
Bu aḥvālı degil insān bütün kevn ü mekān aġlar
Şehīd olmuş Cemāli üzre terden inciler düşmüş
Buña Şems ü Ḳamer'le Yıldız ile āsmān aġlar
Bu düşmüş yarası ṣızlar o iñler çaġırır sazlar
Ḳafālardan seḥāba yükselen āh u fiġān aġlar
Bu söyler vāy baba yandım o söyler vāy ana öldüm
Bu mazlūmlar sesinden ġamlı ġamlı ins ü cān aġlar
Ḳonaḳda ḳalmamış bir kimsesi eṭrāfı maḥv olmuş
Anasız kimsesiz beşikde ṭıfıl nātüvān aġlar
Yazıḳlar gelmedi bir kimse feryādına kimse
Perīşān yerde düşmüş yaralı tenhā ḳalan aġlar
Muḥarrem'da bu Kerkük şehri ṣaḥn-ı Kerbelā oldı
Çocuḳ aġlar ḳadın aġlar bu ġamdan tutuşan aġlar
Gezerler gözleriñ öñünde düşmānlar cesāret yoḳ
Ḥamiyyet ḳalmadı oldı şecāʿat arslan aġlar
Tutuşdı elde kāġıdlar mürekkeb simsiyāh oldı
Bu aḥvālı yazan aġlar ḳalem aġlar beyān aġlar

كوكل هر لحظه غملرله جوشاركن كوز دوكر ياشلر
يانار آتش صولر قينار حرارتدن قزان آغلار

عدمدن كوز آچار آچماز غم حسرتله داغلاندق
سحر وقتي يقودن اك اوكجه أويانان آغلار

خزان أسدى چيچكلر ايواه اوچدي بلبللر
يازيقلر قالمادي گلشنده برشن باغبان آغلار

اوظالملر سوركلردي اولەن انساني يوللرده
بو ظلمه قارشي آرتق سينەده درد نهان آغلار

قوناقده قالمامش كيمسه بوتون اموالى نهب اولمش
صداسز كيمسەسز قالمش بوكون چوق خانمان آغلار

يتيم قالدى چوچوقلر اولدي دول ايواه قادينلر
چكيلدي پردۀ ماتم يتيم آغلار جوان آغلار

داغلدي كركوكك خلقي پريشان در بەدر اولدي
جهانده قالمادي ملجأ بو كون امن وامان آغلار

باقار كوز قان جوشار ايواه مجال يوق انتقام آلسون
يوركلر غمله داغلى توتوشر حسرتله جان آغلار

حق آغلار مظلوم آغلار مغدور آغلار كيمسەسز آغلار
آياق آلتنده چينانمش بو كون حق چاغيران آغلار

بو اون درت تموزك بايرامي اولدي كركوكه ماتم
بوراقدي كركوكه لكه يازيق نام ونشان آغلار

أمين اولماز نه جانندن نه مالیندن بوكون كيمسه
خبرسز فرياد ايدر يوللر طوتيلمش كاربان آغلار

يازيق بر چوق يكيت زندان ايچينده قيد وبند اولدي
او يرده ياپيلان ظلمك النده غار ديان آغلار

Göñül her laḥẓa ġamlarla çoşarken göz döker yaşlar
Yanar āteş ṣular ḳaynar ḥarāretden ḳazan aġlar
ʿAdemden göz açar açmaz ġam-ı ḥasretle daġlandıḳ
Seḥer vaḳti uyuḳudan eñ öñce uyanan aġlar
Ḫazān esdi çiçekler[şimdi] eyvāh uçdı bülbüller
Yazıḳlar ḳalmadı gülşende bir şen bāġ-bān aġlar
O ẓālimler sürüklerdi ölen insānı yollarda
Bu ẓulma ḳarşı artıḳ sīnede derd ü nihān aġlar
Ḳonaḳda ḳalmamış kimse bütün emvāli nehb olmuş
Ṣadāsız kimsesiz ḳalmış bugün çoḳ ḫānumān aġlar
Yetīm ḳaldı çoçuḳlar oldı dul eyvāh ḳadınlar
Çekildi perde-yi mātem yetīm aġlar cüvān aġlar
Daġıldı Kerkük'üñ ḫalḳı perīşān derbeder oldı
Cihān'da ḳalmadı melceʾ bu gün emn ü emān aġlar
Baḳar göz ḳan çoşar eyvāh mecāl yoḳ intikām alsun
Yürekler ġamla daġlı tutuşur ḥasretle cān aġlar
Ḥak aġlar maẓlūm aġlar maġdūr aġlar kimsesiz aġlar
Ayaḳ altında çiynenmiş bu gün ḥaḳ çaġıran aġlar
Bu on dört Temmuz'un bayramı oldı Kerkük'e mātem
Buraḳdı Kerkük'e leke yazıḳ nām u nişān aġlar
Emīn olmaz ne cānından ne mālından bu gün kimse
Ḫabersiz feryād ider yollar ṭutulmuş kārbān aġlar[39]
Yazıḳ bir çoḳ yigit zindān içinde ḳayd u bend oldı
O yerde yapılan ẓulmüñ elinde ġār-ı deyyān aġlar

[39] Bu mısrada vezin aksamaktadır

كوله‌ر هر بر شيوعي شيمدي بو كركوكده هر خائن
حقوقي ضائع اولمش جاني كيتمش توركمان آغلار

كسيلسه هپ شيوعي باشي بر بر تيغ ملتله
قبول ايتمز عطانك يرينه اهل معان آغلار

بو عصرك خائني بو كسلدي صادق قدري آلچالدي
بوكونده أل آياغي باغلى بر چوق قهرمان آغلار

يازيقلر كركوكك شهرنده شيمدي چوق اوجاق سوندي
داغيلدي يرى بوش قالدي بويان آغلار اويان آغلار

عطا قارداشي احسان برده نفتجي زاده قاسم بك
بو اوج گنج وفا ايچون بوتون كركوك هر آن آغلار

صلاح‌الدينله قارداشي محمد برده نورالدين :
بو اوچ گنجك‌ده قانلى ماجراسك اوقويان آغلار

او فخرالدينك اوغلى جاهدك أحوالنه ايواه
او گنجك حالنى تعداد ايدن باه لسان آغلار

تأسفلى سلاح سز يومروق ايله دوكيشان كنجه
او ميدان حميتده دوران ارسلانه شان آغلار

يازيق مختار فؤاد ايكي اوغلى بر قيزي ياندي
باشندن آسمانه يوكسلن قات قات دومان آغلار

بري آدي جهاد ايدي بري نامي نهاد ايواه
بوايكي گنج ايچون كركوكده هپ روح روان آغلار

قيزك آدي امل ايدي أملسز كيتدي دنيادن
شهيد اولدى النده چاي ايچركن استيكان آغلار

امل باغ املده اللريله درمه‌دي برگل
بونكچين صاچ يولار سنبل چمنده ارغوان آغلار

Güler her bir Şiyūʿī şimdi bu Kerkük'de her ḫāʾin
Ḥuḳūḳı żāyiʿ olmuş cānı gitmiş Türkman aġlar
Kesilse hep Şiyūʿī başı bir bir tīġ-ı milletle
Ḳabūl itmez ʿaṭānıñ yerine ehl-i maʿān aġlar
Bu ʿaṣrıñ ḫāʾini bu kesildi Ṣādıḳ ḳadri alçaldı
Bu günde el ayaġı baġlı bir çoḳ ḳahramān aġlar
Yazıḳlar Kerkük'üñ şehrinde şimdi çoḳ ocaḳ söndi
Daġıldı yeri boş ḳaldı bu yan aġlar o yan aġlar
ʿAṭā ḳardaşı İhsān birde Neftci Zāde Ḳāsım Bek
Bu üç gence vefā içün bütün Kerkük her ān aġlar
Ṣalāḥaddīn'le ḳardaşı Muḥammed birde Nūreddīn:
Bu üç genciñ de ḳanlı mācerāsıñ oḳuyan aġlar
O Faḫreddīn'iñ oġlu Cāhid'iñ aḥvālına eyvāh
O genciñ ḥālını taʿdād iden bāh-ı lisān aġlar
Teʾessüfli silāḥsız yumruḳ ile dögüşen gence
O meydān-ı ḥamiyyetde duran arslana şān aġlar
Yazıḳ Muḫtār Fūʾād iki oġlu bir ḳızı yandı
Başından āsmāna yükselen ḳat ḳat duman aġlar
Biri adı Cihād idi biri Nāmī Nihād eyvāh
Bu iki genc içün Kerkük'de hep rūḥ-ı revān aġlar
Ḳızıñ adı Emel idi emelsiz getdi dünyādan
Şehīd oldı elinde çay içerken istikān aġlar
Emel bāġ-ı emelde elleriyle dermedi bir gül
Bunuñ'çin şaç yollar Sünbül çimende erġuvān aġlar

يازيقلر هيچ بري كام آلمادي گلزار عمرندن
بوصولمش گللره بلبللره فصل خزان آغلار

داها بر چوق دگرلی عالى انسانلر شهيد اولدي
ظلملر حددن كيچدي دگل يخش ، يمان آغلار

يازيق چوق يارەليلر ديرى ديري بيره گومولدي
بوتون يرده بو ظلمي ايشيدن گوزله گوران آغلار

بو ظلمي ياپمامشدر دور آدمدن بري كيمسه
بو احوال پريشانه زمين آغلار زمان آغلار

نه مسقوف ياپدى بو ظلمي نه فرعون ايتدي بو غدري
ملكلر هپ سياه كيدى بوتون اهل جنان آغلار

قيرلدي چوق مغازه چوق دكان آشياسي نهب اولدي
تجارت قالمادي ألده بوگون سود وزيان آغلار

هجوم ايتدي يمان قوردلر خبرسز مسكين آغنامه
قوزي قويون اوكنده پارچەلاندقده چوبان آغلار

شرابي قانه دوندي ماتم اولدي مجلس ذوقي
بو احوالەني ايكلر عود فغان ايلر كمان آغلار

بو حقي آلمەسه كركوك سيلنسين نامى تأريخدن
بو ظلمه انتقام تا صبح محشر جاويدان آغلار

بو شعرم كركوكك حقنده آدي انتقام اولسون
بوني هر كيم اوقورسه انتقام ايچون همان آغلار

بو صادق عالم انسانلغك بر ترجمانيدر
يازاركن ملتك دردك كوزي هر لحظه قان آغلار .

Yazıḳlar hiç biri kām almadı gülzār-ı ʿömründen
Bu ṣolmuş güllere bülbüllere faṣl-ı ḫazān aġlar
Daha bir çoḳ degerli ʿālī insānlar şehīd oldı
Ẓulümler ḥadden geçdi degil yaḫşı, yaman aġlar[40]
Yazıḳ çoḳ yaralılar diri diri yere gömüldi
Bütün yerde bu ẓulmi işiden gözle gören aġlar
Bu ẓulmi yapmamışdır devr-i Ādem'den beri kimse
Bu aḥvāl-i perīşāna zemīn aġlar zamān aġlar
Ne Mosḳof yapdı bu ẓulmi ne Firʿavn itdi bu ġadri
Melekler hep siyāh giydi bütün ehl-i cinān aġlar
Ḳırıldı çoḳ maġaza çoḳ dükān eşyāsı nehb oldı
Ticāret ḳalmadı elde bugün sūd u ziyān aġlar
Hücūm itdi yaman ḳurdlar ḫabersiz miskīn aġnāma
Ḳuzu ḳoyun öñünde parçalandıḳda çoban aġlar
Şerābı ḳana döndi mātem oldı meclis-i ẕevḳi
Bu aḥvāle ney iñler ʿūd fiġān eyler kemān aġlar
Bu ḥaḳḳı almasa Kerkük silinsin nāmı tarīḫden
Bu ẓulme intikām tā ṣubḥ-ı maḥşer cāvidān aġlar
Bu şiʿrim Kerkük'üñ ḥaḳḳında adı intikām olsun
Bunı her kim oḳursa intikām içün hemen aġlar
Bu Ṣādıḳ ʿālem-i insānlıġıñ bir tercümānıdır
Yazarken milletiñ derdiñ gözi her laḥẓa ḳan aġlar

[40] Bu mısrada vezin aksamaktadır

اون درت تموزك مشئوم كوننده كركوك خلقنه ياپيلان مظالمي

عالم اسلامه بيلديرمكء ايچون يازيلان مللى انتباهي شعرلردر

۞ ۞ ۞

توحيده چاليش خلقي بوكون روحى فدا ايت
شانلى وطنك حقني سن بونده أدا ايت

قان دوكمه‌سه بر قوم دوكيلمز ايسه قاني
حر اولماز اسارتله چيقار هر بري جاني

حق آتش ايسه آت اوكا كندك سني ياقماز
قوش اركبي يوردنده‌كه دشمان سني ييقماز

غيرتله اولوم ترجيح اولور سفلى حياته
چوق تهلكه وار باعث اولور فيض نجاته

برلشمه‌سه ملت ياشامز شانله شرفله
دنياده ئوليره غمله رزالتله أسفله

انساني اسارت دوشرر فيض شرفدن
اينجي او زمان قيمت ايدر چيقسه صدفدن

خلقنده‌ن بوتون نوع بشر حر ياراتيلمش
كوكلرده ملك اوزره فضيلتله سيچلمش

بر قطره صودن حق ياراتير شانلى بر انسان
فكريله ايدر عالمي بر منبع ايمان

هر نقطه ده حقك كورينور عالمه حكمت
هر لحظه اوني كوسترر آينهٔ قدرت

On Dört Temmūz'uñ Meş'ūm Gününde Kerkük

Ḫalḳına Yapılan Maẓālim

ʿĀlem-i İslām'a Bildirmek İçün Yazılan Mīllī İntibāhī Şiʿrlerdir

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Tevḥīde çalış ḫalḳı bugün rūḥı fedā it
Şānlı vaṭanıñ ḥaḳḳını sen bunda edā it
Ḳan dökmese bir ḳavm dökülmez ise ḳanı
Ḥür olmaz esāretle çıḳar her biri cānı
Ḥaḳ āteş ise at öñe kendiñ seni yaḳmaz
Ḳoş er gibi yurdunda ki düşman seni yıḳmaz
Ġayretle ölüm tercīḥ olur süflī hayāta
Çoḳ tehlike var bāʿiṣ olur feyż-i necāte
Birleşmese millet yaşamaz şānla şerefle
Dünyāda ölülere ġamla rezāletle esfele[41]
İnsānı esāret düşürür feyż-i şerefden
İnci o zamān ḳıymet ider çıḳsa ṣadefden
Ḫalḳından bütün nevʿ-i beşer ḥür yaratılmış
Göklerde melek üzre fażīletle seçilmiş
Bir ḳatre ṣudan Ḥak yaratır şānlı bir insān
Fikrile ider ʿālemi bir menbaʿ-ı īmān
Her noḳṭada Ḥaḳḳ'ıñ görünür ʿāleme ḥikmet
Her laḥẓa onı gösterir āyīne-yi ḳudret

[41] Bu mısrada vezin aksamaktadır

برلشمه‌لی ملت که بوکون بربره قارشي
برلشـــمك ایله هپ اگه‌لم بربره باشي

یوکسك ایکن الچـالمه بو الچاقلره یوکسل
یوکسـل داها یوکسل سکا تیشمیه بر أل

کسب شرف ایت دورمه چالیش ملك وطنده
سن بر حر ایکن اولمه بوکون بنده‌یه بنده

سن ارسلان ایکن اولمه صاقین ایتلره مغلوب
میدانه آتیل أرکبي ایت دشماني مغلوب

قادین کبی سوس ویرمه بوکون کندینه زینت
غیرتله بزه‌ن یوردیکه ایت شوق ایله خدمت

انسانلره انسان کبي ایت دائما شفقت
شفقتله سعادت بولار البتده بو ملت

جاهل ألنه ویرمه صاقین قانلی سلاحي
دوندرمه بوکون لیلهٔ ادباره صباحي

آلدانمه بوکون ویرمه بوخائنلره میدان
یوز ویرمه‌که دشماندر که دوست اولسه‌ده دشمان

هر شخصي بوکون ایتمه مهم ایشلره تعین
اکری چیالارکنده اولور ملته بد بین

جهـلی ایدر هر ملتك اقبالني ادبار
دنیاده بوتون یرده ایدر یاریني اغیار

ایت ملتك اخلاقنی عرفان ایله تنویر
وحدت ایله یاپ ساحهٔ اقبالنی تعمیر

حق ناکسي کس ایتمه‌سین انسانلره بر آن
گلزاري ایدر فکري ایله عالمه زندان

Birleşmeli millet ki bugün birbire ḳarşı
Birleşmek ile hep ekelim birbire başı
Yüksek iken alçalma bu alçaḳlara yüksel
Yüksel daha yüksel saña taşımaya bir el
Kesb ü şeref it durma çalış mülk-i vaṭanda
Sen bir ḥürr iken olma bugün bendeye bende
Sen arslan iken olma ṣaḳın itlere maġlūb
Meydāna atıl er gibi it düşmānı maġlūb
Ḳadın gibi süs virme bugün kendine zīnet
Ġayretle bezen yurduña it şevḳ ile ḫidmet
İnsānlara insān gibi it daʾīma şefḳat
Şefḳatle saʿādet bular elbetde bu millet
Cāhil eline virme ṣaḳın ḳanlı silāḥı
Döndürme bugün leyle-yi idbāra ṣabāḥı
Aldanma bugün virme bu ḫaʾinlere meydān
Yüz virme ki düşmandır ki dost olsa da düşmān
Her şaḫṣı bugün itme mühim işlere taʿyīn
Egri çalarken de olur millete bed-bīn
Cehli ider her milletiñ iḳbālını idbār[42]
Dünyāda bütün yerde ider yarını aġyār
İt milletiñ aḫlāḳını ʿirfān ile tenvīr
Vaḥdet ile yap sāḥa-yı iḳbālini taʿmīr
Ḥaḳ nākesi kes itmesin insānlara bir ān
Gül-zārı ider fikri ile ʿāleme zindān

[42] Bu mısrada vezin aksamaktadır

اجداد ايله فخر ايتمه چاليش فعل جميله
(آزر) كبي برپت پرست اصل اولدى خليله

دوست ياپدي كوتي ايشلري هپ ايللره اويدي
اوز پارماغي اوز كوزلريني كوز كوره اويدي

اون درت تموزك صالى كوني قوپدي قيامت
بيچاره بو كركوك باشنه ياغدي فلاكت

هر لحظه‌ده بيكلرجه سلاحلر آچيليردي
درت ياندن اونك باشنه آتش صاچيليردى

چوق كنجك اوكون جسمي قزل قانه بو ياندي
اقبالى كبي ثروتي آتشلره ياندي

كركوكده اوكون آه وفغان عرشه چيقاردي
بو آتش ظلم كركوكي هر لحظه ياقاردي

دشمان او كوزل كنجلري هپ چوللره آتدي
اموالى كبي جانلري طوپراقلره ياندي

يرلرده سوركلردي اوله‌ن كنجلري ايواه
افلاكه چيقاردي نه‌يمان نالهٔ جانكاه

چوق كيمسه‌لرك قانلري طوپراغه دوكيلدي
جان چيقمه‌دن اول جسدى يره كوميلدي

اجلالى كبي اولدي بوتون ماللرى يغما
ماتم سسي عكس ايتدى اوكون كوكلره حيفا

دشمان كه بو بيچاره ضعيف كركوكي ووردي
يان باقدي كه دين داشنى خائن كبي كوردي

Ecdād ile faḫr itme çalış fiʿl-i cemīle
Āzer gibi bir put-perest aşıl oldı Ḫalīl'e[43]
Dost yapdı köti işleri hep ellere uydı
Öz parmaġı öz gözlerini göz göre oydı
On dört Temuz'uñ Ṣalı güni ḳopdı ḳıyāmet
Bīçāre bu Kerkük başına yaġdı felāket
Her laḥẓada biñlerce silāḥlar açılırdı
Dört yandan onuñ başına āteş ṣaçılırdı
Çoḳ genciñ o gün cismi ḳızıl ḳana boyandı
İḳbāli gibi s̱erveti āteşlere yandı
Kerkük'de o gün āh u fiġān ʿarşa çıḳardı
Bu āteş-i ẓulm Kerkük'ü her laḥẓa yaḳardı
Düşmān o güzel gencleri hep çöllere atdı
Emvāli gibi cānları ṭopraḳlara yandı
Yerlerde sürüklerdi ölen gencleri eyvāh
Eflāka çıḳardı ne yaman nāle-yi cān-gāh
Çoḳ kimseleriñ ḳanları ṭopraġa döküldi
Cān çıḳmadan evvel cesedi yere gömüldi
İclāli gibi oldı bütün mālları yıġma
Mātem sesi ʿaks itdi o gün göklere ḥayfā
Düşman ki bu bīçāre żaʿīf Kekük'i vurdı
Yan baḳdı ki dīndaşını ḫāʾin gibi gördi

---

[43] Bu mısrada vezin aksamaktadır

بوش قالدي قوناق خلقي بوتون ظلم ايله ئولدى
يوق قومشوسي صورسون كه بوكون بونلره نولدي
مجروح دوشان انسانلري ئولديرديلر آرتق
هر كنج اوكون كل كبي قالدي ياقه يرتيق
بو ظلمي نه فرعون ياپاردي نەده نمرود
وضع ايتديلر بو كركوك ايچون آتشه بارود
كركوكده او كون يوكسليوردي كوكه ماتم
فرياد ايديوردي پريشان يرده هر آدم
خائنجەسنه آولادى كركوكي زوگوردلر
چوبانسز اولان قويونه راست ايتدي بوقوردلر
شانلى او عطا ايله وفي قارداشي احسان
محو اولدي توتوشدى بو ايكى كوكب عرفان
برلكده جنان باغنه اوچدي ايكي قارداش
آل عبرتي اي جان كه بوكون اول حقه يولداش
ظن ايتمه عطا قارداش ئولدي اونورولدي
بلكه شرف ذاتلري جانلرده كومولدى
ملت بو ايكي ذات ايچون فرياد ايدەچكدر
تا حشر قدر بونلر ايچون داد ايده چكدر
وقتاكه عطا ساحۀ غيرتده وورلدى
كركوكدەكي اقبالمزك بيلي قيرلدي
بر قوت ايدى كركوكه آرتق بو ايكي ذات
بر بوشلغي ترك ايتدي بوكون هر بري هيهات
هر مجلسه ارسلان كبي دهشتله قوشاردي
هر برحقي تحصيل ايچون افكاري چوشاردي

Boş ḳaldı ḳonaḳ ḫalḳı bütün ẓulm ile öldi
Yoḳ ḳomşusı ṣorsun ki bugün bunlara n’oldı
Mecrūḥ düşen insānları öldürdiler artıḳ
Her genc o gün gül gibi ḳaldı yaḳa yırtıḳ
Bu ẓulmi ne Firʿavn yapar idi nede Nemrūd
Vażʿ itdiler bu Kerkük içün āteşe bārūd
Kerkük’de o gün yükseliyordı göke mātem
Feryād idiyordı perīşān yerde her ādem
Ḫā’incesine evlād-ı Kerkük’i zügürdüler
Çobansız olan ḳoyuna rast itdi buḳurdular
Şānlı o ʿAṭā ile vefī ḳardaşı İḥsān
Maḥv oldı tutuşdı bu iki kevkeb-i ʿİrfān
Birlikde cinān bāġına uçdı iki ḳardaş
Al ʿibreti ey cān ki bugün ol Ḥaḳ’a yoldaş
Ẓānn itme ʿAṭā ḳardaş öldi onuruldı
Belki şeref-i ẕātları cānlarda gömüldi
Millet bu iki ẕāt içün feryād idecekdir[44]
Tā ḥaşr[a] ḳadar bunlar içün dād idecekdir
Vaktāki ʿAṭā sāḥa-yı ġayretde vuruldı
Kerkük’deki iḳbālimiziñ beli ḳırıldı
Bir ḳūt idi Kerkük’e artıḳ bu iki ẕāt
Bu boşluġı terk itdi bugün her biri heyhāt
Her meclise arslan gibi dehşetle ḳoşardı
Her bir ḥaḳı taḥṣīl içün efkārı çoşardı

---

[44] Bu mısrada vezin aksamaktadır

دیللرده کزر هر برینك فضل ایله نامي
یوکسلدي بوکون هر برینك کوکه مقامي
ملیونجه شیوعي که بوکون باشي کسیلسه :
هر جادده‌یه بیك درلو حقارتله آصیلسه :
بر قطره عطا قاننه آرتق بدل اولماز
ترك ایتدیکي بو بوشلغي برشي ایله دولماز
عبدالغنیك قاني دوکیلدکده او انسان
احوالني یوللرده یازاردي او آقان قان
آوجي او صلاح‌الدین ایله شانلی محمد
برلکده ورولدی بو ایکي ذات ممجد
ایواه بو ایکي قارداشه قان اغلادي عالم
کوکلرده ملك ایکله‌دي یرلرده هر آدم
بربرلري ایله ایکیسي قول بویوك اولدی
بر آه جکه‌رك هر بري حسرت ایله ئولدي
کنج عمري یازیق صولدي غمه دوندي صفاسي
عکس ایتدي بوکون صورت ماتم سینماسي
چوجقلري قالمش باغریر آه ایدر آغلار
ماتم اودي بیچاره‌لرك کوکسنی داغلار
نرده بابامز کلمدي آه هر بری سویلر
سازلر سورینیر جیرپه‌لانیر حزن ایله ایکلر
کرکوکده غریب قالدي بو بیچاره أهالی
یوق حالنی عرض ایتمکه بر یرده مجالی
احمد بك اوغلی علی بك دوشدی أزیلدی
یوللرده سورکلاندی اوکون چوله آتیلدي

Dillerde gezer her biriniñ fażl ile nāmı
Yükseldi bugün her biriniñ göge maḳāmı
Milyonca Şiyūʿī ki bugün başı kesilse:
Her caddeye biñ dürlü ḥaḳaretle aṣılsa:
Bir ḳaṭra ʿAṭā ḳanına artıḳ bedel olmaz
Terk itdigi bu boşlığı birşey ile dolmaz
ʿAbdülġanī'niñ ḳanı döküldikde o insān
Aḥvālını yollarda yazardı o aḳan ḳan
Avcı o Ṣalaḥaddīn ile şānlı Muḥammed
Birlikde vuruldı bu iki ẕātü'l Mümecced
Eyvāh bu iki ḳardaşa ḳan ağladı ʿālem
Göklerde melek iñledi yerlerde her ādem
Birbirleri ile ikisi ḳavli büyük oldı
Bir āh çekerek her biri ḥasret ile öldi
Genç ʿömri yazıḳ ṣoldı ġama döndi ṣafāsı
ʿAks itdi bugün ṣūret-i mātem sinaması
Çocuḳları ḳalmış bağırır āh ider ağlar
Mātem odı bīçareleriñ gögsüni dağlar
Nerde babamız gelmedi āh her biri söyler
Sazlar sürünür çırpalanır ḥüzn ile añlar
Kerkük'de ġarīb ḳaldı bu bīçāre ehālī
Yoḳ ḥālını ʿarż itmege bir yerde mecāli
Aḥmed Bek oğlı ʿAlī Bek düşdi ezildi
Yollarda sürüklendi o gün çöllere atıldı

قاسم بکی‌ده ووردیلر ده‌وریلدي فنایه
نفتچیلري دود ایله یازیق صالدی جفایه

فخرالدینك اوغلی او یکیت نشئه‌لی جاهد
دوشمانلري یومروقله ووران جدی مجاهد

بر جاهد حقدر که جناندر بوکا مسکن
اولدی که چیچکلرله بوکون قبري مزین

ارسلان کبي قوتلی شجاعتلی حسینك
یوللرده سورکلاندي وجودي او حبیبك

مختـار فؤادك ایکي اوغلی ایله بر قیز
هر فردي برر شمس وقمردي بری یلدیز

ایواه که بو اوچ ذکا باتدي غروبه
سیرایت نه جفا ویردي بوکون اهل قلوبه

نورالدینه او کنج وفایه أسف اولسـون
دشمانلري هپ طوب بلایه هدف اولسون

حاجي نجیمك کوزلریني شیش ایله اویدي
ظالم که بو ظلم ایله اوکون شیطانه اویدي

بیکلرجه تأسف او ذکي کنج کماله
یوللرده سورکلاندي یازیق ایردي زواله

طاشلرله او عثمان خضرك باشي أزیلدی
بیچاره او کنجك جسدي چوله آتیلدي

شاطرلوده بیچاره زهیر جسمي توتوشدی
چایخانه‌سي اوکنده قیزیل قانه بولاشدي

Ḳāsım Bek’i de vurdular devrildi fenāye
Neftçileri dūd ile yazıḳ ṣaldı cefāya
Faḫreddīn’iñ oġlı o yigit neş’eli Cāhid
Düşmanları yormaḳla vuran ceddi mücāhid
Bir Cāhid-i ḥaḳdır ki cināndır buña mesken
Oldı ki çiçeklerle bugün ḳabri müzeyyen
Arslan gibi ḳutlu şecā‘atli Ḥüseyn’iñ
Yollarda sürüklendi vücūdı o ḥabībiñ
Muḫtār Fu’ād’ıñ iki oġlu ile bir ḳız
Her ferdi birer şems ü ḳamerdi biri yıldız
Eyvāh ki bu evc-i ẕekā batdı ġurūba
Seyr it ne cefā virdi bugün ehl-i ḳulūba
Nūreddīn’e o genç-i vefāye esef olsun
Düşmanları hep top yalaya hedef olsun
Ḥācī Necīm’iñ gözlerini şiş ile oydı
Ẓālım ki bu ẓulm ile o gün şeyṭāna uydı
Biñlerce te’essüf o ẕekī genc Kemāl’e
Yollarda sürüklendi yazıḳ erdi zevāla
Ṭaşlalarla o ‘Os̱mān Ḫıżir’ıñ başı ezildi
Bīçāre o genciñ cesedi çöle atıldı
Şaṭurlu’da bīçāre Züheyr cismi tutuşdı
Çayḫānesi öñünde ḳızıl ḳanı bulaşdı

چايچي شاكرى ووردیلر چايخانه ایچینده
بو ظلم نه مسقوفده يـاپيلدي نه‌ده چینده
كاظم ایله انور بو ایكي كنج ذكاوت
اون درت تموزك آتشنه ایتدي اصابت
بيچاره او جمعه نه‌يمان دوشدي بلايه
تسعينده اولان خلقي بوكون آتدي جفايه
تسعينده بو ييل اولدي يازيق ايكي محرم
كوكسين چاليور آه ايدييور شيمدي هر آدم
جمعه يره دوشدي جسدي لاله‌يه دوندي
ظالم نه‌يمان زهر بلايى اوكا صـــوندي
بيكلرجه دگرلى مدني شانلى مســـلمان
محو اولدى كسيلدى جسدى اولدي پريشان
مظلوم قـاني پارلار قوريمز خاك وطنده
بر لاله اولور داغلى چيقار صحن چمنده
بيلمم كيمه فرياد ايده‌يم ظلمك ألندن
انسانلغي بردن بره ييقدي تملندن
كركوك داغليوب هر بريسي دربدر اولدى
نهب اولدي بوتون مالاري قاني هدر اولدي
بيچارة ضعيف كركوكك اطرافي صارلمش
هر يانده اونك شـــيشهٔ اقبالى قيرلمش
كركوك وطننده كه بوكون يعقوبه بكزر
چوللرده أرار اوغلني فرياد ايدر ايكلر

Çayçı Şākir'i vurdılar çay-ḫāne içinde[45]
Bu ẓulm ne Mosḳof'da yapıldı ne de Çīn'de
Kāẓım ile Envār bu iki genc-i ẕekāvet
On dört Temuz'uñ āteşine itdi ıṣābet
Bīçāre o Cumʿa ne yamān düşdi belāya
Tisʿīn'de olan ḫalḳı bugün atdı cefāya
Tisʿīn'de bu yıl oldı yazıḳ iki Muḥarrem
Gögsin çalıyor āh idiyor şimdi her ādem
Cumʿa yere düşdi cesedi lāleye döndi
Ẓālım ne yamān zehr-i belāyı oña ṣundı
Biñlerce degerli medenī şānlı müslümān
Maḥv oldı kesildi cesedi oldı perīşān
Maẓlūm ḳanı parlar ḳurumaz ḫāk-i vaṭanda
Bir lāle olur dağlı çıḳar ṣaḥn-ı çemende
Bilmem kime feryād ideyim ẓulmüñ elinden
İnsānlığı birden bire yıḳdı temelinden
Kerkük dağalayub her birisi derbeder oldı
Nehb oldı bütün mālları ḳanı heder oldı
Bīçāre żaʿīf Kerkük'üñ eṭrāfı ṣarılmış
Her yanda onuñ şīşe-yi iḳbāli ḳırılmış
Kerkük vaṭanında ki bugün Yaʿḳūb'a beñzer
Çöllerde arar oğlunı feryād ider iñler

45 Bu mısrada vezin aksamaktadır

جان ویردیلر ایواه بو کوزل نشئه‌لی بگلر
ارسلانه هجوم ایتدي بوكون عادي كوپگلر

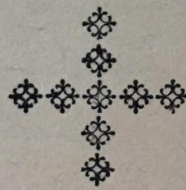
هر بر شهیدك قبرینه بر سرو دیکیلسون
هر بر یوله ماتملی سیاه پرده چکیلسون

جنتده کزرلر شــهدا یرلر ایچرلر
قوشلر كبي دالدن داله هر لحظه اوچارلر

هر بر شیوعي اولدی بو انسانلره برایت
بونلردن آلهي بزي لطفكله خلاص ایت

کرکوك بو حقي آلماز ایسه دوشیسن أزلسین
تأریخ جهاندن که بوكون آدینی سلسین

صادق که بوكون بویله بر احواله قان آغلار
اشــعار ایله فریاد ایدییور بغرینی داغــلار

Cān virdiler eyvāh bu güzel neşʾeli begler
Arslana hücūm itdi bugün ʿādī köpekler
Her bir şehīdiñ ḳabrine bir serv dikilsün
Her bir yola mātemli siyāh perde çekilsün
Cennetde gezerler şühedā yerler içerler
Ḳuşlar gibi daldan dala her laḥẓa uçarlar
Her bir Şiyūʿī oldı bu insānlara bir it
Bunlardan İlāhī bizi luṭfuñla ḫalāṣ it
Kerkük bu ḥaḳı almaz ise düşsün ezilsin
Tarīḫ-i cihāndan ki bugün adını silsin
Ṣādıḳ ki bugün böyle bir aḥvāle ḳan aġlar
İşʿār ile feryād idiyor baġrını daġlar

تسعين كركوك ايله ماتم قارداشيدر

كركوك قربنده ساكن شانلی تسعين قريه‌سي
كركوكه هر آن او يردن عكس ايدر توركمان‌سسي
كركوك أك سوكيلی دوستي بو تسعين در بوكون
قومشو قومشويه اكر دائم صداقتله بويون

تسعينن انسانلري عالی مزيت صاحبي
برج غيرتده شجاعتله پاريلدار كوكبي
چوق ذكي انساني واردر فكری پارلار كون‌كبي
بر درين دريايه بكزه‌ر كوكلی كورنمز ديبي

فكري يوكسك بر أديبي وار ايدی آدي رضا
ذهني الماسدن داها كسكين ديلی تيغ قضا
بر رؤف آدلی قفالی وار ايدي بر شاعري
شعر تنظيمنده كيچمشدي اوكون چوق ايلري

بربره قارشي وفالر كوسترلر هر زمان
بربري اوغرونده ويرر هر بري صدق ايله جان
هر برينك مذهبي اولمش بوكونده جعفري
يوزلرنده هر زمان پارلار ديانت جوهري

هر بري اولمش جهانده اهل بيتك عاشقي
جان ايله اموال ايله اولمش محبت صادقي
ديللری تورك روحلری تورك يوزی تورك استاری تورك
هر بری تورك اوغلی توركدر كوكلی تورك افكاری تورك

Tisʿīn Kerkük İle Mātem Ḳardaşıdır

_ . _ _ / _ . _ _ /_ . _ _ / _ . _

Kerkük’üñ ḳurbında sākin şānlı Tisʿīn ḳaryesi
Kerkük’e her ān o yerden ʿaks ider Türkman sesi
Kerkük’üñ eñ sevgili dostu bu Tisʿīn’dir bugün
Komşu komşuya eger dāʾīm ṣadāḳatla boyun
Tisʿīn’in insānları ʿālī-meziyyet ṣāḥibi
Burc-ı ġāyretde şecāʿatle parıldar kevkebi
Çoḳ ẕekī insānı vardır fikri parlar gün gibi
Bir derin deryāya beñzer göñli görünmez dibi
Fikri yüksek bir edībi var idi adı Rıżā
Ẕihni elmasdan daha keskin dili tīġ-ı ḳażā
Bir Raʾūf adlı ḳafālı var idi bir şāʿiri
Şiʿr tanẓīminde geçmişdi o gün çoḳ illeri
Birbire ḳarşı vefālar gösterirler her zamān
Birbiri uġrunda virir her biri ṣıdıḳ ile cān
Her biriniñ meẕhebi olmuş bu günde Caʿferī
Yüzlerinde her zamān parlar diyānet Cevherī
Her biri olmuş cihānda Ehl-i Beyt’iñ ʿāşıḳı
Cān ile emvāl ile olmuş muḥabbet ṣādıḳı
Dilleri Türk rūḥları Türk yüzü Türk astārı Türk
Her biri Türk oġlı Türk’dür göñli Türk efkārı Türk

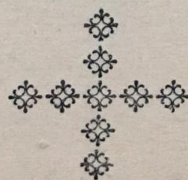
باغ بوستان صاحبي فلاح أكينچي هر بري
هر تجارتدن رزاعتدن ده قالمازلر گري
يديگي ايچدكلري كيدكلري هپسي حلال
حر ياشارلر حر كزەرلر هر بري اهل عيال
هر بري غايت چاليشقان محترم اهل سخا
هر برينك كورينور آلننده آثار ذكا
طقسان آتلى كيتدي بونلردن حسين إمدادينه
بوجهتدن تسميه اولدي بو تسعين آدينه
دوستنه قارشي كولەرلر هر بري انسان كبي
دوشمانه قارشى قوشارلر يرتيچي ارسلان كبي
هر بري اسلان كبي طوتمش أليندە ذوالفقار
دشماني آلت اوست ايدر ئەوين ييقار جانك ياقار
تسعينك اوج شانلى كنجي ظلم ايله اولدي شهيد
هر بري ياندي وجودي كورمدي باغ أميد
تسعينك بو قانلى احوالى بو كونده كركوكي :
حزن ايله ياقدي بر ايكن ماتمي اولدي ايكي
تسعين اولدي كركوك ايله شيمدي ماتم قارداشـــــى
أغلاشــــيرلر آقيديرلر بربريچين كوز ياشي
دينيمز بردر شــــريكي يوق بزم آللهمز
آسمـانه يوكسلير برلكده شيمدي آهمز
قبلەمز بر دينيمز بردر نەدر بو اختلاف
كوز اوكنده خلقه ايتمشكن حقيقت انكشاف
لعنت اولسون اختلافي وضع ايدن دوشمانلره
اورته يرده بو فسادي داغيدان شيطانلره

Bāġ u bostān ṣāḥibi Fellāḥ akıncı her biri
Her ticāretden zirāʿatden de ḳalmazlar geri
Yedigi içtikleri giydikleri hepsi ḥelāl
Ḥürr yaşarlar ḥürr gezerler her biri ehl-i ʿiyāl
Her biri ġāyet çalışḳan muḫterem ehl-i seḫā
Her biriniñ görünür alnında ās̱ār-ı ẕekā
Ṭoksan atlı getdi bunlardan Ḥüseyn imdādına
Bu cihetden tesmiye oldı bu Tisʿīn adına
Dostuna ḳarşı gülerler her biri insān gibi
Düşmāna ḳarşı ḳoşarlar yırtıçı arslan gibi
Her biri arslan gibi ṭutmuş elinde Ẕülfiḳār
Düşmanı alt üst ider evin yıḳar cānın yaḳar
Tisʿīn'iñ üç şānlı genci ẓulm ile oldı şehīd
Her biri yandı vücūdı görmedi bāġ-ı ümīd
Tisʿīn'iñ bu ḳanlı aḥvāli bu günde Kerkük'i:
Ḥüzn ile yaḳdı bir iken mātemi oldı iki
Tisʿīn oldı Kerkük ile şimdi mātem ḳardaşı
Aġlaşırlar aḳıdırlar birbiri'çin gözyaşı
Dīnimiz birdir şerīki yoḳ bizim Allāh'ımız
Āsmāna yükselir birlikde şimdi āhımız
Ḳıblemiz bir dīnimiz birdir nedir bu iḫtilāf
Göz öñünde ḫalḳa itmişken ḥaḳīḳat inkişāf
Laʿnet olsun iḫlilāfı važʿ iden düşmanlara
Orta yerde bu fesādı dağıdan şeyṭānlara

حقه اك دوغري چيقان واردر بوكون بيكلرجه يول
هپسي حقدر هپسي دوغري قوش اوني دنيادم بول
عين رحمتدر محمد امتيچين اختلاف
اختلافه اعتراض ايتمه بوكون اول كوكلی صاف
محترم بكطاشك اوغلی كنج كاظم ويردی جان
ماتمنده آغلادی كركوك ايله هپ انس وجان
پك يازيق ياندی حياتي ايرمدي آمالنه
پردهٔ ماتم چكيلدي صبح استقبالنه
آه عباس اوغلی أنور جسمي ياندی اولدي كول
كورمدي فصل بهاري حيف كيم صولدی بوكل
ثانويده چاليشيردي هر بري اهل كمال
بيتمه‌دن تحصيللري ايواه بولديلر زوال
جمعه قنبر سعی ايدردي يري مستشفی ايكن :
كوز اوكنده جسمنه باتدي فلاكتدن تيكن
كوجديلر بربر شهادتله بوكنجلر جنته
هر بري صالدي بو تسعين خلقني بيك محنته
هر بري شانلی شرفلی هر بري اهل وطن
آه كيم بو كنجلر ايچون قانلری اولدي كفن
يانديلر ايواه اون درت تموزك ولقاننه
نازنين كنجلر بوكونده باتديلار آل قاننه
گوردي تسعين كركوك ايله ماتم اوزره ماتمي
پك أسف ايكي محرم گوردي هر بر آدمي
صبر ايدين بو ماتمه هر بر بلايه لطف حق
كيجه‌يی گوندوز ايدر البت چيقار نور شفق

Ḥaḳḳa eñ doġrı çıḳan vardır bugün biñlerce yol
Hepsi ḥaḳdır hepsi doġrı ḳoş onı dünyāda bul
ʿAyn-ı raḥmetdir Muḥammed ümmetiçin iḫtilāf
İḫtilāfa iʿtirāż itme bugün ol göñli ṣāf
Muḥterem Bekṭaş'ıñ oġlı genc Ḳāẓım virdi cān
Māteminde aġladı Kerkük ile hep ins ü cān
Pek yazıḳ yandı ḥayātı irmedi āmāline
Perde-yi mātem çekildi ṣubḥ u istiḳbāline
Āh ʿAbbās oġlı Envār cismi yandı oldı kül
Görmedi faṣl-ı bahārı ḥayf kim ṣoldı bu gül
S̱ānevī'de çalışırdı her biri ehl-i Kemāl
Bitmeden taḥṣīlleri eyvāh buldılar zevāl
Cumʿa Ḳanber saʿy iderdi yeri müsteşfā iken:
Göz öñünde cismine batdı felāketden tiken
Göçdiler birbir şehādetle bu gencler cennete
Her biri ṣaldı bu Tisʿīn ḫalḳını biñ miḥnete
Her biri şānlı şerefli her biri ehl-i vaṭan
Āh kim bu gencler içün ḳanları oldı kefen
Yandılar eyvāh on dört Temmūz'uñ volḳanına
Nāzenīn gencler bugünde batdılar al ḳanına
Gördi Tisʿīn Kerkük ile mātem üzre mātemi
Pek esef iki Muḥarrem gördi her bir ādemi
Ṣabır iden bu māteme her bir belāya luṭf-ı Ḥaḳ
Giceyi gündüz ider elbet çıḳar nūr-ı şafaḳ

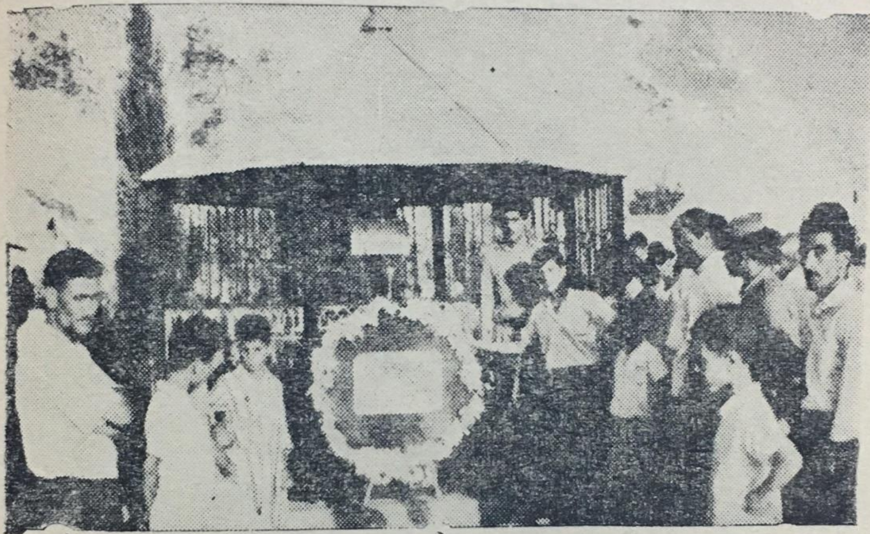
غملی غملی سازلر ایکن بو شهیدلر حالنه
یاندي کاغدلر ألمده ایرمدم اکمالنه
مرثیه اولسون بو أشعارم سزکچین هر زمان
اوقونورکن آغلاسون بوکنجلره جمله جهان
هر مسلمان بربریله یاپه‌لی بر اتحـــاد
تاکه بولسون فیض نصرت قوت اولسون ازدیاد
تسعینه انسان دیمم تا آلمینجه انتقام
انتقام سز بویله قانلی یاره بولماز التیام
مرثیه یازمقده خامه‌م اولدي تیغ حیدری
پارلییور کوندن کونه شعر ایله فکرم جوهری
اهل دین برلشمه‌دي، دالدي بوکونده تشویشه
دوشدیلر ایواه خبرســـز هر بري بر آتشه
شمدي هر مؤمن جهانده بربرك قارداشیدر
جسمي جسمي روحي روحي‌شانلی باشي باشیدر
حق تعالی تسعینه ویرسین بوکون صبر وسکون
انتقام آلسون عدودن هر بري یاپسون دوکون
اهل بیتك صادقي اشعار ایله فریاد ایدر
بو شهیدلر اورزه آغلار هر زمان بیك داد ایدر

Ġamlı ġamlı sazlar iken bu şehīdler ḥālına
Yandı kāġıdlar elimde irmedim ikmāline
Merṣiye olsun bu eşʿārım siziñ'çin her zamān
Oḳunurken aġlasun bu genclere cümle cihān
Her müslimān birbiriyle yapmalı bir ittiḥād
Tā ki bulsun feyż-i nuṣrat ḳuvvet olsun izdiyād
Tisʿīn'e insān demem tā almayınca intiḳām
İntiḳāmsız böyle ḳanlı yara bulmaz iltīyām
Merṣiye yazmaḳda ḫāmem oldı tīġ-i Ḥaydarī
Parlıyor günden güne şiʿr ile fikrim cevheri
Ehl-i dīn birleşmedi daldı bugünde teşvīşe
Düşdüler eyvāh ḫabersiz her biri biri āteşe
Şimdi her mü'mīn cihānda birbiriñ ḳardaşıdır
Cismi cismi rūḥı rūḥı şānlı başı başıdır
Ḥaḳ Taʿālā Tisʿīn'e virsin bugün ṣabr u sükūn
İntiḳām alsun ʿadūden her biri yapsun dügün
Ehl-i Beyt'iñ Ṣādıḳ'ı eşʿār ile feryād ider
Bu şehīdler üzre aġlar her zamān biñ dād ider

شــهدا مزارلغنده

شــهدا تربه‌سي اوزره ملت طرفندن ياپيلان احتفاله اشتراك ايدن
ثانوي طلبه‌لرينه بيان تشكر

شهدا نوري بوكون مقبره‌يه ويردي ضيا
فيض روحاني ايله هر طرفي بولدي صفـا
نه كوزل بربرى يانده اوزانمش شــهدا
مقبره شمس وقمر يلديز ايله اولدى سما
نفحهٔ جنت أسر مقبره‌نك هر يانـنه
نه صفالر ويرييور خلقه سحر وقتي هوا
مقبره اوزره سمادن اينيور رحمت حق
معنوى ذوقه دالار راحت ايدر هر موتـا

Şühedā Mezārlığında

Şühedā Türbesi Üzere Millet Ṭarafından Yapılan İhtifāle İştirāk İden

S̱ānevī Ṭalebelerine Beyān-ı Teşekkür

. . _ _ / . . _ _ /. . _ _ / . . _

(_ . _ _)   (_ _)

Şühadā Nūrī bugün maḳbereye virdi żiyā
Feyż-i rūḥānī ile her ṭarafı buldı ṣafā
    Ne güzel birbiri yanında uzanmış şühedā
    Maḳbere şems ü ḳamer yıldız ile oldı semā
Nefḥa-yi cennet eser maḳbereniñ her yanına
Ne ṣafālar viriyor ḫalḳa seḥer vaḳti havā
    Maḳbere üzre semādan iniyor raḥmet-i Ḥaḳ
    Maʿnevī ẕevḳe dalar rāḥat ider her mevtā

شهدا ایله ملك واریسه بایراملاشیور
بو جهتدن کلیور مقبره‌دن اینجه صدا

یاشاسون ثانویده تحصیل ایدن هر طلبه
شهدا روحنه چوق فاتحه ایتدی اهدا

هر بري ألده چیچك تربه‌لر اوزره دولاشیر
ایدییور هـــر طلبه جـــدي مودت اجرا

هپسي ماتملي سیاه البسه‌لر گیمش ایدی
پارلادي هر برینك جهرهٔ پاکنده وفا

اشتراك ایتدي بو جمعیته کوکلرده ملك
احتفال کیچدی مزین نه کوزل أسدی صبا

اتحاد ایتمه‌لی اوغراشمه‌لی ملت‌که بوکون
اتحاد ایله بولار ملك وطن نشوونما

نه یازارسه نه قدر اینجه دوشونسه صادق :
شـــهدا وصفني تاحشره قدر ایتمز أدا

Şühadā ile melek varıysa bayramlaşıyor
Bu cihetden geliyor maḳbereden ince ṣadā
Yaşasun s̱ānevī'de taḥṣīl iden her ṭalebe
Şühadā rūḥuna çoḳ fātiḥa itdi ihdā[46]
Her biri elde çiçek türbeler üzre dolaşır
İdiyor her ṭalebe ciddi meveddet-i icrā
Hepsi mātemli siyāh elbiseler giymiş idi
Parladı her biriniñ cehre-yi pākında vefā
İştirāk itdi bu cemʿiyyete göklerde melek
İḥtifāl geçdi müzeyyen ne güzel esdi ṣabā
İtiḥād itmeli uġraşmalı millet ki bugün
İtiḥād ile bular mülk-i vaṭan neşv ü nemā
Ne yazarsa ne ḳadar ince düşünse Ṣādık:
Şühadā vaṣfını tā ḥaşre ḳadar itmez edā

46 Bu mısrada vezin aksamaktadır

بايرامى يوقسه ماتممي ؟

بايرام كوني حسرتله جوشار يارەلى جانلر
بايرام كوني بر ياد ايله آرتار خلجانلر

بايرام كوني هر كس آرييور دوستني يارك
بيچاره كه بيلمز نه كلير باشـــنه يارك

بيچاره أنا اوغلنى بكلر كوزي يولده
بيلمز كه أونك جسمني قودلرييدى چولده

هاني أو بزم اوغلمزك تربەســي نرده
قورد ييدي اونى چولده اوكون قالمادى يرده

هاني بنم اوغلم كه كورنمز اوكا نولدى
اون درت تموزه ايتدى تصادف شهيد اولدي

بايرامى بو ماتممي محرممي نەمي آه ؟
هر ياندە ســمايه چيقيور صيحهٔ ناگاه

كركوك داغيلوب هر بريسى دربدر اولدى
نهب اولدي بوتون مالليري قاني هدر اولدي

اولدى بو عزيز كونلري بايراملرى ماتم
ييدكلرى غمدر كه بوكون ايچديكى هپ سم

دشمان كزييور كوزلرك اوكنده گولرلر
سوسلرله بزنمش دولاشير نشئه آرارلر

صادق يترقان أغلارمه هر محنته صبر ايت
ياز ملتك احوالنى اللهنه قوش كيت

Bayram Mı Yoḳsa Mātem Mi?

_ _ . / . _ _ . / ._ _ . / . _ _

Bayram güni ḥasretle çoşar yaralı cānlar
Bayram güni bir yād ile artar ḫelecānlar
Bayram güni herkes arıyor dostunı yarıñ
Bī̇çāre ki bilmez ne gelir başına yarıñ
Bī̇çāre ana oğlını bekler gözi yolda
Bilmez ki onuñ cismini ḳurtlar yidi çölde
Hani o bizm oğlumuzuñ türbesi nerde
Ḳurt yidi onı çölde o gün ḳalmadı yerde
Hani benim oğlum ki görünmez oña n’oldı
On dört Temuz’e itdi teṣādüf şehīd oldı
Bayram mı bu mātem mi muḥarrem mi ne mi āh?
Her yanda semāya çıḳıyor ṣayḥa-yı nāgāh
Kerkük dağılup her birisi derbeder oldı
Nehb oldı bütün mālları ḳanı heder oldı
Oldı bu ʿazīz günleri bayramları mātem
Yedikleri ġamdır ki bugün içdigi hep sem
Düşman geziyor gözleriñ oñünde gülerler
Süslerle bezenmiş dolaşır neş’e ararlar
Ṣādıḳ yeter ḳan ağlama her miḥnette ṣabr it[47]
Yaz milletiñ aḥvālını Allah’ına ḳoş git

---

[47] Bu mısrada vezin aksamaktadır

—(غزل)—

نەدن بیلمم بهاري بلبلك شيمدي خزان اولدي
كلك اغزنده نازك خندەسي ايواه قان اولدي
بهارك كللري باشدن باشه حسرتله هپ صولدي
توتوشدي لالەلر داغلرده داغلى بغري قان اولدي
كلستاندن كلير ماتم سسي سيس آلدى هرياني
آچيلمش غنجەسي بلبللره داغ نهان اولدي
صباح نوبهاري اولدى ايواه ليلهٔ ماتم
مخالف برهوا أسدى‌كه كون كوندن يمان اولدي
نەدن بيلم بوكون كلشن كسيلدي باشمه زندان
قيزارمش كللري بر بر كوزنده بر تيكان اولدى
چمنلرده آقان صولر غم ماتمله چاغلارلر
غريولر قوپدى هر برياندە چوق آه وفغان اولدي
جفا چوق مرحمت يوق اولدى عالم بربره دشمان
قيامت قوپدى هر ياندە مكر آخر زمان اولدي
كيمي خائن كيمى فاسق كيمى فرعون كيمى نمرود
پريشان اولدى توركمانلر منافقلر عيان اولدى
آياق آلتنده قالدى حيف كيم اك صادق انسانلر
كولەر خاينلري عصرك امان بيلمم نه آن اولدى

-(Ġazel)-

. _ _ _ / . _ _ _ /. _ _ _ /. _ _ _

Neden bilmem baharı bülbülüñ şimdi ḫazān oldı
Gelin aġzında nāzıñ ḫandesi eyvāh ḳan oldı
Baharıñ gülleri başdan başa ḥasretle hep ṣoldı
Tutuşdı lāleler daġlarda dāġlı baġri ḳan oldı
Gülistāndan gelir mātem sesi sis aldı her yanı
Açılmış ġoncası bülbüllere dāġ-ı nihān oldı
Ṣabāḥ-ı nev-bahārı oldı eyvāh leyle-yi mātem
Muḫālif bir havā esdi ki gün günden yaman oldı
Neden bilmem bugün gülşen kesildi başıma zindān
Ḳızarmış gülleri bir bir gözünde bir tiken oldı
Çemenlerde aḳan ṣular ġam-ı mātemle çaġlarlar
Ġayūrlar ḳopdı her bir yanda çoḳ āh u fiġān oldı
Cefā çoḳ merḥamet yoḳ oldı ʿālem birbire düşmān
Ḳıyāmet ḳopdı her yanda meger āḫir zamān oldı
Kimi ḫāʾin kimi fāsıḳ kimi Firʿavn kimi Nemrūd
Perīşān oldı Türkmanlar münāfıklar ʿıyān oldı
Ayaḳ altında ḳaldı ḥayf kim eñ Ṣādıḳ insānlar
Güler ḫāʾinleri ʿaṣrıñ amān bilmem ne ān oldı

—(غزل)—

بهار اولدي ينه چوشدي هوای عشق ایله باشم
دوکیلدی قطرهٔ شبنم کبي کل اوزره کوز یاشم

قیرلدی شیشهٔ نشئهم نه جام قالدی نه برباده
سعادت کیتدی ذلت کلدی محنت اولدی یولداشم

اولیرسهم انتقام سز ملتك اوغرنده دنیاده
بویانسون قانلی کوز یاشمله یوردمده مزار طاشم

جهانده دادمدم بر طانلیشي شاد اولمدی کوکلم
صویم خون جکردر حسرت اولمشدر بنم آشم

گوکل بر ساحهدر دولمش فغاندن آه حسرتدن
هلال ماتم اولمش برج غم اوزره ایکي قاشم

باقانلر شکلمه هپ نقش دیوار اولدی حیرتدن
فلاکت لوحي اوزره صورتم چکدکده نقاشم

یانار ولقان کبي جسمم توتوشمش درد یوردمله
جوشار هر لحظه غملرله دولی قاندر ایچیم طاشم

غریب قالدم وطنده ایل کزر دوستیله یوردمده
بنمله باش باشه چاتمش که آغلار هپ وطن داشم

ناصیل آه ایتمیم کوز یاشیمي چوق دوکمیم صادق :
بوکیلدي درد حسرتله داها اون بش ایکن یاشم

-(Ġazel)-

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ /

Bahar oldı yine çoşdı havā-yı ʿaşḳ ile başım
Döküldi ḳaṭre-yi şebnem gibi gül üzre gözyaşım
Ḳırıldı şīşe-yi neşʾem ne cām ḳaldı ne bir bāde
Saʿādet getdi ẕillet geldi miḥnet oldı yoldaşım
Ölürsem intiḳāmsız milletiñ uğrunda dünyāda
Boyansun ḳanlı gözyaşımla yurdumda mezār ṭaşım
Cihānda dadmadım bir ṭatlışey şād olmadı göñlüm
Ṣuyum ḫūn-ı cigerdir ḥasret olmuşdur benim aşım
Göñül bir sāḥadır dolmuş fiġāndan āh u ḥasretden
Hilāl-i mātem olmuş burc-i ġam üzre iki ḳaşım
Baḳanlar şiklime hep nakş-ı dīvār oldı ḥeyretden
Felāket rūḥı üzre ṣūretim çekdikde nekḳāşım
Yanar volḳan gibi cismim tutuşmuş derd-i yurdumla
Çoşar her laḥẓa ġamlarla dolı ḳandır içim ṭaşım
Ġarīb ḳaldım vaṭanda il gezer dostuyla yurdumda
Benimle baş başa çatmış ki aġlar hep vaṭandaşım
Naṣıl āh itmeyem gözyaşımı çoḳ dökmeyem Ṣādıḳ:
Bükildi derd-i ḥasretle daha on beş iken yaşım

بشر آتش جهان آتش

غم آتش حسرت آتش انتظار آتش فغان آتش
جفاي فرقت آتش سينه‌ده درد نهان آتش
وجود اقليمنى ياقدي پريشان ايتدي آتشلر
كوكل آتش جگر آتش نفس آتش لسان آتش

بوتون اعضالرم بر آتش حسرتله يانمشـــدر
كميك آتش دمار آتش قان آتش جسم وجان آتش
توتوشمش كائنات ولقان كبي هريانى آتشله
هوا آتش دكز آتش ير آتش آسمان آتش

بو عصرك محنتندن ايكليور قان آغليور عالم
بشر آتش حيات آتش زمين آتش زمان آتش
كونش دهشتله صانكه خلقه مغربدن طلوع ايتدي
بلا چوكدي قيامت قوپدي اولدى انس وجان آتش

سوسن آغزي يومولدي ياسمين ياندي چمن صولدي
كل آتش اولدي بلبل ياندي اولدي آشيان آتش
جمال يار آتش عشوه آتش خنده‌لر آتش
كوز آتش غمزه آتش جلوه آتش حسن وآن آتش

مي آتش نشئه آتش شيشه آتش ساقي آتشدر
نى آتش مطرب آتش نغمهٔ صوت كمان آتش
بو عصرك انقلابندن ياغار كوكدن يره آتش
حجر آتش شجر آتش نسيم آتش دومان آتش

Beşer Āteş Cihān Āteş

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ġam āteş ḥasret āteş intiẓār āteş fiġān āteş
Cefā-yı firḳat āteş sīnede derd ü nihān āteş
Vücūd iḳlīmini yaḳdı perīşān itdi āteşler
Göñül āteş ciger āteş nefes āteş lisān āteş
Bütün aʿżālarım bir āteş-i ḥasretle yanmışdır
Kemik āteş damar āteş ḳan āteş cism ü cān āteş
Tutuşmuş kāʾināt u volḳan gibi her yanı āteşle
Havā āteş deñiz āteş yer āteş āsmān āteş
Bu ʿaṣrıñ miḥnetinden iñliyor ḳan aġlıyor ʿālem
Beşer āteş ḥayāt āteş zemīn āteş zamān āteş
Güneş dehşetle ṣanki ḫalḳa maġribden ṭulūʿ itdi
Bele çökdi ḳıyāmet ḳopdı oldı ins ü cān āteş
Sūsen aġzı yumuldı Yāsemīn yandı çemen ṣoldı
Gül āteş oldı bülbül yandı oldı aşiyān āteş
Cemāl-i yār āteş ʿişve āteş ḫandeler āteş
Göz āteş ġamze āteş cilve āteş ḥüsn ü ān āteş
Mey āteş neşʾe āteş şīşe āteş sāḳī āteşdir
Ney āteş muṭrib āteş naġme- yi ṣavt-ı kemān āteş
Bu ʿaṣrıñ inḳilābından yaġar gökden yere āteş
Ḥacer āteş şecer āteş nesīm āteş duman āteş

یانار تارفلاکتله جهان ولقانه دونمشــدر
صو آتش داغلر آتش طوپراق آتش بوستان آتش
فقیرلق بربلا ثروت مصـیبت احتیـاج آتش
بو بازار جهان ایچره قزانچ آتش زیان آتش

جهنمدن آچیلمش صانکه عالم اوزره بر قاپي
بوتون أشیا توتوشدی اولدي بو ملك جهان آتش
ســراپا آتش اولدی کرکوك هر یاني غازندن
سوقاق آتش یول آتش چارشي آتش هپ دکان آتش

توتوشـدي کرکوك خلقي بوکونده ظلم ایللرله
بوزولدی هر کسـك أخلاقي اولدی پك عیان آتش
شوشاعر شعلهٔ أفکاری آتش شعري آتشدر
ألده خامه آتش کاغد آتش هپ بیان آتش

بوکون حسي قدر هر آدمك کوکلنده آتش وار
قیز آتش اوغلان آتش اختیار آتش جوان آتش
الهي رحمتکله توتوشان آتشلري سوندر
تضرعله سمایه یوکسن آه وأمان آتش

مدیر آتش معلم طبعي آتش مدرسه آتش
سوآل آتش جواب آتش بوکونده امتحان آتش
یازیق صادقلر ایچون قالمادی دنیاده بر راحت
چول آتش مملکت آتش بوتون کون ومکان آتش

Yanar nār-ı felāketle cihān volḳana dönmüşdür
Şu āteş daġlar āteş ṭopraḳ āteş bostān āteş
Faḳīrliḳ bir belā s̱ervet-i muṣībet iḥtiyāc āteş
Bu bāzār cihān içre ḳazanç āteş zīyān āteş
Cihānımdan açılmış şanki ʿālem üzre bir ḳapı
Bütün eşyā tutuşdı oldı bu mülk-i cihān āteş
Serāba āteş oldı Kerkük’üñ her yanı ġazından
Soḳaḳ āteş yol āteş çārşı āteş hep dükān āteş
Tutuşdu Kerkük’üñ ḫalḳı bu günde ẓulm illerle
Bozuldı herkesiñ aḫlākı oldı pek ʿıyān āteş
Şu şāʿir şuʿle-yi efkārı āteş şiʿri āteşdir
Elde ḫāme āteş kāġıd āteş hep beyān āteş[48]
Bu gün ḥissi ḳader her ādemiñ göñlünde āteş var
Ḳız āteş oġlan āteş iḫtiyār āteş cüvān āteş
İlāhī raḥmetiñle tutuşan āteşleri söndir
Tażarruʿla semāya yükselen āh u amān āteş
Müdir āteş muʿāllim ṭabʿı āteş medrese āteş
Suʾāl āteş cevāb āteş bu günde imtiḥān āteş
Yazıḳ Ṣādıḳ’lar içün ḳalmadı dünyāda bir rāḥat
Çöl āteş memleket āteş bütün kevn ü mekān āteş

48 Bu mısrada vezin aksamaktadır

عطا خیرالله افندینك تاریخ وفاتي

ملی عطا اك سوكیلی یوكسك بو وطن‌داش
قویدي وطن اوغرنده بوكون سعي ایله بر باش

جوهرله مزار طاشني آه یاپمه‌لی ملت
تاكیم كورینه عالمه ارباب فضیلت

اون درت تموزك آتشنه كل كبي یاندي
غیرتله منور جسدی قانه بویاندي

صادق دیدی تاریخنی جوهرله نهایت
برلكده ایچوپهر بري آه خون شهادت

١٣٧٩

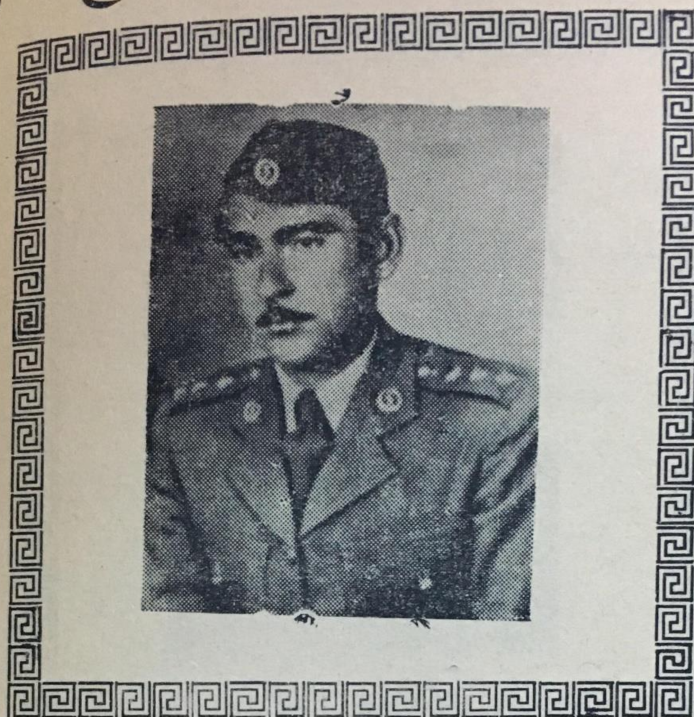
ʿAṭā Ḫayırullah Efendiniñ Tārīḫ-i Vefātı

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Millī ʿAṭā eñ sevgili yüksek bu vaṭandaş
Ḳoydı vaṭan uġrunda bugün saʿy ile bir baş
Cevherle mezār ṭaşını āh yapmalı millet
Tā kim görüne ʿāleme erbab-ı fażilet
On Dört Temuz'uñ āteşine gül gibi yandı
Ġayretle münavir cesedi ḳanı boyandı
Ṣādıḳ dedi tārīḫini cevherle nihāyet
Birlikde içüp her biri āh u ḫūvnı şehadet

1379

دقتور احسان خيراللهك تاريخ وفاتي

بويله بر انساني دوغماز بر داها كون ومكان
ضايعاتي بر درين تأثير بوراقدي پك يمان
طبعي يوكسك چوق وطن پرور وفي بر ذات ايدي
كوز اوكنده جان كبي بر لحظه‌ده اولدي نهان
آسمان حكمت اوزره بر منور شمس ايدى
يوردى اوزره پارلار ايـــدي هر زمان
آه اون دورت تموزك بر آتشيله ويردي جان
فرقتيله كركوگي بـاشدن باشه ياقدى همان
جوهر تأريخني صادق أســـفله ســـويلدي :
دائما قان اغلاسون احسان ايچون جمله جهان [١٣٧٩]

Doḳtor İḥsān Ḫayrullah’ıñ

Tārīḫ-i Vefātı

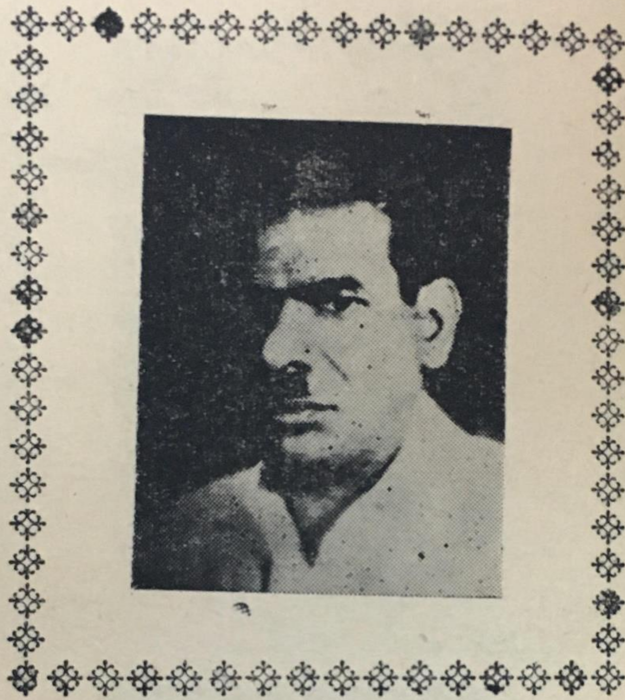
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Böyle bir insānı doġmaz bir daha kevn ü mekān
Żāyiʿātı bir derin teʾsīr buraḳdı pek yamān
Ṭabʿı yüksek çoḳ vaṭan-perver vefī bir ẕāt idi
Göz öñünde cān gibi bir laḥẓada oldu nihān
Āsmān ḥikmet üzere bir münevver şems idi
Yurdı üzre parlar idi her zamān
Āh on Dört Temmuz’uñ bir āteşiyle virdi cān
Fırḳatiyle Kerkük’i başdan başa yaḳdı hemān
Cevherī tārīḫini Ṣādıḳ esefle söyledi:
Dāʾimā ḳan aġlasun İḥsān içün cümle cihān

(1379)

محترم نقیب زاده سید عبدالغني

ایچون یازیلان تأریخ

چوق وفي جدي ایدی عبدالغنی
یوق ایدی ذاتنده بر کبرو مني

محــترم ســید نقیب زاده ذکي
حسن ذاتي ســودیرردي کندیني

حقه ویردي جانني اولدي شهید
آه‌اون دورت تموزك آخر کوني

یوردي اوغرونده قوشاردي هر زمان
کوکلی اولمشــدي صداقت مخزني

Muḥterem Naḳīb-Zāde Seyyid ʿAbdülġani

İçün Yazılan Tārīḫ

_ ·_ _ / _ · _ _ / _ · _

Çoḳ vefī ciddi idi ʿAbdülġanī
Yok idi ẕātında bir kibr ü meni
        Muḥterem Seyyid Naḳīb-zāde ẕekī
        Ḥüsn-i ẕātı sevdirirdi kendini
Ḥaḳḳa virdi cānını oldı şehīd
Āh on Dört Temmuz'üñ āḫir güni
        Yurdı uġrunda ḳoşardı her zamān
        Göñli olmuşdı ṣadāḳat maḫzeni

مأتمي ياقدي بوكونده كركوك
طاشـي ايكلاندي أرتيدي آهنى

طوپلاسـون مظلوم شهيدلر قاننى
باغبان قانله بوياتسون كلشـنى

يازدي صـادق جوهر تأريخنى
آه ورولدي شوكوزل عبدالغنى

١٣٧٩

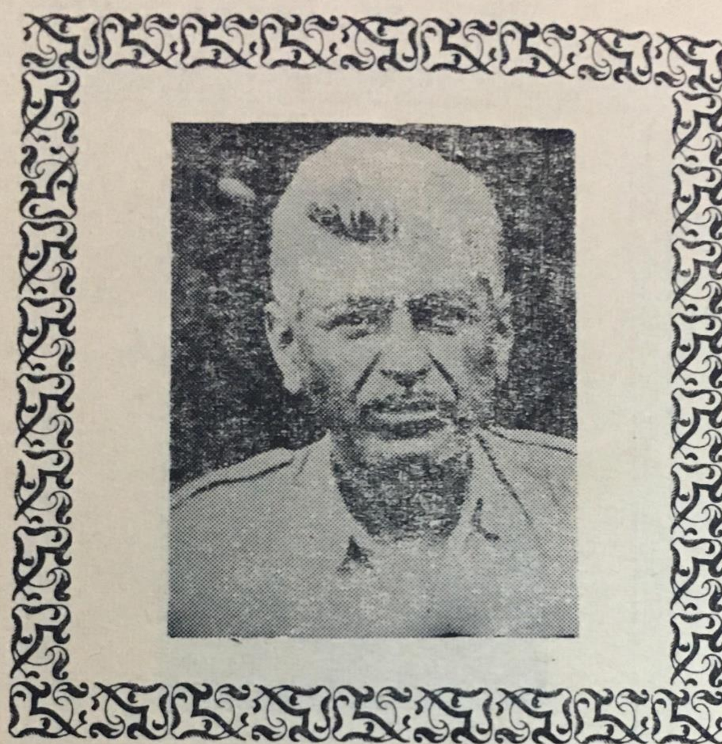

Mātemi yaḳdı bugünde Kerkük'i
Ṭaşı iñletdi eritdi āhını
    Ṭoplasun maẓlūm şehīdler ḳanını
    Bāġ-bān ḳanla boyatsun gülşeni
Yazdı Ṣādıḳ cevherī tārīḫini
Āh vuruldı şu güzel ʿAbdülġanī

1379

ابراهیم رمضان ایچون تاریخ

بو ابراهیـم ورولدي اولدي برباد
شهادت رتبه سیله اولدي چوق شاد

او اون دورت تموزك قرباني اولدي
غمیله كوكلره یوكسلدی فریاد

دیـدی تأریخني صـادق مجوهر
خلاص اولدي عذابدن اولدي آزاد

١٣٧٩

İbrāhīm Ramażān İçün Tārīḫ

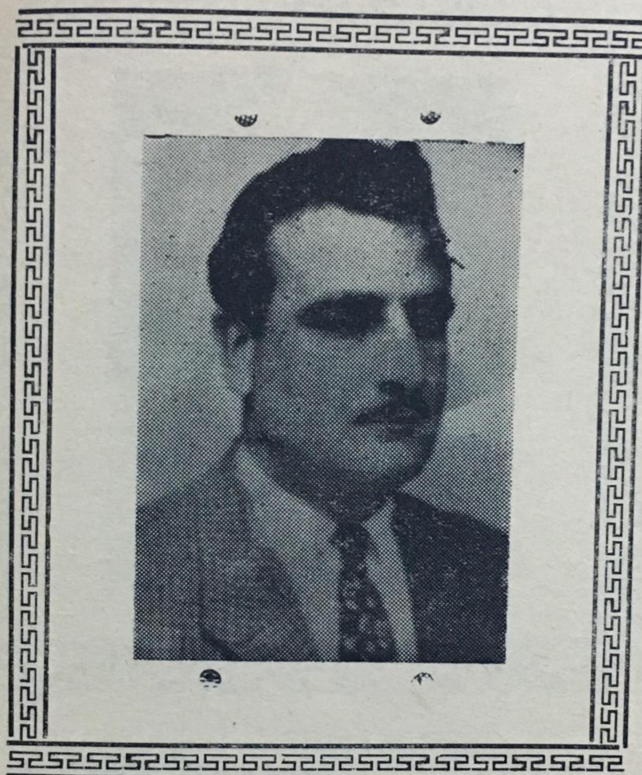
. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Bu İbrāhīm vuruldı oldı berbād
Şehādet rütbesiyle oldı çoḳ şād
O on Dört Temmuz'üñ ḳurbānı oldı
Ġamıyla göklere yükseldi feryād
Dedi tārīḫini Ṣādıḳ mücevher
Ḫalāṣ oldı ʿaẕābdan oldı azād

1379

كنج جاهدك لسان حالندن مزار طاشنه

يازيلان مجوهر تأريخدر

كوزلرك عبرتله بر آچ دالمه اي جان غفلته
باق نه‌لر كلدي بلالى باشـــمه بـاق حالته

بن خبرسز دالمش ايكن كندي حسبحالمه
راضي اولمشدم بوكون حقدن كلن هر قسمته

قانه غرق اولدم خبرسز كل‌كبي صولدم بوكون
كنج ايكن كام المادم دوشدم بلاي محنته

جسممي ياندىردي اون درت تموزك بر آتشى
يوركمده قالدي حســرت ايرمدم بر وصلته

Genc Cāhid’iñ Lisān-i Ḥālından

Mezār Ṭaşına

Yazılan Mücevher Tārīḫdir

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Gözleriñ ʿibretle bir aç dalma ey cān ġaflete
Baḳ neler geldi belālı başıma baḳ ḥālete
Ben ḫabersiz dalmış iken kendi ḥesb-iḥālıma
Rāżi olmuşdım bugün ḥaḳdan gelen her ḳısmete
Ḳana ġarḳ oldım ḫabersiz gül gibi ṣoldım bugün
Genc iken gām almadım düşdim belā-yi miḥnete
Cismimi yandırdı on Dört Temmuz’uñ bir āteşi
Yüregimde ḳaldı ḥasret ermedim bir vuṣlata

ظلم ایله ئولدیردیلر یولده سورکلاندم یازیق
چـوللره آتدی او ظالملر بنی باق ذلتـــه

دویمه‌دم ایواه عمرمدن توتوشـــدم آتشه
قـالدي أرقه‌مده کوزم دالدم درین بر حسرته

قانم ایله بویـادین آرتـق مزارم طاشـــني
ظلم ایله اولدم شهید بن معلوم اولسون ملته

جوهر تأریخمي صادق یازارکن ســـویله‌دي
مظهر اولدي جهد ایله جـــاهد او أعلا جنته

١٣٧٩

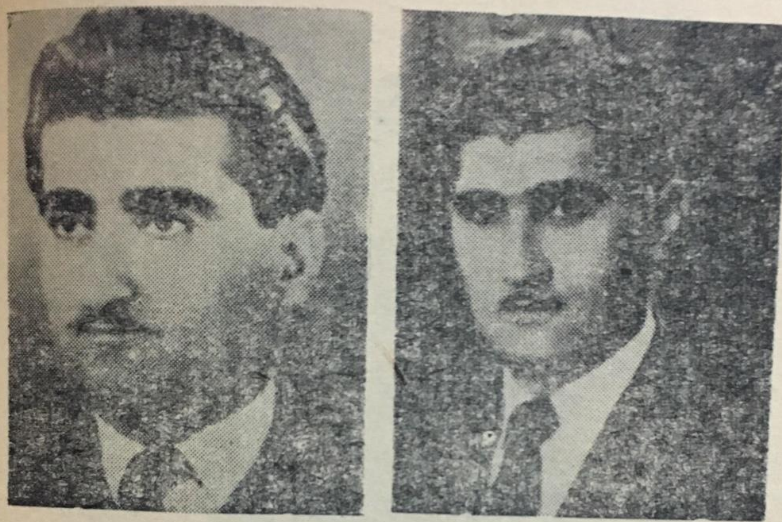

Ẓulm ile öldürdiler yolda sürüklendim yazıḳ
Çöllere atdı o ẓālimler beni baḳ ẕillete
Doymadım eyvāh ʿömrimden tutuşdım āteşe
Ḳaldı arḳamda gözüm daldım derin bir ḥasrete
Ḳanım ile boyadın artıḳ mezārım ṭaşını
Ẓulm ile oldım şehīd ben maʿlūm olsun millete
Cevher-i tārīḫimi Ṣādıḳ yazarken söyledi
Maẓhar oldı cehd ile Cāhid o aʿlā cennete

1379

آوچي اوغللري صلاح الدين

ایله محمدك مزار طاشلرینه یازیلان جوهر تأریخدر

شهید صلاح الدین آوچي　　　شهید محمد آوچي

محترم آوچی صلاح الدین محمد هر زمان

بر جسدده اتحادله اولمش ایدي ایکي جان

ایکي قارداش بربریله اولمش ایدي یك وجود

اتحاد برجنده صانکه پارلار ایدي فرقدان

بربریله کیجه کوندز فکري ذکري بر ایدی

صوك نفسده بربریچین ئولدی برلکده همان

آه اون درت تموزك بر آتشیله یاندیلر

قالمادي بردن بره دنیاده بونلردن نشان

Avcı Oġulları Ṣalaḥaddīn

İle Muḥammed’iñ Ṭaşlarına Yazılan Cevher Tārīḫidir

Şehīd Muḥammed Avcı Şehīd Ṣalaḥaddīn Avcı

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Muḥterem avcı Ṣalaḥaddīn Muḥammed her zamān
Bir cesedde itiḥādla olmış idi iki cān
İki ḳardaş birbiriyle olmış idi yek vücūd
İttiḥād burcında ṣanki parlar idi ferḳadan
Birbiriyle gice gündiz fikri ẕikri bir idi
Ṣoñ nefesde birbiriçin öldi birlikde hemān
Āh on Dört Temmuz’uñ bir āteşiyle yandılar
Ḳalmadı birden bire dünyāda bunlardan nişān

بر بریله قول بویون اولدی اوپوشدي ئولدیلر
کوز اوکنده هر بری بر جان کبی اولدی نهان

هر وطن داش بربره قارشيکه بویله اولمه‌لی
تاکه اولسون عالمه انسانلغك فضلي عیان

جوهر تاریخني صادق بشارتله دیدي
باق مقامي اونلرك اولدیکه بر باغ جنان

۱۳۷۹

Birbiriyle ḳol boyun oldı öpüşdi öldiler
Göz öñünde her biri bir cān gibi oldı nihān

Her vaṭandaş birbire ḳarşı ki böyle olmalı
Tā ki olsun ʿāleme insānlıġıñ fażlı ʿıyān

Cevher-i tārīḫini Ṣādıḳ beşāretle dedi
Baḳ maḳāmı onlarıñ oldı ki bir bāġ-ı cinān

1379

خضر اوغلی عثمان ایچون یازیلان تاریخدر

نه‌لر کوستردي خلقه چرخ دوران
بوکون چوق کنجلري ایتدي پریشان

بشر مستقبلك کورمز خبرسز
نه‌لر واردر اوکنده بیلمز انسان

بو اون درت تموز اولدی خلقه آتش
توتوشدي آتشیله چوق مسلمان

یازیقلر پارچه پارچه اولدی جسمي
خضر اوغلی بوکون بیچاره عثمان

Ḫıdır Oġlı ʿOs̱mān İçün Yazılan Tārīḫdir

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Neler gösterdi ḫalḳa çerḫ-i devrān
Bugün çoḳ gencleri itdi perīşān
Beşer müstaḳbeliñ görmez ḫabersiz
Neler vardır öñünde bilmez insān
Bu on Dört Temmuz oldı ḫalḳa āteş
Tutuşdı āteşiyle çoḳ müselmān
Yazıḳlar parça parça oldı cismi
Ḫıżır oġlı bugün bīçāre ʿOs̱mān

بوكون كام آلمه‌دی یاندی حیاتي
كه عیدی ماتم اولدی وصلي هجران

شهید اولدی سورکلاندی بو مظلوم
شـــهادتله مقامي اولدی رضوان

مجوهر تأریخك یازدي بو صـــادق
أزیلدی اورطه‌ده باق دوشدی عثمان

١٣٧٩

Bugün gām almadı yandı ḥayātı
Ki ʿıydi mātem oldı vaṣlı hicrān
Şehīd oldı sürüklendi bu maẓlūm
Şehādetle maḳāmı oldı rıżvān
Mücevher tārīḫiñ yazdı bu Ṣādıḳ
Ezildi ortada baḳ düşdi ʿOs̱mān

1379

كنج عثمان ايچون يازيلن

گوزلرك عبرتله آچ سيرايت مزار طاشنه
باق نه‌حال كلدى بو كنج بيچاره عثمان باشنه

مأتمه دوندردیلر ایواه بنم بایرامىي
ليلۀ هجرانه تبديل ايتديلر أيامىي

چوكدى ماتم كلدي ظلمت صبح استقبالمه
ديني ترسه گاوور آغلار بو پريشان حالمه

ازديلر طاشلرله باشمله برابر جسممي
جادده‌لرده چكديلر سياره ايله رسممي

اغلادي صادق كبي احوالمه كون ومكان
معنوي هر آن چيقار خاك مزارمدن فغان

Genc ʿOs̱mān İçün Yazılan

_ . _ _ / _ . _ _ /_ . _ _ / _ . _

Gözleriñ ʿibretle aç seyr it mezār ṭaşına
Baḳ ne ḥāl geldi bu genc bīçāre ʿOs̱mān başına
Māteme döndirdiler eyvāh benim bayramımı
Leyle-yi hicrāna tebdīl itdiler eyyāmımı
Çökdi mātem geldi ẓulmet ṣubḥ-i istiḳbālime
Dīni terse gāvūr aġlar bu perīşān ḥālıma
Ezdiler ṭaşlarla başımla beraber cismimi
Caddelerde çekdiler seyyāre ile resmimi
Aġladı Ṣādıḳ gibi aḥvālıma kevn ü mekān
Maʿnevī her ān çıḳar ẖak-i mezārımdan fiġān

****

حاج نجيم

كوچدي دنيادن بوكون حاجي نجيم
مسكن اولدي كندينه باغ نعيم

بر نفسده جاني سوندي موم كبي
معنوى أسدكده اوكا بر اينجه نسيم

محترم جدى وفي بر ذات ايتدى
أهل ايمان ، طاعت حقده مقيم

كلدي بو عبدك حضور ذاتنه
مرحمت ايت حالنه سنسك رحيم

ذاتنه لايق يوق ايسه طاعتي
كندينه سن بر كرم ايت اي كريم

بيك اوچيوز اوزره يتمش دوقوزي :
وضع ايدن تاريخك اكلار هر فهيم

١٣٧٩

Ḥācc Necīm

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

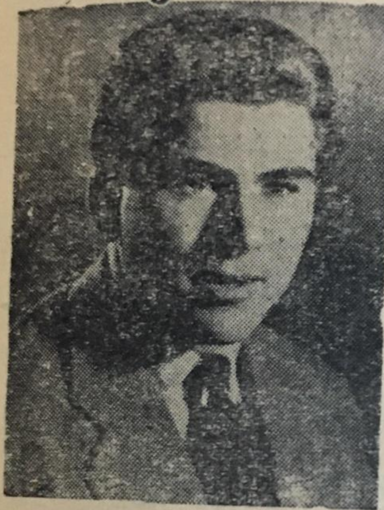
Göçdi dünyādan bugün Ḥācī Necīm
Mesken old kendine bāġ-ı naʿīm
Bir nefesde cānı söndi mum gibi
Maʿnevī esdikde (oña) bir ince nesīm
Muḥterem ciddī vefī bir ẕāt idi
Ehl-i īmān ṭāʿat-i Ḥaḳ'da muḳīm
Geldi bu ʿabdiñ ḥużūr-ı ẕātına
Merḥamet it ḥālına sensiñ raḥīm
Ẕātına lāyıḳ yoḳ ise ṭāʿati
Kendine sen bir kerem it ey kerīm
Biñ üç yüz üzere yetmiş doḳuzı:[49]
Vażʿ iden tārīḫiñ añlar her fehīm

1379

[49] Bu mısrada vezin aksamaktadır

مختار فؤادن ايكي اوغلى ايله بر قيزي

شهيد اولدقلري مناسبتله يازيلان تاريخ

ايواه جهاد ايله نهاد بو ايكي قارداش
باغ أمله هر بري چاتمش ايدي بر باش
دوران بو ايكي كنجه يازيق ايتدى خيانت
ايچديردي بوكون هر برينه خون شهادت
ايواه بو ايكي كنجك همان ياندى حياتي
كوستردي فلك بونلره بر قانلى مماتي
همشيره‌سي بيچاره أمل ياندي املسز
جان ويردي توتوشدى جسدى بويله اجلسز

Muḫtār Fu'ād'ın İki Oġlı İle Bir Ḳızı

Şehīd Oldıḳları Münāsebetle Yazılan Tārīḫ

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Eyvāh Cihād ile Nihād bu iki ḳardaş
Bāġ-ı emele her biri çatmış idi bir baş
Devrān bu iki gence yazıḳ itdi ḫıyānet
İçdirdi bugün her birine ḫūn-ı şehādet
Eyvāh bu iki genciñ hemān yandı ḥayātı
Gösterdi felek bunlara bir ḳanlı memātı
Hemşīresi bīçāre Emel yandı emelsiz
Cān virdi tutuşdı cesedi böyle ecelsiz

بربراري ايله اوطوروپ صحبت ايدركن
ساكن اولاراق هر بري ذوق ايله كولركن
دوكيلدی بلا باشلرينه هر بري ياندي
نازك جسدي هر برينك قانه بو ياندي
بر باد خزان أسدي يازيق صولدي چيچكلر
موم سوندي سحر وقتی داغيلدي كلەبكلر
ايواه ايكی قارداش ايله بر حاجی توتوشدي
برلكده جنان باغنه حسرت ايله قوشدي
كام آلماديلر هيچ بري كلزار حياتدن
بر قانلی بلا بونلره گوريندي مماتدن
ناحق يره بيچاره لرك قاني دوكيلدي
يوللرده سوركلاندي يازيق خاكه كومولدي
صادق بو ايكي كنجه بوكون ياندي ملكلر
چالقاندي يمان حادثەدن چرخ فلكلر
تأريخلري نشر اولدي جواهرله جهانه
كوچدی شو ايكی كنج كمال فيض جنانه

١٣٧٩

Birbirleri ile oṭurup ṣoḥbet iderken
Sākin olaraḳ her biri ẕevḳ ile gülerken
Dökildi belā başlarına her biri yandı
Nāzik cesedi her biriniñ ḳana boyandı
Bir bād-ı ḫazān esdi yazıḳ ṣoldı çiçekler
Mum söndi seḥer vaḳti dağıldı kelebekler
Eyvāh iki ḳardaş ile bir bacı tutuşdı
Birlikde cinān bāğına ḥasret ile ḳoşdı
Kām almadılar hiç biri gül-zār-ı ḥayātdan
Bir ḳanlı belā bunlara göründi memātdan
Nāḥaḳ yere bīçārelerin̄ ḳanı dökildi
Yollarda sürüklendi yazıḳ ḫāke gömüldi
Ṣādıḳ bu iki gence bugün yandı melekler
Çalḳandı yamān ḥādis̱eden çarḫ-ı felekler
Tārīḫleri neşr oldı cevāhirle cihāna
Göçdi şu iki genc-i kemāl feyż-i cināna

1379

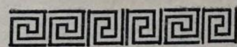
جليل اوغلى جرجيس

حسن اخلاق آدمه اولمش نجابتدن دليل
آرتيرر قدرك بوتون يرده ايدر اوني خليل

كنج ايكن جان ويردي دنيادن يازيق كام آلمادي
طبع عالى چوق وفي اسمي جليل فعلى جميل

جوهر تأريخني صادق اسفله سويله‌دي
كوزلرك يومدي چيويك شو جرجيسك اوغلى جليل

١٣٧٩

Celīl Oġlı Cercīs

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ḥüsn-i aḫlāḳ ādeme olmış necābetden delīl
Artırır ḳadriñ bütün yerde ider onı ḫalīl
Genc iken cān virdi dünyādan yazıḳ kām almadı
Ṭabʿı ʿālī çoḳ vefī ismi Celīl fiʿli cemīl
Cevher-i tārīḫini Ṣādıḳ esefle söyledi
Gözleriñ yumdı çivik şu Cercīs'iñ oġlı Celīl

1379

بیچاره أملك لسان حالندن یازیلان تأریخدر

مختـــار فؤادك قیزیٖیم آدم أمـــلدر
بو حاله بني سوق ایدن أحكام أزلدر

اون دورت تموزك آتشنه آه توتوشدم
دالدم قانمه كل كبي طوپراقلره دوشدم

كل كولهدن اول كه خزان أسدي بهاره
تقدیر بو ایمش سویله كه تقدیره نهچاره

صادق كه مجوهر دیدي تأریخي بو حاله
باغ أملمده كونشـــم ایردي زواله

١٣٧٩

Bī̇çāre Emel'iñ Lisān-ı Ḥālından

Yazılan Tārīḫdir

_ _ . / . _ _ . /. _ _ . / . _ _

Muḫtār Fu'ād'ıñ ḳızıyım adım Emel'dir
Bu ḥāle beni sevḳ iden aḥkām-ı ezeldir
On Dört Temmūz'uñ āteşine āh tutuşdım
Daldım ḳanıma gül gibi ṭopraḳlara düşdim
Gül gülmeden evvel ki ḫazān esdi bahāra
Taḳdīr bu imiş söyle ki taḳdīre neçāre
Ṣādıḳ ki mücevher dedi tārīḫi bu ḥāle
Bāġ-ı emelimde güneşim erdi zevāle

1379

تسعين اهاليسندن كاظمك تاريخ شهادتي

كائنات آغلار بو مظلوم كاظمك احوالنه
پردهٔ ماتم چكيلدي صبح استقبالنه

چاليشردي ثانوي بشنجي صنفنده بو كنج
جسمي حسرتله توتوشدى ايرمدى اكمالنه

آه اون دورت تموزك مشئوم اوقانلى آتشي
ياقدي جسمك ويردي آتش ساحهٔ اجلالنه

درمەدى باغ حياتندن أليله بر چيچك
أسدى بر باد خزان بوكلشن اقبالنه

جوهر تاريخني صادق اسفله سويلەدي
آه يازيقلر اوله ايشبو كاظمك احوالنه

(١٣٧٩)

Tisʿīn Ehālīsinden Kāẓım'ıñ

Tārīḫ-i Şehādeti

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Kāʾināt aġlar bu maẓlūm Kāẓım'ıñ aḥvālına
Perde-yi mātem çekildi ṣubḥ u istiḳbālına
Çalışırdı S̱ānevī beşinci ṣınıfında bu genc[50]
Cismi ḥasretle tutuşdı ermedi ikmālına
On Dört Temmuz'uñ meşʾūm o ḳanlı āteşi
Yaḳdı cismiñ virdi āteş sāḥa-yi iclāline
Dermedi bāġ-ı ḥayātından eliyle bir çiçek
Esdi bir bād-ı ḫazān bu gülşen-i iḳbāline
Cevher-i tārīḫini Ṣādıḳ esefle söyledi
Āh yazıḳıḳlar ola işbu Kāẓım'ıñ aḥvālına

1379

[50] Bu mısrada vezin aksamaktadır

عادل حميد

آتش ظلم ايله ياندي آه كيم عادل حميد
ماتمه دوندي بو كنجك حالنه عيد سعيد
وصلتي هجرانه دوندی کیجه اولدی كوندزي
أسدي بر باد خزان صولدی یازيق باغ اميد
آه اون دورت تموزك مشئوم كوني چوق كيمسه‌يي
ياقدي اموالی کبی اولدي بوتون شيدن بعيد
ورديلر بيچاره‌يی جسمي آتيلدي چوللره
آغلمقدن والدينينك كوزلري اولدی سفيد
كيم بو كنجك حالني صادق كبي بيلسه بوكون
كوزلري قان آغلار اولسه كوكلي داش جسمی حديد ١٣٧٩

ʿĀdil Ḥamīd

_ ._ _ / _ ._ _ / _ ._ _ / _ ._

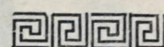
Āteş-i ẓulm ile yandı āh kim ʿĀdil Ḥamīd
Māteme döndi bu genciñ ḥālına ʿıyd-i saʿīd
Vuṣlatı hicrāna döndi gice oldı gündizi
Esdi bir bād-ı ḫazān ṣoldı yazıḳ bāġ-ı ümīd
Āh on dört Temmuz'uñ meşʾūm güni çoḳ kimseyi
Yaḳdı emvālı gibi oldı bütün şeyden baʿīd
Vurdılar bīçāreyi cismi atıldı çöllere
Aġlamaḳdan vālideniñ gözleri oldı sefīd
Kim bu genciñ ḥālını Ṣādıḳ gibi bilse bugün
Gözleri ḳan aġlar olsa göñli daş cismi ḥadīd

1379

نورالدين لسان

حالندن يازيلان تأريخدر

آچ كوزك سيرايت مزارم طاشنه
باق نه گلدي أهل كركوك باشنه

توكديلر ناحق يره آه قانمي
ياقديلر ظلم أيله شيرين جانمي

بن كه نورالدين ايدم اولدم شهيد
ماتمم اولدي بكا عيد سعيد

قالدي بندن صوكره أولادم يتيم
كيمسه وارمي بونلره اولسون رحيم

قانم ايله بويەدين بوقبريمي
ئولمەدن گوردم جهانده حشريمي

ايده بيلمم درديمي خلقه بيان
آغلاسون حقدر بكا كون ومكان

قانم ايله تأريخيم صادق يازار
بن شهيده آغليور سنگ مزار

١٣٧٩

Nūreddīn Lisān

Ḥālından Yazılan Tārīḫdir

_ . _ _/ _ . _ _/ _ . _/

Aç gözüñ seyr it mezārım ṭaşına
Baḳ ne geldi ehl-i Kerkük başına
Tökdiler nāḥaḳ yere āh ḳanımı
Yaḳdılar ẓulm ile şīrīn cānımı
Ben ki Nūreddīn idim oldum şehīd
Mātemim oldı baña ʿıyd-i saʿīd
Ḳaldı benden ṣoñra evlādım yetīm
Kimse varmı bunlara olsun raḥīm
Ḳanım ile boyadın bu ḳabrimi
Ölmeden gördüm cihānda ḥaşrimi
İdebilmem derdimi ḫalḳa beyān
Aġlasun ḥaḳdır baña kevn ü mekān
Ḳanım ile tārīḫim Ṣādıḳ yazar
Bin şehīde aġlıyor seng-i mezār

1379

مهندس عبدالصمد اوغلى كمال ايچون

تأريخ وفات

ايردي كمال سعادته گيتدي حضور عزته

اولدي مهندس بر زمان دالمشدى نازونعمته

اون دورت تموزده اوغرادي جمعه گوني فلاكته

كوچدي شهادتله بو ذات عالى سـرايى جنته

صادق مجوهر تأريخك يازدقده دالدي دقته

عبدالصمد زاده كمال قوندي رياض رحمته

١٣٧٩

Mühendis ʿAbdüṣṣamed Oġlı Kemāl

İçün Tārīḫ-i Vefātı

_ _ . _ / _ _ . _ /_ _ . _ / _ _ . _

Erdi Kemāl saʿādete gitdi ḥużūr u ʿizzete
Oldı mühendis bir zamān dalmışdı nāz u niʿmete
On Dört Temuz'da uġradı cumʿa güni felākete
Göçdi şehādetle bu ẕāt-ʿālī sarāy-ı cennete
Ṣādıḳ mücevher tāriḫiñ yazdıḳda daldı diḳḳate
ʿAbdüṣṣamed-zāde Kemāl ḳondı riyāż-ı raḥmete

1379

نفتچي زاده قاسمك تاريخ وفاتی

عكس ايدر آيينهٔ قدرتده چوق وعد وعيد
گورينور بو عالمه هر گونده بر فجر جـديد

تا ئولير بيلـمز نـولور احوالى أنـواع بشر
فاني دنيادن بوگون بر كيمسه اولماز مستفيد

گونده بيك شكله دونر ايللرله أوضاع عراق
گوز اوكنده چوق عزيز گنجلر بوگون اولدي بعيد

درمه‌دی باغ حياتندن أليله بر چيچك
اوغرادي قانلي خزانه كسدي دنيادن اوميد

چكدي اوچ آه يازدی صادق جوهر تأريخني
نفتچی زادهٔ شانلى قاسم بك همان اولدي شهيد

١٣٧٩

Neftçi - Zāde Ḳāsım’ıñ Tārīḫ-i Vefātı

_. _ _/ _ . _ _ / _ . _ _/ _ . _

ʿAks ider āyīne-yi ḳudretde çoḳ vaʿd-i vaʿīd
Görinür bu ʿāleme her günde bir fecr-i cedīd

Tā ölür bilmez n’olur aḥvālı envāʿ-ı beşer
Fāni dünyādan bugün bir kimse olmaz müstefīd

Günde biñ şekle döner illerle evżāʿ-ı ʿIrāḳ
Göz öñünde çoḳ ʿazīz gencler bugün oldı baʿīd

Dermedi bāġ-ı ḥayātından eliyle bir çiçek
Uġradı ḳanlı ḫazāna kesdi dünyādan ümīd

Çekdi üç āh yazdı Ṣādıḳ cevher-i tārīḫini
Neftçi-zāde şānlı Ḳāsım Bek hemān oldı şehīd

1379

چايچي شاكر

آه بيلمم هانكي ظالم ووردى چايچي شاكري
ظلمي اغلاتدي بتون اسلامي هر بر كافري

هر كسه تأثير بيراقدي بويله گنجك ماتمى ،
حزنه دالديردى بوگونده غائب ايله حاضري

بو شـــهيدك قبرى اوزره يوكسـلير مـاتم سسى
اختيار ســز اغلادر ســنك مزاري زائري

ياندى اون درت تموزك بر آتشيله وارلغي
چوللره آتيلدى جسمى ياقدى حالى ناظرى

بويله مسكين چاره سز معصومي آرتـق ئولديرن
حشر اولور شمر ايله البت مأمور ايـله آخري

اولدي كركوك خلقنك مالى تالان قاني هدر
بويله ظلمك باطننده ن عكس ايدردي ظاهرى

ووردیلر چايخانه سنده بويله بر انسانى كيم
ياقدى احوالى بوكون صادق گبى چوق شاعرى

١٣٧٩

Çayçı Şākir

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Āh bilmem hangi ẓālim vurdı çayçı Şākir'i
Ẓulmi aġlatdı bütün İslām'ı her bir kāfiri
Herkese te' s̱īr bıraḳdı böyle genciñ mātemi
Ḥüzne daldırdı bugünde ġā'ib ile ḥāżırı
Bu şehīdiñ ḳabri üzre yükselir mātem sesi
İḫtiyārsız aġladır seng-i mezārı zā'iri
Yandı on Dört Temmuz'uñ bir āteşiyle varlıġı
Çöllere atıldı cismi yaḳdı ḥālı nāẓırı
Böyle miskīn çāresiz maʿṣūmı artıḳ öldiren
Ḥaşr olur Şemr ile elbet me'mūr ile āḫiri
Oldı Kerkük ḫalḳınıñ malı talan ḳanı heder
Böyle ẓulmüñ bāṭınından ʿaks iderdi ẓāhiri
Vurdılar çayḫānesinde böyle bir insānı kim
Yaḳdı aḥvālı bugün Ṣādıḳ gibi çoḳ şāʿiri

1379

—(غزل)—

کرم ایت ای اجل برقاچ دقیقه ویر بکا مهلت
باشم اوستنده دورمش یار آغلار کوسترر شفقت

جمالك کوره‌یم بوصوك نفسده چیقمه‌دن جانم
سه‌وینسین خاطرم تاقالماسون کوکلمده بوحسرت

بوخسته جسممه بوصوك نفسده بر نظر ایتدی
دکر بیك جنـــته آرتق بکا دنیاده بو رؤیت

نه دولتدر که جانان صوك نفسده خسته‌سك صورسون
حیات تازه باغیشلر باغیشلار ویرر عشاقه بیك صحت

باشم اوزره اجل جولان ایدر صاغمده صولمده
باقار دشمان گبی هر آن بکا هر لحظه هر ساعت

الهي کیمسه‌سز دوشگینلره سنسك بوکون مؤنس
پریشان حالمي صور لطف ایله کوستر بکا رحمت

بوغملی صادقك ایامی کیچدی داغ محنتله
جهانده یاندی جانی کورمدی ایواه بر راحت

(Ġazel)

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Kerem it ey ecel bir ḳaç daḳīḳa vir baña mühlet
Başım üstünde durmış yār ağlar gösterir şefḳat

Cemāliñ göreyim bu ṣoñ nefesde çıḳmadan cānım
Sevinsin ḫāṭırım tā ḳalmasun göñlimde bu ḥasret

Bu ḫasta cismime bu soñ nefesde bir naẓar itdi
Deger biñ cennete artıḳ baña dünyāda bu ruʾyet

Ne devletdir ki cānān soñ nefesde ḫastasın ṣorsun
Ḥayāt-ı tāze bağışlar virir ʿuşşāḳa biñ ṣıḥḥat

Başım üzre ecel cevlān ider ṣağımda ṣolumda
Baḳar düşmān gibi her ān baña her laḥẓa her sāʿat

İlāhī kimsesiz düşkünlere sensiñ bugün mūnis
Perīşān ḥālımı ṣor luṭf ile göster baña raḥmet

Bu ġamlı Ṣādıḳ'ıñ eyyāmı geçdi dāġ-ı miḥnetle
Cihānda yandı cānı görmedi eyvāh bir rāḥat

حضرت لقمانك انتخاب ایتدیکی سکیز کلمه

درت بیك نبی‌یه خدمت ایدن حضرت لقمان
اوکرندی نیچه علم أدب حکمت وعرفان
سکیز سوزی سیچدی بوقدر حکمت حقدن
انسانه اولور هر بری بر شعلهٔ ایمان
کیم ایتدی بوسوزلرله عمل بولدی سعادت
دنیاده قیامتده اولور دردینه درمان
اللهه چویر کوکلکی دوردقده نمازده
تا ایتمیه مشغول سنی شاشیرمیه شیطان
حفظ ایت بوغازك ییمکی ییدکده حرامدن
ویرمه کوزی آچ طبعی دنی نفسکه میدان
صاقله کوزینی دائما هر یرده نظردن
نامحرمه باقمه حذر ایت ای ذکی انسان
حفظ ایت دیلنی عادی یالان کوتی کلامدن
تاچالمیه مجلسده سنی کوز کوره ثعبان
ایکی شیی هر لحظه‌ده ذکر ایت کیجه کوندوز
بر ئولوی بر خالقی ای شانلی مسلمان
ایکی شیی‌ده بویله اونوت یادیکه صالمه
مغدور لغکی، ایتدیکك احسانلری ای جان
هر کیم بو سکیز شیله عمل ایتسه جهانده
آرتار شرفی ، ذاتی اولور حرمته شایان
صادق بوکوزل سوزلری حکمتلری دیکله
تاکیم یرك اولسون که بوکون روضهٔ رضوان

Ḥażret Loḳmān'ıñ İntiḫāb İtdigi Sekiz Kelime

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Dört biñ nebiye ḫıdmet iden ḥażret-i Loḳmān
Ögrendi niçe ʿilm-i edeb ḥikmet ü ʿirfān
Sekiz sözi seçdi bu ḳadar ḥikmet-i Ḥaḳdan
İnsāna olur her biri bir şuʿle-yi īmān
Kim itdi bu sözlerle ʿamel buldı saʿādet
Dünyāda ḳıyāmetde olur derdine dermān
İlāh'a çevir göñliñi durduḳda namāzda
Tā itmeye meşġūl seni şaşırmaya şeyṭān
Ḥıfẓ it boġazıñ yemegi yedikde ḥarāmdan
Virme gözi aç ṭabʿı denī nefsiñe meydān
Ṣaḳla gözini dāʾimā her yerde naẓardan
Nā-maḥreme baḳma ḥaẕer it ey ẕeki insān
Ḥıfẓ it dilini ʿādi yalan köti kelāmdan
Tā çalmaya meclisde seni göz göre ṣuʿbān
İki şeyi her laḥẓada ẕīkr it gice gündiz
Bir ölümi bir ḫalḳı ey şānlı müselmān[51]
İki şeyi de böyle unut yadıña ṣalma
Maġdūrluġuñı itdigiñ iḥsānları ey cān
Her kim bu sekiz şeyle ʿamel itse cihānda
Artar şerefi ẕātı olur ḥürmete şāyān
Ṣādıḳ bu güzel sözleri ḥikmetleri diñle
Tā kim yeriñ olsun ki bugün ravża-yı rıżvān

---

[51] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

سيدالشهداء حضرت حسين ايچون يازيلان مرثيه‌در

محرم اولدی عالم آه ايدر ماتمله گرياندر
زميندن آسمانه يوكسلن سوزشلی افغاندر
قراكلق قابلادی آفاقي عالم سيم سياه اولدی
جهان‌خلقی بوروندی ماتمه هپ سينه سوزاندر
قيامتمي فلاكتمی بوكون ماه محرم مي ؟
كريبان چاك هركس سينه زن محنتله عرياندر
كونش چيقدقده مشرقدن كه قان شكلنده عكس ايتدی
يوركلر قانه دوندی هر طرف دهشتلی وولقاندر
جنانك قوشلري، هپ كعبة الله اوستنه قوندي
بويانمش قان ايله طيرناقلري منقارلری قاندر
سحر وقتي ايدي صحن چمنده بر غريو قوپدي
توتوشدي غنچه بلبل آه ايدر سنبل پريشاندر
ملكلر كوز ياشندن يره شبنم قطره سك دوكدي
چوشار دريا كبي كوز ياشلري هر يانده طوفاندر
قلم چاك ايلدي كوكسين توتوشدي ألده كاغدلر
بوتون ارباب عرفان اهل ايمان مرثيه خواندر
كوكل ! فرياده باشلا دورمه أی كوز سن‌ده قان آغلا
جسددن آيريلير حسرتله جانلر وقت هجراندر
امين اول اول بركيمسه‌يه دوقونمه دنياده
صاقين اينجيتمه بر قارنجه‌يي فكر ايت اوده جاندر

Seyyidü'l-Şühedā' Ḥażret-i Ḥüseyn

İçün Yazılan Merṡiyyedir

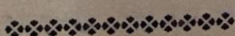
. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Muḥarrem oldı ʿālem āh ider mātemle giryāndır
Zemīnden āsmāna yükselen sūzişli efġāndır
Ḳarañlıḳ ḳabladı āfāḳı ʿālem sīmsiyah oldı
Cihān ḫalḳı büründi māteme hep sīne sūzāndır
Ḳıyāmet mi felāket mi bugün māh-ı muḥarrem mi?
Girībān-çāk herkes sīnesin miḥnetle ʿüryāndır
Güneş çıḳdıḳda maşrıḳdan ki ḳan şeklinde ʿaks itdi
Yürekler ḳana döndi her ṭaraf dehşetle volḳandır
Cinānıñ ḳuşları hep Kaʿbetullāh üstüne ḳondı
Boyanmış ḳan ile ṭırnaḳları minḳārları ḳandır
Seḥer vakti idi ṣaḥn-ı çemende bir ġirīv ḳopdı
Tutuşdı ġonça bülbül āh ider sünbül perīşāndır
Melekler gözyaşından yere şebnem ḳaṭrasın dökdi
Çoşar deryā gibi gözyaşları her yanda ṭūfāndır
Ḳalem çāk eyledi gögsün tutuşdı elde kāġıdlar
Bütün erbāb-ı ʿirfān ehl-i īmān merṡīye-ḫᵛāndır
Göñül! feryāda başla durma ey göz sen de ḳan aġla
Cesedden ayrılır ḥasretle cānlar vaḳt-i hicrāndır
Emīn ol adam ol bir kimseye doḳunma dünyāda
Ṣakıñ incitme bir ḳarıncayı fikr it o da cāndır

بوتون أشيا لسان حال ايله فرياد ايدر آغلار
دكل بو ماتمه محزون اولان دنياده انساندر
دوشركن آتي اوستندن حسين ميدان غيرتده
فلك دهشتله صارصلدی كونش طوپراقده غلطاندر
مبارك باشي جسمندن جدا اولدقده ميدانده
قيامت قوپدي كون باتدی الهي بونه دوراندر
گورينجه أللره اوستنده حسينك باشنی جبريل
غمندن طاشه چالدي شيشهٔ خورشيدي حيراندر
بر آلتون طيشت ايچنده بوحسينك باشيمي يوقسه :
سمادن كرهٔ ارض اوزره دوشمش بدر تاباندر
يزيدك اهلنه اتباعنه هر لحظه بيك لعنت
كسرلر گردن آل عبايي صانكه قرباندر
فرات نهري حسينه بر ايچيم صو ويرمدی ايواه
بولانلقدر اوكوندن قيمتي هر يرده نقصاندر
يزيدك عسكري آل عبادن كسديلر صويي
بو غمدن كربلاده بر حسيني نهري جرياندر
جهان تأريخي بالله يازمامشدر بويله بر ظلمي
بوقاندن تا قوپار محشر شفق آلوده داماندر
حسيني ئولديروب آل يزيدي شادومان ايتدك
اوتان اي چرخ ظالم بر حيا ايت بونه وجداندر
حسينك اهل بيتي كربلاده اولدی سرگردان
فلك بر ظلم ياپدی ايتديكندن چوق پشيماندر
صونار ساقيء دوران اهل بيته كاسهٔ ماتم
بو سملی بادهيي طوتمش ألنده كاسه گرداندر

Bütün eşyā lisān-ı ḥāl ile feryād ider aġlar
Degil bu māteme maḥzūn olan dünyāda insāndır
Düşerken atı üstünden Ḥüseyn meydān-ı ġayretde
Felek dehşetle ṣarṣıldı güneş ṭopraḳda ġalṭāndır
Mübārek başı cisminden cüdā oldıḳda meydānda
Ḳıyāmet ḳopdı gün battı İlāhī bu ne devrāndır
Görince eller üstünde Ḥüseyn'iñ başını Cibrīl
Ġamından ṭaşa çaldı şīşe-yi ḫurşīdi ḥayrāndır
Bir altun ṭeşt içinde bu Ḥüseyn'iñ başımı yoḳsa:
Semādan kürre-yi arż üzre düşmiş bedr-i tābāndır
Yezīd'iñ ehline etbāʿına her laḥẓa biñ laʿnet
Keserler gerden-i āl-i ʿabāyı ṣanki ḳurbāndır
Fırat nehri Ḥüseyn'e bir içim ṣu virmedi eyvāh
Bulanlıḳdır o günden ḳıymeti her yerde noḳṣāndır
Yezīd'iñ ʿaskeri āl-i ʿabādan kesdiler ṣuyı
Bu ġamdan Kerbelā'da bir Ḥüseyn'i nehri ceryāndır
Cihān tāʾrīḫi Billāh yazmamışdır böyle bir ẓulmi
Bu ḳandan tā ḳopar maḥşer şafaḳ ālūde dāmāndır
Ḥüseyn'i öldirüp āl-i Yezīd'i şādumān etdik
Utan ey çerḫ-i ẓālim bir ḥayā it bu ne vicdāndır
Ḥüseyn'iñ Ehl-i Beyt'i Kerbelā'da oldı ser-gerdān
Felek bir ẓulm yapdı ettiginden çoḳ peşīmāndır
Ṣunar sākī-yi devrān Ehl-i Beyt'e kāse-yi mātem
Bu semli bādeyi ṭutmuş elinde kāse gerdāndır

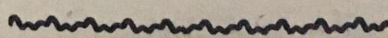
قضا پرگاري هر ييل دوندرير ايشبو وقوعاتي
دونن بو نقطه اوزره هر زمان سرعتله دوراندر
كليردي پرده آردندن قولاغه چوق عجيب سسلر
بو حالى اكلايان آنجق حقيقي بر مسلماندر
آغاجلر اوزره قوشلر چولده وحشيلر فغان ايلر
بو غمدن لالهلر داغلرده داغلى سينه بر ياندر
يزيدك ياپديغي ظلمي جهانده ياپمامش كيمسه
يزيدك روحنه أخلاقنه لعنت شتاباندر
اكر بر كيمسه اهل بيت ايچون بر قطره ياش دوكسه
انيسى حور ايله غلمان مقامي قصر رضواندر
يازيق چوق كركوكك كنجي كيچن شهر محرمده
شهيد اولدي كسيلدي كوز اوكنده شيمدى پنهاندر
شهيدلر روحيدر پارلار مزارستانده هر كيجه
ضياى كهربا ظن ايتمه مقبرده درخشاندر
الهي بو عراقك خلقنى نصرتله مسرور ايت
فلاكتله بوكونده هر برينك يرى زنداندر
الهي كركوكي قورتار بلادن فيضي عدلكله
بوكركوك خلقي مسكين كيمسهسز مغدور پريشاندر
چكيلمش كركوكك هر يانته بر پردۀ ماتم
بو كركوك اهل بيت ايله بوييل ماتمده اخواندر
ناصيل آه ايتمسون صادق بو عصرك بويله ظلمندن
كوزنده سيم سياه اولمش جهان هر ياني كلخاندر

Ḳażā perkāri her yıl döndürir işbu vuḳūʿātı
Dönen bu noḳta üzre her zamān sürʿatle devrāndır
Gelirdi perde ardından ḳulaġa çoḳ ʿacīb sesler
Bu ḥālı añlayan ancaḳ ḥaḳīḳī bir müselmāndır
Aġaçlar üzre ḳuşlar çölde vaḥşīler fiġān eyler
Bu ġamden lāleler daġlarda dāġlı sīne büryāndır
Yezīd'iñ yapdıġı ẓulmı cihānda yapmamış kimse
Yezīd'iñ rūḥuna aḫlāḳına laʿnet şitabāndır
Eger bir kimse Ehl-i Beyt içün bir ḳaṭre yaş dökse
Enīsi ḥūr ile ġılmān maḳāmı ḳaṣr-ı rıżvāndır
Yazıḳ çoḳ Kerkük'üñ genci geçen şehr-i muḥarremde
Şehīd oldı kesildi göz öñünde şimdi pinhāndır
Şehīdler rūḥıdır parlar mezāristānda her gice
Żiyā-yı kehrübā ẓann itme maḳberde dıraḫşāndır
İlāhī bu ʿIrāḳ'ıñ ḫalḳını nuṣretle mesrūr it
Felāketle bugünde her biriniñ yeri zindāndır
İlāhī Kerkük'i ḳurtar belādan feyż-i ʿadliñle
Bu Kerkük ḫalḳı miskīn kimsesiz maġdūr perīşāndır
Çekilmiş Kerkük'üñ her yanına bir perde-yi mātem
Bu Kerkük Ehl-i Beyt ile bu yıl mātemde iḫvāndır
Naṣıl āh itmesün Ṣādıḳ bu ʿaṣrıñ böyle ẓulmünden
Gözünde simsiyāh olmuş cihān her yanı külḫāndır

آیریلق ئولومدن مشکلدر

بربرندن آیری آیري ایتدی جسمي بو آیریلق
قوپ قوري اولدی وجودم صولدي حسرتله قیلیق
اولمه سیـــدي آیریلق ملك جهانده کاشکه
آیریلقله اولدی هر بریر بوکونده هپ یقیق
آیریلق أزدي قیرشـــدیردی بوکـونده عالمی
قالمادي دنیاده بر صاغ یرکه اولدي هپ قیریق
آیریلق عشاقه ئولمکدن داها مشکل کلیر
قطع اولور بوندن امید اوندن چوشار نارحریق
هر طرفدن سد ایدلدي اهل عشقه وصل یار
قالمادي عشاق ایچون آرتق جهانده بر طریق
عشق بر بحر عظیمدر یوق اونك بر ساحلی
نیچه مجنون نیچه لیلا اولدي اونده هپ غریق
عشق بر دیوان حقدر حق اونی وضع ایلمش
فرقي یوقدر بر دومان عسکرله أورده بر فریق
کوکلي انســانك جهانده بر سیاست خانه‌در
حکم ایدرکن آیریلیر اعضاسي فکري پك دقیق
فرقتك صوکي وصالدر وصلتك صوکي فراق
نه وصالی ایسته اي جان نه فراقي هایدی چیق
هر بشر دنیاده مقداري قدر بولدی وصال
کیچدی صادق عمري ایواه بولمادي وصلت یازیق

Ayrılıḳ Ölümden Müşkildir

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Birbirinden ayrı ayrı itdi cismi ayrılıḳ
Ḳup ḳuru oldı vücūdum ṣoldı ḥasretle ḳılıḳ
Olmasaydı ayrılıḳ mülk-i cihānda keşke
Ayrılıḳla oldı her bir yer bugünde hep yıḳıḳ
Ayrılıḳ ezdi ḳırışdırdı bugünde ʿālemi
Ḳalmadı dünyāda bir ṣaġ yer ki oldı hep ḳırıḳ
Ayrılıḳ ʿuşşāḳa ölmekden daha müşkil gelir
Ḳatʿ olur bundan ümīd ondan çoşar nār-ı ḥarīḳ
Her ṭarafdan sedd idildi ehl-i ʿaşḳa vaṣl-ı yār
Ḳalmadı ʿuşşāḳ içün artıḳ cihānda bir ṭarīḳ
ʿAşḳ bir baḥr-i ʿaẓīmdir yoḳ onuñ bir sāḥili
Nice Mecnūn nice Leylā oldı onda hep ġarīḳ
ʿAşḳ bir dīvān-ı ḥaḳdır Ḥaḳ onı vażʿ eylemiş
Farḳı yoḳdur bir duman ʿasḳerle orda bir farīḳ
Göñli insānıñ cihānda bir siyaset-ḫānedir
Ḥükm ederken ayrılır aʿżāsı fikri pek daḳīḳ
Firḳatiñ soñı viṣāldir vuṣlatıñ soñı firāḳ
Ne viṣāli iste ey cān ne firāḳı haydi çıḳ
Her beşer dünyāda miḳdārı ḳadar buldı viṣāl
Geçdi Ṣādıḳ ʿömri eyvāh bulmadı vuṣlat yazıḳ

كركوك شهداسنك ييل دونيمي مناسبتيله

يازيلان مللى انتباهي شعرلردر

الشهيد عبدالخالق اسماعيل

الشهيد جمعة قنبر

اي شانلى وطن كنجلرى سز ملته شان سز
بو يورديمزك عالى اوموزنده نشان سز
اي كركوكك الك عالى منور سوزي پارلاق :
هر ملتي هر يرده كه يوكسلديرر اخلاق
تنوير ايدك اخلاقي كوزل علم وأدبله
صرف ايتمەيك أوقاتي بوكون ذوق طربله
سزدن ديلەرز يورديمزك فيضي حياتك
اجلالني اقبالنى هر دورلو نجاتك

Kerkük Şühedāsınıñ Yıl Dönimi Münāsebetiyle

Yazılan Millī İntibāhī Şiʿrlerdir

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Ey şānlı vaṭan gencleri siz millete şān siz
Bu yurdumuzıñ ʿālī omuzında nişān siz
Ey Kerkük'üñ eñ ʿālī münevver sözi parlaḳ:
Her milleti her yerde ki yükseldirir aḫlāḳ
Tenvīr ideñ aḫlāḳı güzel ʿilm ü edeble
Ṣarf itmeyeñ evḳātı bugün ẕevḳ-i ṭarabla
Sizden dileriz yurdımızıñ feyż-i ḥayātıñ
İclālini iḳbālini her dürlü necātıñ

آچ عبرت ایله کوزلری دنیایه باقین سز
یاردیم ایدیکز بربره هر یانه آقین سز
برلشمه‌لی یرلشمه‌لی اکلاشمه‌لی بردن
یوکسلمه‌لی افلاکه سعادتله بو یردن
بر قارداشکز اغلاسه آغلا اوکا جاندن
آل برلك ایله قورتاریکز أوني یاماندن
بیك أل ایله قالدیر دوشه‌ني دورمه ای انسان
چیکنر آیاق آلتنده سزي یوقسه که دشمان
سه‌و یوردیکي‌یورد داشکي‌قارداشکي جاندن
سن اولمه أمین حادثهٔ دور زماندن
شفقتله بشاشتله باقین بربره قارشي
بردن بو اوغورده ویریکز جان ایله باشي
بردر جسدي عالم خلقنده هر انسان
اینجینمه‌لی اینجینسه اکر ظلم ایله برجان
حق سویله بوکون حق یولنه اولمه‌لی عازم
هر ناحقه صوصمه دیمه یاهو نه‌مه لازم
فرصت وار ایکن فرصتی غفلتله قاچرمه
دشمان زبون اولسه اوني شفقتله قاچرمه
اول دشمانه دشمان که بوکون قارداشه قارداش
الچاقلره یوکسل کوتیلر باشنه اول داش
عرفان ایله ایت یوردیکي باشدن باشه تزین
اوغراش بوکون ایت ملتك اقبالنی تأمین
هر ملتك اولدقچه که جمعیتي واردر
أل برلك ایله بربره برنسبتي واردر

Aç ʿibret ile gözleri dünyāya baḳın siz
Yardım idiñiz birbire her yana aḳın siz
Birleşmeli yerleşmeli añlaşmalı birden
Yükselmeli eflāka saʿādetle bu yerden
Bir ḳardaşıñız ağlasa ağla oña cāndan
El birlik ile ḳurtarıñız onı yamandan
Biñ el ile ḳaldır düşeni durma ey insān
Çigner ayaḳ altında sizi yoksa ki düşmān
Sev yurdıñı yurddaşıñı ḳardaşıñı cāndan
Sen olma emīn ḥādis̱e-yi devr-i zamāndan
Şefḳatla beşaşetle baḳın birbire ḳarşı
Birden bu uğrunda viriñiz cān ile başı
Birdir cesedi ʿālem-i ḫalḳında her insān
İncinmeli incinse eger ẓulm ile bir cān
Ḥaḳ söyle bugün Ḥaḳ yoluna olmalı ʿāzim
Her nāḥaḳa ṣuṣma deme yāhū neme lāzım
Fırṣat var iken firṣatı ġafletle ḳaçırma
Düşmān zebūn olsa onı şefḳatle ḳaçırma
Ol düşmāna düşmān ki bugün ḳardaşa ḳardaş
Alçaḳlara yüksel kötüler başına ol daş
ʿİrfān ile it yurdıñı başdan başa tezyīn
Uğraş bugün it milletiñ iḳbālini teʾmīn
Her milletiñ oldıḳça ki cemʿiyyeti vardır
El birlik ile birbire pirensibi vardır

هر ملت ایدر بربرك هر یرده وقایه
یکدیکره یاردیمله چیقار اوج علایه
بزده یغیشوب سعي ایدەلم برلشەلم هپ
قارداش اولەلم اولمیەلم بربره عقرب
الدانمه که دشمان سکا کوسترسه بشاشت
چوق کیمسه بشاشتله بوکون بولدي فلاکت
الدانمه که چوق یاغلی لذیذ لقمەده سم وار
وصلك صوکي هجران که صفاسنده ألم وار
اجدادمزك قوردیغي بو مللی لساني :
حفظ ایت أوني اکلات که یورد داشلرەآنی
کوکلندەکي أسراری صاقین کیمسەیه آچمه
غافلجەسـینه جوهري طوپراقلره صـاچمه
انسـانیتي ، اییلگي دنیـاده او نوتمه
دوغري یوري أجدادینەسن لعنت اوقوتمه
بو أمن وسلامت که بوکون کیمسەیه قالماز
عبرتله باقار عـاقل اولان غفلته دالماز
هر بر بشرك کوکده برر یلدزي واردر
قطع ایتمه امید هر کیجەنك کوندوزي واردر
انسان ووریشیر حال ایله مستقبلی کورمز
دنیا ایچون هر یانه آقار صوکـبي دورمز
عکس ایتدي نەلر عالمه آیینۀ دوران
چوق کیمسەلرك بغریني آه ایتدی قیزیل قان
بر باق نەبلا چوکدی وطن خلقنه ای جان
دالدقجـه دیانمز بونك احوالنه انسـان

Her millet ider birbiriñ her yerde viḳāye[52]
Yekdīgere yardımla çıḳar evc-i aʿlāya
Bizde yığışup saʿy idelim birleşelim hep
Ḳardaş olalım olmayalım birbire ʿaḳreb
Aldanma ki düşmān saña gösterse beşāşet
Çoḳ kimse beşāşetle bugün buldı felāket
Aldanma ki çoḳ yağlı leẕiẕ loḳmada sem var
Vaṣlıñ soñı hicrān ki safāsında elem var
Ecdādımızıñ ḳurdığı bu millī lisānı:
Ḥıfẓ it onı añlat ki yurddaşlara anı
Göñlindeki esrārı ṣaḳın kimseye açma
Ġafilcesine cevheri ṭopraḳlara ṣaçma
İnsāniyyeti, iyligi dünyāda unutma
Doġrı yüri ecdādına sen laʿnet oḳutma
Bu emn ü selāmet ki bugün kimseye ḳalmaz
ʿİbretle baḳar ʿāḳıl olan ġaflete dalmaz
Her bir beşeriñ gökde birer yıldızı vardır
Ḳatʿ itme ümīd her giceniñ gündüzi vardır
İnsān vurışır ḥāl ile mustaḳbeli görmez
Dünyā içün her yana aḳar ṣu gibi durmaz
ʿaks itdi neler ʿāleme āyīne-yi devrān
Çoḳ kimseleriñ bağrını āh itdi ḳızıl ḳan
Bir baḳ ne belā çökdi vaṭan ḫalḳına ey cān
Daldıḳça dayanmaz bunıñ aḥvālına insān

[52] Bu mısrada vezin hatası vardır.

تا جان ویرر بیلمز نه‌کلیر باشنه ملت
بر جزئي حیات ایچون کورر دائما ذلت
دنیایه دالار اوغراشیر احوالنه حیران
بیچاره بشر یوق خبري فکري پریشان

هر بر سنه‌یي حق ایدر دورت فصل ایله تکرار
حکمتله ایدر قدرتك بو عالمه اظهار
هر فصلك همان بربرینه اویماز هواسي
هر فصلك اولور عالمه بر بشقه صفاسي

أمریله دونر ارض وسما لیل ونهاري
هر ییلده قیشي یازي کوزی فصل بهاري
هر بر شیي محکوم اولور البتده زواله
الدانمه بو اقباله بو اجلاله کماله

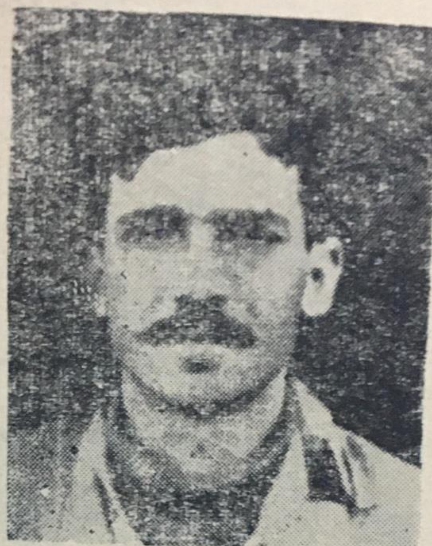
چوق کنجلرمز ئولدي یازیق کورمدي یازي
زائل اوله‌مز سعی ایله آلننده‌کي یازي
جاهدله جهاد برده نهاد بردخي أنور
محو اولدي یازیق ظلم ایله کاظم ایله قنبر

عبدالخالقك حالنه عباسه أسفلر
یوللرده سورکلاندی‌که چوق اهل شرفلر
تحصیللري ایواه داها بیتمه‌دن أول :
بیچاره‌لری ووردی بوکون ظلم ایله بر أل

تحصیلده ایکن کنج ذکا کنجلره نولدی
مظلومجه‌سنه اولدي شهید هر بری صولدي

Tā cān virir bilmez ne gelir başına millet[53]
Bir cüzʾi ḥayāt içün görir daʾimā ẕillet
Dünyāya dalar uġraşır aḥvālına ḥayrān
Bī̇çāre beşer yoḳ ḫaberi fikri perī̇şān
Her bir seneyi Ḥaḳḳ ider dört faṣl ile tekrār
Ḥikmetle ider ḳudretiñ bu ʿāleme iẓhār
Her faṣlıñ hemān birbirine uymaz havāsı
Her faṣlın olur ʿāleme bir başḳa ṣafāsı
Emriyle döner arż u semā leyl ü nehārı
Her yılda ḳışı yazı gözi faṣl-ı bahārı
Her bir şeyi maḥkūm olur elbetde zevāle
Aldanma bu iḳbāle bu iclāle kemāle
Çoḳ genclerimiz öldi yazıḳ görmedi yazı
Zāʾil olamaz saʿy ile alnında ki yazı
Cāhid’le Cihād birde Nihād bir daḫı Enver
Maḥv oldı yazıḳ ẓulm ile Ḳāẓım ile Ḳanber
ʿAbdulḫalıḳ’ıñ ḥālına ʿAbbas’a esefler
Yollarda sürüklendi ki çoḳ ehl-i şerefler
Taḥṣī̇lleri eyvāh daha bitmeden evvel:
Bī̇çāreleri vurdı bugün ẓulm ile bir el
Taḥṣī̇lde iken genc-i ẕekā gencleri n’oldu
Maẓlumcasına oldı şehī̇d her biri ṣoldı

[53] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

شهيد يونس فتح‌الله

شهيد عباس قادر

بو ييل دونيميدر كه بوكون اهل وفانك
بو دوشديكى جان ويرديكي كوندر شهدانك

ياد ايتمه‌لى هر آن بوقرا كونلري اى جان
نقش ايت بوني جان لوحه‌سنه دورمه اي انسان

مظلوملرك حقك حق آلير ملك جهـــانده
پارلار قوريماز قـانلرى بوكون ومكانده

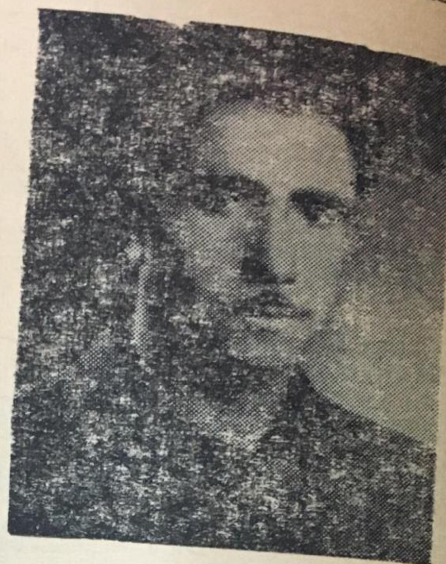
چوق كنجمزك سوندى بوكون شمع حياتي
كيتديسه يوركلرده چوشار ذاتى صـــفاتي

روح شـــهدا مقبره‌يى ايتدى منور
أنوار شهادتله بوكون هر يري پارلار

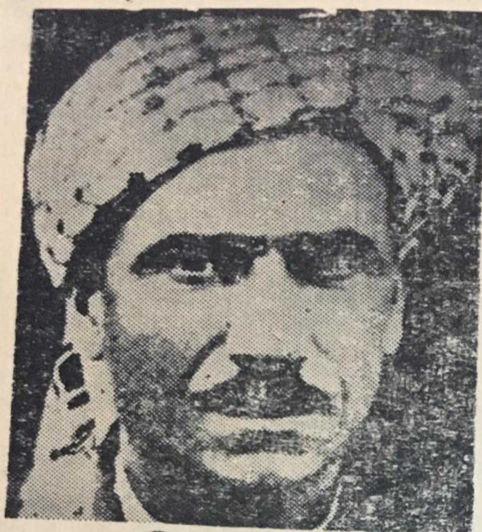
Şehīd Yūnus Fetḥullah Şehīd ʿAbbas Ḳādir

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Bu yıl dönimidir ki bugün ehl-i fevānıñ
Bu düşdigi cān virdigi gündir şühedānıñ
Yād itmeli her ān bu ḳarā günleri ey cān
Nakş it bunı cān levḥasına durma ey insān
Maẓlūmlarıñ ḥaḳıñ Ḥaḳ alır mülk-i cihānda
Parlar ḳurumaz ḳanları bu kevn ü mekānda
Çoḳ gencimiziñ söndi bugün şemʿ-i ḥayātı
Gitdiyse yüreklerde çoşar ẕātı ṣıfātı
Rūḥ-ı şühedā maḳbereyi itdi münevver
Envār-ı şehādetle bugün her yeri parlar

عبدالله احمد بیاتلی

زهیر چایچی

بایرام یاپیور اهل عراق هر بري شندر
کرکوك ایسه ماتمله یری بیت حزندر

أنهاري بوکون کرکوکك هجران ایله چاغلار
هر لالەسي داغلی چیچکي غم ایله آغلار

غیرتله أولوم ترجیح اولور سفلی حیاته
دور أرکـبي میدانده چـالیش عزم ثباته

آلچاقلره بـاش اکمه که عزمنده دوام ایت
دشـــمانکه قارشي یوري هر یرده قیام ایت

صادق سوزیني دیکله یالان سوزلره باقمه
خائن سوزینه ویرمه قولاق کندیني یاقمه

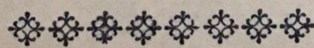
ʿAbdūllah Aḥmed Beyatlı Züheyir Çayçı

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Bayram yapıyor ehl-i ʿIraḳ her biri şendir
Kerkük ise mātemle yeri beyt-i ḥazendir
Enhārı bugün Kerkük'üñ hicrān ile çaġlar
Her lālesi dāġlı çiçegi ġam ile aġlar
Ġayretle ölüm tercīḥ olur süflī ḥayāta
Dur erkebi meydānda çalış ʿazm-i s̱ebāta
Alçaḳlara baş egme ki ʿazminde devām it
Düşmānıña ḳarşı yüri her yerde ḳıyām it
Ṣādıḳ sözini diñle yalan sözlere baḳma
Ḫā'in sözine virme ḳulaḳ kendini yaḳma

بر كون

وصالى هجر ايدن عشاقه وصل يار ايدر بر كون
بو ظلمت خانەيي بر شعلۀ انوار ايدر بر كون
كمال قدرتيله كيجەيي كوندوز ايدن خالق :
بو زندان غمى اي جان سكا كلزار ايدر بر كون
گولر هر آغليان عسرك صوكى بر يسر اولور البت
سنى درد ايله بيمار ايليان تيمار ايدر بر كون
حياتك ذوقنه بو كنجلك اقبالنه دالمه
دونر چرخ فلك اقبالنى ادبار ايدر بر كون
چالار ساقيء دوران شيشۀ اقبالني طاشه
صالار درده حياتندن سني بيزار ايدر بر كون
شبابت كيتدى ألدن قالمادي كوكلنده بر نشئه
اجل ايواه سني بر حسرت ديدار ايدر بر كون
بو كلزار فناده كل كبي بيهوده چوق كولمه
فلك بو كولمەيي ماتمله آه وزار ايدر بركون
كوكل الدانمه صراف جهانك لطفنه زيرا :
ايدر هم درهمك دينارك صوكي نار ايدر بركون
أمك صرف ايتمه ناكس كيمسەيه دنياده اي غافل !
اولور نان كور بو نعمتك انكار ايدر بر كون
لساني مجلس صحبتده حفظ ايت زللەدن يوقسه :
سياستله سني منصور كبي بر دار ايدر بر كون
يتر قان آغلامه صادق قضايه راضى اول صبر ايت
سني حق فيضياب احمد مختار ايدر بر كون

Bir Gün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Viṣāli hecr iden ʿuşşāḳa vaṣl-ı yār ider bir gün
Bu ẓulmet-ḫāneyi bir şuʿle-yi envār ider bir gün
Kemāl-i ḳudretiyle giceyi gündiz iden Ḫālıḳ
Bu zindān-ı ġamı ey cān saña gül-zār ider bir gün
Güler her aġlıyan ʿusrıñ soñı bir yüsr olur elbet
Seni derd ile bīmār eyleyen tīmār ider bir gün
Ḥayātıñ ẕevḳine bu gencligiñ iḳbāline dalma
Döner çarḫ-ı felek iḳbālini idbār ider bir gün
Çalar sākī-yi devrān şīşe-yi iḳbālini ṭaşa
Ṣalar derde ḥayātından seni bīzār ider bir gün
Şebābet gitdi elden ḳalmadı göñlinde bir neşʾe
Ecel eyvāh seni bir ḥasret-i didār ider bir gün
Bu gül-zār-ı fenāda gül gibi beyhūde çoḳ gülme
Felek bu gülmeyi mātemle āh u zār ider bir gün
Göñil aldanma ṣarrāf cihānıñ luṭfına zirā:
İder hem dirhemiñ dīnārıñ ṣoñı nār ider bir gün[54]
Emek ṣarf itme nākes kimseye dünyāda ey ġafil!
Olur nānkör bu niʿmetiñ inkār ider bir gün[55]
Lisānı meclis-i ṣoḥbetde ḥıfẓ it zelleden yoḳsa:
Siyāsetle seni Manṣūr gibi berdār ider bir gün
Yeter ḳan aġlama Ṣādıḳ ḳażāya rāżı ol ṣabr it
Seni Ḥaḳ feyż-yāb-ı Aḥmed-i Muḫtār ider bir gün

[54] Bu mısrada vezin aksamaktadır.
[55] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

جناب حقه قارشی شکایت ایچینده

عکس ایدن حزین حزین تضرعلر

نه‌دالمشسك بو غفلتله بوكون چركاب دنيايه
كوزك عبرتله آچ سيرايت حيات ايچينده غوغايه
بري ايكلر بري سازلر بري حسرتله قان آغلار
بري ذوق ايله كوز آچمش باقار بو طاق مينايه

چالار چيرپار ياقار جانلر قيرار قوللر آليرماللر
بش اون كون حيات ايچون ويرر ايمانی ياغمايه
بشر بيچاره غافلدر حياتك قدريني بيلمز
كيچه كوندز دالار غمله بو خليادن او خليايه

فلك كوستردی خلقه انقلابی انقلاب اوزره
اويانمز اويقودن حالا دالار ذوق تماشايه
خبرسز بر سوری حيوانه بكرز دائما انسان
اجل قصابی اوكنده اولور محكوم امحايه

بشر مستقبلك كورمز ألندن ماضيسی كيتدی
ويرر بيهوده يره حالني بر باد صحرايه
بوتون مؤمنلری حق أيلمشدر بربره قارداش
صداقتله چاليش بو امر حقي شيمدی ايفايه

كوكل قيرمق مهمدر ياهو بيت اللهي ييقماقدن
بشاشت وجهی گوستر بوكون اعلايه ادنايه
بوتون يرده بشر قسمی هوای نفسه تابعدر
سوريكلر كوكلنی دائم تمنادن تمنايه

Cenāb Ḥaḳḳa Ḳarşı Şikāyet İçinde

ʿAks İden Ḥazīn Ḥazīn Tażarruʿlar

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ne dalmışıñ bu ġaflete bugün çirkāb-ı dünyāya
Göziñ ʿibretle aç seyr it ḥayāt içinde ġavġāya
Biri iñler biri sazlar biri ḥasretle ḳan aġlar
Biri ẕevḳ ile göz açmış baḳar bu ṭaḳ-ı mīnāya

Çalar çırpar yaḳar cānlar ḳırar ḳullar alır māllar
Beş on gün[lük] ḥayāt içün virir īmānı yaġmaya
Beşer bīçāre ġāfildir ḥayātıñ ḳadrini bilmez
Gice gündüz dalar ġamla bu ḫülyādan o ḫülyāya

Felek gösterdi ḫalḳa inḳılābı inḳılāb üzre
Uyanmaz uyḳudan ḥālā dalar ẕevḳ-i temāşāya
Ḫabersiz bir süri ḥayvāna beñzer dāʾimā insān
Ecel ḳaṣṣābı öñinde olur maḥkūm imḥāya

Beşer mustaḳbeliñ görmez elinden māżīsi gitdi
Virir beyhūde yere ḥālını bir bād-ı ṣaḥrāya
Bütün müʾminleri ḥaḳ eylemişdir birbire ḳardaş
Ṣadāḳatla çalış bu emr-i ḥaḳḳı şimdi īfāya

Göñül ḳırmaḳ mühimdir yāhū Beytullāh'ı yıḳmaḳdan
Beşāşet vechini göster bugün aʿlāya ednāya
Bütün yerde beşer ḳısmı havā-yı nefse tābiʿdir
Sürükler göñlini dāʾim temennādan temennāya

بوكون نوع بشر آدم كبي هر يرده الدانمش
ويرر باق كوز اوكنده جنتي برحبه بوغدايه
قولاغه عكس ايدر برسس دەرلر آه فلان ئولدی
يازيقلر كنج ايكن حسرتله كيتدي بولمادي وايه
ناصيل كولسين سوينسين بو موقت خانەده انسان
حياتی موتي معلوم اولماسون بر صبح فردايه
عدمدن كوز آچار آچماز بو محنت خانەيه دوشدك
هوای نفسمز صالدي بزي بيك دورلو سەودايه
جنايت سز خبرسز بيز جنان باغنده اولمشكن
بيزي آدم كتيردي بو بلالی قانلی دنيايه
ياشاردق يوقسه جنتده ايچردك حوض كوثردن
كزردك حور وغلمانله دالاردق ذوق صهبايه
سكا قارشی كناه ياپدقسه سنسك عالمه حاكم
عدالتله الهی حكمي ويرسن بويله دعوايه
حضوره كلدي دورمش ايشته آدم ايشته اولادي
باغيشلارسك كسرسك لطف ايدرسك وير بيزه غايه
دخالت أيلدك بيك عجز ايله دركاهنه يارب !
بيزه لطف ايت بو دعوايی حواله ايتمه اجرايه
ياپان‌سن ياپديران‌سن حكم ايدن‌سن عفو ايدن سنسك
سنك لطفك بيزی صادق كبي سوق ايتدي شكوايه

Bugün nevʿ-i beşer ādem gibi her yerde aldanmış
Virir baḳ göz öñünde cenneti bir ḥabbe buġdaya
Ḳulaġa ʿaks ider bir ses derler āh falān öldi
Yazıḳlar genc iken ḥasretle gitdi bulmadı vāye
Nasıl gülsin sevinsin bu muvaḳḳat-ḫānede insān
Ḥayātı mevti maʿlūm olmasun bir ṣubḥ-ı ferdāya
ʿAdemden göz açar açmaz bu miḥnet-ḫāneye düşdik
Havā-yı nefsimiz ṣaldı bizi biñ derlü sevdāya
Cināyetsiz ḫabersiz biz cinān baġında ölmişken
Bizi ādem getirdi bu belālı ḳanlı dünyāya
Yaşardıḳ yoḳsa cennetde içerdik ḥavż-ı Kevs̱erden
Gezerdik ḥūr u ġılmānla dalardıḳ ẕevḳ-i ṣahbāya
Saña ḳarşı günāh yapdıḳsa sensiñ ʿāleme ḥākim
ʿAdaletle İlāhī ḥükmi virsin böyle daʿvāya
Ḥużūra geldi durmuş işte ādem işte evlādı
Baġışlarsıñ kesersiñ luṭf idersiñ vir bize ġāye
Deḫālet eylediñ biñ ʿacz ile dergāhına yā Rab!
Bize luṭf it bu daʿvāyı ḥavāle itme icrāya
Yapan sen yapdıran sen ḥükim iden sen ʿafv iden sensiñ
Seniñ luṭfıñ bizi Ṣādıḳ gibi sevḳ itdi şekvāya

خزان ايچينده خزانه اوغرايان بلبل

اي بلبل مسكين كه نەدن بويله حزين سك
جانلرده يوركلرده جوشان صانكه انين سك
هر صبح اويادیردك بني اينجه سسكله
چوق نشئه دوياردم بو هوا وهوەسكله
چوقدن برى كلمز او كوزل نغمهٔ شوقك
بيلمم كه نەدن قالمامش اول كبي ذوقك
هيچ بويله سني كورمەمشم يأس ايله محزون
سوز شلى پريشان غم حسرتله جكر خون
صوصدك پك أسف بويله خزان كورمەدن أول
دكمش سكا وار ايسه بوكون ظلم ايله بر أل
بلبل ايشيدنجه اوكا قارشى بو خطابم
تيترەك سس ايله آغليەراق ويردي جوابم
بن كلشن وصلمده شطارتله او چاردم
كل غنجەلره قارشى حزين او تاردم
بو چرخ فلك راحتمه ايتدي حسادت
آتدي بني بو حال پريشانه نهايت
كوكده اوچاراق آه كه بر دامه طولاشدم
آلامي چكيلمز نه يمان درده صتاشدم
طوتدى بنى بر آوچي يازيق ايتدي پريشان
بو دار قفسه صوقدي بني أيلدي پنهان

Ḫazān İçinde Ḫazāna Uġrayan Bülbül

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Ey bülbül-i miskīn ki neden böyle ḥazīnsiñ
Cānlarda yüreklerde çoşar ṣanki enīnsiñ
Her ṣubḥ uyadırdıñ beni bu ince sesiñle
Çoḳ neş'e duyardım bu hevā vü hevesiñle
Çoḳdan beri gelmez o güzel naġme-yi şevḳiñ
Bilmem ki neden ḳalmamış evvel gibi ẕevḳiñ
Hiç böyle seni görmemişim ye's ile maḥzūn
Sūzişli perīşān ġam-ı ḥasretle ciger ḫūn
Ṣuṣdıñ pek esef böyle ḫazān görmeden evvel
Degmiş saña var ise bugün ẓulm ile bir el
Bülbül işidince oña ḳarşı bu ḫiṭābım
Titrek ses ile aġlayaraḳ virdi cevābım
Ben gülşen-i vaṣlımda şeṭaretle uçardım
Gül ġoncalara ḳarşı ḥazīn sesle öterdim
Bu çarḫ-ı felek rāḥatıma itdi ḥasādet
Atdı beni bu ḥāl-i perīşāna nihāyet
Gökde uçaraḳ āh ki bir dāma ṭolaşdım
Ālāmı çekilmez ne yaman derde ṣataşdım
Ṭutdı beni bir avcı yazıḳ itdi perīşān
Bu dar ḳafese ṣoḳdı beni eyledi pinhān

قالدم بو قفسده یالکز بی‌کس وبی یار
بن آغلار ایکن نشئه دویار حالمه أغیار
بو اینجه ســـــمله ایدرم حالمه فریاد
عالم که بو افغاني ایشتدکده اولیر شاد
بو دار قفسمده نه صـوپیم وار نه‌ده قوتم
احوالمه بر آه حزین در بو سکوتم
آچلقله صوسزلقله کیچر شیمدي زمانم
صورمز بني بر کیمسه چیقار کوکه فغانم
کیمسه آجیمز حالمه قالدم قفسمده
دوشدم نه یمان عصره بو آخر نفسمده
کوج حال ایله چوپ طوپلایارق بر یووه یاپدم
آوجمده‌کني مزرع اقبالمه صاپدم
ده‌وریلدي یووه‌م یاوریلرم طوپراغه دوشدي
کندم کبي محصول حیاتم ده توتوشدی
آیردي گلدن بني صوقدي بو مکانه
دوران بني آتدي بو خزندن او خزانه
ایتدی بو سعادتخانه‌می ایل خاك ایله یکسان
ایتسونمي تحمل بوکا بیچاره بر انسان ؟
طاش اولسه یورك بویله یمان حاله دیانمز
بو ظلمی کوررسه ناصیل جان اوده یانمز
کلزارمی زاغ قابلادی بن درد ایله محبوس
أغیار ده‌ریبور کللریمی بن ایسه مأیوس
ایللر الی آلتنده یازیق قالدي بو یوردم
آرتار که قونوشدقچه وجودمده‌کی دردم

Ḳaldım bu ḳafesde yalıñız bīkes ü bīyār
Ben aġlar iken neşʾe duyar ḥālıma aġyār
Bu ince sesimle iderim ḥālıma feryād
ʿĀlem ki bu efġanı eşitdikde olır şād
Bu dar ḳafesimde ne ṣopım var ne de ḳūtum
Aḥvālıma bir āh-ı ḥazīndir bu sukūtım
Açlıḳla ṣusızlıḳla geçer şimdi zamānım
Ṣormaz beni bir kimse çıḳar göge fiġānım
Kimse acımız ḥālıma ḳaldım ḳafesimde
Düşdüm ne yaman ʿaṣra bu āḫır nefesimde
Güç ḥāl ile çöp ṭoplayaraḳ bir yuva yapdım
Avucımdakini mezraʿ-ı iḳbālime ṣapdım
Devrildi yuvam yavrularım ṭopraġa düşdi
Kendim gibi maḥṣūl-i ḥayātımda tutuşdı
Ayırdı ki gülden beni ṣoḳdı bu mekāna
Devrān beni atdı bu ḫazandan o ḫazāna
İtdi bu saʿādet-ḫānemi ḫāḳ ile yeksān
İtsün mi taḥammül buña bīçāre bir insān?
Ṭaş olsa yürek böyle yaman ḥāle dayanmaz
Bu ẓulmi görürse naṣıl cān oda yanmaz[56]
Gül-zārımı zāġ ḳabladı ben derd ile maḥbūs
Aġyār deriyor güllerimi ben ise meʾyūs
Eller eli altında yazıḳ ḳaldı bu yurdum
Artar ki ḳonuşduḳça vücudumdaki derdim

[56] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

أغيار دولاشير باغده سحر وقتي كل أللر
بلبل توتوشير كللر اوكنده كولەر ايللر
اغيار دەرييوركن كلمى داليمى بوكدي
آلدي ياريمى طـوپراغه ياپراغي توكدي

يورداشم ايسه شـيشۀ اقبالمي قيردي
الچقجەسينه هپ كميكم أزدي كميردى
چوق كيمسەلرك بن كبي احوالى صورولماز
قالمش آياق آلتنده اونك جسمي كورولماز

غربت غمى يوردم غمى ايللر غمى هر آن
ايتدي بوتون اقبالمى كوكلم كبي ويران
بو بلبلمك سـوزينى بربر ايشيدنجه :
دالديردى دوشونجه بني چوق اينجەدن اينجه

بلبل يتشير صوص بني بردن بره ياقدك
سن كوكلمي ازدك كوزيمي قانله آقتدك
بيلمزميسك ايواەكه أرباب فضـيلت
هر لحظه ياغار باشنه بيك درلو فلاكت

دنياده چكن ذلتي هپ أهل كمالدر
بيلمم كيمه فرياد ايدەيم بن بونه حالدر
ييقدي بني بو جانلى سوزك كيتدم اوزومدن
دنيا كوزيمك ياشي كبي دوشدي كوزمدن

آل عبرتي صادق نظر ايت جهانه
تقدير الهي‌يه اينان ايتمه بهانه

Aġyār dolaşır bāġda seḥer vaḳti gül eller
Bülbül tutuşır güller öñünde güler iller
Aġyār deriyorken gülimi dalımı bukedi
Aldı yārımı ṭopraġa yapraġı tükedi
Yurdaşım ise şīşe-yi iḳbālimi ḳırdı
Alçaḳcasına hep kemigim ezdi kemirdi
Çoḳ kimseleriñ ben gibi aḥvāli ṣorulmaz
Ḳalmış ayaḳ altında onuñ cismi görülmez
Ġurbet ġamı yurdım ġamı iller ġamı her ān
İtdi bütün iḳbālimi göñlim gibi vīrān
Bu bülbülmiñ sözini birbir işidince:
Daldırdı düşünce beni çoḳ inceden ince
Bülbül yetişir ṣuṣ beni birden bire yaḳdıñ
Sen göñlimi ezdiñ gözimi ḳanla aḳıtdıñ
Bilmez misiñ eyvāh ki erbāb-i fażīlet
Her laḥẓa yaġar başına biñ dürlü felāket
Dünyāda çeken ẕilleti hep ehl-i kemāldir
Bilmem kime feryād ideyim ben bu ne ḥāldir
Yıḳdı beni bu cānlı söziñ gitdim özümden
Dünyā gözimiñ yaşı gibi düşdi gözümden
Al ʿibreti Ṣādıḳ naẓar it fānī cihāna
Taḳdīr-i İlāhī'ye inan itme bahāne

عبرت آيينه سندن كائناته بر نظر

هواي نفسه اويمش خلق خط وخال ايله اوينار
كيمي مجنون كبي ليلا دييور خلخال ايله اوينار
شو أوضاع فلك هر آدمي بر حاله سوق ايتمش
كيمي ادباره غرق اولمش كيمي اقبال ايله اوينار
بو چوخ بي ثباتك مقتضاي جلوه سندن در :
سفاهت مجلسنده عاقلي جهال ايله اوينار
بو عصرك عالمي هپ جيفهٔ دنيايه غرق اولمش
حقيقتدن قونوشماز فكرى قيل وقال ايله اوينار
بو وقتك شيخي جهاله أل ئوپدرمكله ذوق آلمش
طريقت نامى آلتنده بوكون اضلال ايله اوينار
جهانده طالعندن كيمسه ممنون اولمامش اولماز
ينه طول أمل ذوقيله استقبال ايله اوينار
فلك ايما ايدر بر انقلابي كيجه كوندزدن
دونر تكرار ايدر أوقاتى ماه وسال ايله اوينار
جهان برملعبه ، نوع بشر چوچوق كبي غافل
حياتى طوپ كبي آوجنده اضمحلال ايله اوينار
فلك بر نغمه چالدي خلق ايچون قانون قدرتده :
دونر أفراد عالم هر بري بر حال ايله اوينار
فلك بر سينمادر كوسترر هر لحظه بيك صورت
بو صورتلرله نوع آدمي اشغال ايله اوينار
صداى نغمهٔ أشعارى قوت روحي اولمشدر
قوالى خامه‌در صادق چالار أقوال ايله اوينار

ʿİbret Āyīnesinden Kāʾinata Bir Nażar

. _ _ _/ . _ _ _/ . _ _ _/ . _ _ _

Havāy-ı nefse uymuş ḫalḳ ḫaṭṭ u ḫāl ile oynar
Kimi Mecnūn gibi Leylā diyor ḫalḫāl ile oynar
Şu evżāʿ-ı felek her ādemi bir ḥāle sevḳ itmiş
Kimi idbāra ġarḳ olmuş kimi iḳbāl ile oynar
Bu çarḫ-ı bīs̱ebātıñ muḳteżā-yı cilvesindendir:
Sefāhet meclisinde ʿāḳılı cühhāl ile oynar
Bu ʿaṣrıñ ʿālemi hep cīfe-yi dünyāda ġarḳ olmuş
Ḥaḳīḳatden ḳonuşmaz fikri ḳīl ü ḳāl ile oynar
Bu vaḳtiñ şeyḫi cühhāle el öpdirmekle z̠evḳ almış
Ṭarīḳat nāmı altında bugün iḍlāl ile oynar
Cihānda ṭaliʿinden kimse memnūn olmamış olmaz
Yine ṭūl-i emel z̠evḳiyle istiḳbāl ile oynar
Felek īmā ider bir inḳılābı gice gündüzden
Döner tekrar ider evḳāti māh u sāl ile oynar
Cihān bir melʿabe, nevʿ-i beşer çocuḳ gibi ġāfil
Ḥayātı ṭop gibi uçanda iżmiḥlāl ile oynar
Felek bir naġme çaldı ḫalḳ içün ḳanūn-ı ḳudretde:
Döner efrād-ı ʿālem her biri bir ḥāl ile oynar
Felek bir sinemadır gösterir her laḥẓa biñ ṣūret
Bu ṣūretlerle nevʿ-i ādemi işġāl ile oynar
Ṣadā-yı naġme-yi eşʿārı ḳūt-ı rūḥı olmışdır
Ḳavalı ḫāmedir Ṣādıḳ çalar aḳvāl ile oynar

فرانسه طرفندن جزائر اسلاملرینه

یاپیلان مظالم

اولمش أزلی نوع بشر بربره قارداش
طوپلانمالی هر یرده بوکون اولمه‌لی برباش
دوغری ایله اول دوغري مسلمانله مسلمان
کول کولسه اگر اغلاسه اغلا اوکا هر آن

اسلام که بوکون اولمه‌لیدر بربره باغلی
اولمازسه اولور ایللر ایله جانلری داغلی
باق بر جسدي علت اکر ایتسه پریشان
اینجینیر بوتون أعضاسي ایدر درد ایله افغان

اقبالنه گول دوستنك ادبارینه اغلا
کلزارینك اول بلبلی نهري ایله چاغلا
چوق یرده مسلمان آیاق آلتنده أزیلدي
غصب اولدی اونك مالی بوکون قانیدوکیلدي

قالدي او فرانسز ألی آلتنده جزائر
برسوز دەمیور کیمسه بوکون بونلره دائر
آلچاقجەسنه چوکدي بو قوم اوزره او ملعون
آتش دوکیور باشلرینه هر کیجه هر کون

هر یاندن اوکا دشمانی شدت ایله قوشدي
اقبالی اونك آتش ظلم ایله توتوشدی
بو مملکتك أرلریني کسدي فرانسه
بو ظلمی قبول ایتمز اکر اسلام اویانسه

Fıransa Ṭarafından Cezāʾir İslāmlarına

Yapılan Maẓālim

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Olmış ezelī nevʿ-i beşer birbire ḳardaş
Ṭoplanmalı her yerde bugün olmalı bir baş
Doġrı ile ol doġrı müselmānla müselmān
Gül gülse eger aġlasa aġla oña her ān
İslām ki bugün olmalıdır birbire baġlı
Olmazsa olur iller ile cānları dāġlı
Baḳ bir cesedi ʿillet eger itse perīşān
İncir bütün aʿżāsı ider derd ile efġān
İḳbāline gül dostunuñ idbārına aġla
Gülzārınıñ ol bülbüli nehri ile çaġla
Çoḳ yerde müselmān ayaḳ altında ezildi
Ġasb oldı onuñ mālı bugün ḳanı dökildi
Ḳaldı o Fransız eli altında Cezāʾir
Bir söz demiyor kimse bugün bunlara dāʾir
Alçaḳcasına çökdi bu ḳavm üzre o malʿūn
Āteş dökiyor başlarına her gice her gün
Her yandan oña düşmānı şiddet ile ḳoşdı
İḳbāli onuñ āteş-i ẓulmiyle tutuşdı
Bu memleketiñ irlerini kesdi Fıransa
Bu ẓulmi ḳabūl itmez eger İslām uyansa

فریاد ایدیور کیمسه اونك دادینه کیتمز
احوال پریشـــانـنه یاردیم دخي ایتمز

فرض اولدي قیام ایتسین بوکون عالم اسلام
یاپسون که نفیر عامي بوتون یرلره اعلام

قوپسون که بوتون یرده بوکونده هیجانلر
دشمانه هجوم ایتمه‌لیدر شوق ایله جانلر

لازم کورینور عـالم اسـلامه عراقه :
بونلرله بوکون ایتمه‌لیدر قطع علاقه

اسلامله بوکون یك وجود اول کوکلره یوکسل
رفعتده ســعادتده یتشــمز ســکا بر أل

اسلامي نفاقدر که ایدن بویله پریشان
اغیاره أویار فکری ایدر ملتي نسیان

ملت صحیح اولورسه صداقتله وجودی :
پارلار فلك اوستنده اونك نجم سعودی

یاردیم ایدیکز بونلره اي اهـل حمیت :
شیمدي بوکا یاردیم کله‌جك بیزلره نوبت

مالاً بدناً ایتمــه‌لی‌یز بونلره یاردیم
یاردیمله بشر یوکسلیر آندقچه هر آدیم

میدان حمیتده دوران شانلی بو أرلر :
حق کوستره‌جك بونلره البتده ظفرلر

حق نصــرتي اسلامه ویرر قاچمه ثبات ایت
اوغراش وطن اوغرنده بوکون ترك حیات ایت

Feryād idiyor kimse onuñ derdine gitmez

Aḥvāl-i perīşānına yardım daḫi itmez

    Farż oldı ḳıyām itsin bugün ʿālem-i İslām

    Yapsun ki nefīr ʿāmı bütün yerlere iʿlām

Ḳopsun ki bütün yerde bugün de heyecānlar

Düşmāna hücūm itmelidir şevḳ ile cānlar

    Lāzım görinür ʿālem-i İslāma ʿarāḳa:

    Bunlarla bugün itmelidir ḳatıʿ-ı ʿalāḳa

İslām'la bugün yek vücūd ol göklere yüksel

Rifʿatde saʿādetde yetişmez saña bir el

    İslām'ı nifāḳdır ki iden böyle perīşān

    Aġyāra uyar fikri ider milleti nisyān

Millet ṣaḥīḥ olursa ṣadāḳatle vücūdı:

Parlar felek üstinde onuñ necm-i suʿūdı

    Yardım idiñiz bunlara ey ehl-i ḥamiyyet:

    Şimdi buña yardım gelecek bizlere nevbet

Mālla bedenen itmeliyiz bunlara yardım

Yardımla beşer yükselir atdıḳça her adım

    Meydān-ı ḥamiyyetde duran şānlı bu irler:

    Ḥaḳ gösterecek bunlara elbetde ẓaferler

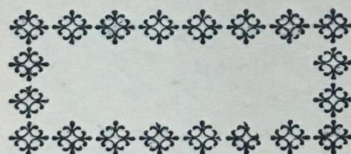
Ḥaḳ nuṣreti İslām'a virir ḳaçma s̱ebāt it

Uġraş vaṭan uġrunda bugün terk-i ḥayāt it

يا رب بتون اسلامي بوكون فوز ايله وار ايت
هر فرديني دنيـاده همان فيض مدار ايت

وار ايت كه بوكون نصرت ايله ملك عراقي
حفظ ايت أوني قالسون كه سعادت ايله باقي

صادق سوزي اولمش وطنك حال لســاني
شـــعر ايله ايدر ملتك اوغرنده فغانى

Yā Rab bütün İslām’ı bugün fevz ile var it
Her ferdini dünyāda hemen feyż-i medār it
Var it ki bugün nuṣret ile mülk-i ʿIrāḳı
Ḥıfẓ it onı ḳalsun ki saʿādet ile bāḳī
Ṣādıḳ sözi olmış vaṭanıñ ḥāl-i lisānı
Şiʿr ile ider milletiñ uġrında fiġānı

يانقلی چوشقون انتباهي فريادلر

روحم جسدمده نیچه بیك درد ایله آغلار
دوران بني بر آتش هجران ایله داغلار
بر نهر حزین‌در کوزیمك یاشي کسیلمز
هر لحظه‌ده بیك نوحهٔ ماتم ایله چاغلار
داغلرله وجودم بزه‌نیر کلشن غمده
ملکلرله سحر وقتي آچیلدي ینه باغلار
بلبل کل ایچین باغده چکر نالهٔ حسرت
باغوان ده کلك یاغی ایله أللري باغلار
أسمز که نه‌دن نفحهٔ کل جانلره شمیدي
کلزاری مکر صولدي قوري دماغلار
سـوندیردي خزان یللري آه شمع صفایي
پروانه دولاشمز که مکر سوندي چراغلار
بر قطره میه جان ویریپور رند حقیقي
نا اهلی چکر مجلس عشرتده آیاغلار
بلبل سسي کلمزه که نه‌دن وقت سـحرده
کلزاريني غصب ایتدی مکر ظلم ایله زاغلار
بلبللرینك یاوریلري یرلره دوشـمش
یوق کیمسه‌لری شیمدي بو زاغلر اوني زاغلار
بر اسکله‌در چرخ فلك بحر عدمده
هر بر کلن انسانلری بر یوقلغه یاغلار

Yanḳılı Coşkun İntibāhī Feryādlar

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Rūḥum cesedimde nice biñ derd ile aġlar
Devrān beni bir āteş-i hicrān ile dāġlar
Bir nehr-i ḥazīndir gözimiñ yaşı kesilmez
Her laḥẓada biñ nevḥa-yı mātem ile çaġlar
Dāġlarla vücūdum bezenir gülşen-i ġamda
Meleklerle seḥer vaḳti açıldı yine bāġlar
Bülbül gül içün bāġda çeker nāle-yi ḥasret
Bāġvānda gülüñ yaġı ile elleri yaġlar
Esmez ki neden nefḥa-yı gül cānlara şimdi
Gül-zār meger ṣoldı ḳurı ḳaldı dimāġlar
Söndirdi ḫazān yelleri āh şemʿ-i ṣafāyı
Pervāne dolaşmaz ki meger söndi çırāġlar
Bir ḳaṭra meye cān viriyor rind-i ḥaḳīḳī
Nāehli çeker meclis-i ʿişretde ayaġlar
Bülbül sesi gelmez ki neden vaḳt-i seḥerde
Gül-zārını ġaṣb itdi meger ẓulm ile zāġlar
Bir iskeledir çarḫ-ı felek baḥr-i ʿademde
Her bir gelen insānları bir yoḳluġa baġlar

قان دوردي جسد صولدي سنيرلر قورى قالدي
ايواه بو يوركلرده بوكون قالمادي ياغلار

يوكسكلري آلچالدي دنيلر كوكه چيقدى
دهوريلدي ييقلدي كه بوكون چوق يوجه داغلار

صادقلري عصرك پريشان حاللري بوزوق
بر جسم قيريق اولسه بوكون كيم اونى صاغلار

Ḳan durdı cesed ṣoldı sinirler ḳurı ḳaldı
Eyvāh bu yüreklerde bugün ḳalmadı yaġlar
    Yüksekleri alçaldı denīler göge çıḳdı
    Devrildi yıḳıldı ki bugün çoḳ yüce daġlar
Ṣādıḳları ʿaṣrıñ perīşān ḥālleri bozuḳ
Bir cism ḳırıḳ olsa bugün kim onı ṣaġlar

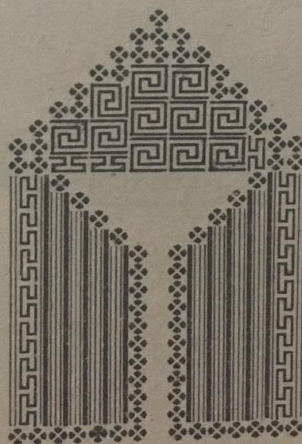

بیلمجه

بر حوضده وار ایدي کوردم کموشدن بر ییلان
رنکي آلتون بر قوش آغزنده طوتمشدی همان

قوش ییلانك قوتي اولمشدی ییلان‌ده قوشه قوت
حوض ایچنده کوز ئوکنده بربرك یردی سکوت

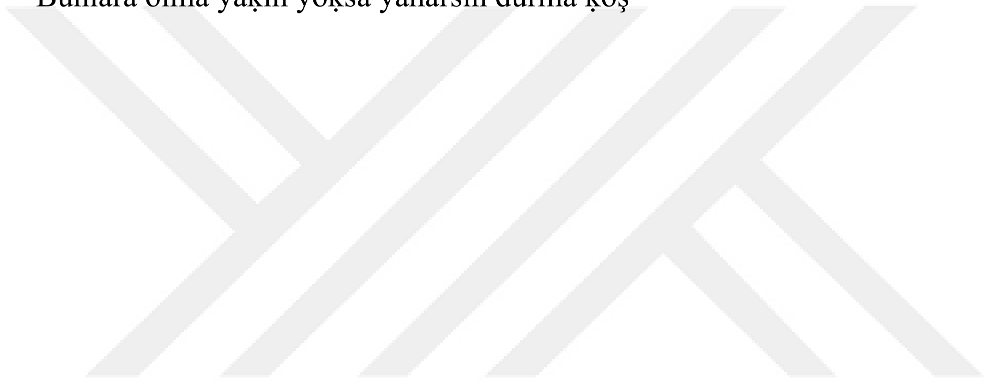
بو ییلانك قوتي یوق اولسه ئولیر آغزنده قوش
بونلره اولمه یقین یوقسه یانارسك دورمه قوش

Bilmece

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _/ _ . _

Bir ḥavużda var idi gördüm gümüşden bir yılan
Rengi altun bir ḳuş aġzında ṭutmuşdı hemān
    Ḳuş yılanıñ ḳuvveti olmuşdı yılanda ḳuşa ḳuvvet
    Ḥavuż içinde göz öñünde birbiriñ yerdi sükūt
Bu yılanıñ ḳuvveti yoḳ olsa ölir aġzında ḳuş
Bunlara olma yaḳīn yoḳsa yanarsıñ durma ḳoş

تورکمان اوکرتمنلر قونغرسنده

اوقونان مللی انتباهي شعرلردر

هر بر دیلی اوکرن دیلنه ایت داها دقت
دین داشنه قارداشنه‌ده ایتمه‌لی خدمت

هر ملت ایدر کندی لسانیله تکلم
بلبل ده کله قارشی یاپار اینجه ترنم

حفظ ایتمه‌لی انسان که بوکون کندی لسانك
هر قوم لسانیله ایدر عرض بیانك

بر پارچه ئه‌ته نطق ویرییور خالق قدرت
اوندن داغیلیر عالم انسانلغه حکمت

کندي چوچوغك بسلر ایکن أننه أليله
اوخشار او جکر پاره‌سني کندی دليله

قوش یاوریسی اوکنده لسانیله جیویلدر
یاوریسي‌ده اکلار اوني اوکنده زبیلدر

بیزلر ایسه بو بیلدیگمز مللی لساني :
بر غفلته دالدق که اونوتدق بوني آني

کندی دیلنی غیب ایدن بیچاره بو کرکوك
ایکلردي بوغمدن‌وجودنده‌کي هر توك

تورکمانلره بر قونغره آچدیردی حکومت
کوستردي بوکون همت ایله کرکوکه شفقت

بو لطف ایله شاد اولدي صفا بولدي بو ملت
یوزلرده بوکون پارلادي أنوار فضیلت

Türkman Ögretmenler Ḳonġırasında

Oḳunan Mīllī İntibāhī Şiʿrler

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Her bir dili ögren diline it daha diḳḳat
Dīndaşına ḳardaşına da itmeli ḫidmet
Her millet ider kendi lisānıyla tekellüm
Bülbülde güle ḳarşı yapar ince terennüm
Ḥıfẓ itmeli insān ki bugün kendi lisānıñ
Her ḳavm lisānıyla ider ʿarż u beyānıñ
Bir parça ete nuṭḳ viriyor Ḫālıḳ-ı ḳudret
Ondan daġılır ʿālem-i insānlıġa ḥikmet
Kendi çocuġuñ besler iken anne eliyle
Oḫşar o ciger pāresini kendi diliyle
Ḳuş yavrısı öñünde lisānıyla civilder
Yavrısı da añlar onı öñünde ziyilder
Bizler ise bu bildigimiz millī lisānı:
Bir ġaflete daldıḳ ki unutdıḳ bunı anı
Kendi dilini ġayb iden bīçāre bu Kerkük
İñlerdi bu ġamdan vücūdundaki her tük[57]
Türkmanlara bir ḳonġıra açdırdı ḥükūmet
Gösterdi bugün himmet ile Kerkük'e şefḳat
Bu luṭf ile şād oldı ṣafā buldı bu millet
Yüzlerde bugün parladı envār-ı fażīlet

[57] Bu beyitte vezin aksamaktadır.

بو مرحمته قارشي بو كركوكده‌كي انسان
جمهوريته عرض صداقت ايدر هر آن
أي شانلى معلم چوچوغه معرفت اوكره‌ت
اكلات اوكا بو مللى ديلى ايتمه‌لى دقت
عرفان ايله ايت هر چوچوغك ذهنني تنوير
ياپ اونلرك اوكنده‌كه انسانلغي تصوير
آچ اونلره قارشيكه بوكون جدي محبت
تحصيله چاليشدير چوچوغي ايت اوكا شفقت
اوقشه چوچوغي تحصيل ايچون داتلى ديلكله
كوستر اوكا هر بيلمديكي شيي ألكله
اوكره‌ت كه بوكون اونلره هر يرده ديانت
دوغرى يولى كوستر چوچوغه حسن صداقت
اكلات چوچوغه دورمه بوكونده أدب اخلاق
هر بر چوچوغك كوكسنه اخلاقي نشان طاق
ملت چوچوغك شيمدي سكا ويردي امانت
اوكره‌ت كه بوكون بونلره سن مللى حماست
تقليده ايده‌رك ايللرى ييللرجه اى انسان
ايتدك دده‌لر سوزيني غفلت ايله نسيان
هر كس ديلني ترجيح ايدر بشقه لسانه
فخر ايتمه‌ده‌در كندي لسانيله جهانه
بر بلده‌ده بر ناحيه‌ده اولمسه مكتب
مغدور قالير انساني اولور جهل مركب
مكتب داغيدر عالمه هر يرده كه عرفان
مكتبدر ايدن هر چوچوغى علم ايله انسان

Bu merḥamete ḳarşı bu Kerkük'deki insān
Cumhūriyete ʿarż-ı ṣadāḳat ider her ān
Ey şānlı muʿallim çocuġa maʿrifet ögret
Añlat oña bu millī dili itmeli diḳḳat
ʿİrfān ile it her çocuġuñ ẕihnini tenvīr
Yap onlarıñ öñündeki insālıġı taṣvīr
Aç onlara ḳarşı ki bugün ciddī muḥabbet
Taḥṣīle çalışdır çocuġı it oña şefḳat
Oḳşa çocuġı taḥṣīl içün datlı diliñle
Göster oña her bilmedigi şeyi eliñle
Ögret ki bugün onlara her yerde diyānet
Doġrı yolı göster çocuġa ḥüsn-i ṣadāḳat
Añlat çocuġa durma bugünde edeb aḫlāḳ
Her bir çocuġuñ gögsine aḫlāḳı nişān ṭaḳ
Millet çocuġuñ şimdi saña virdi emānet
Ögret ki bugün bunlara sen millī ḥamāset
Taḳlīd iderek illeri yıllarca ey insān
İtdiñ dedeler sözini ġaflet ile nisyān
Herkes dilini tercīḥ ider başḳa lisāna
Faḫr itmededir kendi lisānıyla cihāna
Bir beldede bir naḥīyede olmasa mekteb
Maġdūr ḳalır insānı olur cehl-i mürekkeb
Mekteb daġıdır ʿāleme her yerde ki ʿirfān
Mektebdir iden her çocuġı ʿilm ile insān

ایندك بو كوزل داتلی دیلی ایللره قربان
قالدق نه یمان یرده بوكون اورطه‌ده حیران

جمهوریتي صــاقله الهي كه بلادن
حفظ ایت بوني دنیاده بوتون یرده جفادن

یك ییل یاشاسون نصرت ایله ملك عراقده
دوشمانلری قالسون كه بوكون غمله فراقده

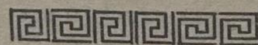
بو مرحمتي كركوك ایدر شیمدي تذكر
هر لحظه ایدر هر بری بو لطفه تشكر

حكم ایتمش ایكن یاپمدی بو حكمني اجرا
خاین ســوزینه اویدی بوني ایتمدي ایفا

بیلمم كه نه‌دن یاپدی بو مشروع ایشي تأجیل
ایجاب ایدییوردی كه بوني یاپمه‌ده تعجیل

صادق ایدییور شعر ایله یورد داشنه خدمت
هر لحــظه ایدر ملتــه اظهار مودت

بر مرحمت ایت عالم اســلامه الهی
سنسك كه بو بیچاره‌لرك شیمدي پناهی

İtdik bu güzel datlı dili illere ḳurbān
Ḳaldıḳ ne yamān yerde bugün orṭada ḥayrān
Cümhūriyeti ṣaḳla İlāhī ki belādan
Ḥıfẓ it bunı dünyāda bütün yerde cefādan
Biñ yıl yaşasun nuṣret ile mülk-i ʿIraḳ'da
Düşmānları ḳalsun ki bugün ġamla firaḳda
Bu merḥameti Kerkük ider şimdi teẕekkür
Her laḥẓa ider her biri bu luṭfa teşekkür
Ḥükm itmiş iken yapmadı bu ḥükmüni icrā
Ḫāʾīn sözüne uydı bunı itmedi īfā
Bilmem ki neden yapdı bu meşrūʿ işi teʾcīl
İcāb idiyordı ki bunı yapmadı taʿcīl
Ṣādıḳ idiyor şiʿr ile yurddaşına ḫidmet
Her laḥẓa ider millete iẓhār-ı meveddet
Bir merḥamet it ʿālem-I İslām'a İlāhī
Sensiñ ki bu bīçārelerıñ şimdi penāhı

حقدن امید کسمه

بو غملی کوکلني کریان ایدن خندان ایدر بر کون
بو محنت خانه‌یي بر روضهٔ رضوان ایدر بر کون

سنی چرخ فلك آتدیسه زندان بلایه بر تحمل ایت
عزیز ایلرسنی یوسف کبي سلطان ایدر بر کون

جفای هجر ایله اي جان صاقین چوق آغلامه صبر ایت
سکا وصل ایله جانان عاقبت درمان ایدر بر کون

بو دارلقدن تحمل ایت شکایت ایتمه ای غنجه !
بر کلشنده‌سنی باد صبا خندان ایدر بر کون

بو تنهالق کیجر البت سني بر یاد ایدر یارك
سني بزم وصاله شوق ایله مهمان ایدر بر کون

سیلر لطف ایله کوکلك خانه‌سندن نقش اغیاری
بوني بر جلوکاه وصلت جانان ایدر بر کون

کیدر سندن طراوت دال ایدر بو قامت ألفك
أسر بر یل وجودك خاك ایله یکسان ایدر بر کون

چیقار بر بلبل جانك قفسدن قورتاریر کندك
جهاندن عالم لاهوته بر سیران ایدر بر کون

بو کلشنلر بو عشرتلر بو عالی قصرلر ایواه :
فلك اوني اساسندن ییقار ویران ایدر بر کون

چیقار مهدی اینر کوکدن مسیحا کرهٔ ارضه
عدالتله جهاني منبع ایمان ایدر بر کون

Ḥaḳḳ'dan Ümīd Kesme

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _/ . _ _ _

Bu ġamlı gönlüñi giryān iden ḫandān ider bir gün
Bu miḥnet-ḫāneyi bir ravża-yı rıżvān ider bir gün

Seni çarḫ-ı felek atdıysa zindān belāya bir taḥammül it
ʿAzīz eyler seni Yūsuf gibi sulṭān ider bir gün

Cefā-yı hecr ile ey cān ṣaḳın çoḳ aġlama ṣabr it
Saña vaṣl ile cānān ʿāḳıbet dermān ider bir gün

Bu darlıḳdan taḥammül it şikāyet itme ey ġonca!
Bu gülşende seni bād-ı ṣabā ḫandān ider bir gün

Bu tenhālıḳ geçer elbet seni bir yād ider yarıñ
Seni bezm-i viṣāle şevḳ ile mihmān ider bir gün

Siler luṭf ile göñlüñ ḫānesinden naḳş-ı aġyārı
Bunı bir cilvegāh-ı vuṣlat-ı cānān ider bir gün

Gider senden ṭarāvet dāl ider bu ḳāmet-i elfiñ
Eser bir yel vücūduñ ḫāk ile yeksān ider bir gün

Çıḳar bu bülbül-i cānıñ ḳafesden ḳurtarır kendin
Cihāndan ʿālem-i lāhūta bir seyrān ider bir gün

Bu gülşenler bu ʿişretler bu ʿālī ḳaṣrlar eyvāh:
Felek onı esāsından yıḳar vīrān ider bir gün

Çıḳar Mehdī iner gökden Mesīḥa kürre-yi arża
ʿAdaletle cihānı menbaʿ-ı īmān ider bir gün

زمان أرض وسما شمس وقمر ليل ونهار قالماز
بد قدرت اوني بر يوقلقه پنهان ايدر بر كون

بو دورانى بو احكامي بو قانون بو ميزاني :
جهاندن قالديرر حق بشقه بر دوران ايدر بر كون

بو مجلس بويله قالماز داغيلير هر رندى بر يانه
صباح وصلتك بر ليلهٔ هجران ايدر بر كونه

پريشان كوكلي محزون صادق آغلار درد عشقكله
سنك يولنده البت جانني قربان ايدر بر كون

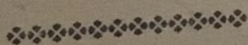

Zamān arż u semā şems ü ḳamer leyl ü nehār ḳalmaz
Yed-i ḳudret onı bir yoḳluḳa pinhān ider bir gün
Bu devrānı bu aḥkāmı bu ḳanunı bu mīzānı:
Cihāndan ḳaldırır Ḥaḳḳ başḳa bir devrān ider bir gün
Bu meclis böyle ḳalmaz dağılır her rindi bir yana
Ṣabāḥ vuṣlatıñ bir leyle-yi hicrān ider bir güne[58]
Perīşān göñli maḥzūn Ṣādıḳ aġlar derd ü ʿaşḳıñla
Seniñ yolunda elbet cānını ḳurbān ider bir gün

[58] İkinci mısrada vezin aksamaktadır.

—[غزل]—

جمالی اوزره قویمش حلقه حلقه زلفنی ضم ضم
منور بر گون اوزره کیجه‌یي ایتمش منظم ضم
سیاه خالی هجردر سر قدرت اونده کیزلانمش
جمالی عاشقه کعبه زنخدان چشمهٔ زمزم
جهانك ثروتي انسانه ویرمز آه بر راحت
کوزك آچ باق صوکی دینارك اولمش نار درهم هم
حقیقي بر محبتله چالیش عقبایي تأمین
بو دنیانك اساسنده اولور البتده محکم کم
جهان ملکنده اقباللر دونر البتده ادباره
یانار جانلر بو کوزلردن چوشار حسرتله هر دم دم
جکر داغلی ألم باغلی پریشان کیمسه‌سز خسته
أنیسم غم جلیسم هم کوزم نم هرنه ایچسم سم
وجودم داغ حسرتله یانان ولقانه دونمشدر
سمایه یوکسلیر کوکسمدن آتش شعله‌سی دم دم
بکا یاره‌مله ئولملك خوش کلیر منتله مرهمدن
قبول ایتمز بنم یاره‌م طبیبا ! وورمه مرهم هم
بو عصرك خائني یوکسلدی صادق آلچالدي
سعادتله یاشار ایکر چکر دنیاده صیغم غم

-(Ġazel)-

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Cemāli üzre ḳoymuş ḥalḳa ḥalḳa zülfüni żam żam
Münevver bir gün üzre giceyi itmiş münāẓım żam

Siyāh ḫalı ḥacerdir sırr-ı ḳudret onda gizlenmiş
Cemāli ʿāşıḳa ḳaʿbe zenaḫdān çeşme-yi zemzem

Cihānıñ s̱erveti insāna virmez āh bir rāḥat
Gözüñ aç baḳ ṣoñı dinārıñ olmuş nār dirhem hem

Ḥaḳīḳī bir muḥabetle çalış ʿuḳbāyı teʾmīn
Bu dünyānıñ esāsında olur elbetde muḥkem kem

Cihān mülkünde iḳbāller döner elbetde idbāre
Yanar cānlar bu gözlerden çoşar ḥasretle her dem dem

Ciger dāğlı elim bāğlı perīşān kimsesiz ḫasta
Enīsim ġam celīsim hem gözüm nem her ne içsem sem

Vücūdum dāġ-ı ḥasretle yanan volḳana dönmüşdir
Semāya yükselir gögsümden āteş şuʿlesi dem dem

Baña yaramla ölmek ḫoş gelir minnetle merhemden
Ḳabūl itmez benim yaram ṭabībā ! vurma merhem hem

Bu ʿaṣrıñ ḫāʾini yükseldi Ṣādıḳ alçaldı[59]
Saʿādetle yaşar iñler çeker dünyāda ṣubġım ġam

[59] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

ـــ[غزل]ـــ

أولیرسه‌م یازدیرین بو شعریمي سنگ مزار اوزره
مزارمدن که کلسون آه وزارم آه وزار اوزره

دوداغم اوزره‌جان دورمش وداعه کل‌سني کوزلر
کري دونسونمی چیقسونمي که قالمش انتظار اوزره ؟

او سنبل صاچلرك هر بر تلنده عاشقك آهي :
حزین بر نغمه‌یه بکزر حســـرتله تار اوزره

نیســان آیي بهارك نشئه‌لی کل چاغیدر آرتق :
چیقار انواع کللر خلقه بیك نقش ونکار اوزره

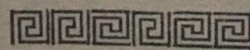
بوتون کللر پاریلدار ذوق ایله کلشنده هر لحظه
چکیلمش پردهٔ نشئه صباح نوبهار اوزره

کلیر هر بر چیچکدن اهـــل عشقه نغمهٔ جنت
نســیم آهســته أسدکچه سحرده لاله‌زار اوزره

گوکرمش صو ایچینده کوز اوکنده صانکه بر کلشن
دوشرکن کللرك عکسي چمنده جویبار اوزره

کوزك عبرتله آچ سیرایت آغاجلر اوزره هر میوه
سیاســتله آصیلمش بکزییور منصوره دار اوزره

قراکلق قالمادي بر صبح صادق چیقدي آفاقه
گولرشن اولدی هر کس قالدي صادق انکسار اوزره

-(Ġazel)-

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ölürsem yazdırın bu şiʿrimi seng-i mezār üzre
Mezārımdan ki gelsün āh u zārım āh u zār üzre
Dudaġım üzre cān durmuş vedāʿa gel seni gözler
Geri dönsün mi çıḳsun mı ki ḳalmış intiẓār üzre?
O sünbül ṣaçlarıñ her bir telinde ʿāşıḳıñ āhı:
Ḥazīn bir naġmeye beñzer[di] ḥasretle [bu] tār üzre
Nīsān ayı bahārıñ neşʾeli gül çaġıdır artıḳ:
Çıḳar envāʿ-ı güller ḫalḳa biñ naḳş u nigār üzre
Bütün güller parıldar ẕevḳ ile gülşende her laḥẓa
Çekilmiş perde-yi neşʾe ṣabāḥ-ı nev-bahār üzre
Gelir her bir çiçekden ehl-i ʿaşḳa naġme-yi cennet
Nesīm āheste esdikçe seḥerde lāle-zār üzre
Gögermiş ṣu içinde göz öñünde ṣanki bir gülşen
Düşerken gülleriñ ʿaksi çimende cūybār üzre
Gözüñ ʿibretle aç seyr it aġaçlar üzre her meyve
Siyāsetle aṣılmış beñziyor Manṣūr'a dār üzre
Ḳaranlıḳ ḳalmadı bir ṣubḥ-ı Ṣādıḳ çıḳdı afāḳa
Güler şen oldı herkes ḳaldı Ṣādıḳ inkisār üzre

—(غزل)—

اولورمي بوندن أفزون مضطرب بر عاشقك حالى
كورر دلدار يرك دائما دلداردن خالى

جهانك كلشني اوزره چكيلمش پردهٔ فرقت
گلى تفصيل ايدر حالى كه اولمش غنجه اجمالى

كوزك نركس كبي عبرتله آچ سيرايت بو دنيايه
دوام ايتمز نه اقبـــالى نه ادباري نه اجلالى

خيال ايتدم اوپهم كزليجه يارك كل يناغندن
مكر بر هندى بكلرمش كه صاندم بن اونى خالى

يوروركن خالى اوزره بزم عشرتده نزاكتدن
نقوشيله اياغى ارقهسندن كورينور خالى

كل اى صوفي سنكله پايلاشوپ صلح ايدهلم آرتق
ســـكا يوز دانهلك تســـبيح بكا بر دانهٔ خالى

يولنده طوپراق اولمش غملى غملى ايكليان جاندر
قياس ايتمه قولاغه عكس ايدر آواز خلخالى

يانار هجرانله جانلر قانلى كوزلر ماتمه باتمش
بويون بوكمش بوتون عشاق بكلر صبح اقبالى

وفاده صـــادق اولماز ويرمينجه جاني جانانه
اولور البتده جان ويرمكله عشقك حسن اكمالى

-(Ġazel)-

. _ _ _ / . _ _ _ . / ._ _ _ / . _ _ _

Olur mı bundan efzūn mużṭarıb bir ʿāşıḳıñ ḥālı
Görür dil-dār yeriñ dāʾimā dil-dārdan ẖālī

Cihānıñ gülşeni üzre çekilmiş perde-yi firḳat
Güli tafṣīl ider ḥālı ki olmuş ġonca icmāli

Gözüñ nergiz gibi ʿibretle aç seyir it bu dünyāyı
Devām itmez ne iḳbāli ne idbārı ne iclāli

Ḫayāl itdim öpem gizlice yāriñ gül yanaġından
Meger bir Hindī beklermiş ki ṣandım ben onı ẖālī

Yürürken ẖali üzre bezm-i ʿişretde nezāketden
Nuḳūşuyla ayaġı arḳasından görünür ẖāli

Gel ey ṣofī seniñle paylaşup ṣulḥ idelim artıḳ
Saña yüz dānelik tesbīḥ baña bir dāne-yi ẖāli

Yolunda ṭopraḳ olmuş ġamlı ġamlı iñleyen cāndır
Ḳıyās itme ḳulaġa ʿaks ider avāz-ı ẖalẖālı

Yanar hicrānla cānlar ḳanlı gözler māteme batmış
Boyun bükmüş bütün ʿuşşāḳ bekler ṣubḥ-ı iḳbāli

Vefāda Ṣādıḳ olmaz virmiyince cānı cānāna
Olur elbetde cān virmekle ʿaşḳıñ ḥüsn-i ikmāli

یانیقلی دوشونجه‌لرم

نشئه باشمده قالمادی کیتدی
محنت چکمه‌دن عمرمز بیتدی

قالمادی جانده شیمدي بر هوس
بلبلم اوچدی قیرلدی قفس

قالمادی باشده ذره‌جه سیودا
بولمادم یازیق دردیمه دوا

ألنده عودك نغمه‌سي خوشدر
چال بر آن کوزلسن بني جوشدر

چالدقچه عودك حسرتم آرتار
باشمدن ایواه دومانلر چیقار

ساقي صون بکا بو صوك قدحي
ئولمه‌دن کوستر قلبه فرحی

شیشه قیرلدی میلر دوکیلدی
رندلر داغیلدی مجلس بوزلدي

سحرده خوشدر سازك آوازي
یارك باقیشی کوزلرك نازي

یوردیمك باغی ایللره قالمش
غمله آغلیور بلبلی دالمش

سوسن دیل آچمش لاله‌سي داغلی
کللري قیزارمش باغلری باغلی

Yanḳılı Düşüncelerim

(5+5 =10'lu hece ölçüsü)

Neş'e başımda ḳalmadı gitdi
Miḥnet çekmeden ʿömrümüz bitdi
Ḳalmadı cānda şimdi bir heves
Bülbülüm uçdı ḳırıldı ḳafes
Ḳalmadı başda ẕerrece sevdā
Bulmadım yazıḳ derdime devā
Elinde ʿūdıñ naġmesi ḫoşdur
Çal bir ān güzel sen beni çoşdur
Çaldıḳça ʿūdıñ ḥasretim arṭar
Başımdan eyvāh dumanlar çıḳar
Sāḳī ṣun baña bu ṣoñ ḳadeḥi
Ölmeden göster ḳalbe feraḥı
Şişe ḳırıldı meyler döküldi
Rindler dağıldı meclis bozuldı
Seḥerde ḫoşdur sazıñ avāzı
Yārıñ baḳışı gözleriñ nāzı
Yurdumuñ bağı illeri ḳalmış
Ġamla ağlıyor bülbüli dalmış
Sūsen dil açmış lālesi dāğlı
Gülleri ḳızarmış bağları bağlı

اوكيندن كونلر بر داها دونمز
بلبل كل اوزره بر داها قونمز
اوكچن كونلر ياده كلدكچه
حسرتم آرتار اينجه‌دن اينجه
بوكيدنلردن بر خبر كلمز
مكر كه بزى خاطره صالمز
يرلرك وارايسه چوق خوش كودريلر
بولديلر نشئه اورده دورديلر
ايتديكم كيفلر بورنمدن چيقدي
بني دوشونجه‌م اياقدن ييقدي
اي كوكل سكا بر خيال كلمش
اسكى احوالى فكرينه صالمش
ياشم آرتدقچه عشقم آرتيور
پردهٔ عقلم سيودام يرتيور
قالمادي انسان انسانه باقسون
فكرى فكريله بربره آقسون
سوزلرى يلان هر يرى ييلان
سنى چالمغه قورارلر پيلان
قالمادي طاقت نفحه‌يى كسدر
سازله صادق حالنه بسدر

O giden günler bir daha dönmez
Bülbül gül üzre bir daha ḳonmaz
O geçen günler yāda geldikçe
Ḥasretim artar inceden ince
Bu gidenlerden bir ḫaber gelmez
Meger ki bizi ḫaṭıra ṣalmaz
Yerleriñ varıysa çoḳ ḫoş gördiler
Buldılar neşʾe orda durdılar
İtdikim keyifler burnumdan çıḳdı
Beni düşüncem ayaḳdan yıḳdı
Ey göñül saña bir ḫayāl gelmiş
Eski aḥvāli fikrine ṣalmış
Yaşım arttıḳça ʿaşḳım artıyor
Perde-yi ʿaḳlım sevdām yırtıyor
Ḳalmadı insān insāna baḳsun
Fikri fikriyle birbire aḳsun
Sözleri yalan her biri yılan
Seni çalmaġa ḳurarlar plan
Ḳalmadı ṭāḳat nefḥaya kesdir
Sızlama Ṣādıḳ ḥālına besdir

صدای حقیقت

دین پردەسی آلتندە نەلر یاپدي مشیخت
بر ملعبەیە دوندي یازیق شیمدي طریقت
کوز آچمادي عبرتلە بوکون کیمسە جهاندە
عکس ایتدي نەلر عالمە آیینۀ قدرت

سن نفسني پاك ایت یوري اخلاقي دکیشدیر
بر فائدە ویرمز سکا تبدیل قیافت
سن صنعت مولایە حقارت ایلە باقمە
بر کوزدە کورر هر کسي ارباب حقیقت

سن کندیني بیل کیمسەیي عیب ایتمە بو کوندە
کافیمي دکلدر سکا هر یردە بو حکمت ؟
پك دوغریدر انسان اولور آیینۀ انسان
اوکندەکي آدمدە ایدر عکسنی رؤیت

سن کندیني کور کوز کبي بر کیمسەیە باقمە
باق هیئتنە کندیني ایت کندینە عبرت
ای شیخ بوکون جذبۀ قدرت ایلە رقص ایت
آواز نی ودفلە دکل جذبۀ طاعت

بیهودە دفك صوتي سنی رقصە کیتردی
ایتدك بیزە بو جذبەدە اظهار کرامت
یان عشق الهیلە بوکون موم کبي سسسز
دف چالمەیی رقص ایتمەیی صاندکمي عبادت ؟

Ṣadā-yı Ḥaḳīḳat

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Dīn perdesi altında neler yapdı meşīḫat
Bir melʿabeye döndi yazıḳ şimdi ṭarīḳat
Göz açmadı ʿibretle bugün kimse cihānda
ʿAks itdi neler ʿāleme āyīne-yi ḳudret
Sen nefsini pāk it yüri aḫlāḳı degişdir
Bir fāʾide virmez saña tebdīl-i ḳıyāfet
Sen ṣanʿat-ı Mevlā'ya ḥaḳāret ile baḳma
Bir gözde görür herkesi erbāb-ı ḥaḳīḳat
Sen kendini bil kimseyi ʿayb itme bu günde
Kāfī mi degildir saña her yerde bu ḥikmet?
Pek doġrıdır insān olur āyīne-yı insān
öñündeki adamda ider ʿaksini ruʾyet
Sen kendini gör göz gibi bir kimseye baḳma
Baḳ heyʾetine kendini it kendine ʿibret
Ey şeyḫ bugün cez̠be-yi ḳudret ile raḳṣ it
Avāz-ı ney ü defle degil cez̠be-yi ṭāʿat
Beyhūde defüñ ṣavtı seni raḳṣa getirdi
İtdiñ bize bu cez̠bede iẓhār-ı kerāmet
Yan ʿaşḳ-ı İlāhīyle bugün mum gibi sessiz
Def çalmayı raḳṣ itmeyi ṣandıḳ mı ʿibādet?

معناً قونوشورلردی کیچن أسکي مشایخ
شیمدی تلفونله قونوشور پیر طریقت

بر شیخ بوکون ذوق ایله أل اوپدیره خلقه :
اولسون کرك اونده نه کبي فیض هدایت

زعمیله قراویتلري چاخ اکلیان احمق :
نه حقي بیلیر دوغریسي نه علم دیانت

کافرمي اولور شاپقه کییان بویله عصرده ؟
هر یرده بوکون یوکسلیورکن مدنیت

دنیاده اطاعتله چالیش باقمه لباسه
هیچدر بوگییش متقي بر عابده نسبت

أعمالی ریا ذکری ریا وعظي ریادر
یوق ذره قدر صورت ذاتنده مزیت

بو ابن زمان شیخلره صادقلر اینانمز
میزان حقیقت وار ایکن الده شریعت

Maʿnā ḳonuşurlardı geçen eski meşāyıḫ
Şimdi telefonla ḳonuşur pīr-i ṭarīḳat
Bir şeyḫ bugün ẕevḳ ile el öpdire ḫalḳa:
Olsun gerek onda ne gibi feyż-i hidāyet
Zuʿmıyla ḳırafetleri çāḫ añlayan aḥmaḳ:
Ne Ḥaḳḳ'ı bilir doġrısı ne ʿilm-i diyānet
Kāfir mi olur şapḳa giyen böyle ʿaṣırda?
Her yerde bugün yükseliyorken medeniyyet
Dünyāda iṭāʿatle çalış baḳma libāsa
Hiçdir bu giyiş muttaḳī bir ʿābide nisbet
Aʿmāli riyā ẕikri riyā vaʿẓı riyādır
Yoḳ ẕerre ḳadar ṣūret ẕātında mezīyyet
Bu ibn-i zamān şeyḫlere Ṣādıḳlar inanmaz
Mīzān-ı ḥaḳīḳat var iken elde şerīʿat

بیچاره غافل بشر

بیز نه‌دن کلدك نه‌دن گیتدك بو فاني دهردن
بیز نه خبر کوردك فلاکتلی بو قصه عمردن
کوز اوکنده کیتدیلر بربر کوزل أحبابلر
هر بري برحال ایله یاندي توتوشدی هجردن
بو فلك زهر حیاتي بال کبي صوندي بیزه
بیخبر فرق ایتمدك یرکن بو بالی زهردن
کوزده نم جانده ورم بغری یانیق خسته جکر
کونده بیك دفعه چیقار برده کیرر جان قهردن
کنج ایکن کوز آچمادق صولدق یازیق کام آلمادق
آه بو خاین عصردن ایواه بو أکري دوردن
یل کبي سرعتله کیچدی حیف کیم عمر عزیز
کوز یوموب آچنجه بیك حسرتله کیتدي دهردن
صویي سم طوپراغي غم آب وهواسي پك بوزوق
برکون أول کوچمه‌لی آرتق بو قوقمش شهردن
چانطه‌سی ألده قطار بکلر بوتون نوع بشر
عاجز اولمش کیچمك ایسترلر بو قانلی نهردن
لیلهٔ حسرت اوزاندی صبره طاقت قالمادي
صبح صادق چیقمادي کوزلر آغاردي صبردن

Bīçāre Ġāfil Beşer

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Biz neden geldik neden gitdik bu fāni dehrden
Biz ne ḫayr gördük felāketli bu ḳıṣa ʿömrden
Göz öñünde gitdiler birbir güzel aḥbāblar
Her biri bir ḥāl ile yandı tutuşdı hecrden
Bu felek zehr-i ḥayātı bal gibi ṣundı bize
Bīḫaber farḳ itmedik yerken bu balı zehrden
Gözde nem cānda verem baġrı yanıḳ ḫasta ciger
Günde biñ defʿa çıḳar birde girer cān ḳahrdan
Genc iken göz açmadıḳ ṣolduḳ yazıḳ kām almadıḳ
Āh bu ḫāʾin ʿaṣrdan eyvāh bu egri devrden
Yel gibi sürʿatla geçdi ḥayf kim ʿÖmr-i ʿazīz
Göz yumup açınca biñ ḥasretle gitdi dehrden
Ṣuyı sem ṭopraġı ġam āb u havāsı pek bozuḳ
Bir gün evvel göçmeli artıḳ bu ḳoḳmuş şehrden
Çanṭası elde ḳıṭār bekler bütün nevʿ-i beşer
ʿĀciz olmuş geçmek isterler bu ḳanlı nehrden
Leyle-yi ḥasret uzandı ṣabr u ṭāḳat ḳalmadı
Ṣubḥ-ı Ṣādıḳ çıḳmadı gözler aġardı ṣabrdan

رباعی

حضوره گیتمگه لطف ایتمش اولسه‌یدی بو فاجردن
صواردم عجز ایله بو قاچ سوزي محشرده غافردن
ییدك ایچدك سنك اوینده صفره‌ك اوزره بر قاچ كون
كریمه لایق اولمازدي حساب آلسون مسافردن

رباعی

غریب غربتده كوكلی آچیلوب بر لحظه شاد اولماز
قالیر بر كوشهٔ نسیانده محزون آدي یاد اولماز
اكر آلتون قفسده بلبل ایچون غنجه آچیلسه :
چمنده بر تیكانجه قدري یاننده زیاد اولماز

فرد

بر زمان اغلار ایدم حالمه بن شیمدی ایسه :
او كیچن اغلادیغم كونلر ایچون اغلیورم

Rubāʿi

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ /

Ḥużūra gitmeñe luṭf itmiş olsaydı bu fācirden
Ṣorardım ʿacz ile bu ḳaç sözi maḥşerde ġāfirden
Yedik içdik seniñ evinde ṣofrañ üzre bir ḳaç gün
Kerīme lāyıḳ olmazdı ḥisāb alsun müsāfirden

Rubāʿi

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ġarīb ġurbetde göñli açılub bir laḥẓa şād olmaz
Ḳalır bir köşe-yi nisyānda maḥzūn adı yād olmaz
Eger altun ḳafesde bülbül içün ġonca açılsa:
Çimende bir tikence ḳadri yanında ziyād olmaz

FERD

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

Bir zamān aġlar idim ḥālıma ben şimdi ise:
O geçen aġladıġım günler içün aġlıyorum

اجتماعی مللی شعرلر

وطن اوغرنده اوغراش ثابت اول صار صیلمه دوراندن
قضایه راضی اول فرق ایتمه آرتق دردی دَرماندن
حمیت مسلکنده مجلس عزتده زهر ایچمك
مرجح کورینور ذلتله ایچمك آب حیواندن
تحمل ایت بلای دهره صبر ایت هجر ایله جان ویر
تمناي وصال ایتمه بوکون منتله جاناندن
جفاي کل دریندن بلبله بر عرض حالیدر :
سحر وقتي کلك مقصودي بو چاك کریباندن
تشبث ایتمه هر شخصه شکایت ایتمه حالندن
رزالتله بوکون بر جاه ایچون یالوارمه سلطاندن
بشر عقلی حقوقي وزنه بر میزان ناقصدر
بشر خالی دکلدر هر جهتدن فکری نقصاندن
بویون أك حقه قارشي خالقندن هر شيي ایسته
نه یولداشدن وفا بکله نه لطفي طبع اخواندن
طبیب عقل حاذق اولسه‌ده تشخیصي ناقصدر
خلاص اولماز جهانك هر زمان انساني نسیاندن
شرافت ذاتیدر اصلی دکلدر نوع آدمده
نصیب اولماز بو جوهر هر کسه الطاف رحماندن

İctimāʿī Millī Şiʿrler

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Vaṭan uġrunda uġraş s̱ābit ol ṣarṣılma devrāndan
Ḳażāya rāżı ol farḳ itme artıḳ derdi dermāndan
Ḥamiyyet mesleginde meclis-i ʿizzetde zehr içmek
Müreccaḥ görinür ẕilletle içmek āb-ı ḥayvāndan
Taḥammül it belā-yı dehre ṣabr it hecr ile cān vir
Temenā-yı viṣāl itme bugün minnetle cānāndan
Cefā-yı gül derinden bülbüle bir ʿarż-ı ḥālıdır:
Seḥer vaḳti gülüñ maḳṣūdı bu çāk-ı girībāndır
Teşşebüs̱ itme her şaḫṣa şikāyet itme ḥālından
Rezāletle bugün bir cāh içün yalvarma sulṭāndan
Beşer ʿaḳlı ḥuḳūḳ-ı vezne bir mīzān-ı nāḳıṣdır
Beşer ḫālī degildir her cihetden fikr-i noḳṣāndan
Boyun eg Ḥaḳḳ'a ḳarşı Ḫālıḳ'ından her şeyi iste
Ne yoldaşdan vefā bekle ne luṭfı ṭabʿ-ı iḫvāndan
Ṭabīb-i ʿaḳl ḥāẕıḳ olsa da taşḫīṣi nāḳıṣdır
Ḫalāṣ olmaz cihānıñ her zamān insānı nisyāndan
Şerāfet ẕātidir aṣlı degildir nevʿ-i ādemde
Naṣīb olmaz bu cevher herkese elṭāf-ı Raḥmān'dan

اکر دنیایه مالك اولسه الچق کیمسه آلچاقدر
امید مرحمت ایتمه شرف‌سز عادي انساندن

بیزه بر دفعه نوبت یوقمي ای ساقي بر انصاف ایت
عدالت‌سز نه حاصل دورایدن مجلسده فنجاندن

بوکون ملیتي اوکرن فدایي طبع صادقدن
تفوق ایتدی مللی سوزلریله هر بر اقراندن

Eger dünyāya mālik olsa alçaḳ kimse alçaḳdır
Ümīd-i merḥamet itme şerefsiz ʿādī insāndan
Bize bir defʿa nevbet yoḳ mu ey sākī bir inṣāf it
ʿAdāletsiz ne ḥāṣıl devr iden meclisde fincāndan
Bugün milliyyeti ögren fedāyī ṭabʿ-ı Ṣādıḳ'dan
Tefevvuḳ itdi millī sözleriyle her bir aḳrāndan

خارقهء تجدید

یوکسلدی کمالات ایله قدری بشریت
کوکلرده ملك اوزره بشر بولدي فضیلت
یوکسلدي بشر همت ایله اوج علایه
عقلیله کمالیله ایدر کسب مزیت

حق رحمت ایله آدمي ممتاز یاراتدي
یوکسلتدی اوني عالم لاهوته او خلقت
هر لحظه‌ده بیك رنکه کیرر صورت دنیا
کوز کوردي پري خانهٔ قدرتده نه صورت

برجلوهٔ عالمي بیك شکله چویردی
عکس ایتدی نه‌لر بیزلره آیینهٔ قدرت
محو اولدي دماغلرده‌کي هپ اسکی خرافات
سوسلندی تجددله بوکون عالم وحشت

جهل ئولدي قفالرده بوتون حسلر اویاندي
نشر اولدي بوکون عالمه فیض مدنیت
جانلاندی وطن عادت عالم دکیشلدي
ترك اولدی بوتون اسکي کیدیش اسکی قیافت

کوکده اوچیور قوش کبي باق شمدیکي انسان
بالیق کبي دریاده ایدر خلق سباحت
اوچمقله بر آیلق یولی بر کونده ایدر طی
دهشت ویریبور عالمه طیارهٔ صنعت

Ḫāriḳa-yı Tecdīd

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Yükseldi kemālāt ile ḳadr-i beşeriyyet
Göklerde melek üzre beşer buldı fażīlet
    Yükseldi beşer himmet ile evc-i aʿlāya
    ʿAḳlıyla kemāliyle ider kesb-i meziyyet
Ḥaḳ raḥmet ile ādemi mümtāz yaratdı
Yükseltdi onı ʿālem lāhūta o ḫılḳat
    Her laḥẓada biñ renge girer ṣūret-i dünyā
    Göz gördi perī ḫāne-yi ḳudretde ne ṣūret
Bir cilve-yi ʿālemi biñ şekle çevirdi
ʿAks itdi neler bizlere āyīne-yi ḳudret
    Maḥv oldı dimāġlardaki hep eski ḫurāfāt
    Süslendi teceddüdle bugün ʿālem-i vaḥşet
Cehl öldi ḳafālarda bütün ḥissler uyandı
Neşr oldı bugün ʿāleme feyż-i medeniyyet
    Cānlāndı vaṭan ʿādet-i ʿālem degişildi
    Terk oldı bütün eski gidiş eski ḳıyāfet
Gökde uçuyor ḳuş gibi baḳ şimdiki insān
Balıḳ gibi deryāda ider ḫalḳ sebāḥet
    Uçmaḳla bir aylıḳ yolı bir günde ider ṭayy
    Dehşet viriyor ʿāleme ṭayyāre-yi ṣanʿat

سياره ايله طي مكانى ايدر اجرا
طياره ايله كوكده اوچار اهل طبيعت

حكمتجه صدا صورت ظاهرده هوادر
ضبط ايتدي اوني فن ايله أرباب فراست

آلت ايله اخذ ايتديكي أنواع صدايي :
تكرار ايدييور برده اوني خلقه او آلت

بر يرده ترنم ايدييور شيمدي بر انسان :
بيك يرده گلير عكس صداسي بونه حيرت

مشرقده‌كى بر نطقي بوكون فيضي كمالله :
دنيايه اوني ايتديريور كسب سرايت

ارباب فنون فنله ايدر گيجه‌يى كوندز
تنوير ايدييور عالمي بر شعلهٔ حكمت

داهيلري حيرتله شاشيرمازمي بو گونده :
تلسز تلفونلرده‌كي آثار غرابت

شرقك سسي غربه كيدييور آلت فنله
يا رب بو نه صنعت بو نه حكمت بو نه قدرت

كشف اولدي قمر ساحه‌سى آثار فنونله
كوندن كونه يوكسلمه‌ده‌در عالمه صنعت

كشف ايتدى يرك قعريني آلتله مهندس
كوستردي بوكون فن ايله بر خرقت عادت

تموزده ايدر قوهٔ آتشله صويى قار
فابريقهٔ حكمتده اولان ساعىء همت

Seyyāre ile ṭayy-i mekānı ider icrā
Ṭayyāre ile gökde uçar ehl-i ṭabīʿat
Ḥikmetce ṣadā ṣūret-i ẓāhirde havādır
Żabṭ itdi onı fen ile erbāb-ı ferāset
Ālet ile aḫẕ itdi ki envāʿ-ı ṣadāyı:
Tekrār idiyor bir de onı ḫalḳa o ālet
Bir yerde terenüm idiyor şimdi bir insān:
Biñ yerde gelir ʿaks-i ṣadāsı bu ne ḥayret
Maşrıḳdaki bir nuṭḳı bugün feyż-i kemālile:
Dünyāya onı itdiriyor kesb-i sirāyet
Erbāb-ı fünūn fenle ider gece-yi gündüz
Tenvīr idiyor ʿālemi bir şuʿle-yi ḥikmet
Dāhilleri ḥayretle şaşırmaz mı bu günde:
Telsiz telefonlardaki ās̱ār-ı ġarābet
Şarḳıñ sesi ġarbe gidiyor ālet-i fenle
Yā Rab bu ne ṣanʿat bu ne ḥikmet bu ne ḳudret
Keşf oldı ḳamer sāḥası ās̱ār-ı fünūnla
Günden güne yükselmededir ʿāleme ṣanʿat
Keşf itdi yeriñ ḳaʿrını āletle mühendis
Gösterdi bugün fenn ile bir ḫirḳat-i ʿādet
Temmuz’da ider ḳuvve-yi āteşle ṣuyı ḳar
Fabriḳa-yı ḥikmetde olan sāʿi-yi himmet

بر قوری قفادن چیقور بونجه صـــدالر
هر نفحه‌سی بیك خارقه کوستردي نه دهشت
ملیونجـــه خبرلر آلیور جو هوادن
رادیوده اولان جاذبهٔ شدت قوت
بر قنـــبلهٔ ذره‌یه‌يي ایتدیلر ایجـــاد
ملیونجه بشـــر قتلنه ویردي سببیت
ملت که بوکون یاتمش ایکن کوزلرك آچدی
تحصیل معـــارفله ایدر کسب ســـعادت
فن یوکسلیورکن ایدییور دین ده تنزل
الچالمه‌یه باش اکدی ترازويي شریعت
ملتده معارف ایده‌لی کسب ترقي :
یوکسلدی فنون قیمتي الچالدي دیانت
اسکیلکي محو ایتدی بو آثار تجدد
داغیتدي بوتون شبپره بي‌شمس حقیقت
حکمتله صنایعله قیوضات فنونله :
افلاکه بوکون یوکسلیور قوت سطوت
بر لاشمه‌لی ملتله حکومت که بوکونده
یوکسلمه‌ده‌در سایهٔ ملتله حکومت
أبناي وطن جهل ایله اقبالنی بولماز
وحشتله وطن قید اسارتدن آچیلماز
دهرك بو قدر حکمتي آثاري فنونی
هپسي ایدییور عـالم انسانلغه خدمت
اشعار ایله صادق صاچیور یوردینه جوهر
یوق مشتري ویرسین بو جواهرله قیمت

Bir ḳurı ḳafādan çıḳıyor bunca ṣadālar
Her nefḥası biñ ḫāriḳa gösterdi ne dehşet
Milyonca ḫaberler alıyor cevv-i havādan
Rādyoda olan cāẕibe-yi şiddet-i ḳuvvet
Bir ḳunbule-yi ẕereyeyi itdiler icād
Milyonca beşer ḳatline virdi sebebiyyet
Millet ki bugün yatmış iken gözlerin açdı
Taḥṣīl-i maʿārifle ider kesb-i saʿādet
Fen yükseliyorken idiyor dīn de tenezzül
Alçalmaya baş egdi terāzū-yı şerīʿat
Milletde maʿārif ideli kesb ü teraḳḳī:
Yükseldi fünūn ḳıymeti alçaldı diyānet
Eskiligi maḥv itdi bu ās̱ār-ı tecedüd
Daġıtdı bütün şebpere bīşems ü ḥaḳīḳat
Ḥikmetle ṣanāyiʿle füyūżāt-ı fünūnla:
Eflāke bugün yükseliyor ḳūvvet-i saṭvet
Birleşmeli milletle ḥükūmet ki bugünde
Yükselmededir sāye-yi milletle ḥükūmet
Ebnā-yı vaṭan cehl ile iḳbālini bulmaz
Vaḥşetle vaṭan ḳayd-ı esāretden açılmaz
Dehriñ bu ḳadar ḥikmet-i ās̱ār-ı fünūnı
Hepsi idiyor ʿālem-ı insānlıġa ḫidmet
Eşʿār ile Ṣādıḳ ṣaçıyor yurdına cevher
Yoḳ müşteri virsin bu cevāhirlere ḳıymet

مللی انتباهی شعرلر

کوزلرك عبرتله آچ بر لحظه بو دنیایه باق
بر حیات ایچون بوکونده بوغوشان غوغایه باق

باشك آلمش قوشیور بر یوقلغه نوع بشر
عاقبت بر کون خبرسز دوردیغي یرده دوشر

ایکي کون قالمش حیاتی اوغراشیر بیك بیل ایچین
بویله شاشمش کندي کندندن بو کون اولماز امین

یوکسلیر یردن کوکه کوکدن یره اجلال ایچین
کیجه کوندز چالیشر دنیاده استقبال ایچین

تا نفس واردر وجودنده چالیش انسانلغه
ویرمه میدان أرکبي یوردنده بر نقصانلغه

هر کسك کوکلنده واردر شیمدي بر فیض امید
بو جهانده ایستر اولسون کوکب بختي سعید

احتیاجي وار بشر هر بر زمانده بربره
سوزله مالله ایتمه‌لی یاردیم بو کون یکدیکره

باق وجودك بربره وار احتیاجي هر زمان
عالمی بویله یاراتمش خالق کون ومکان

لقمه‌یی آلمق ایچین آغیز باقار هر آن أله
وار بوغازك احتیاجي آغیزه آغیز دیله

دیش آغیزده لقمه‌يي چیگنر دیل اوني دونده‌رر
فیرلاتیر اوني بوغاز ایچره بوغازده ایندیرر

Millī İntibāhī Şiʿrler

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _/ _ . _

Gözleriñ ʿibretle aç bir laḥẓa bu dünyāya baḳ
Bir ḥayāt içün bugünde boġuşan ġavġāya baḳ
Başıñ almış ḳoşuyor bir yoḳluġa nevʿ-i beşer
ʿĀḳibet birgün ḫabersiz durdıġı yerde düşer
İki gün ḳalmış ḥayātı uġraşır biñ yıl için
Böyle şaşmış kendi kendinden bu gün olmaz emīn
Yükselir yerden göge gökden yere iclāl için
Gice gündüz çalışır dünyāda istiḳbāl için
Tā nefes vardır vücūdunda çalış insānlıġa
Virme meydān er gibi yurdunda bir noḳṣānlıġa
Herkesiñ göñlünde vardır şimdi bir feyż-i ümīd
Bu cihānda ister olsun kevkeb-i baḫtı saʿīd
İḥtiyācı var beşer her bir zamānda birbire
Sözle mālla itmeli yardım bugün yek-dīgere
Baḳ vücūduñ birbire var iḥtiyācı her zamān
ʿĀlemi böyle yaratmış Ḫālıḳ-ı kevn ü mekān
Loḳmayı almaḳ için aġız baḳar her ān ele
Var boġazıñ iḥtiyācı aġıza aġız dile
Diş aġızda loḳmayı çigner dil onı dönderir
Fırlatır onı boġaz içre boġazda indirir

دیل اکر اولمازسه آغیز لقمه‌یي یوتمز همان :
کوز اوکنده لقمه‌لر بوغار اونی ویرمز امان

هر شیك واردر بوکونده بربرینه احتیاج
احتیاجك دفعی ایچین یاردیم اولمشدر علاج

چونکه انسان انسانه آنجق بوکون یاردیم ایدر
بربره یاردیمله هر آن یوکسلیر نوع بشر

مرحمتله باق بوکون انسانلره انسان کبي
کوکده تاکیم پارلاسون رفعتله بختك کوکبي

عالمه شفقتله یاردیملرله ایت بر التفات
باقي قالماز کیمسه‌یه آرتق موقتدر حیات

یا الهی بو عراقك خلقنه ایت مرحمت
کورمه‌سین دنیاده زحمت بونلره ویر سلطنت

صادقك بو جانلی شعري ملتك فریادیدر
خلقه قارشي هر سوزی کیچمش زمانك یادیدر

Dil eger olmazsa aġız loḳmayı yutmaz hemān:
Göz öñünde loḳmayı boġar onı virmez emān
Her şeyiñ vardır bugünde birbirine iḥtiyāc
İḥtiyācıñ defʿi için yardım olmuşdur ʿilāc
Çünkü insān insāna ancaḳ bugün yardım ider
Birbire yardımla her ān yükselir nevʿ-i beşer
Merḥametle baḳ bugün insānlara insān gibi
Gökde tā kim parlasun rifʿatle baḫtıñ kevkebi
ʿĀleme şefḳatle yardımlarla it bir iltifāt
Baḳ ḳalmaz kimseye artıḳ muvaḳḳatdir ḥayāt
Yā İlāhī bu ʿIraḳ'ıñ ḫalḳına it merḥamet
Görmesin dünyāda zaḥmet bunlara vir salṭanat
Ṣādıḳ'ıñ bu cānlı şiʿiri milletiñ feryādıdır
Ḫalḳa ḳarşı her sözi geçmiş zamānıñ yādıdır

بهارك نغمه‌لری

بهار اولسون كلك عشقيله بلبل بي قرار اولسون
آغاجلر اوزره قوشلر بر وزنده نغمه‌كار اولسون

صبا أسسين چيچكلر بربريله قول بويون اولسون
چمنده لاله‌لر كللرله كولسين نشئه دار اولسون

دوشانسون نشئه‌دن روي زمينه بر ياشيل خالی
سوسنلر قيزكي دانس ايلسون بوس وكنار اولسون

سمانك يلديزك مهتابك آبك حسني عكس ايتسين
چمنلر اوزره أنوار ملاحتدن بهار اولسون

لطافتدن نزاكتدن ياپيلمش بر جهان اولسون
صوبی نشئه زميني عشوه‌دن ليلی نهار اولسون

مغنيلر صراحيلر قدحلر حاضر اولسون هپ
قدوم يار ايچون مجلسده آز بر انتظار اولسون

حبيبك گردنی بر گردن مينايه عكس ايتسين
لطافتلر ايچنده بر لطافت آشكار اولسون

او سر خوش كوزلرك بيك ناز ايله مجلسده سوزديرسين
نزاكتدن جبينی اوزره پرچم تار ومار اولسون

جمالك عكس دوشسين ألده‌كي جام مصفايه
باقاركن كندی عكس حسننه آز بر خمار اولسون

پياله بوسه‌سز دور ايتمه‌سين بزم محبتده
مساوات اوزره ساقي مجلسه احساني وار اولسون

Bahārıñ Naġmeleri

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Bahār olsun gülüñ ʿaşḳıyla bülbül bīḳarār olsun
Aġaçlar üzre ḳuşlar bir vezinde naġme-kār olsun
Ṣabā essin çiçekler birbiriyle ḳol boyun olsun
Çimende lāleler güllerle gülsin neşʾe dār olsun
Döşensün neşʾeden rūy-ı zemīne bir yaşıl ḫālı
Sūsenler ḳız gibi dens eylesünler būs u kenār olsun
Semānıñ yıldızıñ mehtābıñ ābıñ ḥüsni ʿaks itsin
Çimenler üzre envār-ı melāḥatden bahār olsun
Leṭāfetden nezāketden yapılmış bir cihān olsun
Ṣuyı neşʾe zemīni ʿişveden leyl ü nehār olsun
Muġannīler ṣürāḥiler ḳadeḥler ḥażır olsun hep
Ḳudūm-i yār içün meclisde az bir intiẓār olsun
Ḥabībiñ gerdeni bir gerden-i mīnāya ʿaks itsin
Leṭāfetler içinde bir leṭāfet āşkār olsun
O serḫoş gözleriñ biñ nāz ile meclisde süzdirsin
Nezāketden cebini üzre perçem tār u mār olsun
Cemāliñ ʿaksi düşsün eldeki cām-ı muṣaffāya
Baḳarken kendi ʿaks-i ḥüsnine az bir ḫumār olsun
Piyāle būsesiz devr itmesin bezm-i muḥebbetde
Müsāvāt üzre sākī meclise iḥsānı var olsun

شجاعتده علي‌در حسن میداننده غالب‌در
مقوس قاشلري غمزه ألنده ذوالفقار اولسون

نوایه باشلاسون عود وکمانجه ني ایله قانون :
هوای عشق ایله هر کلله‌ده بیك آه وزار اولسون

یاپیلسون بر بنا آیینه‌دن تا بزم عشرتده :
یاقارکن کوز اوکنده هر طرفده عکس‌یار اولسون

چمن‌زار لطافت اوزره دوشسون نشئه‌دن شبنم
ملاحت چشمه‌سي اوستنده سوسلی بر چنار اولسون

نسیم کلشنی اولسون اونك عیسانك انفاسي
او باغ عشرته آب حیاتدن جویبار اولسون

هوا ، عود خیاله کوکلمك مضرابني چالسون
اونك هر نغمه‌سي ارباب عشقه جان نثار اولسون

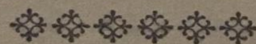
خیالمله منور بر بهاری أیلدم تصویر
بو أشعارم که بندن اهل ذوقه یادگار اولسون

بو آثار کمالکله وطن کوکلمده بر کلسك
سنك هر بر تویك خاینلرك کوزنده خار اولسون

صدای شعردن طالع اویانمز خواب ذلتدن
سوزمدن کوکب بختم فلکده شرمسار اولسون

وجودك سوز حسرتله دلنسون نی کبي صادق
نفس‌الدقچه کوکسندن صدای موسیقار اولسون

کوزمله کورمه‌سم کوکلمده تصویر ایتدیکم عصری :
بو دنیاده بکا جاي أسفدن بر مزار اولسون

Şecāʿatde ʿAlī'dir ḥüsün meydānında ġālibdir[60]
Muḳavves ḳaşları ġamze ellinde Ẕülfiḳār olsun

Nevāya başlasun ʿūd u kemānçe ney ile ḳānūn
Hevā-yı ʿaşḳ ile her kellede biñ āh u zār olsun

Yapılsun bir binā āyīneden tā bezm-i ʿişretde:
Yaḳarken göz öñünde her ṭarafda ʿaks-i yār olsun

Çemenzār-ı leṭāfet üzre düşsün neşʾeden şebnem
Melāḥat çeşmesi üstünde süsli bir çınār olsun

Nesīm-i gülşeni olsun onuñ ʿĪsā'nıñ enfāsı
O bāġ-ı ʿişrete āb-ı ḥayātdan cūybār olsun

Havā, ʿūd-ı ḫayāle göñlümüñ mıżrābını çalsun
Onuñ her naġmesi erbāb-ı ʿaşḳa cān-nis̱ār olsun

Ḫayālimle münevver bir bahārı eyledim taṣvīr
Bu eşʿārım ki benden ehl-i ẕevḳe yādigār olsun

Bu as̱ār-ı kemāliñle vaṭan göñlümde bir gülsün
Seniñ her bir tüyüñ ḫāʾinleriñ gözünde ḫār olsun

Ṣadā-yı şiʿrden ṭāliʿ uyanmaz ḫᵛāb-ı ẕilletden
Sözümden kevkeb-i baḫtım felekde şermsār olsun

Vücūduñ sūz-ı ḥasretle delinsün ney gibi Ṣādıḳ
Nefes aldıḳça ġögsinden sadā-yı mūsiḳār olsun

Gözümle görmesem göñlümde taṣvīr itdigim ʿaṣrı:
Bu dünyāda baña cā-yı esefden bir mezār olsun

---
[60] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

((غزل))

جنانك زينتي بر جلوه‌در حسن جمالندن
جهانك حكمتي بر شعله‌در فيض كمالندن

فلك شمس وقمرله ، ارض ايسه انواع كللرله :
ايدرلر دائما تقليد حسن بي مثالندن

جمالى كسب بهجت ايلمش هر لحظه قاشيله :
سماي حسني پارلار هر زمان نازلى هلالندن

جمالك عكسني آيينه آلماز بويله أحسن‌در
مكر آيينه كندي عكسني كورسين جمالندن

شراب جام عشقى بويله آلمشدر بني بندن :
بيقلدم بيخبر قالدم بو حسن خط وخالندن

چيقارمش طوق حسرت محنتدن قمريء جانم :
اوكوندن آيري دوشمشدر او سرو اعتدالندن

تحملمي ايدر صادق اونى ظاهرده كورمكده :
تحمل ايده‌مزكن صورت نقش خيالندن

فرد

ئولمه‌دن اول بكا كوستر او بللور سينه‌يي
يوقسه خسته صوك نفسده نيله‌سون آيينه بى

((Ġazel))

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Cinānıñ ziyneti bir cilvedir ḥüsn-i cemālinden
Cihānıñ ḥikmeti bir şuʿledir feyż-i kemālinden
Felek şems ü ḳamerle, arż ise envāʿ-ı güllerle:
İderler dāʾimā taḳlīd ḥüsn-i bīmis̱ālinden
Cemāli kesb-i behçet eylemiş her laḥẓa ḳaşıyla:
Semā-yı ḥüsni parlar her zamān nāzlı hilālinden
Cemāliñ ʿaksini āyīne almaz böyle aḥsendir
Meger āyīne kendi ʿaksini görsin cemālinden
Şarāb-ı cām-ı ʿaşḳı böyle almışdır beni benden
Yıḳıldım bīḫaber ḳaldım bu ḥüsn-i ḫaṭṭ u ḫālinden
Çıḳarmış ṭavḳ-ı ḥasret-miḥnetinden ḳumrū-yı cānım:
O günden ayrı düşmüşdür o serv iʿtidālinden
Taḥammül mi ider Ṣādıḳ onı ẓāhirde görmekde:
Taḥammül idemezken ṣūret-i naḳş-ı ḫayālinden

Ferd

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ölmeden evvel baña göster o billūr sīneyi
Yoḳsa ḫasta ṣoñ nefesde neylesün āyīneyi

وجدأن دويغولرم

مبرايم تبصبصدن سوزم عين حقيقتدر
صداقت مسلكنده محواولورسم برسعادتدر
امیدم کیمسه‌دن آرتق نه تلطیفدر نه عزتدر
مجرد ملت اسلام ایچون بر جدي خدمتدر
جهانده بر أمل تحتنده یوق بر خدمتم خلقه
مرادم بو وطن اوغرنده اظهار صداقتدر
وطنده بر آووج طوپراغم ایواه یوق ایکن دائم
وطنچین چکدیکم ایللرله هر بر لحظه محنتدر
بویون اکمم بش اون کونلك حیاته آلچق انسانه
تنزل ایلمك الله ایچون هر یرده رفعتدر
نه لطفنده نه ظلمنده نه جاهنده بقا یوقدر
ییقلسون بویله دنیانك صوکی درد فلاکتدر
نه حکمتدر الهي هر کیمي کوردمسه صادقدر
مکافاتي جهانده عاقبت آه ندامتدر

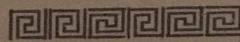
Vicdān Duyġularım

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / ._ _ _

Müberrāyım tabaṣbuṣdan sözüm ʿayn-ı ḥaḳīḳatdir
Ṣadāḳat mesleginde maḥv olursam bir saʿādetdir
Ümīdim kimseden artıḳ ne talṭīfdir ne ʿizzetdir
Mücerred millet-i İslām içün bir ciddī ḫidmetdir
Cihānda bir emel taḥtında yoḳ bir ḫidmetim ḫalḳa
Murādım bu vaṭan uġrunda iẓhār-ı ṣadāḳatdir
Vaṭanda bir avuc ṭopraġım eyvāh yoḳ iken dāʾim
Vaṭançin çekdigim illerle her bir laḥẓa miḥnetdir
Boyun egmem beş on günllük ḥayāta alçaḳ insāna
Tenezzül eylemek Allāh içün her yerde rifʿatdir
Ne luṭfında ne ẓulminde ne cāhında beḳā yoḳdur
Yıḳılsun böyle dünyānıñ ṣoñı derd ü felāketdir
Ne ḥikmetdir İlāhī her kimi gördümse Ṣādıḳ'dır
Mükāfātı cihānda ʿāḳıbet āh u nedametdir

شانلی وطن سك سن

حسن‌سك يوق سمن‌سك يوق سوسن‌سك يوق نه‌دن‌سك سن
تبســـمدن مجســـم نازلی بر نازك بدن سك سن
چمندن لاله‌دن كلدن چيچكدن باغ جنتدن
مزين نشه‌لی أحسن منور سوسلی سن‌سك‌سن
لطافتدن ده الطف‌سك نزاكتدن ده نازك سن
صفادن نشه‌دن مصنوع بر حسن حسن سك سن
هواسي جلوه ، صويي عشوه‌دن بر كلشني كوردم
او كلزار صفاده ياسمين سك يا ، سمن‌سك سن
سكا بزم وصال اولمش جمال يار اي پرچم !
سعادت سنده دولت سنده بو كلشنده شن سك‌سن
وصـــالك روح ويرر عشاقه هجرانك آلير جانلر
بو سرخوش باقيشكله جان الان بر روح ويرن‌سك سن
بوتون حسن لطافت سينهٔ صافنده طوپلانمش
كوزل سن نازنين سك زينت هر انجمن سك‌سن
بشر سك يوق ملك‌سك يوق پري‌سك يوق صنم‌سك يوق
ســـمای سلطنتده يوكسلن شانلی وطن سك سن
دوشركن يوسفندن آيري صـادقلر كبي دايم
كوكل يعقوب غم ، اي سينه بر بيت حزن‌سك سن

Şānlı Vaṭansıñ Sen

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ḥasensiñ yoḳ semensiñ yoḳ sūsensiñ yoḳ nedensiñ sen
Tebessümden mücessem nāzlı bir nāzik bedensiñ sen
Çemende lāleden gülden çiçekden bāġ-ı cennetden
Müzeyyen neşʿeli aḥsen münevver süslisiñ sen
Leṭāfetden de elṭafsıñ nezāketdende nāzik sen
Ṣafādan neşʿeden maṣnūʿ bir ḥüsn-i ḥasensiñ sen
Havāsı cilve, ṣuyı ʿişveden bir gülşeni gördüm
O gülzār-ı ṣafāda yāsemīnsiñ ya, semensiñ sen
Saña bezm-i visāl olmuş cemāl-i yār ay parçam!
Saʿādet sende devlet sende bu gülşende şensiñ sen
Visāliñ rūḥ virir ʿuşşāḳa hicrānıñ alır cānlar
Bu ser-ḫoş baḳışıñla cān alan bir rūḥ virensiñ sen
Bütün ḥüsn-i leṭāfet sīne-yi ṣāfında ṭoplanmış
Güzelsin nāzenīnsiñ zīnet-i her encümensiñ sen
Beşersiñ yoḳ meleksiñ yoḳ perīsiñ yoḳ ṣanemsiñ yoḳ
Semā-yı salṭanatda yükselen şānlı vaṭansıñ sen
Düşerken Yūsuf'undan ayrı Ṣādıḳlar gibi dā'im
Göñül Yaʿḳūb-ı ġam, ey sīne bir beyt-i ḥazensiñ sen

—(غزل)—

کعبه ، وجهك زمزمك چاه‌ذقن خالك حجر
حاجي اولماز اوپمسه خال سياهك بر بشر
نقطهٔ خالکله کوز نور صفا کسب ايلمش
سندن آيري کوزلرم کورمز که اي نور بصر !

تيغ انفك ايکي شق ايتمش جمالك حسن ايله
ظاهر اولمش اونده خلقه معجز شق القمر
حسن وجهنده مقوس قاشلرك بولمش جلا
ای کونشدن نور آلير فيض لطافت کسب ايدر

لاله‌لر دردکله داغلی چاغليور شـلاله‌لر
بلبل عشقکله اوتر غنجه نقاب ناز آچار
عشق حسنك حسن عشقك عالمي مست ايلمش
غمزهٔ نازنده کيزلانمش بوتون حکم قدر

شعلهٔ نور جمالكدر جهاني شن ايدن
اي حبيبم سنسك آنجق أحسن نوع بشر
درد عشقك عاشقه اولمش صفاي جاويدان
حسرت بزم وصالکله ئولن کورمز ضرر

يوز بلا کوزلر بلا قاشلر بلا خاللر بلا
فتنهٔ آخر زماندن باق نه‌لر دوغدي نه‌لر

اغ جنتدن
ن سلك سن
كوردم
لك سن
جانلر
لك سن
يوق
سن

-(Ġazel)-

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Kaʿbe, vechiñ zemzemiñ çāh-ı ẕeḳan ḫalıñ ḥacer
Ḥācı olmaz öpmese ḫāl-ı siyāhıñ bir beşer

Noḳṭa-yı ḫālıñla göz nūr-ı ṣafā kesb eylemiş
Senden ayrı gözlerim görmez ki ey nūr-ı baṣar!

Tīġ-ı enfiñ iki şaḳḳ itmiş cemāliñ ḥüsn ile
Ẓāhir olmuş onda ḫalḳa muʿciz-i şaḳḳ-ı ḳamer

Ḥüsn-i vechinde muḳavves ḳaşlarıñ bulmuş cilā
Ay güneşden nūr alır feyż-i leṭāfet kesb ider

Lāleler derdiñle dāġlı çaġlıyor şellāleler
Bülbül ʿaşḳıñla öter ġonca niḳāb-ı nāz açar

ʿAşḳ-ı ḥüsnüñ ḥüsn-i ʿaşḳıñ ʿālemi mest eylemiş
Ġamze-yi nāzıñda gizlenmiş bütün ḥükm-i ḳader

Şuʿle-yi nūr-ı cemāliñdir cihānı şen iden
Ey ḥabībim sensiñ ancaḳ aḥsen-i nevʿ-i beşer

Derd-i ʿaşḳıñ ʿāşıḳa olmuş ṣafā-yı cāvidān
Ḥasret-i bezm-i viṣāliñle ölen görmez żarar

Yüz belā gözler belā ḳaşlar belā ḫāllar belā
Fitne-yi āḫır zamāndan baḳ neler doġdı neler

جلوهٔ سر قدردن آغلامه صبر ایت بوکون
جسمي غم کوکلی ورم محکم بنایی نم أزر

بیك سنه وصلك بکا بر لحظه‌در اي سوديکم
بر دقیقه درد هجرانك کلیربیك ییل قدر

آج کوزك عبرتله صادق دالمه خواب غفلته
هر نفس الدقچه بر طاش قصر عمرندن دوشر

Cilve-yi sırr-ı ḳaderden aġlama ṣabr it bugün
Cismi ġam göñli verem muḥkem bināyı nem ezer

Biñ sene vaṣlıñ baña bir laḥẓadır ey sevdigim
Bir daḳīḳa derd-i hicrānıñ gelir biñ yıl ḳadar

Aç gözüñ ʿibretle Ṣādıḳ dalma ḫ^{v}āb-ı ġaflete
Her nefes aldıḳça bir ṭaş ḳaṣr-ı ʿömrümden düşer

[غزل]

پريمي كوزلرك آچمش باقار فنجانده جـــانانه
حبيك يوقسه سرخوش كوزي عكس ايتمشمي فنجانه ؟

يناغندن دوداغی كسب بهجت ايلمش يارك
لطافتدن كونش عكس ايلمش وار ايسه مرجانه

ملاحت مكتبنده طبعي فن نازي اوكرنمش
وجودی رقص ايدر بيك ناز ايله باقدقچه انسانه

چيقار هر بر تلندن صاچنك حسرتله بيك فرياد
تواليتك طراركن اينجه اينجه ناز ايله شانه

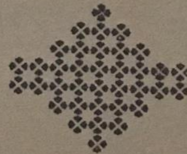
كوزللكده يناقلر بربرندن شعله‌لر آلمش
يانار عاشق كبي عشقنده اولمش خالی پروانه

سياه پرچملرك عكسی او بللور كوكسنه دوشمش
دوقوندي كوزلرم ظلمت ايچينده آب حيوانه

او ليلا باقيشك شيرين لبك بر جلوه كوستردی
كه فرهاد داغه دوشدی عشقدن مجنون بيابانه

محبت اهلنك بر فرقي يوقدر مســـتي آيقدن
اونك معشوقي مست عشاقي سرخوش بزمي ميخانه

نوای سينۀ عاشقمی يوقسه آه صادقمي ؟
صداي غممی‌در بيلمم دكر حسرتله افغانه ؟

-(Ġazel)-

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Perīmi gözleriñ açmış baḳar fincānda cānāna
Ḥabībiñ yoḳsa serḫoş gözi ʿaks itmişmi fincāna?

Yanaġından dudaġı kesb-i behcet eylemiş yāriñ
Leṭāfetden güneş ʿaks eylemiş var ise mercāna

Melāḥat mektebinde ṭabʿı fenn-i nāzı ögrenmiş
Vücūdı raḳṣ ider biñ nāz ile baḳdıḳça insāna

Çıḳar her bir telinden ṣaçınıñ ḥasretle biñ feryād
Tevālitiñ ṭararken ince ince nāz ile şāna

Güzellikde yanaḳlar birbirden şuʿleler almış
Yanar ʿāşıḳ gibi ʿaşḳında olmuş ḫālı pervāne

Siyāh perçemleriñ ʿaksı o bulur göksine düşmüş
Doḳundı gözlerim ẓulmet içinde āb ḥayvāna

O leylā baḳışıñ şirīn lebeñ bir celve gösterdi
Ki Ferhād dāġa düşdi ʿaşḳdan Mecnūn beyābāna

Muḥabbet ehliniñ bir farḳı yoḳdur mesti ayaḳdan
Onuñ maʿşūḳı mest ʿaşāḳı serḫoş bezmi meyḫāne

Nevāy sīne-yi ʿāşıḳmı yoḳsa āh Ṣādıḳ'mı?
Ṣadāy ġammıdır bilmem deger ḥasretle afġāna?

پارلاق انتباهی غرامی شعرلر

کورمك دیلرسه کیمسه بر یرده آب وناری
ناز ایله ترله مشکن گورسین جمال یاري
زلفك یوز اوزره آتمش بیك ناز ایله کوله‌ردی
بر آنده گوستردي بر لیلی بر نهاري
خزانی تا قیامت تبدیل ایدر بهاره
سرخوش اولوب آچیلسه وجه صفامداري
کوکسني پاره پاره ایلر غمکله ای کل !
هر مرغزار ایچینده کوردم او مرغ زاری
یل نفحهٔ وصالك آلدي کلك یوزندن
بیهوده یره بلبل چکدي بو انتظاري
بلبل کل ایچین آغلار کل چاك دامن ایلر
یا رب نه‌در بو حکمت کوردکده نوبهاری
ظن ایتمه صوگوگرتمش باق باغبان قدرت
خون جکرله ایتمش سیراب لاله زاری
عاقل اولان بوکونده عبرت آلیر ویررکن :
هر کل که بر کوزلدن هر ییلده یادگاري
هر نرکسی بو باغك بر کوز ایمش أزیلمش
بر نازنین خطیدر هر ذرهٔ غباري

Parlaḳ İntibāhī Ġarāmī Şiʿrler

_ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

Görmek dilerse kimse bir yerde āb u nāzı
Nāz ile terlemişken görsin cemāl-i yārı
Zülfiñ yüz üzre atmış biñ nāz ile gülerdi
Bir anda gösterirdi bir leyli bir nehārı
Ḫazānı tā ḳıyāmet tebdīl ider bahāra
Serḫoş olup açılsa vech-i ṣafā medārı
Göksini pāre pāre eyle ġamıñla ey gül!
Her murġ-zār içinde gördüm o murġ-ı zārı
Yel nefḥa-yi viṣāliñ aldı gülün yüzünden
Beyhūde yere bülbül çekdi bu intiẓārı
Bülbül gül için ağlar gül çāk-i dāmen eyler
Yā Rab nedir bu ḥikmet gördükde nev-bahārı
Ẓann itme şu gögertmiş baḳ bāġbān-ı ḳudret
Ḫūn-ı cigerle itmiş seyr-āb-ı lāle-zārı
ʿĀḳıl olan bugünde ʿibret alır virirken:
Her gül ki bir güzelden her yılda yadigārı
Her nergisi bu bāġıñ bir göz imiş ezilmiş
Bir nāzenīn ḫaṭıdır her ẕerre-yi ġubārı

هر لالەسی بو داغك داغلی بر عاشق ایمش
بر دلبرك قدیدر هر ســـروي هر چنـاري

خون حسین‌دن اولمش غنجه بوكون قیزیل‌قان
بلبل دكل علي‌در عكس ایدر آه وزاري

یوكسلمشیدي عرشه دنیاده طاق كسرا
باق شیمدي عنكبوتدر ایواه پرده داري

جاریدر انقلابي هر آنده بحر وبرده
اقبالی هپ موقت بر شیده یوق قراری

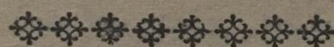
كل بیك لسان آچمش حسرتله اهل درده
حقـه ایدر شـــكایت احـوال روزگـاری

بو چرخ دونك اصلا یوق كیمسه‌یه وفاسي
الدانمه بو جهـــانه یوقدر بر اعتبـــاري

وصلی الم صوكی غم فـاني بو عیش ونوشي
دكمز بو جزئي ذوقه بالله بونك خـــماري

بر آن ایدی شبـابت حسرتله كیچدي بندن
قالدی خیـالی كوزده كوكلمده انكساری

صادق بوكونده سازلر أشعار ایله سحرده
كنجلري كولدیرركن اغلادر اختیاری

Her lālesi bu dāġıñ dāġlı bir ʿāşıḳ imiş
Bir dilberiñ ḳadidir her servi her çınārı
Ḫūn-ı Ḥüseyn'den olmuş ġonca bugün ḳızıl ḳan
Bülbül degil ʿAlī'dir ʿaks ider āh u zārı
Yükselmişidi ʿarşa dünyāda ṭāḳ-ı Kisrā
Baḳ şimdi ʿankebūtdur eyvāh perde-dārı
Cārīdir inḳılābı her ānda baḥr ü berde
İḳbāli hep muvaḳḳat bir şeyde yoḳ ḳarārı
Gül biñ lisān açmış ḥasretle ehl-i derde
Ḥaḳḳa ider şikāyet aḥvāl-i rūzgārı
Bu çarḫ-ı dūnuñ aṣla yoḳ kimseye vefāsı
Aldanma bu cihāna yoḳdur bir iʿtibārı
Vaṣlı elem ṣoñı ġam fānī bu ʿıyş u nūşı
Degmez bu cüzʾi ẕevḳe Billāh bunuñ ḫumārı
Bir ān idi şebābet ḥasretle geçdi benden
Ḳaldı ḫayāli gözde göñlümde inkisārı
Ṣādıḳ bugünde sazlar işʿār ile seḥerde
Gencler güldirirken aġladı iḫtiyārı

بايرام بهارده خوش اولور

أسدی سحر وقتي نسيم دنيايه ويردی بر صفا
بايرام كونی قالماز كدورت پاك اولور آب وهوا
بايرام كونی رحمت ياغار أنوار حق كوكدن اينر
أوروج طوتانی حق سوه‌ر لطفيله اوني عفو ايدر
بيلمم نه‌حكمتدر بوكون نشئه ايچينده غم جوشار
كيچمش زماني ياد ايدر محزون اولور نوع بشر
هر جان دونر بر حال ايله هر دل دالار بر فكر ايله
غربتده كوز ياشك دوكر اغلار جفاي هجر ايله
هر ملتك بايرامي وار بربره چوق اكرامي وار
يرلر ايچرلر ذوق ايله خلقه بويوك انعامي وار
أل أله ويرر اوپوشير هر بري خوش سويلر كلام
أيلر صـــفاي قلب ايله بربره قـارشي احترام
بربرلرك تبريك ايدر دوغری يوله تحريك ايدر
اذواقنه تشريك ايدر دورمز همان تبريك ايدر
هر كس گيير بيك شوق ايله آللی يشيل فاخر لباس
بربرلرندن نشئه‌لر هر آن ايدرلر اقتباس
بايرام كونيدر ای كوزل كوستر بشاشتله يوزك
باغ محبتده بوكون نركس كبي آچ بر كوزك
نشئه كونی ماتم دگل ذوق ايتميان آدم دگل
كوز ياشلري شبنم دكل اغلامه بايرام كوني گول

Bayram Bahārda Ḫoş Olur

_ _ . _/ _ _ . _/ _ _ . _/ _ _ . _

Esdi seḥer vaḳti nesīm dünyāya virdi bir ṣafā
Bayram güni ḳalmaz kudūret pāk olur āb u havā
Bayram güni raḥmet yaġar envār-ı Ḥaḳ gökden iner
Oruç ṭutanı Ḥaḳ sever lüṭfıyla onı ʿafv ider
Bilmem ne ḥikmetdir bugün neşʾe içinde ġam çoşar
Geçmiş zamānı yād ider maḥzūn olur nevʿ-i beşer
Her cān döner bir ḥāl ile her dil dalar bir fikr ile
Ġurbetde göz yaşıñ döker aġlar cefā-yı hecr ile
Her milletiñ bayramı var birbire çoḳ ikrāmı var
Yerler içerler ẕevḳ ile ḥalḳa büyük inʿāmı var
El ele virir öpüşir her biri ḫoş söyler kelām
Eyler ṣafā-yı ḳalb ile birbire ḳarşı iḥtirām
Birbirleriñ tebrīk ider doġrı yola taḥrīk ider
Eẕvāḳına teşrīk ider durmaz hemān tebrīk ider
Herkes giyer biñ şevḳ ile alı yeşil fāḫır libās
Birbirlerinden neşʾeler her ān iderler iḳtibās
Bayram günidir ey güzel göster beşāşetle yüzüñ
Bāġ-ı muḥabbetde bugün nergis gibi aç bir gözüñ
Neşʾe güni mātem degil ẕevḳ itmeyen adam degil
Gözyaşları şebnem degil aġlama bayram güni gül

باك اول صداقتله كوكل ! دورمه تواضعله اگيل
كوكلنده‌كي افسادی سيل دوغري يوله بودر دليل
اسلام اولان قارداش اولور دشمانه قارشي طاش اولور
يورداشنه يولداش اولور دين داش ايله بر باش اولور
ای ساقي دورمه باده وير فتنه فسادي باده وير
جام صفايي ساده وير خلقي بوكون ارشاده وير
كوستر قدحله لاله‌يی كزدير بوكون پياله‌يي
كسدر فرحله نـاله‌يی ايندير سمادن هاله‌يی
صادق سوزي چوق اينجه‌لر سوزله ياپار اكلنجه‌لر
آچيق دوزر بيلمجه‌لر أشعار ايله كمان چالار

Pāk ol ṣadāḳatla göñül! durma tevāżuʿla egil
Göñlündeki efsādı sil doġrı yola budur delīl
İslām olan ḳardaş olur düşmāna ḳarşı ṭaş olur
Yurddaşına yoldaş olur dīndaş ile bir baş olur
Ey sākī durma bāde vir fitne fesādı bāda vir
Cām-ı ṣafāyı sāde vir ḫalḳı bugün irşāde vir
Göster ḳadeḥle lāleyi gezdir bugün piyāleyi
Kesdir feraḥla nāleyi indir semādan hāleyi
Ṣādıḳ sözi çoḳ inceler sözle yapar eglenceler
Açıḳ düzer bilmece işʿār ile kemān çalar

كركوك توركمان اوغلى توركماندر

بو كركوك يوردى توركمان اصلى توركمان ملتي توركمان
بو توركمانلك بزمچين بر شرفدر چاتلاسه دشمان
بو شانلى كركوكك طوپراغي طاشي هپسي توركماندر
يازار توركمان آدك يرده بو كركوكدن آقان هر قان
قادين أخلاقليلر بو كركوكك اخلاقني بوزدي
ياتار ارسلان يتاغنده بوكونده پك يازيق طاوشان
جوشار غيرتله كركوك قاني ميدان حميتده
قوشار دشمانه قارشى هر بري دهشتلى بر ارسلان
قاچارمي أر اولان كيمسه بوكونده دشمان اوكندن
طوتارسه اللرنده هر برى ميدانده بر ولقان
يازيقلر قالمادي اسكي قفالى شانلى انسانلر
ييقلدي كركوكك اقبالى اولدى خاك ايله يكسان
او شاهينلر اوچاردي كركوكك عالى سماسنده
يرنده شيمدى بايقوشلر ايدرلر ذوق ايله سيران
كوپكلرله چقاللر كركوكك اطرافني صارمش
كلير هر بر ياننده حسرت ايله شيمدي چوق افغان
چكيلمش كركوكك كلزاري اوزره پردهٔ ماتم
كلير هر بر طرفدن كركوكك بيك نوحهٔ هجران
قوشاردى يوردي اوغرنده يورردي دشمانه قارشي
عطا قارداشى احسان اولديلر بو كركوكه قوربان

Kerkük Türkman Oğlı Türkman'dır

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _/ . _ _ _

Bu Kerkük yurdı Türkman aṣlı Türkman milleti Türkman
Bu Türkmanlık bizimçin bir şerefdir çatlasa düşmān
Bu şānlı Kerkük'üñ ṭoprağı ṭaşı hepsi Türkman'dır
Yazar Türkman adıñ yerde bu Kerkük'den aḳan her ḳan
Ḳadın aḫlāḳlılar bu Kerkük'üñ aḫlāḳını bozdı
Yatar arslan yatağında bu günde pek yazıḳ ṭavşan
Çoşar ġayretle Kerkük ḳanı meydān-ı ḥamiyyetde
Ḳoşar düşmāna ḳarşı her biri dehşetli bir arslan
Ḳaçar mı er olan kimse bugünde düşmān öñünden
Ṭutarsa ellerinde her biri meydānda bir volḳan
Yazıḳlar ḳalmadı eski ḳafālı şānlı insānlar
Yıḳıldı Kerkük'üñ iḳbāli oldı ḫāk ile yek-sān
O şāhinler uçardı Kerkük'üñ ʿālī semāsında
Yerinde şimdi bayġuşlar iderler ẕevḳ ile seyrān
Köpeklerle çaḳallar Kerkük'üñ eṭrāfını ṣarmış
Gelir her bir yanından ḥasret ile şimdi çoḳ efġān
Çekilmiş Kerkük'üñ gülzārı üzre perde-yi mātem
Gelir her bir ṭarafdan Kerkük'üñ biñ nefḫa-yı hicrān
Ḳoşardı yurdı uġrunda yürürdi düşmāna ḳarşı
ʿAṭā ḳardaşı İḥsān oldılar bu Kerkük'e ḳurbān

رئيس اولمش عطا شيمدی شهيدلر اوزره يوكسلمش
عزيز ايتمش بوني حق لطف ايله ايلمش سلطان
بو جدي ايكی قارداشه بوكون حق مرحمت ايتدي
عطايه چوق عطالر ياپدي بو احسانه‌ده احسان
او اون دورت تموز آينده ئه‌ويندن قاچدي زنكينلر
بوراقدی يوردينی غربتده قالدي شيمدي سرگردان
كورشمك بونلر ايله جائز اولماز شيمدي هر يرده
يوركدن سيل بوكون بردن بره ايت بونلری نسيان
اكر اولسه‌يدي بر چوجق قدر باشنده بر دويغو
بوراقمازدي وطن داشك اوقوردي دشمانه ميدان
بو كركوك شهرينك شيمدي بوتون زنكينلري دوشكين
ياشاسون يوخسول انسانی بوكون اونلرده وار وجدان
وفاسي اولميان يورداشنه يورداش طاش اولسون
اونك اخلاقنـــه لعنت اوقورلر مجلس عرفان
يازيقلر قالمادی بردن بره كركوكده بر غيرت
قيرلدي شيشهٔ غيرت صفادن قالدی بوش فنجان
يازيق صبح سعادت ليلهٔ ادباره دونمشدر
داغيلدی مجلس عرفان نه‌جان قالدي نه‌ده جانان
مزيت قالمادي سوندی حميت كوچدي فاضللر
سراب اولدي بوكون اهل كماله چشمهٔ حيوان
لسان حال ايله أنهاری چاغلاركن چوشار آغلار
چمنده لاله‌سي قانلی كفنله حرب ايدر اعلان
بو آتش انتقام سز تا أبد سونمز يوركلرده
دومانلر انتقام ايچون سمايه يوكسلر هر آن

Reʾīs olmuş ʿAṭā şimdi şehīdler üzre yükselmiş
ʿAzīz itmiş bunı ḥaḳ luṭf ile eylemiş sulṭān
Bu ceddi iki ḳardaşa bugün ḥaḳ merḥamet itdi
ʿAṭā'ya çoḳ ʿaṭā yapdı bu iḥsānda İḥsān
O on dört Temmuz ayında evinden ḳaçdı zenginler
Buraḳdı yurdını ġurbetde ḳaldı şimdi sergerdān
Görüşmek bunlar ile cāʾiz olmaz şimdi her yerde
Yürekden sil bugün birden bire it bunları nisyān
Eger olsaydı bir çocuḳ ḳadar başında bir duyġu
Buraḳmazdı vaṭandaşıñ oḳurdı düşmāna meydān
Bu Kerkük şehriniñ şimdi bütün zenginleri düşkün
Yaşasun yoḫsul insānı bugün onlarda var vicdān
Vefāsı olmayan yurddaşına yurddaş ṭaş olsun
Onuñ aḫlāḳına laʿnet oḳurlar meclis-i ʿirfān
Yazıḳlar ḳalmadı birden bire Kerkük'de bir ġayret
Ḳırıldı şīşe-yi ġayret ṣafādan ḳaldı boş fincān
Yazıḳ ṣubḥ-ı saʿādet leyle-yi idbāra dönmüş
Daġıldı meclis-i ʿirfān ne cān ḳaldı ne de cānān
Meziyyet ḳalmadı söndi ḥamiyyet göçdi fāżıllar
Serāb oldı bugün ehl-i kemāle çeşme-yi ḥayvān
Lisān-ı ḥāl ile enhārı çaġlarken çoşar aġlar
Çimende lālesi ḳanlı kefenle ḥarb ider iʿlān
Bu āteş intiḳāmsız tā ebed sönmez yüreklerde
Dumanlar intiḳām içün semāya yükselir her ān

شهیدك هر مزارطاشی اوزانمش صانکه بر ألدر
ایدر خلقه اشارت انتقام ایچون بوکون اي جان

یاشاسون کرکوکك شیمدی یتشمش شانلی هر کنجي
باشك قولتوقده طوتمش هر بري میدانده کنج عثمان

ایدر کوندن کونه کسب عداوت کرکوك ایللرله
سیاوش قاني اولدی جوش ایدر هر لحظه بر طوفان

جـهانده نعرتی حق عالم اسلامه ویرمشـــدر
قوشار قورقمز ألنده هر مسلمان دینیدر قلغان

اهالیسي بو کـرکوکك پریشان دربدر اولدي
یازیقلر شیمدي انسانلر یرك اشغـال ایدر حیوان

کلیر قارغه سسي خوش قارغه‌یه آواز بلبلدن
جهان باغنده بلبل بلبله قارشی ایدر الحان

بوکون انسان انسان قدريني تقدیر ایدر آنجق
نه اکلار خسته‌نك دردك بوکونده اولمیان لقمان

شهید کنجلر علي پاشاده‌کی مقبرده کومولدي
بو ذاتلرله لطافت بولدي شیمدی بو مزارستان

یـاپیلدي هر شهیدك قبری اوزره بر کوزل قبه
مزار اوستنده هر قبه پاریلدار کون کبي هر آن

اوچار قوشلر کبي هر بر شهیدك روحي جنتده
لطافتله بزنمش بونلر ایچون روضهٔ رضوان

ایدر هر بر مزار شـــیمدی حزین بر منظره تشکیل
باقارکن کوزی قان آغلار بو حاله انس ایله هپ جان

Şehīdiñ her mezārṭaşı uzanmış ṣanki bir eldir
İder ḫalḳa işāret intiḳām içün bugün ey cān
Yaşasun Kerkük'üñ şimdi yetişmiş şānlı her genci
Başıñ ḳoltuḳda ṭutmuş her biri meydānda genc ʿOs̱mān
İder günden güne kesb-i ʿadāvet Kerkük illerle
Siyāvuş ḳanı oldı cūş ider her laḥẓa bir ṭūfān
Cihānda naʿreti Ḥaḳ ʿālem-i İslām'a virmişdir
Ḳoşar ḳorḳmaz elinde her müselmān dīnidir ḳalġān
Ehālīsi bu Kerkük'üñ perīşān derbeder oldı
Yazıḳlar şimdi insānlar yeriñ işġāl ider ḥayvān
Gelir ḳarġa sesi ḫoş ḳarġaya āvāz-ı bülbülden
Cihān bāġında bülbül bülbüle ḳarşı ider elḥān
Bugün insān insān ḳadrini taḳdīr ider ancaḳ
Ne añlar ḫastanıñ derdiñ bugünde olmayan Loḳmān
Şehīd gencler ʿAlī Paşa'daki maḳberede gömüldi
Bu ẕātlarla leṭāfet buldı şimdi bu mezāristān
Yapıldı her şehīdiñ ḳabri üzre bir güzel ḳubbe
Mezār üstünde her ḳubbe parıldar gün gibi her ān
Uçar ḳuşlar gibi her bir şehīdiñ rūḥı cennetde
Leṭāfetle bezenmiş bunlar içün rażva-yı rıdvān
İder her bir mezār şimdi ḥazīn bir manẓara teşkīl
Baḳarken gözi ḳan aġlar bu ḥāle ins ile hep cān

بوكون بو شاعرك هر بر سوزندن خلقه قان داملار
يازاركن ملتك دردك كوزندن غم ايدر جريان

بني آغلاتديران مظلوم شهيدلر حاليدر يوقسه :
حياتمچين دوشونمم اولسه اقبالم كبي ويران

شهيدلر قبرى قربنده بو صادقچين مزار اولسون
منور ايلسون تاكيم اونى بر شعلۂ ايمان

Bugün bu şāʿiriñ her bir sözünde ḫalḳa ḳan damlar
Yazarken milletiñ derdiñ gözünden ġam ider ceryān
Beni aġlatdıran maẓlūm şehīdler ḥālıdır yoḳsa:
Ḥayātımçın düşünmem olsa iḳbālim gibi vīrān
Şehīdler ḳabri ḳurbında bu Ṣādıḳ’çın mezār olsun
Münevver eylesün tā kim onı bir şuʿle-yi imān

محترم شاعر عمر فوزي آغانك

حقنده يازيلان مرثيه

أي ساقي داغيت مجلسي چال باشنه آغلا
قير شيشه‌يى دوك باده‌يى انسانلرى داغلا

ساقي بو صفا پرده‌لري شيمدى سياه ايت
رندانه‌لرى طوپلا بوكون حزن ايله آه ايت

مجلسده‌كى پيمانه‌لري قان ايـله دولدير
سرخوشلرى بو ماتم هجران ايله ئولدير

مطرب أله آل عود غمى تقسيمه باشلا
چال خلقه حزين نغمه‌لرى كوزلرى ياشلا

چال ماتم عود اوزره بو مضراب فراقي
اغـلات، كه بو سـوزشـلى فغانكله عراقي

بر باد خزان أسدى بوتون كللرى توكدى
كابوس فلاكت نه‌يمان كركوكه چوكدي

هر يانده كلير ماتم ايله ناله و فريـاد
ايتدى بو صدالر بيزي بردن بره برباد

محشــرمى، فلاكتمى بو يوقســـه عمرآغا؟
جان ويردى بوكون قوپدى بوتون يرده بوغوغا

أرباب وفا أهل صفا مجمع وجدان
اخلاقي كوزل فكرى منور ذكى انسان

انسان ايدي انسانلري غايتده سه‌وه‌ردى
أحبابني ميدان صداقتده صورارد‌ي

Muḥterem Şā'ir 'Ömer Fevzi Aġa'nıñ

Ḥaḳḳında Yazılan Merşiyye

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Ey sāḳī daġıt meclisi çal başına aġla
Ḳır şīşeyi dök bādeyi insānları daġla
Sāḳī bu ṣafā perdeleri şimdi siyāh it
Rindāneleri ṭopla bugün ḥüzn ile āh it
Meclisdeki peymāneleri ḳan ile doldır
Serḫoşları bu mātem-i hicrān ile öldir
Muṭrib ele al 'ūd-ı ġamı taḳsīme başla
Çal ḫalḳa ḥazīn naġmeleri gözleri yaşla
Çal mātem-i 'ūd üzre bu mıżrāb-ı fırāḳı
Aġlat ki bu sūzişle fiġānıñla 'Irāḳ'ı
Bir bād-ı ḫazān esdi bütün gülleri tökdi
Kābūs-ı felāket ne yamān Kerkük'e çökdi
Her yanda gelir mātem ile nāle vü feryād
İtdi bu ṣadālar bizi birden bire berbād
Maḥşer mi, felāket mi bu yoḳsa 'Ömer Aġa?
Cān virdi bugün ḳopdı bütün yerde bu ġavġā
Erbāb-ı vefā ehl-i ṣafā mecma'-ı vicdān
Aḫlāḳı güzel fikri münevver ẕekī insān
İnsān idi insānları ġāyetde severdi
Aḥbābını meydān-ı ṣadāḳatde ṣorardı

هر پارماغي بر چشمه ايدى فيض سخادن
محتاجلره قايناردى كه هر لحظه عطادن
ياشلي ايدى ذوق أهلي ايدي نشئه أراردى
بلبل كبي دالدن داله كلشـــنده كزردى
جمعه كونني بكلر ايدى ماه صفردن
عزم ايتمش ايدي دورمه‌دى آرتق بو سفردن
شاعر ايدى چوق فاضل ايدى أهل طبيعت
پارلاردى اونـــك جوهر ذاتنده مزيت
حر كلدى حر ئولدى قبول ايتمزدى اسارت
دپرتمدى يرنـــدن اونـي درد فـــلاكت
شيمدي بوتون أرباب كمالك كوزى نم‌در
هجران ايله جانلرده جوشان درد والم‌در
ارباب هنر كوچدى يوركده غمى قالـدى
ازدى جكرى جسمى كه عقرب كبي چالدي
ايواه كه كيدنلرده سفردن كرى دونمز
بردن بره كوزلرده آثـارى كورونمز
بر يوقلغه بردن قوشيور كوز كوره عالم
هر آدمك احوالى نـولور آخرى بـيلمم
لطفكله الهى كـرم ايت باقمه قصـــوره
عفو ايت بوضعيف عبدى بوگون كلدى حضوره
صادق كوزك آچ عبرت ايله دالمه خياله
بر باق بو فلك نيتدى بوكون اهل كماله
تاريخي جواهرله ضـيا بولدى صفادن :
آب ايچدى عمر فوزى شو دم حوض بقادن

Her parmağı bir çeşme idi feyż-i seḫādan
Muḥtāclara ḳaynardı ki her laḥẓa ʿaṭādan
Yaşlı idi ẕevḳ ehli idi neşʾe arardı
Bülbül gibi daldan dala gülşende gezerdi
Cumʿa gününi bekler idi māh-ı ṣaferden
ʿAzm itmiş idi durmadı artıḳ bu seferden
Şāʿir idi çoḳ fāżıl idi ehl-i ṭabiʿat
Parladı onuñ cevherī ẕātında meziyyet
Ḥür geldi ḥür öldi ḳabūl itmezdi esāret
Depretmedi yerinden onı derd ü felāket
Şimdi bütün erbāb-ı kemāliñ gözi nemdir
Hicrān ile cānlarda çoşan derd ü elemdir
Erbāb-ı hüner göçdi yürekde ġamı ḳaldı
Ezdi cigeri cismi ki ʿaḳreb gibi çaldı
Eyvāh ki gidenlerde seferden geri dönmez
Birden bire gözlerde es̱ārı görünmez
Bu yoḳluġa birden ḳoşıyor göz göre ʿālem
Her adamın aḥvālı n'olur āḫiri bilmem
Luṭfuñla İlāhī kerem it baḳma ḳuṣūra
ʿAfv it bu żaʿīf ʿabdi bugün geldi ḥużūra
Ṣādıḳ gözüñ aç ʿibret ile dalma ḫayāle
Bir baḳ bu felek n'etdi bugün ehl-i kemāle
Tārīḫi cevāhirle żiyā buldı ṣafādan:
Āb içdi ʿÖmer Fevzi şu dem ḥavż-ı beḳādan

كنج ايكن وفات ايدن نجات افنديнك

مزار طاشنه يازيلان

كورمدى وجه حياتندن بوكون بر التفات
بو جهانده كنج ايكن كام المادى ايتدى وفات

ثروتي اجلالى استقبالى عمرى نشئه سى :
هپ موقتدر جهان ملكنده يوقدر بر ثبات

هر آووج طوپراغي دنيانك نيچه انسان ايمش
كوزى آردنده قاليركن ايلمش ترك حيات

غافل اولمه آچ كوزك عبرتله سيرايت عالمه :
عكس ايدر هر ذره‌سندن بر عدم بوكائنات

كيمسه‌يه باقي دكل يوق اونده آثار وفا
كيم جهانه كلسه البتده ايچر جام ممات

جسمى صولدى كل كبي بكزى صراردى ويردى جان
ماتمنده ايكله‌دى قان آغلادى هر بر جهات

پك اسفله يازدى صادق جوهر تاريخني
مدت عمرى تمامله اولدى آننده نجات

١٣٧٣

Genc İken Vefāt İden Necāt Efendi'niñ

Mezār Ṭaşına Yazılan

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Görmedi vech-i ḥayātından bugün bir iltifāt
Bu cihānda genc iken kām almadı itdi vefāt
 S̠erveti iclāli istiḳbāli ʿömri neşʾesi:
Hep muvaḳḳatdır cihān mülkünde yoḳdur bir s̠ebāt
Her avuç ṭopraġı dünyānıñ nice insān iymiş
Gözi ardında ḳalırken eylemiş terk ḥayāt
Ġāfil olma aç gözüñ ʿibretle seyr it ʿāleme:
ʿAks ider her ẕerresinde bir ʿadem bu kāʾināt
Kimseye bāḳī degil yoḳ onda ās̠ār-ı vefā
Kim cihāna gelse elbetde içer cām-ı memāt
Cismi ṣoldı gül gibi beñzi ṣarardı virdi cān
Māteminde iñledi ḳan aġladı her bir cihet
Pek esefle yazdı Ṣādıḳ cevherī tārīḫini
Müddet-i ʿömri tamāmla oldı ānında necāt

قیش شدتله کلدی فقرایه مرحمت

حاضر اول تیترمکه کلدي کوکل فصل شتا
کوکی سیس صاردی صاووق چوکدی بوکون اسدی هوا
کللری دوکدی یره قالمادی کلشندەکی شن
کریەیه دونــدی یازیق بلبلك آغزنده نوا
نرکسك نشئەلی شــهلا کوزینه صو ایندی
سمنی ، یا ســمنی باد خزان ایتدی فنا
أزدی صولدیردی بو قیش یرده بیتان هرچیچکی
کلدی شدتله چمن قیزلرینه ویردی جزا
انقلاب اولدی چمن قابینەسی ایتدی سقوط
قوپدی برقانـلی غریو کلشــنی آلدی غوغـا
لاله داغلاندی سوسن حیرت ایله لال اولدی
دوشـــدی قــالدی اياق التنده ازیلدی رعنا
زنبقك لاله کبی قانه بویاندی جسدی
یاقەسك طوتدی کلك یرتدی اونی حکمهوا
انقلاب ایله کلك ســـــلطنتی دەوریلدی
شاه ایکن دوشدی نظردن که بوکوناولدیکدا
اشقیا کبی بو قیش باغلره یایدی بر آقین
صویدی اشجاری بوتون وارینی ایتدی یغما
بو قیشك شدتي انسانەده چوق ویردی ضرر
تیتریبور پنجهٔ قهرنـده بوکـونده دنیـا .

Ḳış Şiddetle Geldi Fuḳarāya Merḥamet

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

Ḥāẓır ol titremege geldi göñül faṣl-ı şitā
Göki sīs ṣardı ṣavuḳ çökdi bugün esdi hevā
Gülleri dökdi yere ḳalmadı gülşendeki şen
Giryeye döndi yazıḳ bülbülüñ aġzında nevā
Nergisiñ neş'eli şehlā gözine ṣu indi
Semeni, yāsemeni bād-ı ḫazān itdi fenā
Ezdi ṣoldırdı bu ḳış yerde biten her çiçegi
Geldi şiddetle çimen ḳızlarına virdi cezā
İnḳılāb oldı çimen ḳābinesi itdi suḳūṭ
Ḳopdı bir ḳanlı ġirīv gülşeni aldı ġavġā
lāle dāġlandı sūsen ḥayret ile lal oldı
Düşdi ḳaldı ayaḳ altında ezildi ra'ne
Zenbeḳıñ lāle gibi boyandı cesedi
Yaḳasıñ ṭutdı güllüñ yırtdı onı ḥükim-i hevā
İnḳılāb ile gülüñ sulṭanatı devrildi
Şāh iken düşdi naẓırdan ki bugün oldı kedā
Eşḳiyā gibi bu ḳış bāġlara yaydı bir aḳın
Ṣoydı eşcārı bütün varını itdi yaġma
Bu ḳışıñ şiddeti insāna da çoḳ virdi żarār
Titriyor pençe-yi ḳahrında bugünde dünyā

هر طرفدن قوپیور زلزله‌لر فیرطنه‌لر
بزی حفظ ایلیه بو ولوله‌دن لطف خدا

قیش کلنجه فقیرك حالی پریشان اولیور
زمهریردن آچیلیر کندینه بر باب جفا

کیمسه‌سز یالین آیاق باشی آچیق بر یری یوق
نه یمك وار نه یتاق نیلسون آرتق فقرا .

قوناغند نه‌کومور وار نه أودون وار نه ده غاز
قار دکل ، بلکه یاغار باشنه بیك سنگ قضا

أزییور خیر په‌لیور جانی ایصسز کیجه‌لر
آغلیور چیرپنیور هردم ایدر واویلا

سیم سیاه هر طرفي ظلمت قبره بکزه‌ر
کوز یومنجه چوکیور کندینه کابوس بلا

کیجه تا صبحه قدر بر صاغنه بر صولنه
دونیور حسرت ایله اویقوسی کلمز حیفا

قارني آچ کوزلري یاش حالی پریشان دوشکین
آه ایدر عرشه چیقار ناله‌سی ، قالمش تنها

نه صوران وار نه آرار کیمسه بونك احوالك
مکر آچسین بو قریق قاپوسني باد صبا

چاغیرر دردینی آکلاتمغه بر سس آلاماز
سسنك عکسیدر آنجق بو کلن غملی صدا

اسدي انفاس مسیح لطفي بهار فصلی کبي
وطنك خائننه ویردي که شدتله جزا

Her ṭarafdan ḳopıyor zelzeleler fırṭınalar
Bizi ḥıfẓ iyleye bu velveleden luṭf-ı Ḫudā
Ḳış gelince faḳīriñ ḥālı perīşān olıyor
Zemherīrden açılır kendine bir bāb-ı cefā
Kimsesiz yalın ayaḳ başı açıḳ bir yeri yoḳ
Ne yemek var ne yataḳ neylesün artıḳ fuḳarā
Ḳonaġında ne kömür var ne odun var ne de ġāz
Ḳar degil, belki yaġar başına biñ señg-i ḳażā
Eziyor ḫırpalıyor cānını ıṣsız giceler
Aġlıyor çırpınıyor her dem idiyor vāveylā
Simsiyāh her ṭarafı ẓulmet-i ḳabre beñzer
Göz yumunca çökiyor kendine kābūs-ı belā
Gice tā ṣubḥa ḳadar bir ṣaġına bir ṣoluna
Döniyor ḥasret ile uyḳusı gelmez ḥayfā
Ḳarnı aç gözleri yaş ḥālı perīşān düşkin
Āh ider ʿarşa çıḳar nālesi, ḳalmış tenhā
Ne ṣoran var ne arar kimse bunuñ aḥvālın
Meger açsın bu ḳırıḳ ḳapusunı bād-ı ṣabā
Çaġırır derdini añlatmaġa bir ses alamaz
Sesiniñ ʿaksidir ancaḳ bu gelen ġamlı ṣadā
Esdi enfās-ı Mesīḥ luṭfı bahār faṣlı gibi
Vaṭanıñ ḫāʾinine virdi ki şiddetle cezā

چیقدي کون کور یاراسه هپسي داغیلدی دوشدی
یوردی شن ایتدی قراکقلره عکس ایتدی ضیـا

یتش ای فصل بهار قیش بزی محو ایتدی بوکون
حالمز اولدی یمان ایشلرمز قالدی سکا .

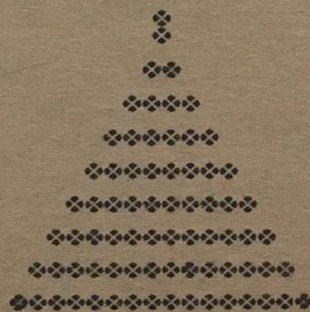
لعل ایدر طاشده اولان صویی کونش تأثیري
بویوکك لطفی ویرر هر کوچوکه نشوونمـا

ای بهـار نـازلی چیچکلرله یری تنویر ایت
گلی آچ بلبلی کولدیر بزه ویر تازه صـــفا

یر یوزك کللر ایله فیض لطافتـله بزه‌ت
قالماسون فرقي بوکون برله‌شه هپ ارض‌وسما

او زمانده چوشه‌لم حق دیه‌لم برله‌شـــه‌لم
جان و دلدن اولالم حکم الهی‌یه رضـا

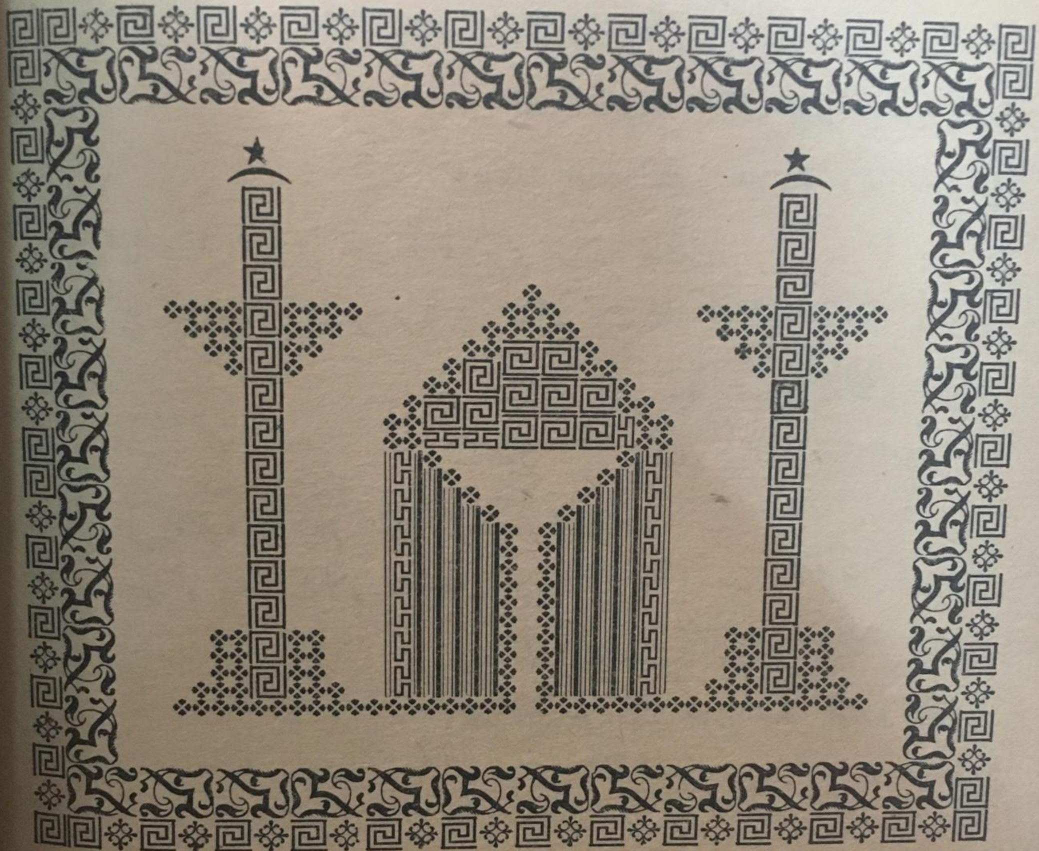
نیجه قان آغلامه‌سون صـادق بیچاره بوکون
رحم مادردن اوکا خون جگر اولدی غدا .

Çıḳdı gün kör yarasa hepsi dağıldı düşdi
Yurdı şen itdi ḳarāñlıḳlara ʿaks itdi żiyā
Yetiş ey faṣl-ı bahār ḳış bizi maḥv itdi bu gün
Ḥālımız oldı yaman işlerimiz ḳaldı saña
Laʿl ider ṭaşda olan ṣuyı güneş teʾs̱īri
Bu yüküñ luṭfı virir her küçüge neşv ü nemā
Ey bahār nāzlı çiçeklerle yeri tenvīr it
Güli aç bülbüli güldir bize vir tāze ṣafā
Yer yüziñ güller ile feyż-i leṭāfetle bezet
Ḳalmasun farḳı bugün birleşe hep arż u semā
O zamānda çoşalım ḥaḳ diyelim birleşelim
Cān u dilden olalım ḥükm-i İlāhī’ye rıżā
Nice ḳan aġlamasun Ṣādıḳ-ı bīçāre bugün
Raḥm-i māderdan oña ḫūn çeker oldı ġıdā

بهار فصلی شهیدلرمز مزارلغني زيارت

ایتدیکمده یورکمدن قوپان جوشقون فریادلرم

آچ کوزلرك عبرتله که ای شانلی مسلمان
گوستردی نه‌لر عالمه آیینهٔ دوران

غم کلدي صفا کیتدی جهان اولدی پریشان
أرباب وطن اولدی بوکون بربره دشمان

خاین کبي هر لحظه باقار بر بره ملت
بر جدی وفا قالمادی ایواه نه رزالت

Bahār Fṣlı Şehīdlermiz Mezārlıġına Ziyāret

İtdigimde Yüregimden Ḳopan Coşḳun Feryādlarım

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Aç gözleriñ ʿibretle ki ey şānlı müselmān
Gösterdi neler ʿāleme āyīne-yi devrān
Ġam geldi ṣafā gitdi cihān oldı perīşān
Erbāb-ı vaṭan oldı bugün birbire düşmān
Ḫāʾin gibi her laḥẓa baḳar bir bire millet
Bir ciddi vefā ḳalmadı eyvāh ne rezālet

هر کونده بر‌ه‌ر اهل وطن جان ویرر ایواه
افلاکه چیقار حسـرت ایله نالهٔ جانگاه

بو قبه نـه در هر مزار اوستنده پـاریلدار
بو مقبره‌یی ایتدی سـعادتله مـنور

بو هپسی ملکدر قناد آچمش شـهدایه
صالمش که بیچاره‌لرك اوستنه سـایه

هر قبه‌نـك آلتنده گلیر معنوی بر سـس
حس ایتمز ایشتمز بو سسی شیمدي که‌هر کس

بو هپ شـهدا روحیدر هر لحظه‌ده ایکلر
احواللرینه سـازلار ایکن حق اوني دیکلر

هر قبه مزار اوزره سسي عرشه دیانمش
سویلر بیزه بر شانلی شـهید بورده اوزانمش

هر قبه مزار اوزره ایدر درد ایلـه افغـان
سویلر شهدا حقني آل دورمه ای انسان

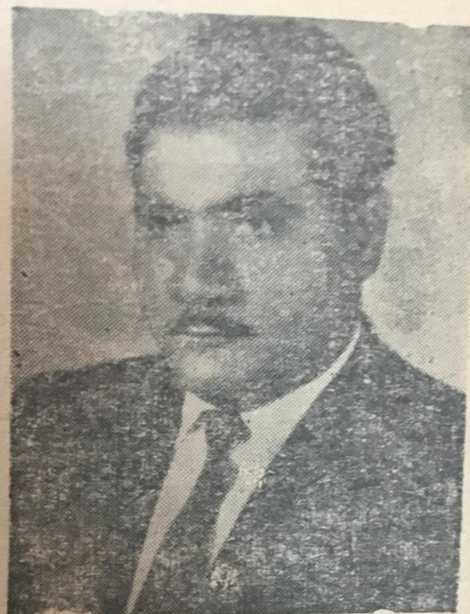
هر قبه مزار اوزره بوکون غمله یاپیلمش
سس‌سزجه دیبور بورده که بر کنج کومیلمش

هر قبـه ویرر عـالم انسـانلغه دهشت .
باقدقچه اوکا خلقه ویرر درد ایله محنت

هر قبـه ویرر ملتـه جـدی هیجـانلر .
ظلم ایله شهید اولدي دیبور بورده بو جانلر

هر قبه مزار اوزره ایدر هر کسه تأثیر .
تأثیری یاپار کرکوکه بیك حسرتی تصویر

Her günde birer ehl-i vaṭan cān virir eyvāh
Efelāke çıḳar ḥasret ile nāle-yi cāngāh
Bu ḳubbe nedir her mezār üstünde parıldar
Bu maḳbereye itdi saʿādetle münevver
Bu hepsi melekdir ḳanad açmış şühedāya
Ṣalmış ki bīçāreleriñ üstünde sāye
Her ḳubbeniñ altında gelir maʿnevī bir ses
Ḥiss itmez işitmez bu sesi şimdi ki herkes
Bu hep şühedā rūḥıdır her laḥẓada iñler
Aḥvāllarına sazlar iken ḥaḳ onı diñler
Her ḳubbe mezār üzre sesi ʿarşa dayanmış
Söyler bize bir şānlı şehīd burda uzanmış
Her ḳubbe mezār üzre ider derd ile efġān
Söyler şühedā ḥaḳḳını al durma ey insān
Her ḳubbe mezār üzre bugün ġamla yapılmış
Sessizce diyor burda ki bir genc gömilmiş
Her ḳubbe virir ʿālem insānlıġa dehşet:
Baḳdıḳça oña ḫalḳa virir derd ile miḥnet
Her ḳubbe virir millete ciddi heycānlar
Ẓulm ile şehīd oldı diyor burda bu cānlar
Her ḳubbe mezār üzre ider herkese teʾs̱īr
Teʾs̱īri yapar Kerkük'e biñ ḥasreti taṣvīr

شهید صلاح ترزی

شهید صلاح قایاجی

هر قبه‌نك آلتنده چیقار کوکلره فریاد
مظلوم شهدادر که ایدر دردینی تعداد

هر قبه اشارت ایدر ای ملت کوزك آچ
آل بو شهدا حقني میدانه وفا صاچ

هرقبه مزار اوزره حزین کولکه‌سی دوشمش
آلتنده یاتان هر شهیدك روحی توتوشمش

هر قبه یی قانله بو یادین پارلاسون ارتق :
آلتنده یاتان کل کبي اولمش یاقه یرتیق

Şehīd Ṣalāḥ Terzi **Şehīd Ṣalāḥ Ḳayacı**

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Her ḳubbeniñ altında çıḳar göklere feryād
Maẓlūm şühedādır ki ider derdini taʿdād
Her ḳubbe işāret ider ey millet gözüñ aç
Al bu şühedā ḥaḳını meydāna vefā ṣaç
Her ḳubbe mezār üzre ḥazīn gölgesi düşmüş
Altında yatan her şehīdiñ rūḥı tutuşmuş
Her ḳubbeyi ḳanla boyadın parlasun artıḳ:
Altında yatan gül gibi olmuş yaḳa yırtıḳ

هر قبه بو احوالی ایدر ملته تذکار
بو فاجعه‌یی خلقه ایدر دائما تکرار
هر قبه بوکون یاده صالار قانلی شهیدی
حق البتده آلیر حقلريني كسمه اميدی
تزيين اوله هر بر شهيدك قانله مزاری
تاكيم دونه ياقوته كه هر ذره غباری
هر لاله چيقار وقت بهار قانلی كفنله
اغلار توتوشير كركوك ايچون اهل چمنله
نورالدين قاسم بكی احساني عطايی :
ياد ايت بوكوزل كنجلری هر بر شهدايی
چيقماز بو عطا حشره قدر دردی يوركدن
صور بو يارەنك اينجيكنی كوكده ملكدن
ظالم ألی بو كركوكي عقرب كبي چالدی
ياقدی وطنك كنجلريني طوپراغه صالدی
قيش كيتدی بهار كلدی شن اولدی بوتون آفاق
بلبل كبي هر يانده كلير نالهٔ عشاق
كل ويردی لطافتله بوكون كلشنه زينت
هر يانده أسر عالمه بر نفحهٔ جنت
هر فصل بهار لاله چيقار داغلی يوركله
كلشن توتوشير هر يانی انواع چيچكله
سنبل صاچني يولدي چالار باشنه زنبق
قان اولدی وجودی باشی آه اولدي ايكی شق
هر كل آچيلير قطرهٔ شبنمله چمنده .
بر قانلی كوزه بكزييور آغلار بو وطنده

Her ḳubbe bu aḥvālı ider millete teẕkār
Bu fāciʿayı ḫalḳa ider dāʾimā tekrār
Her ḳubbe bugün yāda ṣalar ḳanlı şehīdi
Ḥaḳ elbet alır ḥaḳlarını kesme ümīdi
Tezyīn ola herbir şehīdiñ ḳanla mezārı
Tā kim döne yāḳūta ki her ẕerre ġubārı
Her lāle çıḳar vaḳt-i bahār ḳanlı kefenle
Aġlar tutuşur Kerkük içün ehl-i çimenle
Nūreddīn Ḳāsım Bek'i İḥsān'ı ʿAṭā'yı:
Yād it bu güzel gencleri her bir şühedāyı
Çıḳmaz bu ʿAṭā ḥaşre ḳadar derdi yürekden
Ṣor bu yaranıñ incigini gögde melekden
Ẓālim eli bu Kerkük'i ʿaḳreb gibi çaldı
Yaḳdı vaṭanıñ genclerini ṭopraġa ṣaldı
Ḳış gitdi bahār geldi şen oldı bütün āfāḳ
Bülbül gibi her yanda gelir nāle-yi ʿuşşāḳ
Gül virdi leṭāfetle bugün gülşene ziynet
Her yanda eser ʿāleme bir nefḥa-yı cennet
Her faṣıl-ı bahār lāle çıḳar dāġlı yürekle
Gülşen tutuşır her yanı envāʿ-ı çiçekle
Sünbül ṣaçını yoldı çalar başına zanbaḳ
Ḳan oldı vücūdı başı āh oldı iki şaḳḳ
Her gül açılır ḳaṭre-yi şebnemle çimende
Bir ḳanlı göze beñziyor aġlar bu vaṭanda

نرکس کوزيني آچدي بهار وقتي کوله‌ر کل
ای يرده ياتان کنج شهيد سن‌ده اويان کول

سيلکين چابه‌لا ياتما اويان‌کوزلرك آچ باق
هر کوزدن سزکچين آقيور شيمدی بر ايرماق

سزده وطنك بر کلي سز کوستريکز يوز
قان آغلار غم حسرت ايله سزلره هر کوز

بر لطف ايله کوزلر آچيکز بزلره قارشی
تا کيم دورا بو کوزمزك قان ايله ياشی

عکس ايتدی مزاردن قولاغه حزن ايله برسس
چوق سازلامه بيهوده يره کس بو سسی کس

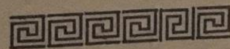
چيقماز شهدا روحی بهار فصلی مزاردن .
تا اونلر ايچون حق کوزي آقمازسه ديشاردن

هر بر شهيدك تربه‌سنه حالی يازلمش
قان ايله مزار طاشنه تاريخی قازلمش

ياغمور دکل بو کوکده ملك بونلره آغلار
شمشك چاقه‌راق آتش ايله بغريني داغلار

اولسون شهدا مقبری يانن‌ده مزارم
صادقجه‌سنه اونده چيقار ناله و زارم

صادق سزه قارشي که بوکون شعر ايله آغلار
باقدقجه سزه لاله کبي کوکسني داغلار .

Nergis gözini açdı bahār vaḳti güler gül
Ey yerde yatan genc şehīd sende uyan gül
Silkin çabala yatma uyan gözleriñ aç baḳ
Her gözden siziñçin aḳıyor şimdi bir ırmaḳ
Sizde vaṭanıñ bir gülisiz gösteriñiz yüz
Ḳan aġlar ġam-ı ḥasret ile sizlere her göz
Bir luṭf ile gözler açıñız bizlere ḳarşı
Tā kim dura bu gözümüzüñ ḳan ile yaşı
ʿAks itdi mezārdan ḳulaġa ḥüzn ile bir ses
Çoḳ sazlama bīhūde yere kes bu sesi kes
Çıḳmaz şühedā rūḥı bahār faṣlı mezārdan
Tā onlar içün ḥaḳ gözi aḳmazsa dışardan
Her bir şehīdiñ türbesine ḥālı yazılmış
Ḳan ile mezār ṭaşına tārīḫi ḳazılmış
Yaġmur degil bu gökde melek bunlara aġlar[61]
Şimşek çaḳaraḳ āteş ile baġrını dāġlar
Olsun şühedā maḳbarı yanında mezārım
Ṣādıḳcasına onda çıḳar nāle vü zārım
Ṣādıḳ size ḳarşı ki bugün şiʿr ile aġlar
Baḳdıḳça size lāle gibi göksini dāġlar

[61] Bu mısrada vezin aksamaktadır.

دقت

١٠٤ نجي صحيفه ده‌گیچن .

(حضوره گتمگه لطف ایتمش اولسه‌یدی بو فاجردن)

مطلعلی دورتلو سلطان الشعراء فضولی‌نك‌در یاکلش اولارق بورده

قید ایدیلمش دقت بیورماکز رجا ایدیلیر

صـــادق

Diḳḳat

104’üncü ṣaḥīfada geçen

(Ḥużūra gitmeñe luṭf itmiş olsaydı bu fācirden)

maṭlaʿlı dörtlü sulṭānu’ş-şuʿarā Fużūli’niñdir yañlış olaraḳ burda

ḳayd idilmiş diḳḳat buyurmañız rica idilir

Ṣādıḳ

تشکر

صاين آووقات عبدالرحمن ترزی باشي ، محمد عزت خطاط
مولود طه قاياجی ، احمد اوطراقچي ، اكرم صابر
كركوكلي بكلره كوسـتردیكلري
يـارديملرنيه قارشـو
تشكر ايدرز

☆ ☆ ☆

Teşekkür

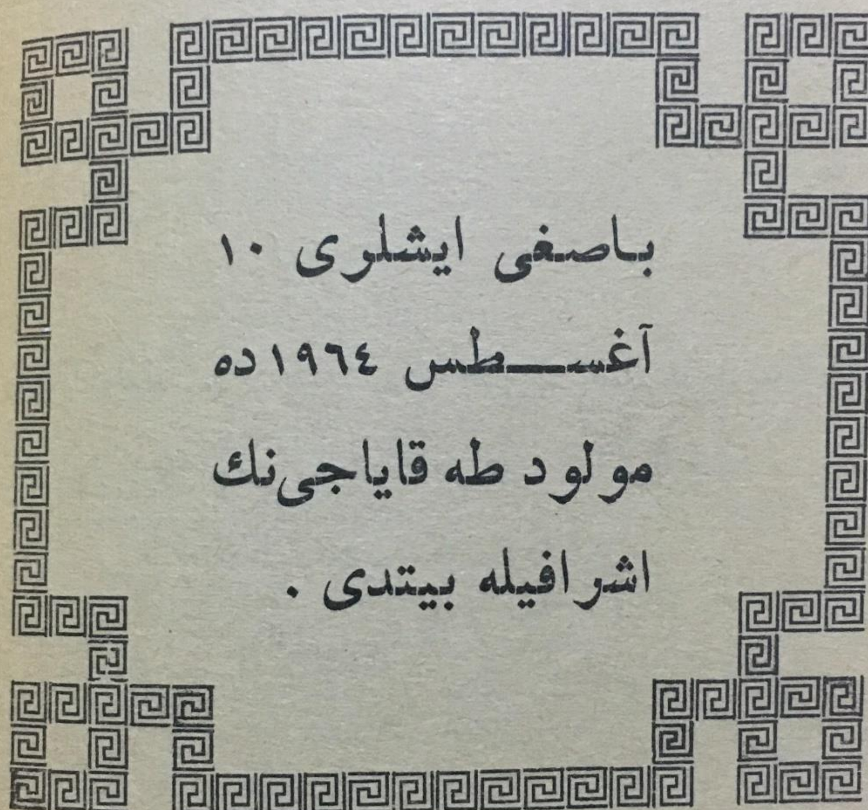
Ṣayın avuḳāt ʿAbdurraḥmān Terzibaşı, Meḥmed ʿİzzet Ḫaṭṭāṭ

Mevlūd Ṭaha Ḳayacı, Aḥmed Oṭraḳçı, Ekrem Ṣābır

Kerküklü Beglere gösterdikleri

Yardımlarına ḳarşu

Teşekkür ideriz

باصغی ایشلری ۱۰
آغـــطس ۱۹٦٤ ده
مولود طه قایاجی‌نك
اشرافیله بیتدی .

Basġı işleri 10

Aġusṭos 1964 de

Mevlūd Ṭaha Ḳayacı'nıñ

İşrāfıyla bitdi.

IV. BÖLÜM

SÖZLÜK

Aḥbāb: Dost, sevilen dostlar, sevilenler, muhipler.

Aḥkām: Hükümler, kanunlar, nizamlar.

ʿĀkibet: Bir şeyin sonu.

ʿAnkebūt: Örümcek.

Ḳarye: Köy.

Ḳudret: Güç, takat.

Ḳulūb: Kalpler, gönüller.

Ḳurb: Yakınlık, yakın olmak.

Ālūd: Karışmış, karışık, mülevves, bulaşmış.

Āmāl: Emeller, arzular.

Āşiyān: Mesken, ev.

Aʿyān: Göz, muayyen ve müşahhas olan şeyler.

Āvāz: Sada yüksek ses, şöhret.

Āzer: Ateş.

Bāġ-bān: Bahçıvan, bağcı.

Baḥr: Deniz, âlim, çok bilen.

Bād: Yel, rüzgâr, soluk, nefes.

Bād-ı ḫazān: Sonbahar rüzgârı.

Bārūd: Yun, çabuk kızan, alev alıcı madde.

Bāʿiṡ: Gönderen.

Bed-bīn: Kötü görüşlü, ümitsiz.

Bende: Bağlanmış olan, kul, köle.

Benefşe: Menekşe denilen güzel kokulu, küçük çiçek.

Berdār: Asılmış, yukarı kaldırılmış.

Beşāşet: Güler yüzlülük.

Bīçāre: Çaresiz, şaşkın, zavallı.

Bīḫaber: Habersiz.

Bīmār: Hasta.

Bīzār: Bıkmış, usanmış.

Būse-gāh: Öpülecek yer.

Cārī: Akan, akıcı, geçmekte olan.

Cāvid: Sonsuz, sonu olmayan.

Ced: Babanın babası veya ananın babası.

Celīs: Eksei bir yerde oturan, arkadaş, birlikte oturan.

Cevī: Akarsu, nehir, dere, çay.

Cihet: Taraf, yan, yön.

Cilve: Tecelli, hoşa giden görünüş.

Cilvegāh: Cilve edilecek yer.

Cism: Gövde, beden, vücut.

Cūş: Çoşmak, kaynaşmak, taşmak.

Çerḫ: Çark, felek, talih, def, zemberek.

Deḫālet: Sığınmak, aman dinlemek, medet.

Denī: Soysuz, alçak, ahlaksız.

Der-be-der: Dağınık, perişan.

Deyyān: Hâkim, kadir.

Dıraḫşān: Parlak, parlayan, münevver.

Dīdār: Mülakat, görüş.

Dil-ber: Gönül alan, kalbi çeken.

Dil-dār: Kalbi hükmü altında tutan, sevgili, mâşuk.

Dirīġ: Menetmek, esirgemek.

Diyānet: Dindarlık.

Dūd: Duman, sis, tütün.

Ebnā: Oğullar, çocuklar.

Ebvāb: Kapılar.

Edā: Yerine getirmek, ödemek.

Efkār: Fikirler.

Eflāk: Felekler, gökler.

Efzūn: Fazla, çok ziyade.

Elḥān: Lâhnalar, nağmeler, besteler, ezgiler.

Emvāl: Mallar.

Enīs: Dost, arkadaş, sevgili.

Envār: Nurlar, ışıklar.

Er: Erken, geç değil.

Erbāb: Sahipler, maharet sahibi.

Erkeb: Büyük dizil, dizleri büyük olan kimse.

Esḥer: Seher vakitleri.

Esāret: Esirlik, kölelik.

Evc: Zirve, bir şeyin en yüksek derecesi.

Evtār: Saz telleri, yay.

Eẕvāḳ: Zevkler, keyifler, eğlenceler.

Ezhār: Çiçekler.

Fāḫır: İftihar eden, kendi amelini ve kendini beğenen, övünen.

Faḫr: Övünme.

Fācir: Haktan sapan, günah işleyen.

Fāci'āt: Belâ, musibet.

Fā'ide: Kazanç, kâr, menfaat, istifadeye sebep, yararlık, işe yarama.

Fehīm: Anlayışlı, akıllı, zeki.

Ferāġat: Boşluk.

Fermān: Emir, tebliğ.

Feryād: Bağırıp çağırma.

Fiġān: Ağlayıp sızlama, bağırıp çağıma.

Fuḳarā: Yoksullar, fakirler.

Ġadr: Hainlik, vefasızlık.

Ġaflet: Dikkatsizlik, vurdumduymazlık.

Ġanīmet: Harpte düşmandan alınan mal.

Gedā: Fakir, yoksul, kimsesiz.

Girībān-çāk: Yakası yırtık, kederli, üzüntülü.

Girīv: Bağırma, feryat etme, çığlık atma.

Giryān: Ağlayan, gözyaşı döken.

Ġubār: Toz.

Ġulġulle: Bağrışıp çağrışma, gürültü, velvele.

Gül-zār: Gül bahçesi.

Ḫāk: Toprak, türap.

Ḫalḫāl: Eskiden kadınların süs için ayaklarının topuklarıyla baldırları arasında yani ayak bileklerine taktıkları altından veya gümüşten yapılmış halka, ayak bileziği.

Ḫalāṣ: Kurtuluş, kurtulmak.

Ḫayber: Evleri, yüksek bir kayanın üstünde kurulmuş olan bir kalenin etrafında bulunur.

Ḫidmet: Hizmet

Ḫumār: Sarhoşluk veren ve haram olan içkiden sonra gelen baş ağırısı, sersemlik.

Ḥāl: Durum, vaziyet.

Ḥamāset: Yaradılıştan olan cesaret, bahadırlık, yiğitlik, cesurluk.

Ḥarāret: Sıcaklık.

Ḥarīḳ: Yangın, ateş.

Ḥazīn: Hüzünlü, kederli.

Ḥużūr: Hazır olmak.

Ḫayme-gāh: Çadır kurulan yer.

Hey-hāt: Teneffür ve tahassür ifade eder, eyvah, yazık, ne yazık gibi manalar için söylenir.

Hey᾿et: Biçim, kılık, dış görünüş.

Hücūm: Saldırma.

Ḥuneyn: Mekke-i Mükerremeye üç mil mesafesinde ve Mekke ile Taif arasında bir vadinin adı.

Iṣdār: Çıkarma, sudur ettirme.

Iżṭırāb: Acı, elem, sıkıntı.

Iḳlīm: Bir yerin hava şartları, memleket.

Iḳtibās: Bir söz veya yazıyı olduğu gibi veya kısaltarak almak.

İḫtilāf: Anlaşmazlık, uyuşmazlık.

İḥtifāl: Hürmet ve saygı için büyük cemaat ile yapılan merasim.

İẓhār: Açığa vurma, meydana çıkarma.

İbrār: Yapılan yeminin doğru olduğunu tasdik edilme.

ʿİbret: Kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç.

İcbār: Zorlama, cebretmek.

İclāl: Ağırlama, ikram, tekrim eylemek, büyüklük, azamet.

İcmāl: Hülasa etmek, kısaltmak, bir araya toplamak, kısa anlatmak, biriktirmek.

Īfā: Ödemek, yerine getirmek.

İhdā: Hidayet eriştirmek, Allah rızasına uyan yolda girmesine vesile olmak.

İltiyām: Yaranın kapanıp iyi olması.

İnkisār: Kırılma, gücenme.

İnkişāf: Açılma, meydana çıkma.

İntiẓār: Gözlemek, ümit ederek beklemek.

İntibāh: Uyarı.

İnʿām: Nimet vermek, ihsan etmek, doğruya sevk etmek, hidayete ulaştırmak, iyilik etmek, bahşiş vermek.

İḳbāl: Bir şeye yönelmek, teveccüh etmek.

İrşād: Doğru yol göstermek.

İstidlāl: İman ve İslamiyet yolundan çıkarmağa, dalâlete düşürmeğe çalışmak.

İʿmār: Yapmak, tamir etmek.

İʿtidāl: Miktar ve keyfiyet hususunda iki hâlet arasında mutavassıt olmak.

İzdiyād: Ziyadeleşmek, çoğalmak.

Kām: İstek, arzu.

Kā'ināt: Var edilen şeylerin hepsi.

Kāẕib: Yalancı.

Kesb: Kazanç, çalışmak.

Keş-ā-keş: Münakaşa, çekişme, sıkıntı.

Kevkeb: Yıldız.

Lāşe: Kokmuş et parçası.

Leşker: Asker.

Leṭāfet: Hoşluk, latiflik.

Lisān: Dil, konuşma, lehçe.

Maġlūb: Yenilmiş.

Maḥbūb: Muhabbet edilen, sevilen.

Maḥşer: Toplanma yeri, haşir meydanı.

Manṣūr: Galip, muzaffer.

Mātem: Ağlama, üzüntü.

Maʿnevī: Maddî olmayan, mücerret, ruhani.

Mecrūḥ: Yaralı.

Meftūn: Fitne ve belâya tutulmuş olan.

Melce': Sığınılacak yer, kurtulacak yer.

Melʿebe: Oyun, eğlence vasıtası, oyuncak.

Melʿūn: Lanetlenmiş.

Menbaʿ: Kaynak, her hangi bir şeyin çıktığı yer.

Meḳbere: Mezarlık, kabir.

Mesāfāt: Mesafeler, uzaklıklar.

Mesīḥa: Gümüş parçası, iyi ve yeni yay.

Mesken: Ev, sakin olunacak yer, hane.

Meşīḫāt: Mürşitlik, şeyhlik, eskiden İstanbul'da din işlerini tedvir eden Osmanlı Devletinin Diyanet işleri Dairesi.

Meşʾūm: Kötü, uğursuz.

Meşrīḳ: Güneş doğacak yön.

Meşrūʿ: Doğru, hak, şeriatın kabul ettiği, proje.

Meveddet: Dostluk, sevgi, muhabbet.

Mezād: Çoğalma, ziyade etme.

Mıżrāb: Saz zahmesi, (onunla saz çalarlar).

Mıżrāḳ: Harbe, kısa kılınç.

Miḥnet: Zahmet, eziyet, dert, belâ.

Minḳār: Yırtıcı kuşların gagası.

Miskīn: Uyuşuk, tembel, zavallı.

Mīzān: Terazi, ölçü, tartı.

Muḫālif: Uymayan, birbirine benzemeyen.

Muḫtār: İhtiyâr olunmuş, seçilmiş olan.

Mużṭarıb: Sıkıntılı, ıstırap çeken, hasta, bir tarafı sızlayan, ağlayan.

Muḳavves: Yay gibi bükülmüş ve eğri olan.

Muḳīm: İkamet eden, ayakta duran, bir memlekete devamlı duran.

Mūsīḳī: Müzik, ölçülü ses.

Muvaḳḳit: Vakti tayin eden, tam ayarlı saat.

Mücevher: Elmas gibi kıymetli taş, kıymetli fikir veya söz.

Mükāfāt: Bir hizmete veya iyiliğe karşı verilen maddî karşılık.

Mürekkeb: Terkip edilmiş, bir kaç maddeden yapılmış.

Müstecāb: Hoş görülen, isteği kabul edilen.

Müstefīd: İstifade eden, fayda gören, faydalanan.

Müsteşfā: Hastane, şifa yurdu.

Nāḥiye: Yan taraf, kenar, civar, çevre.

Naẓīr: Denk, eş, benzeyen.

Nākes: Hasis olan, zelil, insaniyetsiz.

Nām: Ad, şöhret.

Nā-tüvān: İktidarsız, zayıf, halsiz.

Necābet: Neciblik, temiz soyluluk, huy temizliği.

Nehb: Kapmak.

Nemrūd: Zalim, gaddar.

Nesīm: Hoşa giden, hafif ve lâtif esen rüzgâr.

Neşv ü nemā: Büyümek ve gelişmek.

Nevā: Ahenk, ses, güzel sada, nağme, avaz.

Ney: Kamıştan yapılan damaksız düdük.

Nis̱ār: Saçmak, dağıtmak.

Nifāḳ: Müslüman gibi görünüp kâfir olmak, ikiyüzlülük.

Nisyān: Unutmak, hatırdan çıkarmak.

Nuṭḳ: Söyleyiş, söyleme kabiliyeti, hitabet.

Penāhī: Sığınma.

Pergār: Daire çizmeğe mahsus alet.

Perīşān: Dağınık, tertipsiz, kaygılı.

Pinhān: Gizli, saklı, mahfi.

Raḳīb: Gözeten, daime görüp kontrol eden.

Revān: Giden, akıcı.

Rıżvān: Rıdvan.

Rüsvā: Rezil, kepaze.

Sām: Ölüm, mevt, zehir.

Sānevī: İkinci, ikinci derecede.

Saʿādet: Mesut olmak, mutlu olmak.

Seḫā: Cömertlik, el açıklığı.

Selg: Ayırmak, yarmak.

Seng: Taş, hacer.

Serāb: Çölde sıcak ve ışığın tesiriyle ileride, yakında yahut ufukta su veya yeşillik var gibi görünme hadisesi.

Ser-gerdān: Başı dönmüş, şaşkın, hayran.

Seyyāre: Araba, kervan, kafile, otomobil.

Sīne: Uyuklama, uykuya dalma başlangıcı.

Sūsen: Susam.

Sūziş: Yakma, yanma, büyük acı.

Süflā: Daha alçak.

Sükūn: Durgunluk, sakin kalmak.

Sükūt: Susma, konuşmamama.

Şecāʿāt: Yiğitlik.

Şekvā: Şikâyet, aciz kaldığını ve zayıflığını haber vermek.

Şemʿ: Mum, ışık.

Şerer: Kıvılcımlar.

Şitā: Kış mevsimi.

Şuʿle: Alev, ateş alevi.

Taşvīr: Bir şeyi söz veya yazı ile anlatmak, resim yapmak.

Taḥṣīl: Hâsıl etmek.

Taḥḳīḳ: Doğru olup olmadığını araştırmak.

Tażżaruʿ: Bir şeye gizlice yaklaşmak.

Ṭarīḳ-ı musteḳīme: Düz yol.

Taʿcīl: Acele ettirme, hızlandırma.

Taʿdād: Sayı saymak.

Taʿīn: Yerini belli etmek.

Ṭavāf: Ziyaret etmek.

Tavḥīd: Birleme, Bir Allah'tan başka İlah'ın olmadığına inanmak.

Tebdīl: Değiştirmek, tağyir etmek.

Teceddüd: Tazelenme, yenilenme.

Tekellüm: Konuşmak, söylemek.

Tenhā: Boş veya kimsesiz yer.

Tenvīr: Aydınlatma.

Teʾcīl: Başka zamana bırakma, acele etmeme, ertelemek.

Teʾmīn: Güvenlik, emniyet hissi vermek.

Terennüm: Güzel güzel anlatma, ötmek, musikileşmek.

Tesmīye: İsimlendirme, ad verme.

Teẕkār: Zikretme, hatırlama, anma, yâd olunma.

Teẕkīr: Hatırlama.

Ṭıfıl: Küçük çocuk.

Tīmār: Bir şeyin devam ve inkişafı için yapılan hizmet.

Ṣaḥrā: Çöl, kır, ova.

Ṣabā: Gün doğusundan esen hoş ve lâtif rüzgâr.

Ṣarrāf: Sarfeden, para işleri ile uğraşan.

S̱erv: Mal artırmak.

S̱uʿbān: Büyük yılan.

Ṣulḥ: Barış, uyuşma.

ʿUḳbā: Ahiret, öbür dünya, baki olan.

Vāye: Nasib, kısmet.

Veber: Bedevi, göçer.

Vefī: Vefalı.

Vikāye: Koruma, koruyuculuk, sahip olma.

Volkān: Yanardağ.

Vuḳūʿāt: Vakalar, hâdiseler.

Yādıgār: Hatıra.

Yezīd: Hz. Muaviye'nin (R.A.) oğlu ve Emeviye devletinin ikinci halifesi. Şam'da doğdu. Zamanında Kerbelâ hâdise-i elimesi meydana geldi.

Zād: Azık, yolda yiyecek veya içilecek gıda maddesi.

Zāʾir: Ziyaret eden, ziyaretçi.

Zār: İnleyen, sesle ağlayan.

Zāt: Hürmete lâyık kimse.

Zāyiʿāt: Zarar ve ziyanlar.

Zenbaḳ: Güzel kokulu bir çiçek, zambak.

Zevāl: Sona erme.

Zīndān: Karanlık, yeraltı hapishane.

Żāyıʿ: Elden çıkan, kaybolan.

SONUÇ

Yapmış olduğumuz incelemeler sonunda bu çalışmadan çıkarılan veriler hakkında şöyle genel bir değerlendirme yapabiliriz:

1. Mehmed Sadık, Irak Türkmen Klâsik edebiyatının son döneminde yaşamış, yaşadığı dönemin rağbetini ve niteliğini aruz ölçüsüyle şiirlerinde gösterme yeteneğini kazanmıştır. Zaten tezimizin temel amacı da buna yönelik olduğu için, Mehmed Sadık'ın son dönem Irak Türkmen edebiyatındaki yerini analiz etmeye çalıştık.

2. Kendisi Irak Türkmenleri arasında çok iyi bilinmesine rağmen, Türkiye'de yalnızca akademik makalelerde ve yazılarda geçmektedir. Bu durumun ortadan kalkması için Türkiye'de yapmış olduğumuz bu çalıma son derece önemlidir.

3. Mehmet Sadık'ın "Coşkun Duygularım" şiir kitabında 28 kasîde, 9 gazel, 9 mesnevi, 3 tahmis, 4 mersiye, 18 tarih düşürme, 2 rubaî, 1 bilmece, 2 ferd tespit ettik. Bu şiirlerin aruz vezniyle yazılmış olması 20. Yüzyılda hâlâ Klâsik Türk edebiyatının etkisinin devam ettiğine bir delildir.

4. Bulgularımızdan biri de Mehmed Sadık'ın "Coşkun Duygularım" şiir kitabında gazel dışında, bütün manzumelerinin içeriğini yansıtan bir başlık koymuş olmasıdır. Gazellerine başlık vermeyen Sadık diğer türlere başlık vermiştir.

5. Aruzu Türkçeye çok iyi uygulayan Sadık, aynı şekilde yazmış olduğu şiirlerinde derin bir manayı her zaman ön planda tutmuştur.

6. Sadık, şiirlerinin muhtevasını genellikle gündelik hayattan seçmesine rağmen, kahramanlık, acı, Kerbela olayları, 14 Temmuz 1959 yılında Kerkük'te yapılan katliamı anlatan şiirler de yazmıştır.

7. Dili ve üslubu itibariyle çağdaş Türkiye yazarlarıyla neredeyse aynı seviyededir.

8. Gençlik yıllarında Türkiye'de bulunması hasebiyle, İstanbul'daki edebî ciheti yakından tanımış ve onlardan etkilenmiştir.

9. Coşkun Duygularım, divan tertibi şeklinde olup klâsik tarzdan biraz farklıdır. Yani bu eserde naat ve münacat gibi türler bulunmamaktadır.

10. Şiirlerinde kullanmış olduğu edebî sanatlar onun Türk şiirine özellikle de Klâsik Türk şiirine ne kadar hâkim olduğunu göstermektedir.

11. Şairin bütün kasideleri ve gazellerinde Sadık mahlasını kullandığı görülmektedir.

12. Bu çalışma Irak Türk edebiyatı çalışmalarında farklı şairlerin, şiirlerinin veya eserlerinin Türkiye'de tanıtılması, Türkiye'nin literatürüne katılması noktasında önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

Akkoyunlu, Ziyat, *"Irak Türk Edebiyatı"*, Türk Kültür Araştırma Enüstitüsü, Hacetepe Üniversitesi, Ankara 1992.

Akkoyunlu, Ziyat, *"Kerkük Ağzında Mâni ve Horyata Dair",* Milli Folklor, Sayı 14, Ankara 1992.

Akkoyunlu, Ziyat; Saatçi Suphi, "*Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi"*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

Aksoy, Ömer Asım, "*Atasözleri ve Deyimler"*, Ankara, TDK yayınları, Ankara Üniversitesi.

Arif, Memed, "*Doğma Kaynaklara Bağlı Irak Türkmen Şairlerinin İlk Mecmuası",* Yurt Gazetesi, Sayı 233.

Arsan Hashım Mahmood Mahmood (Ersan Haşim Mahmut Erbilli), "*Osman Mazlûm ve Divânçesi (Hayatı, Edebî Kişiliği Ve Eserleri)",* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Aralık, 2011.

Ateş, Ahmet, Süleyman Çelebi: "*Vesiletü 'n -N ecât-Mevlîd",* Ankara: Türk Dil Kurumu, 1954.

Aydemir, Yaşar, *"Türk Edebiyatında Kaside"* Bilig, Yaz 2002, Sayı 22.

Bayat, Fazıl Mehdi, "*Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi",* Kardaşlık Yayınları, Bağdat 1958-1968.

Bayat, Fazıl Mehdi, *"Klasik Türkmen Şiiri",* Kardaşlık Dergisi, Sayı 9, 1982.

Bayatlı, Hidayet Kemal, **"***Kerküklü Mehmed Sadık'tan Seçmeler"*, 1991 Ankara.

Benderoğlu, Abdüllatif, "*Irak Türkmen Edebiyatına Bir Bakış",* Türkmen Kültür Müdürlüğü, Bağdat, 1989.

Çardağlı, Hasan İzzet, *"Çağdaş Türkmen Şairleri",* Zaman Basım Evi, Bağdat 1990.

Dakuklu, Mehmet Hurşit, "*Basılmış Eserler Kılavuzu",* Kerkük, 1986.

Devellioğlu, Ferit, *"Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat"*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.

Erbilli, Nesrin, “Bir Yaprak Düşecek Dalından”*, Kardaşlık Dergisi*, Sayı 6-7, Ekim-Kasım 1966.

Ergin, Veysel, *“Haşim Nihat Erbil’in hikâyeleri üzerine değerlendirme”* , Kardaşlık dergisi, İstanbul, (2013).

Gönen, Sinan, “Manzum Atasözü Kavramı Üzerine Değerlendirmeler”, *Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi*, Sayı 16, 2006.

Gürbüz, Cazim, “*Irak Türkmen Edebiyatı”,* Genel Ağ., Er. Tar. 05.05.18, http://www.bayburtpostasi.com.tr/irak-turkmen-edebiyati-makale,7113.html.

Hamdi,Fuat, “Kadınlarımızın Beddualarından”, *Kardaşlık Dergisi*, Sayı 1-2, Haziran 1970.

İpekten, Haluk, *“Eski Türk Edebiyatı- Nazım Şekilleri ve Aruz”*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008.

İsen, Mustafa, Macit, Muhsin, Horata, Osman, Dr. KILIÇ, Filiz, Dr. İ. AKSOYAK, Hakkı, *“Eski Türk Edebiyatı El Kitabı”,* 1. Basım, Ankara 2002.

Kayacı, Mevlüd Taha, *“Türkmen Şairi Mehmed Sadık”,* Cümhuriyet basımevi, Kerkük 1971.

Kazancı, Mehmet Ömer, *“Türkmen Öykücülüğü”,* Bağdat 1994.

Kazancı, Mehmet Ömer, “*Yüz Yıl Önce Yazılan bir Roman: Kadın Kalbi”,* Ankara 2013.

Kerkük, Aydın, “*Irak Türkmen Ağzında Bilmece”,* Cumhuriyet basımevi, Kerkük, 1972.

Keskin, Ayşe Gülay (1994), “*Klasik Türk Edebiyatında Kasîde Nazım Şekli (X1I-XIV-XV. Asırlar)”,* Gazi Üni. Sos. Bil. Ens., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kılıç, Zülküt, *“Bâkî’nin Kasidelerinde Vezin Kafiye Ve Bâkî’nin Psikolojisi”* e-Journal of New World Sciences Academy 2008, Volume: 3, Number: 2.

Kırdar, Mekki Lebip, *“Gözlük”* Maarif dergisi, Sayı 9, Ağustos 29.

Kudret, Cevdet, “*Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman”,* Ankara 1977.

Kurnaz, Cemal, Doç. Dr. Çelik, Halil, *"Divan Şiiri Şekil Bilgisi",* Ankara 2013.

Küzeci, Şemsettin, *"Kerkük Şairleri",* Dünya Genç Yazarlar Birliği Yayınevi, Ankara 2006.

Marufoğlu, Ali, *''Gazel Şairleri''*, Kardeşlik Dergisi, Sayı 6, 1963.

Marufoğlu, Ali, "*Şiir Sanatı"*, Kardaşlık Dergisi, Sayı: 5, Eylül 1965.

Marufoğlu, Ali, *"Türkmeneli'nin Dili Horyat",* Kerkük vakfı iktisadi işletmesi, 1. Baskı, İstanbul, Ocak 2012.

Mazlum, Osman, "*Gönlümün Defterinden*", Şimal Basımevi, Kerkük, 1967.

"Molla Sadık'tan Anılar", Kardeşlik Dergisi, Sayı 5, 1967.

Pala, İskender, *"Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü"*, Kapı Yayınları, 19. Baskı, İstanbul 2010.

Rasheed, Ali Hasan, *"Irak Türkmen Atasözleri üzerine bir inceleme",* yüksek lisans tezi, 2006, İstanbul.

Sadık, Mehmed, *"Coşkun Duygularım",* Belediye Basımevi, Kerkük 1964.

Salah, Nevres, "*Irak Türkmenleri Dil Kültür ve Edebiyatı"*, Kardaşlık dergisi, Sayı: 25, Ocak-Mart 2005.

Sami, Şemseddin, *"kâmûs-ı Türkî",* Sistem Matbaacılık, İstanbul 2015.

Şakir, Muhsin Behçet, *"Irak Türkmen Edebiyatı Örnekleri",* Tanıtma Bakanlığı, Genel Kültür Müdürlüğü, Türkmen Kültür Müdürlüğü, Bağdat 1977.

Terzibaşı, Ata*, "Erbil Şairleri",* Cilt: 1-2-3, İstanbul 2007.

Terzibaşı, Ata, *"Kerkük Horyatları ve Manileri"*, İstanbul 1975.

Terzibaşı, Ata, *"Kerkük Şairleri",* Ötüken Neşriyat, Yaylacık Matbaası, Cilt: 3, İstanbul 2013.

Terzibaşı, Ata, *"Yeni Şiir Üzerine",* Kardaşlık Dergisi, Sayı 7-8, Kasım-Aralık 1964.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh yayınları, Cilt 4, İstanbul 1981.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh yayınları, İstanbul 1981. C. 4.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, 6. baskı. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997.

Vasfi, İhsan, *"Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri"*, Kerkük vakfı yayınları, 2010.

Zabit, Şakır Sabır, *"Irak Türkmenleri Ağzında Atasözü"*, Matbaatü Darü'l-Basri, Bağdat, 1962.

حبيب الهرمزلي، *قوم يُدعون التركمان ومقالات أخرى*، استانبول 2016

قاسم صاری كهيه، *الأدباء التركمان في العراق*، وزاره الثقافه والاعلام، دار الشؤون الثقافيه العامه، بغداد 1971

ÖZGEÇMİŞ

İsim Soyisim:	AISHA MUMTAZ HASAN
Doğum Yeri ve Tarihi:	Kerkük, 15 Kasım 1993
Adres:	İnönü Bulvarı, Tataroğlu kız Öğrenci Yurdu, Melikgazi, Kayseri
Cep Telefonu:	0 531 514 16 76
E-Posta:	ayshegulotrakci@gmail.com

Eğitim Durumu:	Yüksek Lisans (Tez Aşaması)
Medeni Durum:	Bekâr
Toplam Tecrübe:	6 Ay Eğitim Stajı
Çalışma Durumu:	Çalışmıyor
Uyruk:	Irak
Yüksek Lisans:	Erciyes Üniversitesi
	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Üniversite:	Kerkük Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Yabancı Dil:	(Arapça) İleri Düzey
Bilgisayar Bilgileri:	Microsoft Ofis Programları